

“Sāsthra-muktha-vali”; No-15

51.

THE
SATHWATHA-SAMITHA
(Pāncharāthragama)

EDITED BY

P. B. ANANTHA CHARIAR

SANSKRIT PANDIT

Printed and Published

By the

PROPRIETOR

OF

SRI SUDARSANA PRESS

COJEEVERAM,

Sa 1 T 3 1902.

SATHANA [—*—]

(Copy right Registered.)

Price-Rs. 2-8-0

शास्त्र मुक्ता वळी - १९.

सात्वतसंहिता ।

(पांचरात्रशास्त्रम्)

भवभयाभि तप्त निखिल जगत्समुर्जीवनकामेन

परमदयाळुना भगवता वासुदेवेन

संकर्षणायोपदिष्टा

अष्टोत्तरशतसंख्येषु पांचरात्रसंहिता स्वन्यतमा

श्रीकांची प्रतिवादि भयंकरं

अनन्ताचार्येण

परिशोधिता, ।

श्री सुदर्शनमुद्रारशालायां

अमुद्रित ।

१९०२

श्रीकांची ।

इदानीमितन्मूल्यम् २

२ - ८ - ०

सांत्वत संहिता भूमिका ।

इह किल दुस्तरानन्त संसारपारावारनिमग्ना नाध्यात्मिकादि
तापत्रय सन्तापितान् निखिलानपि जन्तू ननुजिघृक्षतो भगवतो
लक्ष्मीपते मुखाद्ब्रूतं महोपनिषदाख्यं शास्त्रम् । यस्य किल
सन्निधौ पञ्चेतराणि कापालादीनि तन्त्राणि रात्रीयन्त इत्यपरा पञ्च-
रात्र संज्ञापि प्रवर्तते ।

प्रमाण सार्वभौमताचास्य महाभारते ब्रह्मसूत्रे भागमप्रामाण्ये
श्रीभाष्ये - श्रीपांचरात्राधिकरणे, पांचरात्र रक्षाया मन्येषु च बहुषु
निबन्धनेषु सुस्पष्टमुद्घुष्यते ।

तदेतत्पञ्चरात्रशास्त्रं एकमूर्तिं चतुर्मूर्तिं नवमूर्तिं प्राधान्यैः
चतुस्त्रिवक्त्रप्राधान्येन च मन्त्रसिद्धान्ता गमासिद्धान्त तन्त्रसिद्धान्त
तन्त्रान्तरसिद्धान्त संज्ञाभि श्वतुर्धाविभक्तम् ।

तस्यैतस्य सिद्धान्तचतुष्टयात्मकस्य पाञ्चरात्रशास्त्रस्य पात्र
पञ्चोद्भवाद्या अष्टोत्तरश्लोकं संहिताः प्रसिद्धाः ।

तासु च साक्षात् भगवन्मुखोद्भूततया रत्नत्रयमिति प्रथितासु
श्रीसात्वत पौष्करजयाख्याभिधानासु तिसृषुसंहिता स्वल्पतमेयं सात्वत
संहिता भगवतोवासुदेवस्य संकर्षणस्यच संवादरूपा तत्त्वहित
पुरुषार्थ तत्साधनभगवदाराधनाद्यवबोधनेन बहुपकरोतिभविनाम् ।
यामेवोद्दिश्य महाभारते कुरुपित्रामहो ज्ञानवृद्धो भीष्मएवं प्राह-

“ ब्राह्मणैः क्षत्रियै र्वैश्यै शूद्रैश्च कृतलक्षणैः ।

अर्चनीयश्च खेव्यश्च कीर्तनीपश्च सर्वदा ॥

सात्वतं विधिमास्थाय गीतस्संकर्षणेनयः ।

द्वापरस्य युगस्यान्त आदौ कलियुगस्यच ॥ ”इति ।

यद्यपीदं वचनं श्रीपांचरात्र सामान्यपरमेव, कृत्स्नस्यापि तस्य
 छात्रवतशास्त्र संज्ञतवात्, अथापि संकर्षणगीतत्व रूपविशेषणस्यै त-
 न्मात्रा साधारणतया नामप्रसिद्ध्या च एत त्संहिता प्रधानाभिमतता
 भवितुमर्हतीति वयं प्रतिपद्यामहे ।

तदेतादृशा अस्या मुद्रणे प्रवृत्ता वयम् -

१. अस्मदीय श्री " हयवदन लीलासदन " पुस्तकाल-
 यस्य मेकं ग्रन्थाक्षरै स्तालपत्रेषु लिखितम्,
२. विद्वद्ग्याणां श्रीपदपुरनिवासिनां श्रीशैलानन्तपूरुष श्रीरङ्गा-
 चार्य स्वामिनां तालपत्रलिखित मांधाक्षर
 मय मपरम् ,
३. " तेषामेव तालपत्रेष्वेव मन्थाक्षरै लिखितमितरत् ,
४. " श्री विशाखपत्तन निवासिनां श्रीपरवेस्तु
 यस्. पि. वि. रङ्गनाथस्वामिनां आर्यवरगुरुणां
 पुस्तकालयस्य ' तालपत्र लिखितं ग्रन्थाक्षरमय
 मन्यत् ,

इति पुस्तक चतुष्टयाधारेणास्या शोधन मकार्मम् । प्रायेणैषां
 पुस्तकाना मशुद्धिचहुळाना मेकरूपाणा मेधोपलब्धतया सम्भाव्यते
 महत्यशुद्धि रत्र । तथापि ग्रन्थलोपाभावमात्रेण तुष्यद्भिः कृतमज्ञैः
 क्षन्तव्योपं दोष इति निवेदयति ।

प्र. अतन्ताचार्यः ।

सम्पादकः ।

• विषयानुक्रमः ।

परिच्छेदसंख्या ।	विषयाः ।	श्लोकसंख्या ।	पटसंख्या ।
१	शुद्धायतरणम्	२७॥	१ - ३
२	उपासनविधिः	७६॥	४ - १०
३	सुप्तिसिद्धमन्त्रोद्धारः	५८॥	११ - १५
४	”	४६॥	१६ - २०
५	सूक्ष्मव्यूहदेषतान्दर्यांगविधिः	११०	२१ - ३१
६	सूक्ष्मव्यूहदेवतासहिष्यांगविधिः चातुरारण्याराधनविधिश्च	२२४	३२ - ५०
७	व्रतविधिः	१२४॥	५० - ६०
८	सांख्यव्रतविधिः	१५७	६० - ७३
९	विभवेवतान्तर्यांगविधिः	१३६॥	७३ - ७४
१०	विभवेवतासहिष्यांगविधिः	५८	८४ - ८९
११	मण्डलध्यानविधानम् शुण्डलक्षणकथनञ्च	७९॥	९० - ९६
१२	पातालनिळयादिभगवद्विभव मूर्ति ध्यानविधिः	२४५॥	९६ - ११५
१३	अस्त्रभूषण देवताध्यानविधिः	६६॥	११६ - १२१
१४	पवित्रारोपणविधिः	३५	१२१ - १२४
१५	पवित्रस्नानविधिः	३४	१२४ - १२७
१६	दीक्षांगाव शान्तिकल्पः	४१॥	१२७ - १३१
१७	वैभवीयनूतिमन्त्रोद्धारः तदारधनाविधिश्च	४५४	१३१ - १६६
१८	अधिवासदीक्षाविधिः	२३२	१६६ - १८४
१९	दीक्षाविधिः, घर्णाध्याविज्ञानञ्च	१८२	१८४ - १९८
२०	भावायांभिषेकविधिः	४०	१९९ - २०२
२१	समयाचारविधानम्	६६॥	२०२ - २०७

२२	अधिकारिमुद्राभेदकथनम्	६४॥	२०८ - २१३
२३	विभवदेवता पिण्डमन्त्रोद्धार कथनम् } १	१२६	२१४ - २२३
२४	प्रतिमाप्रासादलक्षणकथनम्	४३१॥	२२४ - २५७
२५	प्रतिष्ठादिविधिः-	३७५	२५७ - २८७
	आहत्यग्रन्थाः	३४९२॥	

त्रिभुवे नमः ।

श्रीः हयग्रीवाय नमः ।

॥ शास्त्रमुक्तावली ॥

॥ श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वत संहिता ॥

विष्णो राधाधनपरा मुनयो मलयबले ।
सन्निभता स्त्रिद्वगन्धर्व विद्याधर निषेविते ॥ १ ॥
कालेन केनचित्स्वर्गा द्रामदर्शन लालसः ।
तत्रावतीर्णो देवार्थि नारदो भगवन्मयः ॥ १ ॥
ज्ञात्वा तस्याचलां भक्तिं देवः परशुलांछनः ।
प्रत्यक्षतां जगामाशु सातुक्रम्येन चेतसा ॥ ३ ॥
ततः महष्टवदनः प्रोद्दिघ्नपुलको मुनिः ।
पूजयाभास तं देव मष्टांग पतनादिना ॥ ४ ॥
अथाह भगवान् रामो मधुराशरया गिरा ।
सवास्ति भक्ति रधिका जन्मबीज क्षयं करी ॥ ५ ॥
एषातु सावित्री शुद्धा नित्यप्रथमिचारिणी ।
तिष्ठन्ति मुनयो येष्व मार्यथाना हरेः पदम् ॥ ६ ॥
तान् सात्वते क्रिया मार्गे मद्वाक्या व्याहियोजय ।
एतमुक्त्वातु तं विप्र मृषीणां हितकाम्यया ॥ ७ ॥
जगामा दर्शनं देव स्तस्माद्देशान्तटिद्यथा ।
सतु हृष्टमना वाक्यं शिरसा चाभिव्यथ तत् ॥ ८ ॥
निर्जगामार्चंरित्वाथ पुष्यै स्थानवरन्तु तत् ।
अपश्य दाभ्रमं चान्य नानाद्विज निषेवितम् ॥ ९ ॥

शास्त्रमुक्तावली ।

तरुपुष्पफलैरादृतं चार्वा कृप हृदान्वितम् ।
 सम्प्रहृष्ट स्तत स्तस्यै द्विजेन्द्रै रभिवादितः ॥ १० ॥
 पूजितश्चाध्याय्याद्यै किञ्चिद्वेशितविष्टरः ।
 अधाञ्जलिधरास्सर्वे प्रोत्फुल्ल नयनाम्बुजाः ॥ ११ ॥
 वदन्ति जन्मसाफल्य मद्य न स्तव दर्शनत् ।
 श्रुत्वा त त्प्रीति जनकं वाक्यं प्रणयपेशलम् ॥ १२ ॥
 नमस्कृत्य हृषीकेशं मुनि रप्याह नारदः ।
 मन्ये कृतार्थं मात्मानं नूनं विप्रवराहहम् ॥ १३ ॥
 भवद्विस्सह सम्बन्धो यस्य मेऽस्मिन्शुभाश्रमे ।
 उक्तोऽहं भवतामर्थं देवेनाक्लिष्टकर्मणा ॥ १४ ॥
 यत्तदेकहृदस्सर्वं माकर्णयतसाम्प्रतम् ।
 अद्यप्रभृतिदेवेश माराधयतकेशवम् ॥ १५ ॥
 रहस्याम्नायविधिना शश्वन्मोक्षप्रदेनतु ।

ऋषय ऊचुः ।

मुनेचिरमपन्नानां भक्तानांनोभवान्गतिः ॥ १६ ॥
 नारायणपदप्राप्ते र्यच्छ्रेयस्तप्रकाशय ।

नारदः ।

यच्चोदितेन ह्यलिना प्रागुप्तं [क्तं] चक्रराणिना ॥ १७ ॥
 पारम्पर्यागततन्मे गदतश्शृणुतद्विजाः ।
 पुरास्तीर्तकृतेप्राप्ते त्रेताख्येह्यपरयेयुगे ॥ १८ ॥
 इन्द्रारक्ततांयाते जगद्धातरिचाच्युते ।
 आदसंकर्षणोविष्णुं ज्ञात्वाविनयवानपि ॥ १९ ॥
 किमिदं देवपश्यामि तय रूपविपर्ययम् ।
 महस्योवाचभगवा न्मेपगम्भीरयागिरा ॥ २० ॥

नायं सकालो यत्रासी त्स्त्वैकबहुलोजनः ।
अग्ररागपरोलोक स्तद्धृतंधारयाम्यहम् ॥ २१ ॥

संकर्षण उवाच ।

कालस्वभावजःकेन कर्मणा राग ईदृशः ।
नछादयतिलोकानां त्वद्भ्रस्तानां विशेषतः ॥ २२ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

त्रिविधेनप्रकारेण परमं ब्रह्मशाश्वतम् ।
आराधयन्तियेतेषां रागस्तिष्ठतिदूरतः ॥ २३ ॥

संकर्षण उवाच ।

भगवंस्त्रिविधं ब्रूहि - उपेयं ब्रह्मलक्षणम् ।
हितार्थं च प्रपन्नानां व्यामोहं विनिवृत्तये ॥ २४ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

षाड्गुण्य विग्रहं देवं भास्वज्ज्वलनं तेजसं ।
सर्वतः पाणिपादं तत्सर्वतोक्षि शिरोमुखम् ॥ २५ ॥
परमेतत्समाख्यातं मेकं सर्वाश्रयं तथा ।
एतत्पूर्वं त्रये चान्य ज्ञानार्थं भेदिते गुणैः ॥ २६ ॥
विद्धि तद्ब्रह्मसंज्ञं वै निरापास फलप्रदम् ।
मुख्यानुवृत्तिभेदेन-युक्तं ज्ञानादिकैर्गुणैः ॥ २७ ॥
नामाकृति च तद्विद्धि वैभवं भुक्तिमुक्तिदम् ॥ २७२ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्री सात्वत संहितायां प्रथमप्रतिवचनं नाम

प्रथमः परिच्छेदः ॥ १ ॥

अथ द्वितीयः परिच्छेदः ।

श्रुत्वैव मच्च्युतमुखा देवदेवो हलायुधः ।
हितार्थं भवभीतानां पुनराह द्विजोत्तमा ॥ १ ॥

संक्रर्षणः ।

विधिना कीदृशेनैव ह्युपास्ता विहिता ऋचैः ।
उपासकानां भक्तानां समासाद्बृहि मे विभो ॥ २ ॥

श्री भगवानुवाच ।

शृणु सभ्य व्रतदक्ष्यामि यदहं चोदित स्वया ।
यज्ञात्वा न पुन जन्म पुनरेवान्पुया न्नरः ॥ ३ ॥
ब्राह्मणानां च सद्ब्रह्म वासुदेयारूप याजिनां ।
लक्षभूतं यदा सृष्टे हृदि स्थ माधिकारिणाम् ॥ ४ ॥
विवेकदं परं शास्त्रं ब्रह्मोपनिषदं महत् ।
दिव्यमार्गं समोपेतं मोक्षैक फललक्षणम् ॥ ५ ॥
तादृक्परिसृतं तस्मा जगदुद्धरणाय च ।
तदाय मुपदेक्ष्यामि यज्ञेदं बंधुभि स्थितम् ॥ ६ ॥
त्रिज्जिनोक्षमदं शुद्धं सरहरपं महाफलम् ।
अष्टांग योग सिद्धानां ह्यागनिस्तामनाम् ॥ ७ ॥
योगिना माधिकारस्त्वा देवमिन् हृदयेदाये ।
व्याधिभ्रदाग मुक्तानां विप्राणां वेद्यादिनाम् ॥ ८ ॥
समन्त्रेषु चतुर्विंशे त्वधिकारो नचान्यथा ।
त्रयाणां क्षत्रियादीनां प्रपन्नानां च तत्त्वतः ॥ ९ ॥
अमनः पितारन्तु चतुर्विंशन्वियोगे ।

सक्रिये मन्त्रचक्रेण वैभदीये विलोकिनाम् ॥ १० ॥
 ममता सन्निरस्तानां स्वकर्म निरतात्मनाम् ।
 कर्मवाङ्मनसै स्सम्य गभक्तानां परमेश्वरे ॥ ११ ॥
 चतुर्णां मधिकारोवै प्राप्ते दीक्षा क्रमे सति ।
 एवं सम्प्रतिपन्नानां मन्त्रपूर्व यथा स्थितम् ॥ १२ ॥
 विधान मेक मूर्तीयं समाकर्णय साम्प्रतम् ।
 प्रशस्ते विजने गुप्ते गन्धलिप्ते धरातले ॥ १३ ॥
 सुधूपिते ध्व्युत्पाद्ये वर्णचक्रं प्रसाध्यच ।
 यस्मि न्प्रतिष्ठितं विश्व मान्द्रक्षभुवनान्तिकम् ॥ १४ ॥
 येनो दितेन जगतः प्रभय स्समनन्तरम् ।
 स्वात्म न्युपरते यस्मि न्प्रलय स्सम्प्रजायते ॥ १५ ॥
 प्रेरकं चन्द्रसूर्याभ्यां सवाद्याभ्यन्तरन्तु यत् ।
 गित्योदितं यदक्षस्थं वर्णं मीश्वरवाचकम् ॥ १६ ॥
 यत्र स्थानविभागेन चागात्मा भगवान् स्थितः ।
 भकाराद्यो विसर्गान्त स्सौरं चान्द्रं कलागणः ॥ १७ ॥
 ह्रस्वदीर्घविभागेन नाभौ यत्र द्विरष्टकः ।
 कादिभान्तो प्यरान्तस्थः प्राकृत स्तत्र संचयः ॥ १८ ॥
 पृथिव्यादि प्रकृत्यन्त युग्मयोगेन लाङ्गलिन् ।
 कलिना देहभृत्कालो नेमिगो नषलक्षणः ॥ १९ ॥
 मकाराद्यो विसर्गान्तो यत्र पृथ्वीगण स्स्वयम् ।
 कालवैश्वानर स्साक्षा न्माताण्डायुतसन्निभः ॥ २० ॥
 ज्वाला ऽयुतसहस्राद्यो वर्णान्तो भगवान् स्थितः
 भामभ्या त्रयिपर्यन्तं नमोन्तावर्णसन्ततिः ॥ २१ ॥
 उच्चोर्षो ध्यादिना भ्यर्च्यं विश्वाशीर्जं हि चक्रराट् ।
 तत स्समुद्धरे न्मन्त्रं परमात्मनि वाचकम् ॥ २२ ॥

गळन्त ममृतप्रख्य मचिरा न्मोक्षसिद्धिदम् ।

अक्षस्थ मुद्धरे त्पूर्व नेमे षष्ठ मनन्तरम् ॥ २३ ॥

नाभिद्वितीयेना क्रान्तं द्वितीय मिद मक्षरम् ।

द्वितीयं दशसंयोगि (?) तदादौ चाष्टमा त्मरम् ॥ २४ ॥

नाभे स्वयोद्दशोपतं द्वितीय मिद मक्षरम् ।

अथ द्वितीयं नवमा त्नाभीतुर्था दिनान्वितम् ॥ २५ ॥

द्वितीय मष्टमा द्वर्ण केबलं विद्धि पंचमम् ।

विज्ञानपाद मादाय त्रचक्षरं तदनन्तरम् ॥ २६ ॥

आद्य मेकादशा द्वर्ण भिन्नं नाभ्यपरेणतु ।

नेमे स्तृतीयवर्णस्य तत स्तमुपरि न्यसेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रान्तं नवम ह्येत द्दशमं मे निबोधतु ।

नाभिद्वितीयेना क्रान्तं प्राग्वर्णं चाष्टमारगम् ॥ २८ ॥

नेमे द्वितीयं तदनु नेमे रादाय चाष्टकम् ।

तदुद्देशा तृतीयंच स्थितं तत्पंचमोपरि ॥ २९ ॥

त्रयोदश मिदं विद्धि नवमा दपरं ततः ।

षष्ठस्य नेमिवर्णम्य चोर्ध्वं तत्रितयं न्यसेत् ॥ ३० ॥

युक्तं नाभितृतीयेन ह्यय षोडश मुच्यते ।

द्वितीयं दशमा द्वर्णा त्नाभ्येकादशसंयुतम् ॥ ३१ ॥

चैतन्याय पदं दद्या त्सनमस्क मतः परम् ।

द्वाविंशार्णो ह्यय मन्त्रः पदै षड्भिरलंकृतः ॥ ३२ ॥

तत्रैकार्णं पदं ज्ञानं चतुर्वर्णं पदं बलम् ।

पडक्षरंचा प्यैश्वर्यं वीर्यं पंचाक्षरं परम् ॥ ३३ ॥

चतुर्वर्णं पदं तेजः श्शांतं स्या द्वचक्षरंच यत् ।

तेजो र्धायं बलं शक्ति र्श्वर्यं ज्ञानमेवच ॥ ३४ ॥

दृगस्य वचच शैख शिरोहृच्च यथाक्रमम् ।
 मन्त्र स्तमाधिविषये नानाभूमिजयेषुच ॥ ३५ ॥
 निराकारो निरगश्च स्मर्तव्यो ब्रह्मलक्षणः ।
 तत्प्राप्त्युपाये प्रथमे यागहोमादिकेतु वै ॥ ३६ ॥
 साकार सस्मरे त्साग परिवारेण चावृतम् ।
 भानीता व्यक्तता येन स्वय ज्ञानादयो गुणा ॥ ३७ ॥
 शश्व द्यागसमाप्त्यर्थं कर्मणा मनुकपया ।
 सोनग स्तस्मृतो मन्त्रो भक्तिभ्रद्धावशेनतु ॥ ३८ ॥
 फल यच्छति वै नून नित्य तद्भाषितात्मना ।
 प्राधान्येन ऋतो स्थैर्यं मोक्षो यत्रा नुषगतः ॥ ३९ ॥
 तत्र तद्विघ्नशान्त्यर्थं मन्त्रार्थं विद्धि मन्त्रपम् ।
 विषयंयेतु नेत्रान्तो मन्त्रो यस्मा न्महामत ॥ ४० ॥
 दृग्दृष्टिशुद्धमार्गाणां क्व विद्वा श्शान्तचेतसान् ।
 स्वप्न मन्तर्गते तेज स्स्वातन्त्र्याच्च बहिष्कृतम् ॥ ४१ ॥
 येन येन हि मन्त्रेण सच नेत्रान्वित स्मृत ।
 स्वप्रकाश स्वनुपमो येन येन हृदन्तरे ॥ ४२ ॥
 सितासित स्तमाकृष्टि स्तनु तद्वाचको सित ।
 अथ मन्त्रवरस्यास्य शृणुष्व राधन यथा ॥ ४३ ॥
 सबाह्याभ्यन्तरावस्थ समार्थं ममलेक्षणः ।
 परिच्युतमल स्नात शुद्धवासा जितेन्द्रिय ॥ ४४ ॥
 वाग्यत पुष्पदर्भाद्यै द्वीराग्रस्य पतत्रिपम् ।
 सचक्रं पूजयित्वादौ सविशेद्भगवद्गृहम् ॥ ४५ ॥
 उपांजित पुरस्ता द्वै यागोपकरण महत् ।
 तत्सर्वं दक्षिणे कृत्या वामेतु वरव न्यसेत् ॥ ४६ ॥

गालितेनाम्भसा पूर्णं मध्ये भद्रासनं न्यसेत् ।
 मृत्पाष्ठोपलधातूथ मेकद्वित्रिशतंतु या ॥ ४७ ॥
 चतुरश्रं मयाष्टाश्रं चतुरश्रयुतंतु या ।
 चतुष्पादसमायुक्तं चतुराधरणांकितम् ॥ ४८ ॥
 मकरास्याःणाळन्तु गमणेनो पलक्षितम् ।
 तदथ शोत्तरस्यां वै चलं पश्चान्तराश्रितम् ॥ ४९ ॥
 शंखचक्रांकितं कुर्यात्त्रिजलाधारं सुलक्षणम् ।
 मध्ये पश्चिमैर्ब्रह्मैवाग्निनासने ॥ ५० ॥
 चतुष्पादसतः कुर्यात्त्रिजलाधारं सुलक्षणम् ।
 अभिन्नं मस्तके तावदादित्या दपवन्नयसेत् ॥ ५१ ॥
 व्यापकत्वेन तदनु विन्यसे द्विजलक्षणम् ।
 अंगुष्ठद्वितया यावत्कनिष्ठाद्वितयावधि ॥ ५२ ॥
 ज्ञानाद्यं धीर्यपर्यन्तं विन्यसे दंगपंचकम् ।
 मूलवद्व्यापकत्वेन नेत्रमूर्ध्वैर्गुळीपुच ॥ ५३ ॥
 आश्रयस्त्रयसा त्पादान्तं मय मन्त्रन्तु विप्रदे ।
 ततस्तु हृदये ज्ञानं यतो भज्येत तत्र तत् ॥ ५४ ॥
 ऐश्वर्यं शिरसो देशे यस्माद्दुपरि तिष्ठति ।
 प्राकृतं तात्त्विकं चापि सर्वत्र कमलेक्षण ॥ ५५ ॥
 हार्दाग्ने रूर्ध्वगायांतु शिखायां शक्तिमन्त्रराट् ।
 बलं चाखिलगात्राणां तद्रूपं वायुना सह ॥ ५६ ॥
 मूर्ध्नि च सर्वगात्रे च रूर्ध्वे हस्तयो न्यसेत् ।
 अन्तर्बोधस्वरूपं यत्प्राकृतध्वान्तशान्तिकृत ॥ ५७ ॥
 तेजस्तत्तेजसे स्थाने न्यासकाले समस्यते ।
 चतुःपंचनवद्वारे देहे देवगृहे पुरा ॥ ५८ ॥

न्यस्यैव मभिमानन्तु मन्त्राख्य मघलम्ब्यच ।
 मनस्युपरतं कुर्या दक्षप्रामं षडि स्थितम् ॥ ५९ ॥
 चित्तं बुद्धौ विनिक्षिप्य तां बुद्धि ज्ञानगोचरे ।
 ज्ञानभावनया कर्म कुर्या द्वै पारमार्थिकम् ॥ ६० ॥
 चतु श्चक्रे नवद्वारे देहे देवगृहे पुरा ।
 कण्ठरूपधराकूटं हृत्पत्रं य दधोमुत्तम ॥ ६१ ॥
 तत्कर्णिका वने मध्ये कूटमूर्ध्वमुखंतु यत् ।
 शब्दव्यक्ति स्तदूर्ध्वंतु स्थितार्केन्द्रप्रिलक्षणा ॥ ६२ ॥
 त्रिदोषिभास्वरा नाडी त्यव्यक्त ध्वनिविग्रहा ।
 व्यक्तं चक्रत्रयस्योर्ध्वं वर्तते या महामते ॥ ६३ ॥
 निस्तृता ब्रह्मरन्ध्रेण गता सूर्यपथात्परम् ।
 वायुद्वारेण पाताळं भित्वा याता सुगोचरम् ॥ ६४ ॥
 संकल्पविषय स्वर्गं स्तदूर्ध्वं प्रतिष्ठिति ।
 सूत्रे मणिगणायद् न्मध्यनाडी ह्यत स्मृता ॥ ६५ ॥
 लक्षस्थानेतु पूर्वोक्ते तस्या मभ्यन्तरेतु वै ।
 सम्पुटे शशिमूर्त्याख्ये निमेषोन्मेषलक्षणे ॥ ६६ ॥
 तत्रार्कं चाब्ज मालम्ब्य परा वाम्भ्रमरी स्थिता ।
 या सर्व मन्त्रजननी शक्तिश्शान्तामनोविभोः ॥ ६७ ॥
 वदन्ति वर्णजं नादं शब्दब्रह्मेति यत्स्मृतम् ।
 अकार पूर्वो हान्तश्च धारा सन्तान रूपधृक् ॥ ६८ ॥
 नादावस्थान गमने देवो ऽनन्तसमन्वितः ।
 शान्त स्तंघितस्वरूपस्तु भ्रजानुग्रह काम्यया ॥ ६९ ॥
 अनापम्येन वपुषा ह्यमूर्तो मृततां गतः ।
 विश्वनाप्याययन्कान्तया पूर्णेन्द्रयुत तुल्यया ॥ ७० ॥

वरदाभयदेनैव शंखचक्रांकितेन तु ।

त्रैलोक्यो ऋति दक्षेण युक्तः पाणिद्वयेन तु ॥ ७१ ॥

रश्मिभि भांस्करो यद्ग त्समुद्रइव चोर्मिभिः ।

समूर्तिभि रमूर्तीभि रच्युताद्याभि रच्युतम् ॥ ७२ ॥

दीप्तिमाद्भिरमूर्तेस्तु सुधाकण्डोलसंकुलैः ।

पूर्णं भाभरणै स्सर्वै निर्विकाराग्निविग्रहः ॥ ७३ ॥

ततः खाब्जकमध्यात्तु च्युतामूर्ध्वास्थितां स्मरेत् ।

गंगाभगवतो मूर्ध्नि तेनामृतजलेनतु ॥ ७४ ॥

अध्याद्यखिलभोगानां कार्या वै शुभकरपना ।

तैः क्रमात्प्रीणये द्वेव माद्यन्तुर्यपदेस्थितम् ॥ ७५ ॥

प्रणवद्वितयं चोक्त्या प्रीयतां मे परः प्रभुः ।

अथ कर्मात्म तस्वेतु कृतकृत्ये सति प्रभुः ॥ ७६ ॥

आस्ते विलाप्य स्वरूपं नित्यं व्यक्ती कृतं च यत् ॥ ७६ २ ॥

इति श्रीपाश्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

द्वितीयः परिच्छेदः ॥ २ ॥

अथ तृतीय परिच्छेदः ।

नारदः ।

पुनराह जगन्नाथः प्रसंगेन मुनीश्वराः ।

परमाराधनं प्राण्य त्वरस्य परमात्मनः ॥ १ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

हवर्णं कर्णिकायान्तु सुपुत्रचाप्येपदेत्वधः ।
 चतुर्धा प्रभवत्त्वेन क्रमेण तमजयजेत् ॥ २ ॥
 ज्ञानविद्या चतुष्केण यथा तदवधारय ।
 वेदकत्वेन भगवान् ब्रह्मसवल्लिताकृतिः ॥ ३ ॥
 स्तम्भवत्कर्णिकामध्ये स्थित्वा वेद्यत्व मेतिच ।
 स्वयमेवो पकाराय कर्मिणां ब्रह्मयाजिनां ॥ ४ ॥
 प्राग्भागाद्दुत्तरं याव दृण भेदेन लांगलिन् ।
 विभजत्यात्मनाऽऽत्मानं यासुदेवः परः प्रभुः ॥ ५ ॥
 अनुक्षित स्वरूपस्तु प्राग्भागे पद्मगुणात्मना ।
 चलसवल्लिते नैव ज्ञानेनास्तेऽथदक्षिणे ॥ ६ ॥
 ऐश्वर्येणतु वीर्येण प्रत्यग्भागे प्रतिष्ठित ।
 तेज श्शक्त्यात्मना सौम्ये सस्थितः परमेश्वर ॥ ७ ॥
 यद्यप्यक्षयो भगवान् व्यूहात्मा गुणलक्षणः ।
 अत्रापि पूर्वमेवोक्त रूप मस्यो पच्यते ॥ ८ ॥
 किन्तु द्वितीयमूर्तेर्वे शुभपाणितल द्वये ।
 स्फुटो रेखामय श्शर स्सुव्यक्तं लांगल महत् ॥ ९ ॥
 रम्येषुणा तृतीयस्य दक्षिणाभिहितः करः ।
 तुर्यम्यासिधरेणैव शंखमाभ्यां करद्वये ॥ १० ॥
 अवाङ्मुखः करवशा दूर्ध्ववक्र स्त्वभाषत ।
 पतायता लक्षणेन व्यक्तीभाव गतेनच ॥ ११ ॥
 भावम्यिति निबध्नाति व्यूहेऽस्मिन् साधकस्यतु ।
 सादृश्यात्पद्मगुणात्वाच्च समत्वाच्च विशेषतः ॥ १२ ॥
 शान्तत्वा त्रिष्वल्लत्वाच्च न भेदो विद्यते यतः ।
 गुणद्वय द्वयेनैव यद्यप्युक्त पुरा मया ॥ १३ ॥

एकैकं भगवद्रूपं मुख्यवृत्त्या तथापिहि ।
 चतुष्कमवशिष्टं य द्रुणानां उभवस्थिताः [?] ॥ १४ ॥
 तद्भजेता गुहृतिश्च - एकैकस्य च सर्वदा ।
 एवं ज्ञात्वा स्मृतिं ब्राह्मीं स्वानन्दां स्पन्दलक्षणां ॥ १५ ॥
 ब्रह्मासृत्तमयै भोगै योजयेत्तमलावृतः ।
 विशुद्धबुद्ध्या देहान्ते खविशत्यमलं पदम् ॥ १६ ॥
 अथ मन्त्र चतुष्केन्तु ब्रह्मपाङ्गुण्यवाचकम् ।
 कर्मिणां भोक्षदं शश्व स्पृशोद्विष्टं निबोधतु ॥ १७ ॥
 आदायाक्षगतं बीजं नाभिपूर्वं मतः परम् ।
 अरादेकादशात्पूर्वं तस्याधो विनिवेशिते ॥ १८ ॥
 वर्णं नेमे स्तृतीयं य तृतीयं मिदं मक्षरम् ।
 द्वितीयं मष्टमाद्धर्णं नाभे रतुर्यादिनान्वितम् ॥ १९ ॥
 तसस्तु नवमं नेमेः केवलं विद्धि पंचमम् ।
 अष्टमादपरं घर्णं द्वितीयस्वरं सयुतम् ॥ २० ॥
 षष्ठमेतं द्विजानीया त्सप्तमं दशमात्परम् ।
 अथ द्वितीयदशमा दादायोर्ध्वेन्तु विन्यसेत् ॥ २१ ॥
 अष्टमा तद्वितीयस्य मन्त्राणां मिदं मष्टकम् ।
 द्वितीया त्रयमं वर्णं मष्टमा दपरं ततः ॥ २२ ॥
 [?] तादृशेकादशमोपेतं द्वितीयं नेमिमण्डलात् ।
 पूर्वं मेकादशा च्छुद्ध तादृशेने स्तृतीयकम् ॥ २३ ॥
 नेमिपूर्वस्य तदनु नाभे रेकादशांकितम् ।
 नेमे षष्ठं मया दायं स्थितं तत्पंचमोपरि ॥ २४ ॥
 ततो नाभिद्वितीयेन दुपतं नेमे रतृतीयकम् ।
 द्वितीयं केवलं नेमे रादायच महामते ॥ २५ ॥

कर्त्रे नमः पदं पश्चाद्योजये चतुरक्षरम् ।
 एकादशतिभिर्घर्णे रय भमन्त्र उदाहृतः ॥ २६ ॥
 अभिन्नः पदभेदेन भवे देकाधिकस्तु वै ।
 प्राग्वर्णेन पदं पूर्वं पंचार्णं द्वितयं भवेत् ॥ २७ ॥
 षडक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थं तद्वदेव हि ।
 द्व्यक्षरं पंचमं विद्धि तद्वत्पठं महामते ॥ २८ ॥
 भथा परं महामन्त्रं द्वितीयं भवधारय ।
 यज्ज्ञात्वा नपुनर्जन्म भवन्पाराधकस्य च ॥ २९ ॥
 आदाया क्षरमध्यस्थं नाभिपूर्वं मतः परम् ।
 पूर्वं नेमेस्तु तस्यैव योज्यं नाभिन्नयोदशम् ॥ ३० ॥
 द्वितीयादपरं वर्णं सर्वशक्त्यात्मने पदम् ।
 द्वितीयं द्वादशाद्वर्णं द्वितीयात्प्रथमं ततः ॥ ३१ ॥
 पंचमंच बहिष्ठेभ्यस्त्रीनिता न्विद्धि केवलान् ।
 नाभ्येकादशसंभिन्नं द्वितीयं चाष्टमात्ततः ॥ ३२ ॥
 नमोनमः पद्युतो मन्त्रश्चा[?]शाक्षरः ।
 अस्यैकार्णं पदं पूर्वं त्र्यक्षरं तदनन्तरम् ॥ ३३ ॥
 षडक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थं चतुरक्षरम् ।
 द्वितीयं द्व्यक्षरं चान्यत्पदयोस्सम्प्रकीर्तनम् ॥ ३४ ॥
 तृतीयं मथ वक्ष्यामि मन्त्रं मन्त्रविदांवर ।
 यज्ज्ञात्वा मानसो शुद्धिं पराभ्येति कर्मणाम् ॥ ३५ ॥
 योज मादाय मध्यस्थं माद्यं मेकादशात्ततः ।
 नेमे स्तृतीयं तद्वत्तुर्ध्वेनाभ्यपरन्तु वै ॥ ३६ ॥
 अथाद्यष्टमाद्वर्णं द्वितीयं स्वरसंयुतम् ।
 तद्वदेकादशादाद्यं वर्णमन्यं समाहरेत् ॥ ३७ ॥
 दशमादपरं वर्णं नेमेरष्टकमन्ततः ।
 युक्तनामि द्वितीयेन त्वाद्यं नेम्यक्षरन्तुयत् ॥ ३८ ॥

नाभित्रयोदशोपेत मादायदशमात्परम् ।
 द्वितीयं नवमाद्दर्णं यत्तन्नाभ्यपरेणतु ॥ ३९ ॥
 तत्संख्यं दशमाच्छुद्धं ततोवाह्यात्तु पञ्चमम् ।
 नेमे द्वितीयं तदधो युक्तंनाभेः परेणतु ॥ ४० ॥
 द्वितीयं दशमाद्दर्णं प्राणाय श्यक्षरपदम् ।
 ततस्त्वेकादशादाद्यं केवलंच समाहरेत् ॥ ४१ ॥
 अथ नाभि द्वितीयेन युक्तं नेमेस्तृतीयकम् ।
 नाभित्रयोदशोपेतं बहिष्ठे प्वपरन्ततः ॥ ४२ ॥
 नेमेस्तृतीय स्योर्ध्वंतु नियमा दपरं न्यसेत् ।
 ततो नाभि द्वितीयेन युक्तं प्राङ्ग्रेमिमण्डलात् ॥ ४३ ॥
 द्वितीय मधवैवाह्या रसनमस्कांहि केवलम् ।
 त्रयोविंशतिभिर्वर्णै रपेतोल्लोपमन्त्रराट् ॥ ४४ ॥
 पदैः पूर्वोक्तसंख्यस्तु तेषां भेदोप्यधोच्यते ।
 पूर्वमेकाक्षरंविद्धि द्वितीयंतु नवाक्षरम् ॥ ४५ ॥
 तृतीयंद्व्यक्षरं चैव चतुर्थं श्यक्षरंस्मृतम् ।
 षडक्षर मथोर्ध्वस्थं द्व्यक्षरन्तदनन्तरम् ॥ ४६ ॥
 चतुर्थमधुनामन्त्रं निबोधगदतोमम ।
 येन विज्ञात मात्रेण संविदुत्पद्यते परा ॥ ४७ ॥
 आदायादौ यदक्षस्थं नाभिपूर्वमनन्तरम् ।
 तत रतृतीया दपरं वर्णं मादायलांगलिन् ॥ ४८ ॥
 नेमेद्वितीयं तस्या ध स्तदधो नाभि पंचमम् ।
 द्वितीयमष्टमाद्दर्णं तत्संख्यं नेमिमण्डलात् ॥ ४९ ॥
 आदायैतद्व्यंकुर्यां युक्तं नाभ्यपरेणतु ।
 अथ नाभितृतीयेन युक्तं वाह्यात्तु पंचमम् ॥ ५० ॥

आद्यात्पूर्वमथादाय नाभिसप्तम संयुतम् ।
 द्वितीयमष्टमाद्दर्णं द्वितीयं नेमि मण्डलात् ॥ ५१ ॥
 आदायाभ्यां त्रियोक्तव्यं द्वितीयं नाभिगोचरात् ।
 अथ द्वितीयं दशमा त्केवलं वर्णं माहरेत् ॥ ५२ ॥
 द्वितीय मष्टमा द्दर्णं तदूर्ध्वे दशमा त्परम् ।
 नाभिद्वितीय मस्यैव योजयेत्तदनन्तरम् ॥ ५३ ॥
 ततो नेमिद्वितीयन्तु केवलं वर्णं माहरेत् ।
 अथ नाभे र्यदादिस्थं प्राग्वर्णं दशमादरात् ॥ ५४ ॥
 तदधो द्वितीयं चाद्या त्र्यधिवर्णं मनन्तरम् ।
 युक्तं नाभिद्वितीयेन त्वादाय तदनन्तरम् ॥ ५५ ॥
 नेमिद्वितीयसंख्यंयं त्र्यमस्कारपदं ततः ।
 अष्टादशाक्षरो ह्येष द्व्यधिकः पदसंख्यया ॥ ५६ ॥
 एकार्णं पदमाद्यन्तु द्वितीयं चतुरक्षरम् ।
 पंचाक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थं चतुरक्षरम् ॥ ५७ ॥
 तथैव पंचमं विद्धि ह्यन्तस्थद्व्यक्षरं स्मृतम् ।
 यत्र यत्र पदानांच वर्णाधिक्यं मुदाहतम् ॥ ५८ ॥
 तत्रादौ नाभिपूर्वन्तु व्याहृत्या चं पदं न्यसेत् ॥ ५८० ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

सुपुतिष्यूहमन्त्रोद्धारो नाम

तृतीयः परिच्छेदः ॥ ३ ॥

शास्त्रमुक्तावली ।

अथ चतुर्थः परिच्छेदः ।

नारदः ।

अथाह भगवान् देवो रक्तराजीव लोचनः ।
प्रसन्न स्तुतस्तत्रास्यो विधान मपरं द्विजाः ॥ १ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

येनात्मा स्वप्नएवात्मा कर्मिणा मनुकंपया ।
क्रमेण व्यक्ततां नीतो वाग्बर्णकमलोपरि ॥ २ ॥
अभिन्नपूर्णपाद्गुण्य विभवेनो पशुंहितम् ।
भाभि स्त्रितादिभि दीप्त मभिव्राभि निरन्तरम् ॥ ३ ॥
अवलोक्यामलं देव मुदितं स्वेन तेजसा ।
कर्णिकाग्रं समाश्रित्य दिव्यं मन्त्रवरं पुनः ॥ ४ ॥
पश्येत्स्वयं स्वशक्त्यायै काले नादृश्य मूर्तिना ।
संहरन्तं च तद्रूपं व्यक्तं पूर्वोक्त लक्षणम् ॥ ५ ॥
एवं मन्त्रमयं देव सुपसंहृत्य लांगलिन् ।
भामूलात्कर्णिकाग्रं च सम्पूर्यास्ते स्वतेजसा ॥ ६ ॥
ब्रह्मयूप स्वरूपेण त्वाक्रम्य स्वम्महामते ।
सौम्यमूर्तिं चतुष्कन्तु सर्वदिक्प्रसृतंचयत् ॥ ७ ॥
प्राच्यांसितेनवपुषा सूर्यकान्तयधिकेनतु ।
व्यभित्तमध्येति भगवान् वातुदेयात्मना स्वयम् ॥ ८ ॥
पद्मराग समानेन तेजसा समनन्तरम् ।
उदेति दक्षिणस्यां वै प्रभुस्संकर्षणात्मना ॥ ९ ॥

धर्माशुरग्नितन्नाप्त शतधामा धिकेनतु ।

रूपेण पश्चिमस्यां च व्यक्त प्रद्युम्न सज्जया ॥ १० ॥

शरद्गगन संकाश वर्णेन परमेश्वरः ।

समास्त उत्तरस्यां चाप्यनिरुद्धात्मनातत ॥ ११ ॥

सस्थान मादि मूर्तवें सर्वेषान्तु समस्मृतम् ।

सूर्यकोटि प्रभास्त्वें तेजसा कमलेक्षणा ॥ १२ ॥

दन्तज्योत्स्ना वितानैस्तु प्रकटीकृत दिग्मुखा ।

पूर्णचन्द्रा युताकार मुक्ताहारा चलकृता ॥ १३ ॥

लक्ष्मीयूप सदृशैस्साम्बरे स्त्रग्वरैर्युताः ।

वरायुधो द्योतिकरा स्वकेश्विद्वै रनुञ्जिताः ॥ १४ ॥

लोमोत्थितैस्तुकल्हारैः पादपत्र तलाङ्किताः ।

वितम्रजनसन्ताप शमनव्यापृतानना ॥ १५ ॥

करुणा पूर्णहृदया जगदुद्धारणोद्यता ।

स्वदेहतेज स्तम्भूत ज्वालामण्डल मध्यगाः ॥ १६ ॥

एव मेवैषभगवान् सपूज्यः प्राक्प्रयोगतः ।

एकैरेनतु भागेन प्रभवेन क्रमेणतु ॥ १७ ॥

पुनरेवा निरुद्धादी न्याऽमूर्त्यन्त महामते ।

क्रमात्त्रिरन्तरैर्भोगै रभ्यर्च्यपरमेश्वरम् ॥ १८ ॥

प्रणवद्विपेनैव बुद्ध्यातुमुविशुद्धया ।

अप्ययाख्येन विधिना हृद्याग निरतै र्मुपै ॥ १९ ॥

तथा भिन्नतनो मन्त्रं देवस्या स्य महात्मन ।

विशाखयूप संज्ञस्य वक्ष्ये विद्याविवेकतम् ॥ २० ॥

वर्णमक्षस्थमात्राय त्वाद्यमेकाऽशा ततः ।

भिन्ननाभि द्वितोत्रेण तृतीय त्रेमिमण्डलात् ॥ २१ ॥

द्वितीयं केवलं बाह्या तेजो रूपायवैपदम् ।
 ततस्त्रैकादशा तूर्ध्वं केवलन्तु समाहरेत् ॥ २२ ॥
 तृतीयमक्षरं बाह्या युक्तं नाभ्यपरेण तु ।
 दशमादपरं पूर्णं पूर्वमेकादशात्ततः ॥ २३ ॥
 एकादश स्वराक्रान्तं मुद्धरेत्तदनन्तरम् ।
 ततो नाभिद्वितीयेन युक्तं प्रत्यक्षरं हि यत् ॥ २४ ॥
 केवलं द्वितीयं बाह्या दाद्यमेकादशात्तथा ।
 नेमे स्तृतीयं तदनु द्वितीयं स्वरसंयुतम् ॥ २५ ॥
 दशमादपरं शुद्धं पूर्वमेकादशात्ततः ।
 नाभ्येकादश संयुक्तं तदन्ते ऽ मल्ल लोचन ॥ २६ ॥
 नाभे स्तृतीयं संयुक्तं प्रथिवर्णं समाहरेत् ।
 अथ नाभि द्वितीयेन युक्तं यत्परं मष्टमात् ॥ २७ ॥
 नेमि द्वितीयं तदनु नमस्कारं समन्वितम् ।
 चतुर्विंशतिभि र्यज्ञै र्युक्तो मन्त्रो ह्ययं महान् ॥ २८ ॥
 प्रणवेन पदं चास्य पूर्वमेकाक्षरं स्मृतम् ।
 द्वितीयं त्र्यक्षरं प्रोक्तं पञ्चार्णं तदनन्तरम् ॥ २९ ॥
 षडक्षरं चतुर्थन्तु सप्तार्णं चात्र पञ्चमम् ।
 पदन्तु द्व्यक्षरं षष्ठं मन्त्रस्यास्य महामते ॥ ३० ॥
 नानामन्त्रस्वरूपेण ह्यादिदेवः परो विभुः ।
 आदि मध्यावसानेषु स्थितस्सर्वस्य सर्वदा ॥ ३१ ॥
 अतुर्व्यहचतुष्के स्थे शान्तादि व्यक्तलक्षणे ।
 प्राधान्येन त्रयाणां च देवानामवतिष्ठते ॥ ३२ ॥
 यथाम्बरस्थस्सविता त्वेक एव महामते ।
 जलाश्रयाणि चाश्रित्य बहुत्वं सस्पदं दर्शयेत् ॥ ३३ ॥

एवमेकोपि भगवा ज्ञानामन्त्राश्रयेषुच ।
 तुर्यादिपद संस्थेषु बहुत्व मुपयातिच ॥ ३४ ॥
 अनुप्रदार्थं भविनां नानाश्रद्धावशेनतु ।
 चतुष्क मथ मन्त्राणां निबोधगदतो मम ॥ ३५ ॥
 सितादिवर्णव्यक्तीनां वाचकत्वेन वै क्रमात् ।
 अक्षस्थं नाभिपूर्वञ्च वर्णं यद्दशमा त्परम् ॥ ३६ ॥
 नेमिपूर्वं मथो नाभे स्वयोदशसमन्वितम् ।
 द्वितीयं द्वादशा दर्णं द्वितीया त्परमं ततः ॥ ३७ ॥
 पंचमं च यहिष्ठेभ्य स्त्रीनेता न्विद्धि केवलान् ।
 ततो ऽष्टमात् द्वितीयन्तु नाभ्येकादशभेदितम् ॥ ३८ ॥
 पंचार्णं वासुदेवाय पदं च तदनन्तरम् ।
 त्रयोदशाक्षरो ह्येष प्रथमं परिकीर्तितः ॥ ३९ ॥
 क्रमेण वक्ष्याम्यन्येषा मुद्धारंतु यथा स्थितम् ।
 अक्षस्थं मक्षरं नाभे द्वितीयं तदनन्तरम् ॥ ४० ॥
 पूर्वमन्त्रानुसारेण ततो दद्यात्पदत्रयम् ।
 अथात्र पंचदशमं नाभे रौंकारपूर्वकम् ॥ ४१ ॥
 पदत्रयेण तेनैव संयुक्तं विद्धि मन्त्रपम् ।
 अथ षोडशसंख्यं यन्नाभेः प्रणवपूर्वकम् ॥ ४२ ॥
 पूर्वोक्तलक्षणानान्तु पदानां प्राङ्निवेश्यते ।
 अस्मान्मन्त्रत्रया द्विद्धि द्रपं प्राङ्मन्त्रसंख्यया ॥ ४३ ॥
 एकएकार्णरहितः पदभेद मत् स्मृतम् ।
 पदद्वयन्तु सर्वेषा माद्य मेकाक्षरं स्मृतम् ॥ ४४ ॥
 त्र्यक्षरं च तृतीयन्तु चतुर्थं चतुरक्षरम् ।
 पंचाक्षरं पंचमं वै त्रयाणां समुदाहृतम् ॥ ४५ ॥

तदेकस्य चतुर्वर्णं प्रथन्नाख्यस्य लांगलिन् ।

एवं स्वप्नपदस्थस्य समासा त्परिकीर्तितम् ॥ ४६ ॥

ध्यानार्चनं समन्त्रं च भक्तानां हितकाम्यया ॥ ४६ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

॥ चतुर्थः परिच्छेदः ॥

॥ अथ पंचमः परिच्छेदः ॥

नारदः ।

अथ त्रिप्रवराभूयः प्राह सर्वेश्वरो हरिः ।

व्यामोह विनिवृत्त्यर्थं भवितां स्त्रीरिणे स्फुटम् ॥ १ ॥

श्री भगवानुवाच ।

अनन्त सरसि क्षाणं विश्रान्तं य न्महा मते ।

अकाराक्षर मूलन्तु नित्यं सर्वाश्रयाम्बुजम् ॥ २ ॥

अकाराक्षर नाळन्तु शेष सर्वर्णपल्लवम् ।

दिगष्टकं समाश्रित्य यत्त त्तिष्ठति चक्रवत् ॥ ३ ॥

तत्पत्रमध्ये भगवान् जायतसिद्धे पदे त्वथ ।

यष्टव्यो भावर्नायश्च यथा त दधुनोच्यते ॥ ४ ॥

परं प्रणवर्बाजेन सम्पूर्णं स्वैव तेजसा ।

स्थित स्वकर्णिको ध्वाञ्च केशरान्तं निरोक्ष्य च ॥ ५ ॥

ततः प्रणव पूर्वात्तु ब्रह्मबीजं चतुष्टयात् ।
 कदम्बपुष्पसदृशं मरीचिशतं संकुलात् ॥ ६ ॥
 दिक्क्रमेणादितो ऋषाये द्विभोर्मूर्तेर्ध्वतुष्टयम् ।
 सुव्यक्तं लक्षणं मात्रं विभावेनावृतं बहिः ॥ ७ ॥
 स्फुलिंगकण तुल्येन समुद्रूतेन वैपरात् ।
 वाचकान्तं निविष्टेन व्यक्तता मागतेनच ॥ ८ ॥
 तत्राद्यं भगवद्रूपं हिमकुन्देन्दुकान्तिमत् ।
 चतुर्भुजं सौम्यवक्रं पुण्डरीकनिभेक्षणम् ॥ ९ ॥
 पतिकाशेषवसनं सुवर्णध्वजं शोभितम् ।
 सुगन्धदक्षिणहस्तेन भीतानां मभयप्रदम् ॥ १० ॥
 विद्याकोशस्तु वामेन संगृहीतश्च शंखराट् ।
 पृष्ठगेह्यपरस्मिंश्च प्रोद्धतो दक्षिणेत्वरि ॥ ११ ॥
 तथा विधे गङ्गा वामे निपण्णा वसुधातले ।
 लिन्दूराशिखराकारं मेकवक्रं चतुर्भुजम् ॥ १२ ॥
 भतसीपुष्पसंकाशं वासोभृत्ताललाङ्घितम् ।
 मुल्येन पाण्डिपुग्मेन तुल्यमाद्यस्य वै विभोः ॥ १३ ॥
 सारं चक्रं च हस्तेस्य मुसलन्तु गदाकरे ।
 प्रावृण्णिशासमुद्रितं रायोतचय दीधितिम् ॥ १४ ॥
 रत्नकौशेयवसनं मकरध्वजं शोभितम् ।
 एकवक्रं चतुर्बाहुं तृतीयं परमेश्वरम् ॥ १५ ॥
 सुगन्धं हस्तद्वयं चास्य प्राग्बद्धयेयं महामते ।
 वामे परस्मिन् शार्ङ्गश्च दक्षिणे बाणपंचकम् ॥ १६ ॥
 अश्रनाद्रिं प्रतीकाशं सुखिताम्बरं वेष्टितम् ।
 चतुर्भुजं विशालाक्षं मृगलाञ्छनं भूषितम् ॥ १७ ॥

भादिषत्पाणि युगळ माद्यमस्यापि कीर्तितम् ।
 दक्षिणादि क्रमेणाथ द्वाभ्यां वै खड्गखेटकौ ॥ १८ ॥
 घनमाला धरास्त्वैव भीवत्सकृतलक्षणाः ।
 शोभिताः कौस्तुभेनैव रत्नराजेन वक्षसि ॥ १९ ॥
 किरीट मकुटैरभ्यै हार केयूर नूपुरैः ।
 ललाट तिलकैश्चित्रैस्स्फुरन्मकर कुण्डलैः ॥ २० ॥
 श्रग्वरैर्विविधैर्माल्यैः कपूराद्यैर्विलेपनैः ।
 रम्यैरलंकृताश्चैव भावनीयास्तदैवाहि ॥ २१ ॥
 पुनरप्यययोगेन प्रागुदङ्मध्यमेदले ।
 सितकृष्णेन वपुषा चानिरुद्धं स्मरेत्प्रभुम् ॥ २२ ॥
 उदक्पश्चिममध्यस्थे प्रशुभ्रं भावयेच्छदे ।
 रूपेण कृष्णपीतेन ह्यप्ययावसरेतुवै ॥ २३ ॥
 प्रत्यग्दक्षिणमध्यस्थे पीतरक्तवपुर्धरम् ।
 स्मरेत्संकर्षणं देवं प्रतिस्त्रोतः क्रियाविधौ ॥ २४ ॥
 मध्ये प्राग्दक्षिणस्यां च सितरक्तेन तेजसा ।
 वासुदेवो जगन्नाथो भावनीयो महामते ॥ २५ ॥
 अतिशुद्धा शयत्वेन स्फटिकोपलवद्विभुः ।
 स्थानभेदं समासाद्य सच्चकान्तिं द्वयात्तुवै ॥ २६ ॥
 गृह्णातिशबलं रूपमुपसंहारलक्षणम् ।
 क्रमशोथचतुर्णां चक्षुष्ये मन्त्रगणं शृणु ॥ २७ ॥
 अक्षान्तर्गतमादाय नाभेः पूर्वं मतः परम् ।
 भिन्नेनाभिद्वितीयेन नेमिपूर्वमतः परम् ॥ २८ ॥
 नाभिपञ्चमसंयुक्तं दशमात्प्रथमन्ततः ।
 तृतीयं च द्वितीयं च नेमेरादाय चांकयेत् ॥ २९ ॥

नाभिद्वितीयबीजेन नवमा दपरं ततः ।

तदधोविनियोक्तव्यं द्वितीयं द्वादशान्तुवै ॥ ३० ॥

पंचमेनाथ वै नाभे युक्तं कुर्या दनन्तरम् ।

अष्टमादपरं शुद्धं नेमिपूर्वं तथाविधम् ॥ ३१ ॥

युक्तं नाभि द्वितीयेन द्वितीयं नेमिमण्डलात् ।

भूय स्तत्केवलं दद्यात्पदं योगेश्वराय वै ॥ ३२ ॥

तदन्ते चक्रिणे शब्द मथ नेमे यदष्टकम् ।

पश्चिमेनान्वितं नाभे स्तदन्ते विनिवेश्यच ॥ ३३ ॥

शुद्ध मेकादशा त्पूर्वं माघं तदनु चाष्टमात् ।

नेमे स्तृतीयेन। क्रान्त ध्वजायाथ पदं न्यसेत् ॥ ३४ ॥

भिन्न मेकादशा त्पूर्वं नाभितुर्येण वै ततः ।

अष्टमा दपरं शुद्धं पंचमं नेमिमण्डलात् ॥ ३५ ॥

द्वितीय स्वरसंपुक्तं सस्येथ व्यक्षरं (?) पदम् ।

वासुदेवाय तदनु सनमस्कं पदं भवेत् ॥ ३६ ॥

षट्त्रिंशदक्षरो मन्त्रो भेद स्तस्याधुनो च्यते ।

पद मेकादशाणन्तु प्रथमं परिकीर्तितम् ॥ ३७ ॥

पंचाक्षरं द्वितीयन्तु तृतीयं त्रयक्षरं स्मृतम् ।

षडक्षरं चतुर्थन्तु पंचार्णं पचमंतु वै ॥ ३८ ॥

षष्ठं सप्ताक्षरं विद्धि पदं पदविदां धर ।

प्रणवान्ते त्वथादाय द्वितीयं नाभिमण्डलात् ॥ ३९ ॥

चतुर्दशेन वै नाभे युक्तं नेम्यष्टकं ततः ।

द्वितीयं दशमा च्छुद्ध मथ भूय स्सना हरेत् ॥ ४० ॥

तदधो नवमा दन्तं नाभे स्तुर्पादिनान्वितम् ।

एकादशस्यराक्रान्त द्वितीयं दशमा ततः ॥ ४१ ॥

बाह्या दद्याष्टमं नाभे युक्तं पंचदशेनतु ।
 केवलं पंचमं नेमे द्वितीयं चाष्टमा ततः ॥ ४२ ॥
 नेमे स्तृतीयेनाक्रान्तं वर्णं मेत त्समाहरेत् ।
 युक्तं नाभे स्तृतीयेन प्रागरा त्प्रथमन्तु वै ॥ ४३ ॥
 द्वितीयं दशमा द्दर्णं नाभे रेकादशांकितम् ।
 पंचाक्षरं पदं दद्या तदन्ते तालकेतवे ॥ ४४ ॥
 भूय स्तदवसानेतु पंचार्णं नीलवाससे ।
 प्रथमा त्प्रथमं चाथ द्वितीयं स्वरसंयुतम् ॥ ४५ ॥
 केवलं नेमिपूर्वन्तु चाद्य मेकादशा ततः ।
 बहिष्ठेभ्यश्चतुर्थन्तु द्वाभ्यां नाभेः परं न्यसेत् ॥ ४६ ॥
 द्वितीयं केवलं बाह्या त्संकर्षणाय वै पदम् ।
 तृतीयं प्रथमं नेमे शदायाकारसंयुतम् ॥ ४७ ॥
 द्वितीयं मपि वै बाह्या च्छुद्धं तदनु वै नमः ।
 षट्त्रिंशाक्षरसंयुक्तं रत्नयं मन्त्रो महामते ॥ ४८ ॥
 षड्वर्णं पदं मस्याद्यं पंचार्णं तदनन्तरम् ।
 दशाक्षरं तृतीयन्तु त्रीणि पंचाक्षरा ण्यतः ॥ ४९ ॥
 अथा दद्याक्षरं बीजं नाभेः पंचदशा ततः ।
 शार्ङ्गधृते पदं दद्या च्चतुर्वर्णं मतःपरम् ॥ ५० ॥
 नेमिपूर्वं मथादाय प्रागरा त्प्रथमं ततः ।
 तृतीयञ्च बहिष्ठेभ्यः पदं त्र्यर्णं ध्वजाय वै ॥ ५१ ॥
 तत स्तृतीयं बाह्यात्तु प्रथमा त्प्रथमं ततः ।
 तदधो विनियोजितव्यं द्वितीयं वर्णं मष्टमात् ॥ ५२ ॥
 द्वितीयं स्वरसंयुक्तं मथ बाह्यात्तु पंचमम् ।
 अष्टमन्तु तदुद्देशात्केवलं पुनरेव तत् ॥ ५३ ॥

नाभे रेकादशा क्रान्तं षडक्षर मतःपरम् ।
पदं सनत्कुमाराय पंचाक्षर मनन्तरम् ॥ ५४ ॥
पदं जगत्प्रियायेति प्रद्युम्नाय नम स्ततः ।
चतुस्त्रिंशाक्षर स्तोत्रं मन्त्र ऋणु पदान्यपि ॥ ५५ ॥
भाद्यं षडक्षरं ज्ञेयं द्वितीयं तद्वदेव हि ।
पंचाक्षरं तृतीयन्तु चतुर्थन्तु षडक्षरम् ॥ ५६ ॥
पंचार्णं पंचमं विद्धि षड्वर्णं षष्ठमेव हि ।
अक्षस्थं षोडशं नाभे द्वितीय दशमन्तु वै ॥ ५७ ॥
केवलं ह्यथ तेनैव चाक्रान्तं नवमा त्परम् ।
अथादायच तस्यान्ते प्रथमा त्प्रथमं परात् ॥ ५८ ॥
युक्तं नाभिद्वितीयेन वर्णं मेकं महामते ।
वर्णद्वयं पदस्यादौ तदेवान्ते ऽस्य वै पुनः ॥ ५९ ॥
अथ द्वितीयं नवमा त्प्रथमा त्प्रथमे ततः ।
तृतीय मथ वै नेमे द्वितीय स्वरसंयुतम् ॥ ६० ॥
द्वितीयं केवलं बाह्या त्सप्तमं नाभिमण्डलात् ।
अथ षष्ठेन वै नेमे राक्रान्तं द्वितीयं न्यसेत् ॥ ६१ ॥
प्राग्वर्णं दशमा त्रेमेः पंचमस्योर्ध्वगत्वथ ।
चतुर्था दपरं वर्णं द्वितीयं नेमिमण्डलात् ॥ ६२ ॥
द्वाभ्यां नाभिद्वितीयन्तु योजये तदनन्तरम् ।
दशमा दपरं वर्णं तृतीय स्वरसंयुतम् ॥ ६३ ॥
तृतीयमथवैनेमे नाभि पंचम संयुतम् ।
द्वितीय स्वर संयुक्तं द्वितीयं नवमादरात् ॥ ६४ ॥
अस्यैवा धो निषोक्तव्य दशम त्प्रथमं हि यत् ।
शुद्धनेमि द्वितीयन्तु पदं त्वसितं घाससे ॥ ६५ ॥

विश्वक्सेनायतदनु नमस्कार समन्वितम् ।
 द्वात्रिंशार्णो ह्ययमन्त्र पदभेदेन वैपुनः ॥ ६६ ॥
 एकाधिकस्तु भवति पदान्यथ निबोधमे ।
 द्व्यक्षरन्तु पद पूर्वं द्वितीयन्तु नवाक्षरम् ॥ ६७ ॥
 त्रीणिपञ्चाक्षराण्यन्यत् पष्ठ सप्ताक्षर स्मृतम् ।
 अप्यथावसरे प्राप्तं स्मरणेचार्चने विभोः ॥ ६८ ॥
 शृणुमन्त्र चतुष्कन्तु पुनरन्य त्समासत ।
 आद्य मेकादशाद्वर्णं पञ्चम स्वर सयुतम् ॥ ६९ ॥
 युक्त स्वरेण तेनैव तृतीय नेमि मण्डलात् ।
 द्वितीय स्वर संयुक्त मथवाह्यात् सप्तमम् ॥ ७० ॥
 द्वितीय केवल नेमे राद्यन्ते प्रणवोनम ।
 शुद्धन्वथा ष्टमवाह्यात् द्वितीयमथ चाष्टमात् ॥ ७१ ॥
 अथोनेमि द्वितीयेन युक्तं नाभ्यपरेणतु ।
 केवल द्वितीय बाह्या न्नमस्कार मतः परम् ॥ ७२ ॥
 अथाक्षरा नाभिपूर्वं द्वितीय तृतीयादरात् ।
 तदधो द्वितीय बाह्या त्नाभिपञ्चम सयुतम् ॥ ७३ ॥
 अथनाभि द्वितीयेन युक्त यत्परमाष्टमात् ।
 द्वितीय केवल बाह्या न्नमस्कार तत परम् ॥ ७४ ॥
 अक्षस्थ बीज तदनु द्वितीय द्वादशादरात् ।
 द्वितीयात्प्रथम चाथ पञ्चम नेमिमण्डलात् ॥ ७५ ॥
 केवल त्रितय ह्येष्टत् द्वितीय च तथाष्टमात् ।
 पञ्चादश स्वराक्रान्त वासुदेवाय वै नम ॥ ७६ ॥
 सप्ताक्षरस्तु प्राङ्मन्त्रो द्वितीयस्तु षडक्षरः ।
 पूर्वतुर्य स्तृतीयस्तु चतुर्थो द्वादशाक्षर ॥ ७७ ॥

पदभेद विनिर्मुक्त भेदमन्त्र चतुष्टयम् । ..
 गोपनीयं प्रयत्नेन विधिज्ञैस्त्रिभिः ॥ ७८ ॥
 एवं ज्ञात्वा ऽमृतमयै भोगैस्तोष्यश्च पूर्ववत् ।
 वैभवीयै वृतोदेवैश्चतुर्मूर्ति रधोक्षजः ॥ ७९ ॥
 चतुरंगा दयं चक्रा चातुरात्म्यस्यै विभोः ।
 इति मन्त्रगणः प्रोक्त स्सरहस्य स्समासतः ॥ ८० ॥
 भभेदेनादिमूर्तेर्यै संस्थितं वटबीजवत् ।
 सर्वाक्रियाविनिर्मुक्त मुत्तमं परमार्थतः ॥ ८१ ॥
 चातुरात्म्यं तदाद्यं वै शुद्ध संविन्मयं महत् ।
 बह्वचकेंदु सहस्राभ मानन्दास्पद लक्षणम् ॥ ८२ ॥
 बीजं सर्वाक्रियाणां य द्विकल्पानां यदास्पदम् ।
 चातुरात्म्यन्तु तद्विद्धि द्वितीय ममलेक्षण ॥ ८३ ॥
 नित्यं निरयाकृतिधरं तेजसा सूर्यवर्चसम् ।
 भिन्नं सितादिभेदेन चोर्ध्वाध संस्थितेनच ॥ ८४ ॥
 कैवल्य भोगफलदं भवबीज क्षयंकरम् ।
 चातुरात्म्यं तृतीयन्तु सुधा सन्दोह सुन्दरम् ॥ ८५ ॥
 स्थित्युत्पत्ति मलयकृत् सर्वोपकरणान्वितम् ।
 प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय समुदे त्यस्तमेतिच ॥ ८६ ॥
 चतुर्थं विद्धि तद्यस्य विश्वं तिष्ठति शासनात् ।
 धत्ते सितादिकं रूपं चतुर्धा य त्कृते युगे ॥ ८७ ॥
 रक्ताद्यं सितनिष्ठश्च त्रेतायांहि महामते ।
 पीतं कृष्णं सितं रक्तं सम्प्राप्ते द्वापरे युगे ॥ ८८ ॥
 कलौ कृष्णं सितं रक्तं पीतश्चानुक्रमेण तु ।
 युगसन्ध्या चतुष्केतु विभर्ति परमेश्वरः ॥ ८९ ॥

विभिन्नमूर्तिसामान्यं रूपं यत् त्रिविधमे ।
 खितरक्तं कृतान्तेतु रक्तपीत मतः परम् ॥ ९० ॥
 पीतकृष्णञ्च तदनु कृष्णशुकुमनन्तरम् ।
 भेदः प्रागुदितै ह्येव आयुधाम्बर लाञ्छनैः ॥ ९१ ॥
 समत्वा दन्यथांकेन विभागो ऽत्रावधार्यते ।
 युगाब्ददिनरात्र्यर्धे प्रहराणां क्रमेणतु ॥ ९२ ॥
 विभागकल्पनं कृत्वा नित्यं मालक्ष्य वै प्रभुम् ।
 देहेऽस्मि न्मूर्ध्नि हृदये नाभौतु तदधः पुनः ॥ ९३ ॥
 तस्मा दामूर्धपादान्तं भूतये मुक्तये ऽन्यथा ।
 श्रीवांसं जानुगुल्फेषु स्मरे त्सन्ध्युक्तलक्षणम् ॥ ९४ ॥
 सृष्टिसंहारयोगेन य स्त याति परां गतिम् ।
 इत्येकमूर्ते व्यूहानां विभवस्या खिलस्यच ॥ ९५ ॥
 अवतार स्तथाध्यान मच्चनं मन्त्रपूर्वकम् ।
 स्वपद स्थान भेदेन प्रोक्त मेक समाधिना ॥ ९६ ॥
 विशेषोप्यथ भेदाख्य स्त्ववतार पुरस्तरः ।
 भाव स्थितिविधौचैव सर्वेषामधुनोच्यते ॥ ९७ ॥
 षाड्गुण्यमादिदेवाद्य चातुरात्म्य मलाञ्छनम् ।
 सृष्टयोत्रितयह्येत त्सामर्थ्यं पारमेश्वरम् ॥ ९८ ॥
 लोर्लाभूत मभेदेन स्मरेत्तुयात्मना पुरा ।
 नित्योदितञ्च सुपदे स्थित मस्पन्दलक्षणम् ॥ ९९ ॥
 अथाचिंतु यमिच्छेत्तु विशेष व्यक्तिलक्षणम् ।
 संकल्प्यतं स्वबुद्ध्यातु तत्कालसमनन्तरम् ॥ १०० ॥
 ध्रुवा सामर्थ्यं शक्तिर्वै स्पन्दतामेति च स्वयम् ।
 सुतेऽग्निकणवन्मन्त्रं यत्रमन्त्री कृतास्पदः ॥ १०१ ॥

तमागत मिवाकाशा तारकं कार्णिकान्तरे ।
 भावयेदथ तन्मध्या दाराध्य मुदितं स्मरेत् ॥ १०२ ॥
 भादिमूर्ति स्वरूपेण चतुर्भूति मयेनवा ।
 पृथक्तेव चतुर्भूते रेकैका कृतिनाप्यथ ॥ १०३ ॥
 भयवावैभवीयेन नानाकृत्या त्मनातुवै ।
 अंगसंधं तदीयंच न्यसे त्पद्म दलाश्रितम् ॥ १०४ ॥
 परिवारं बहिः पद्मात्स्वकं यो यस्य विद्यते ।
 सशक्तिकस्य मन्त्रस्य दिक्क्रमेण हृदादि यत् ॥ १०५ ॥
 न्यसेत्केसरजालस्थं पत्रमध्येतु शक्तयः ।
 निश्शक्तिको निरंगोथो मन्त्रनाथस्तु केवलः ॥ १०६ ॥
 शब्दमात्रेण सद्भूयो दलजात गतं यजेत् ।
 इत्येव मन्तर्यागस्तु देवस्य परमात्मनः ॥ १०७ ॥
 समासेनोदित स्तम्य गय मूर्तेपंजेद्रहिः ।
 चेद्यां पुराहते भोगै बिम्बेवाचक्रपंकजे ॥ १०८ ॥
 हेमादिद्रव्य जनिते चक्रेवा केवलाम्बुजे ।
 भद्रपीठ भुवोमध्ये सुलक्षणे केवलेतुवा ॥ १०९ ॥
 ध्यात्वाध्यात्वा स्वमन्त्रेण ह्यपवर्गं फलाप्तये ।
 समर्चनीयं विधिव च्छ्रद्धा भक्ति पुरस्तरम् ॥ ११० ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहिताया

पंचमः परिच्छेदः ॥ ५ ॥

पष्ठः परिच्छेदः ।

नारदः ।

वक्ष्ये विप्रवरा स्तम्य ग्य उक्त श्चक्रपाणिना ।
 मसंगा दलदेवाय द्रव्ययागोप्यनन्तरम् ॥ १ ॥

श्रीभगवा नुवाच ।

याँकिचि त्वचपुष्पाद्यं परिद्वरेषेत पीठगम् ।
 पाणिना तत्समाहृत्य शुचिस्थाने निधाय वै २ ॥
 गव्यै वां चामरै वाँलै शिखिपुच्छैः कुशै रथ ।
 सम्मार्ज्यं भद्रपीठन्तु वाससां सुसितेनवा ॥ ३ ॥
 बहुना वस्त्रपूतेन घारिणा तदनन्तरम् ।
 प्रक्षाल्य द्वादशार्णेन प्रणवाद्यन्तकेनतु ॥ ४ ॥
 सर्वलोकमयं तत्र सर्वदेवसमाश्रयम् ।
 सर्वाधारमयं ध्याये दन्तर्लीनन्तु चक्रराट् ॥ ५ ॥
 प्रणवेन स्वनाम्नाय नमोन्तेनार्चयेच्च तम् ।
 अर्घ्यालभनधूपैस्तु माल्यै नानास्त्रगुद्भवैः ॥ ६ ॥
 ततः कुम्भचतुष्कन्तु हेमादिद्रव्यनिर्मितम् ।
 गालितेना म्भसा पूर्णं स्रगाद्यैर प्यलकृतम् ॥ ७ ॥
 गन्धसर्वौषधीरत्न फलबीजकुशोदकम् ।
 बहिःकोणचतुष्केतु न्यसे दाधारपृष्ठगम् ॥ ८ ॥
 ओ मर्ष्य कल्पयामीति हुक्त्वा वायुपदे न्यसेत् ।
 कलशं तद्दक्षैशान्यां न्यसे दाचमनार्थतः ॥ ९ ॥
 स्नानार्थं मग्निकोणेतु पाद्यार्थं नैर्ऋते तथा ।
 अथ मंगलकुम्भाना सुपकुम्भसमन्वितम् ॥ १० ॥
 चतुष्कं विन्यसे द्वाक्षे दिक्क्रमेण स्रपूजितम् ।
 भगवद्विम्बपृष्वन्तु यागांगं प्रागुदीरितम् । ११ ॥
 एकं सुलक्षणं तत्र ततो मध्ये ऽवतार्यच ।
 भुक्तमर्घ्यादिकं तस्मा दपनीयभिवन्द्यच ॥ १२ ॥

दशरिषंशकूर्चेन क्षालये दम्भसा ततः ।
 पुरांकितन्तु चक्रार्थं यथावद्वन्तु वा शुभम् ॥ १३ ॥
 खलिलेना घ्यपात्रन्तु सम्पूर्वाग्रे निधायचै ।
 तिलान् सुमनस स्तस्मिन् दूर्वां स्विद्धार्थकान् शिवेव ॥ १४ ॥
 चतुरावर्तयेन्मन्त्रं कृत्वापाणितलेस्थितं ।
 तत स्सर्वगतदेवं मन्त्रमूर्तित्व मागतम् ॥ १५ ॥
 समाहूय स्वमन्त्रेण ह्यागच्छेति पदेनचै ।
 यथासर्वगतोवापु व्यजनेन महामते ॥ १६ ॥
 व्यस्तिसम्भ्येति भगवा नाहूतस्तद्देवहि ।
 भावदर्पण संक्रान्तं कृत्वाहरकमलान्तुवै ॥ १७ ॥
 सन्निरोध्य बहिर्वेद्यां मन्त्राञ्चारा वसानतः ।
 मन्त्र मागच्छ मानन्तु निर्गतन्तु स्वकात्पदात् ॥ १८ ॥
 कालं पाद्यार्घ्यदानान्त मुत्थितं भावये त्सदा ।
 अयोपचर्यमाणन्तं भोगैः कालानुकूलतः ॥ १९ ॥
 स्नानालभनवल्लस्र गदानालंकरणतया ।
 अन्यत्र भोग पूजायां स्मरे त्पञ्चासनादिना ॥ २० ॥
 पुनस्तमेवोपविष्टं सानुकम्पंच सम्मुखम् ।
 विम्बंविनान्यत्राधारे भवत्येवं महामते ॥ २१ ॥
 विम्बाकृत्यात्मना विम्बे समागत्यावतिष्ठते ।
 करो त्यमूर्ता मखिलां भोगशक्तिन्तुचात्मसात् ॥ २२ ॥
 विनिवेद्या सनवरं समाहूतस्य वै प्रभोः ।
 पादपीठन्तु सामान्यं मृद्धास्तरणभूषितम् ॥ २३ ॥
 पाद्यार्घ्ये मधुपर्कच तोय माचमनीयकम् ।
 सपुत्रदार मात्मान मष्टांगपतनेनतु ॥ २४ ॥

चेतसा भक्तियुक्तेन निवेद्य तदतन्तरम् ।
 भगवानपि विज्ञाप्यः कृत्वा तत्पादगौ करौ ॥ २५ ॥
 स्फुटीकृतं मया देव त्विदं स्नानपरे त्वयि ।
 सपादपीठं परमं शुभं स्नानासनं महत् ॥ २६ ॥
 धास्तादयाशु स्नानार्थं मदनुग्रहकाम्यया ।
 स्नानासनं निवेद्याथ देवस्य द्वितयन्तुवै ॥ २७ ॥
 भक्तिनम्रेण शिरसा दद्या दर्ष्यन्तु मूर्धनि ।
 विनिषेद्यततोद्दमं सरत्रंच प्रतिग्रहम् ॥ २८ ॥
 दद्याद्वैपाद्य कलशा त्पाद्यं पादाम्बुजद्वये ।
 मुशुभेपादुकेचाय तदन्तेस्नानशाटिकां ॥ २९ ॥
 सुगन्धशालिसम्पूर्णं मात्रार्थपात्रमुत्तमम् ।
 दर्पणं पूर्णचन्द्राभं गन्धतोय मनन्तरम् ॥ ३० ॥
 पाणिभ्यां क्षालनार्थन्तु पादपीठं ततश्शुभम् ।
 दन्तकाष्ठंच तदनु सुप्रशुद्धिं प्रतिग्रहम् ॥ ३१ ॥
 जिह्वानिलेखनंचैव मुखप्रक्षालनंतुवै ।
 पुनराचमनं देव स्याभ्यंगार्थं मनन्तरम् ॥ ३२ ॥
 तैलं बहुसुगन्धंच चूर्णं गोधूमशालिजम् ।
 रजनीचूर्णसम्मिश्रं मीष त्पद्मकभाषितम् ॥ ३३ ॥
 देयं सुद्वतनार्थन्तु मर्षांच तदनन्तरम् ।
 स्नानार्थं खलिसम्पूर्णं (?) तोयमुष्णमनन्तरम् ॥ ३४ ॥
 चन्दनं मुखलेपार्थं घृष्टं कर्पूरभाषितम् ।
 गन्धं प्रभूतं स्नानार्थं क्षीरं दधिघृतं मधु ॥ ३५ ॥
 ऐक्षवन्तु रसं ह्य मभावे शार्करोदकम् ।
 धात्रीकलोदकं चैव लोड्रतोय मनन्तरम् ॥ ३६ ॥

रक्तचन्दन तोयंच रजनीनीरमुत्तमम् ।
 अन्विपल्लव घायैः ततस्तु तगरोदकम् ॥ ६७ ॥
 म्रियंगुवारि तदनु मांसीजल मतःपरम् ।
 सिद्धार्थकोदकं चैव सर्वौषधिजलं ततः ॥ ६८ ॥
 पत्रपुष्पोदकंचैव फलबीजोदके तथा ।
 गन्धोदकांच तदनु हेमरत्नजले ततः ॥ ६९ ॥
 पुण्यतीर्थं सरित्तोयं केवलं तदनन्तरम् ।
 स्नानार्थं कल्पितंनैव चोदकेन विमिश्रितम् ॥ ७० ॥
 योक्तव्यं क्रमशोऽत्रैत द्रव्यपुष्प समन्वितम् ।
 अन्तरान्तरयोगेन स्नानानांच मद्रामते ॥ ७१ ॥
 क्षालनं चार्घ्यं कलशा द्रव्यदानं समाचरेत् ।
 सम्पूर्णमम्भस्तांकुम्भं हरिद्राशालितण्डुलैः ॥ ७२ ॥
 गन्धादिभिश्च संलित मथ युद्धं म्रगादिना ।
 पाणौ कृत्वा त मेकस्मिन्नपरस्मिस्तु मल्लकम् ॥ ७३ ॥
 धूमायमानं सिद्धार्थं भ्रांयनूर्ध्वं वहिः क्षिपेत् ।
 सुधौतमद्वतंचाय शःट्यं विनिवेश्य च ॥ ७४ ॥
 कचोदकापकर्षार्थं मपरंदेहयारिहत् ।
 अधरोत्तरवस्त्रे च गन्ध धूमापिवासिते ॥ ७५ ॥
 प्रणाळभागा दपरं स्थानं भद्रासनेन वै ।
 भुरिनीरघटे भृशुद्धं कृत्वा तत्रावतार्य च ॥ ७६ ॥
 सपीठं भगवद्विम्बं तद्विना चार्चितं यदि ।
 स्वप्लुतं भावयं द्वेष निश्चेषं क्षालयेत्पुनः ॥ ७७ ॥
 भूयो गन्धोदकेनैव पूर्य कुम्भचतुष्टयम् ।
 स्नानकुम्भं त्रिनान्देषां प्राग्य त्कार्पांच कल्पना ॥ ७८ ॥

मध्ये ऽवतार्यो भगवा न्विनिवेद्यासन तत ।
 तृतीय रत्नखचितं तत्रस्थ परमेश्वरम् ॥ ४९ ॥
 विभाव्या लकृत भक्त्या भोगे स्त्रम्बन्दनादिभि ।
 समभ्यर्च्यार्ध्यापाद्येन पादुकाभ्या मनन्तरम् ॥ ५० ॥
 देय माचमन भूय पादपीठ तथैवच ।
 समालभ्य सुगन्धेन भक्तित श्रन्दनादिना ॥ ५१ ॥
 सवीज्य व्यजनेनैव मायूरेण ततेनच ।
 केशप्रसारकृ त्कृर्च पुष्पताम्बूलवर्तरीम् ॥ ५२ ॥
 निवेद्य देवदेवाय दुबूलवत्तने सिते ।
 उपवीत सोत्तरीय महुटाद्य मनन्तरम् ॥ ५३ ॥
 पादनूपुरपर्यन्त मलकरण मुत्तमम् ।
 विचित्रहि शिरोमाल्य मुक्तपुष्पसमन्वितम् ॥ ५४ ॥
 स्त्रग्दामसूत्रसम्बद्ध माकर्णाञ्चरणावधि ।
 रुचिर वचण चाथ दद्या त्प्रतिसर ततः ॥ ५५ ॥
 धातुभि कुङ्कुमाद्यै र्वा विचित्र सितसूत्रजम् ।
 पूजित मृदुतूलेन ग्रथितचान्तरान्तरा ॥ ५६ ॥
 भजन सशलावच ताम्बूल गन्धभाषितम् ।
 ललाटतिन्क हैम मुखवासनरोचनाम् ॥ ५७ ॥
 कर्णावतसुसुमे मण्डल दर्पण महत् ।
 प्राकार चित्रसुसुमै दाप रत्नप्रभोग्वलम् ॥ ५८ ॥
 मृष्टधूपसमायुक्त गुग्गुलु धूपये च्छुभम् ।
 सह घण्टारथै रभ्यै ध्याल्पमानेन यादना ॥ ५९ ॥
 उपानहौ सित छत्र शिषिराच रथादिवत् ।
 घाहन गन्तव्यन्त उपताश रगध्यजम् ॥ ६० ॥

सितासितौ चामरौ तु मात्रावित्त मगन्तरम् ।
 भौपचारिकभोगाना मेतेषां पूरणायच ॥ ६१ ॥
 भेरी मृदंग शंखाद्यै जयशब्द समन्वितैः ।
 गीतकै विविधैर्गुणै स्तन्त्रीवाद्य समन्वितैः ॥ ६२ ॥
 स्तोत्रमन्त्रै नमस्कारैः प्रणामै स्तप्रदक्षिणैः ।
 पूज्यस्तपाद् पीठैवै दद्याद्भोज्यासनं विभोः ॥ ६३ ॥
 छत्रंदुकूल तूलोत्थ मधूक प्रवरेणतु ।
 अथार्हणं जलं स्वच्छं सुगन्धं पत्रतः कृतम् ॥ ६४ ॥
 मधुपर्कं दधिमधु घृतयुक्त मनन्तरम् ।
 शीतलं तर्पणजलं मधिचूर्णं पुरोदितम् ॥ ६५ ॥
 देयं निपुंसनार्थन्तु पुनराचमनंविभोः ।
 स्वलंकृतां सुरूपांच स्रग्युक्तां विनिवेद्यगां ॥ ६६ ॥
 प्रभृत मयनैवेद्यं भक्ष्य भोज्यान्यनेकशः ।
 मधुरादारसाम्भस्ये शाका स्तफल मूलकाः ॥ ६७ ॥
 पानकानि पवित्राणि स्वादूनि मधुपर्कवत् ।
 सर्वमाचमनार्थन्तु प्रदद्यादर्हणोदकं ॥ ६८ ॥
 तिलान्यथ सुरत्नानि ताम्बूलं पुनरेवहि ।
 गन्धदिग्धौ करौकृत्वा मुद्राबन्धमथाचरेत् ॥ ६९ ॥
 मध्यमानामिकाभ्यान्तु द्वन्द्वयुक्तं करद्वयात् ।
 पराङ्मुखं च सुस्पष्टं कृत्वायोज्यं परस्परम् ॥ ७० ॥
 आमूला ब्रह्मपर्यन्तं नैरन्तर्येण यवतः ।
 समुत्तानेकर तले शेषा श्रांगुल्य स्तथा ॥ ७१ ॥
 अधरांतरयोगेन वामदक्षिणत स्तथा ।
 तर्जन्या मूध्वतो गुष्ठे सम्मुखे सम्प्रसार्यच ॥ ७२ ॥
 निविष्टा र्दयोद्देशे कार्याथ जपमाचरेत् ।
 स्फाटिके नाश रुत्रेण रघकैर्घां करपर्यभिः ॥ ७३ ॥

मध्ये ऽवतार्यो भगवा न्विनिवेद्यासनं ततः ।
 तृतीयं रत्नखचितं तत्रस्थं परमेश्वरम् ॥ ४९ ॥
 विभाव्या लंकृतं भक्त्या भोगे स्त्रक्चन्दनादिभिः ।
 समभ्यर्च्यार्ध्यपाद्येन पादुकाभ्या मनन्तरम् ॥ ५० ॥
 देय माचमनं भूयः पादपीठं तथैवच ।
 समालभ्य सुगन्धेन भक्तित श्वन्दनादिना ॥ ५१ ॥
 संवीज्य व्यजनेनैव मायुरेण ततेनच ।
 केशप्रसारकृ त्कूर्च पुष्पताम्बूलकर्तरीम् ॥ ५२ ॥
 निवेद्य देवदेवाय दुकूलवसने सिते ।
 उपवीतं सोत्तरीयं मङ्कुटाद्य मनन्तरम् ॥ ५३ ॥
 पादनूपुरपर्यन्त मलंकरण मुत्तमम् ।
 विचित्रं हि शिरोमाल्यं मुक्तपुष्पसमन्वितम् ॥ ५४ ॥
 स्रग्दामसूत्रसम्बद्ध माकर्णाञ्चरणावधि ।
 रुचिरं कंकणं चाथ दद्या त्प्रतिसरं ततः ॥ ५५ ॥
 धातुभिः कुंकुमाद्यै वां विचित्रं सितसूचजम् ।
 पूजितं मृदुतूलेन ग्रथितंचान्तरान्तरा ॥ ५६ ॥
 अंजनं उशलाकंच ताम्बूलं गन्धभावितम् ।
 ललाटतिलकं हैमं मुखवासनरोचनाम् ॥ ५७ ॥
 कर्णावतंसकुसुमे मण्डलं दर्पणं महत् ।
 प्राकारं चित्रकुसुमै र्दीपं रत्नप्रभोग्वलम् ॥ ५८ ॥
 मृष्टधूपसमायुक्तं गुग्गुलुं धूपये च्छुभम् ।
 सह घण्टारवै रभ्यै श्वाल्पमानेन वादना ॥ ५९ ॥
 उपानहौ सितं छत्रं शिचिज्ञांच रथादिपत ।
 वाहन गजपर्यन्तं उपताकं रगध्यजम् ॥ ६० ॥

सितासितौ चामरौ तु मात्रावित्त मनन्तरम् ।
 औपचारिकाभोगाना मेतेषां पूरणायच ॥ ६१ ॥
 भेरी मृदंग शंखाद्यै जयशब्द समन्वितैः ।
 गीतकै विविधैर्नृत्यै स्तन्त्रीवाद्य समन्वितैः ॥ ६२ ॥
 स्तोत्रमन्त्रै नमस्कारैः प्रणामै स्सप्रदक्षिणैः ।
 पूज्यस्सपाद् पीठवै दद्याद्भोज्यासनं विभोः ॥ ६३ ॥
 छत्रदुकूल तूलोत्थ मधूक प्रचरेणतु ।
 अयाद्विंशं जलं स्वच्छं सुगन्धं पत्रतः कृतम् ॥ ६४ ॥
 मधुपर्कं दधिमधु घृतपुक्त मनन्तरम् ।
 शीतलं तर्पणजलं माघिचूर्णं पुरोदितम् ॥ ६५ ॥
 देयं निपुंसनार्थन्तु पुनराद्यमनंविभोः ।
 स्रलंकृतां सुरूपांच स्त्रग्युक्तां विनिवेशगां ॥ ६६ ॥
 प्रभृत मयनैवेद्यं भक्ष्य भोज्यान्यनेकशः ।
 मधुराद्यारसास्सर्वे शाका स्सफल मूलकाः ॥ ६७ ॥
 पानकानि पावित्राणि स्वादूनि मधुपर्कवत् ।
 सर्वमाचमनार्थन्तु प्रदद्याद्वैणोदकं ॥ ६८ ॥
 तिलान्यथ सुरद्रानि ताम्बूलं पुनरेवाहि ।
 गन्धदिग्धौ करौकृत्वा मुद्राबन्धमथाचरेत् ॥ ६९ ॥
 मध्यमानामिकाभ्यान्तु द्वन्द्वयुक्तं करद्रयात् ।
 पराङ्मुखं च सुस्पष्ट कृत्वायोज्यं परस्परम् ॥ ७० ॥
 आमूला ब्रह्मपर्यन्तं नैरन्तर्येण यद्रतः ।
 समुत्तानेकर तले शेषा श्वांगुल्यय स्तथा ॥ ७१ ॥
 अधरात्तरयोगेन वामदक्षिणत स्तथा ।
 तर्जन्या मूध्वतो गृष्टे सम्मुखे सन्प्रसार्यच ॥ ७२ ॥
 निविष्टा रदयोद्देशे कार्याथ जपमाचरेत् ।
 स्फाटिके नाक्ष सूत्रेण रवकैर्घा करपर्वभिः ॥ ७३ ॥

यथाभिमत संख्यांच जपान्ते स्रग्वरैस्सह ।

सम्पूज्यगन्धधूपैश्च ततस्तु भगवन्मयः ॥ ७४ ॥

यथाक्रमं समभ्यर्च्य नैवेद्यं प्रतिपाद्य च ।

तेषां मात्रावसानं चाप्यग्नौ सन्तर्पयेत्ततः ॥ ७५ ॥

प्रमाण परिशुद्धं च विभवातुगुणं शुभम् ।

चतुरावरणं कुण्डं कृत्वांगुष्ठं विभूषितम् ॥ ७६ ॥

शंशेनार्धांशतोवापि खाताद्वासोविधीयते ।

चक्रशंखा म्बुजाकारं घृत्तं वा चतुरश्रकम् ॥ ७७ ॥

गदाद्यैश्चक्रपर्यन्तं लाल्छनैर्लालितंतुषा ।

अग्निकार्योपयोगानि तानि यानि महाप्रते ॥ ७८ ॥

स्रक्खुवादीनि भाण्डानि त्वंकितव्यानि तै रपि ।

सुधाद्यैर्वर्णकैश्शुद्धैर्भूषयित्वापलिप्य च ॥ ७९ ॥

सुगन्धचन्दनाद्यैश्च पंचगव्यं पुरस्तरैः ।

तन्मध्ये च कुशाग्रेण प्राग्भागं मवलम्ब्य च ॥ ८० ॥

भारव्यं दक्षिणाशायां लिखे ह्येखा मुदगताम् !

तस्यागुपरि संलिख्य लेखानां त्रितयं स्फटम् ॥ ८१ ॥

प्रागग्रं दक्षिणाशादि ह्युदीच्यांतं च सान्तरम् ।

चतुर्धा प्रणवेनाथ प्रोक्षयेदर्घ्यचारिणा ॥ ८२ ॥

तदभ्यर्च्यां च्यंपुष्पाद्यैर्ध्यायेत्तद्भद्रपीठवत् ।

प्रणवेस्तु मतिष्ठानं प्राग्वदस्य समाचरेत् ॥ ८३ ॥

चतुरश्रं स्थले फाण्डे दिग्दिशाष्टके षड्भिः ।

सम्पूर्णपात्रं कुम्भानां मष्टकं यिनिवेश्य च ॥ ८४ ॥

ऊर्ध्वाधो मेखलानां च चतुर्णां दिशश्चतुष्टये ।

फांशेषविष्टरस्यांश्च यासु देवादिका न्यजेत् ॥ ८५ ॥

विदिक्ष्वप्यथ योगेन ह्यर्ध्वान्त मधरात्तुयै ।

तद्देवार्घ्यपुष्पाद्यैः पूजनीयाः क्रमेणतु ॥ ८६ ॥

मृदुदर्भसमुहंच नीरसं चाक्षमकुट्टिमम् ।

शुष्कगोमयचूर्णेन युक्तं गन्ध भ्रमनासदा (?) ॥ ८७ ॥

कुण्डे द्रोणांशमात्रन्तु समारोप्य प्रसार्यच ।

ताम्रपात्रेथवान्पस्मिन् समादाय हुताशनम् ॥ ८८ ॥

आरण्यं लौकिकं वाथ मणिजं दर्पणोद्भवम् ।

कालवैश्वानराख्यस्य हृदयेशस्य च प्रभोः ॥ ८९ ॥

मारुतातुगताभास्सा योज्या बाह्याग्निना सह ।

भ्रामयित्वा चतुर्धा वै ततः कुण्डान्तरे क्षिपेत् ॥ ९० ॥

पूतं समिच्चतुष्कंतु प्रणवै रभिमन्त्रितम् ।

दत्त्वा तदूर्ध्वं तदनु कुर्यात्परिसमूहनम् ॥ ९१ ॥

प्रदक्षिणक्रमेणैव ह्यार्द्रपाणितलेनतु ।

तिर्यक् च्चाश्रोमुख स्तेन नखप्रष्ठ मदर्शयन् ॥ ९२ ॥

तत स्वभग्नमूलाग्रै स्समै दद्यात्कुशै स्स्तरम् ।

दिशि दिशुत्तराशांतं याम्याशादौतु सान्तरम् ॥ ९३ ॥

चतुर्गुणै श्वतुर्धांतु मग्नच्छन्नैः परस्परम् ।

प्राग्प्रान्तैः पूर्वभागाच्च याव द्दुत्तरगोचरम् ॥ ९४ ॥

होमोपकरणं रुर्ध्वं होमभाण्टपुरस्सरम् ।

अवतार्य तदूर्ध्वंतु दक्षिणस्यां तथात्मनः ॥ ९५ ॥

द्वन्द्वद्वयप्रयोगेण द्रव्यस्थापन माचरेत् ।

द्विरष्टसंख्य मिध्मन्तु संयुक्तंच महामते ॥ ९६ ॥

द्वितीयेनाष्टसंख्येन मुक्तदर्भे स्तरण्डिकाम् ।

स्रुवन्नृच चतुष्कंय देकत्र विनियेश्य तत् ॥ ९७ ॥

सुग्धुर्म मधुपर्कच बीजान्येकत्रैततः ।

कौशेयं धौतकेशन्तु विष्टरंच घृतं चरुम् ॥ ९८ ॥

भाज्य स्थालीं चतुष्कंच निधाय तदनन्तरम् ।

प्रणीता पात्रयुगलं करकं चाढ्यंभाजनम् ॥ ९९ ॥

चतुष्कमेतदपर मग्रतो विनिवेश्य च ।

प्रादेशमात्रास्त्रमिधः प्रभूतं शुष्कमिन्धनम् ॥ १०० ॥

पश्मकं स्वेदहृद्दस्त्रं वामभागे निधाय च ।

अढ्यं पात्रोदकेनया ककृतस्त्रं पावनतां नयेत् ॥ १०१ ॥

भादाय सोदकं चाथ प्रणीताख्यंच भाजनम् ।

पवित्रन्कतु तन्मध्ये चतुर्दंभं कृतं न्यसेत् ॥ १०२ ॥

उद्धृतयोद्धृत्य हस्तेन जलं तत्रैवचक्षिपेत् ।

चातुरारमीय मन्त्रंच जपमानोहिस्ताधकः ॥ १०३ ॥

भूय स्तदम्भसा सर्वं प्रोक्षयेद्विष्टरेणतु ।

शेषस्यास्त्रावणं कुर्यात्सर्वदिक्षुस्तरोपरि ॥ १०४ ॥

पुनरेवाम्भसा पूर्य तन्मध्ये परमेश्वरम् ।

ध्यात्वाऽचंपित्वा संस्थाप्य त्वग्रत स्तदनन्तरम् ॥ १०५ ॥

सम्प्रोक्षया ध्याम्भसाचेध्मां श्रुतुषां संपिभज्य च ।

पूजये दध्यंपुष्पाभ्यां द्वादशाक्षरविद्यया ॥ १०६ ॥

प्रणीतेचापरस्मिन्धै पात्रेचाग्रे कृते सति ।

सपवित्रन्तु तत्राढ्यं दत्त्वा चक्रन्तु विन्यसेत् ॥ १०७ ॥

चतुर्मांति तद्दूर्ध्वंतु ध्यात्वाभ्यर्च्य यथा क्रमम् ।

तत्पात्रमुत्तरस्यांच कृत्वा सम्पूज्यघेषुनः ॥ १०८ ॥

भाज्यस्थाली मथादाय त्याग्यं यत्राग्न्याहृतम् ।

विनिक्षिप्याज्य भाण्टान्त मुद्यम्येन गरेणतु ॥ १०९ ॥

पुनराधाय कृत्वाग्र भाधारोपरि यत्नतः ।

दर्भं काण्डचतुष्कन्तु द्वादशांगुळसंमितम् ॥ ११० ॥

तिर्यं गुत्तानपाणिभ्या ववष्टभ्यच सान्तरम् ।

अनामांगुष्ठयुग्मेन यथा मध्यं नतं भवेत् ॥ १११ ॥

तै राज्यं चतुर्गेवारा नानये चतुस्त्रयेत् ।

अन्तरान्तरयोगेन ह्यात्मनोग्रेस्तु सम्मुखम् ॥ ११२ ॥

प्रणवोक्तेन 'संख्येन (?) कुण्डमध्येथ निक्षिपेत् ।

सुकुसुवावथ चादाच दर्भपुंजीलकेनतु ॥ ११३ ॥

रजोपनयनं कुर्यात्प्रक्षाल्योष्णेन वारिणा ।

निर्मलीकृत्य कूर्चेन ज्वालाभि स्सम्प्रताप्यच ॥ ११४ ॥

प्रोक्षयित्वा ध्यंतोयेन पूजयित्वा निधायच ।

पद्मशाखै रभग्न्याै स्समूलैस्सुस्रमैः कुशैः ॥ ११५ ॥

चतुर्भिर्वांमहस्तेन त्वादायाध पवित्रकं ।

दक्षिण नामकयोितु चतुष्काण्ड विनिर्मितं ॥ ११६ ॥

अंगुलीयक रूपं च कृत्वावैतदनतरं ।

संस्कृतयाज्यस्य विषुड्भि स्संस्पृशेदिन्धनादिकम् ॥ ११७ ॥

निग्धोपदोष शान्त्यर्थं मधाम्ने राहतस्यच ।

अतं शतार्थं पादं वा त्वाहुतीनां स्वशक्तितः ॥ ११८ ॥

तिलानां घृतसिद्धतानां शुद्धेनद्वयिषासह ।

होतव्यं कर्मसिद्ध्यर्थं यथा त दवधारय ॥ ११९ ॥

आहुत्या मुद्धृतायांच मूलमन्त्रावस्तानतः ।

प्रणवान्तं पदं ब्रूया दग्निं शोधय शोधय ॥ १२० ॥

यथावस्थितरूपेण तत स्तेनैव बुद्धिमान् ।

दद्यात्पूर्णाहुतिं पश्चात् घृतेनतु चतुष्पलाम् ॥ १२१ ॥

तस्य संशुद्धदेहस्य पुनरेव समाचरेत् ।
 सम्बोधजनकं होमं जडभावप्रशान्तिदम् ॥ १२२ ॥
 उच्चार्य मूलमन्त्रन्तु प्रणव द्वितयान्वितम् ।
 जुहुया दाहुतीनां च सहस्रं शतमेववा ॥ १२३ ॥
 तद्ददाज्येन सन्तप्ये दद्यात्पूर्णाहुतिं तथा ।
 तदा सलब्धसत्तस्य पश्य त्यन्तर्गतं विभुम् ॥ १२४ ॥
 प्राणभूत मजं विष्णुं तन्मयात्वं मयाश्रयेत् ।
 अथ सद्यज्ञनिष्ठस्य कर्मिणोस्त्यापवर्गिणः ॥ १२५ ॥
 याति यागान्नभावित्वं स्वयमेव यदृच्छया ।
 विभजत्यात्मना त्मानं चतुर्धा कुण्ड मध्यतः ॥ १२६ ॥
 अधिभूतस्वरूपेण समाश्रित्यच दिक्क्रमम् ।
 पूर्वं माहवनीयाख्य स्वरूपेणाथ दक्षिणे ॥ १२७ ॥
 समास्ते सभ्यवपुषा पश्चिमस्या मनन्तरम् ।
 गार्हपत्याख्यभेदेन तत स्तिष्ठति चोत्तरे ॥ १२८ ॥
 ओदनं स्पचनात्मातु सर्धात्मत्वेन मध्यतः ।
 आधाराधेयभावेन त्वास्ते सखलिताकृतिः ॥ १२९ ॥
 अंगारा ष्यञ्चिपश्चैव शक्ति र्था दहनान्तिका ।
 त्रिलक्षणोय माधार आधेयो हुतभु ग्विभुः ॥ १३० ॥
 आत्मनोऽग्रेस्तु विश्वेशो वासुदेव स्तनातनः ।
 एवं ज्ञात्वा पुरा सम्प वसतां वैश्वानरीं पराम् ॥ १३१ ॥
 ततः कर्मणि वर्तेत नैष्ठिकः कृतनिश्चयः ।
 कुर्याद्दुदकपूर्वन्तु प्राग्व दावाहनं ततः ॥ १३२ ॥
 व्यक्तोर्विगलितेनैव तत्त्वेनाप्यव्ययात्मना ।
 संवेशरस्यवैयस्मा दद्यान्मात्रं मद्दद्रुः ॥ १३३ ॥

चाच्यघाचक रूपंत द्विज्ञेय ममेलक्षण ।
 तत्पुनश्शुद्ध सामान्य मुपचारविधौ स्थितम् ॥ १३४ ॥
 यद्भोगदानमंत्रैस्तु रहितं मात्रमैश्वर्यम् ।
 प्राञ्चतुर्या विभक्तोय स्तमादायेभ्यस्तचयं ॥ १३५ ॥
 आज्येनोभयत स्वित्तं ब्रह्मक्षीर द्रुमोज्ज्वलं ।
 कुण्डस्य ब्रह्मभित्तिभ्यां मध्येभाग चतुष्टये ॥ १३६ ॥
 निदध्यादुत्तराशांतं प्राग्भागा दादितः क्रमात् ।
 ईशानाग्नेयपादाभ्यां पतितं प्राञ्चतुष्टयम् ॥ १३७ ॥
 आग्नेयनैऋताशाभ्यां विश्रान्तमपरं न्यसेत् ।
 नैऋतानिल संस्पर्शे तृतीयं विनिवेश्य च ॥ १३८ ॥
 वार्वीशपद संरुद्धं चतुर्थन्तु चतुष्टयम् ।
 एवं चतु विभक्तेन समिद्धेन समासतः ॥ १३९ ॥
 कुण्डमेकं चतुर्थावै चतुर्णां सविभज्य च ।
 अग्निना मेकदेशानां चातुरात्म्य व्यपेक्षया ॥ १४० ॥
 यदाय उपयोग्यस्स्यात् यस्मिन् यस्मिन् हि वस्तुनि ।
 स्वन्तै स्तर्पणार्थं च कर्मणि स्थापनादिके ॥ १४१ ॥
 तदा तदा स आदिय स्वकारस्थानान्च यत्रतः ।
 द्वितीय मिधमादाय त्वष्टकाष्टमयो द्वि यः ॥ १४२ ॥
 द्विधाकृत्वा पुराज्येन पूर्ववासेचयेद्धतम् ।
 निधाय दक्षिणस्यांच मध्य आग्नेय दिग्गत ॥ १४३ ॥
 विश्रान्तं नैऋतपदे चोत्तरस्थां तथापरम् ।
 वार्वीशपदसंरुद्ध मान्यमादायैततः ॥ १४४ ॥
 चतुस्सरूपेन मन्त्रेण प्रणयालकृतेन च ।
 दक्षिणं सृञ्चतुर्ंतु जुह्यादुत्तरे तथा ॥ १४५ ॥

सूर्य सोमात्मकं चाग्ने विद्वितं लोचन द्वयम् ।

एतयो रन्तरं यद्वै तदग्ने वेदनं स्मृतम् ॥ १४६ ॥

तत्रैव जुहुया त्पूर्व समिधां सप्तकं क्रमात् ।

घृतसिक्तां चतुस्संख्या मेकैकां हि सुपुष्कलाम् ॥ १४७ ॥

प्राक्कुंकुमादिना लिप्तां काष्ठ संख्यान्तु होमयेत् ।

सुग्धूमधुपर्कच बीजान्याज्यं यथाक्रमात् ॥ १४८ ॥

तत्रान्ने समिधोदाने विशेषोयं विधीयते ।

साधितं संस्कृतेऽग्नौ कन्निकायाग्रतश्चरुम् ॥ १४९ ॥

समुद्घाट्यावलोभ्यादौ सम्प्रोक्ष्या घ्याम्भसाततः ।

दभंकाण्ड चतुष्केण साग्निना तदनुस्पृशेत् ॥ १५० ॥

तन्मध्ये सुक्चक्षुष्कन्तु मन्त्रैराज्यस्य निक्षिपेत् ।

अथादाय सुचन्तत्र तद्दद्याच्चष्टयम् ॥ १५१ ॥

चतुरंगुळ मनिना प्यन्नग्रास मथाहरेत् ।

तन्निधाय सुचादभं तदूर्ध्वं पूर्ववद्धृतम् ॥ १५२ ॥

दद्यादग्नौ चतुष्कन्तु क्षिपेद्ब्राह्मिणिं ततः ।

भृयोऽग्नौ सुक्चतुष्कन्तु चाज्यस्यापाद्यततः ॥ १५३ ॥

ततोऽन्यमाज्यसंसिक्तं प्राग्व एकत्वाहुतिं पुनः ।

दद्यात्पूर्वं प्रदोणेण त्वेवमेव चतुष्टयम् ॥ १५४ ॥

हुत्वाप्यन्नाहुतीनां च ह्याज्याभ्यां जुहुयात्ततः ।

तदन्ते ताप निर्मुक्तैः दुःसुमै र्व्यभिधितैः ॥ १५५ ॥

पृजयेच्चतुरो वारा न्मन्त्रैर्वा प्रणवेः प्रभुम् ।

ततो मोक्षाप्तये होमं यथाशक्ति समाचरेत् ॥ १५६ ॥

शतपूर्वं सहस्रान्तं दद्यात्पूर्णाहुतिं ततः ।

एकमन्त्र चतुष्केण चतुर्भिश्चतुर्धवा ॥ १५७ ॥

प्राग्वत्पूर्णां पुनः तुर्यां दभं स्तम्भाज्यं च सूचम् ।

यथा भवति निस्स्रेद्द मथ मातर्यापितेनतु ॥ १५८ ॥

पुरतश्चाम्भस्ता पूर्य तांच पात्रेण तेन वा ।
 प्रागादौ कुण्डबाह्ये तु प्रादक्षिण्येन सेचयेत् ॥ १५९ ॥
 पवित्रकेणाथ ऊर्ध्वं विनिक्षिप्यकरेण वा ।
 शेषं स्वशिरसो दद्यात् स्वस्थानेध त्वधोमुखे ॥ १६० ॥
 निदध्या ह्योम भाण्डेते भरमना तदनन्तरम् ।
 जलनिर्मथितेनैव ह्यूर्ध्वपुण्ड्रे चतुष्टयम् ॥ १६१ ॥
 हृद्यंसयोर्ललाटे च कुंर्याः क्षीप शिखाकृति ।
 एवं पारिषमासेतु भग्निकार्यं पिंते सति ॥ १६२ ॥
 संविभागः पितृणां च यथा कार्यं स्तथोच्यते ।
 कुण्डस्य योनि निकटे दक्षिणाग्रां स्तरैरकुशान् ॥ १६३ ॥
 भद्रपीठ समीपे तु क्षमातले वा तदूर्ध्वतः ।
 स्तरापरि विकायार्थं तिलान् सरजतोदकान् ॥ १६४ ॥
 क्रमेण भावयेत्तत्र पितृनथ पित्तामहान् ।
 वृषभेक्ष्य सर्वेषां देवाय विनिवेश्य च ॥ १६५ ॥
 प्रोक्षितान्यन्नपात्राणि चत्वारि कबळानि च ।
 स्तरोर्ध्वे तु निधायथ सम्पूज्यार्घ्यादिना ततः ॥ १६६ ॥
 क्रमेण चातुरात्मीयै मन्त्रै रप्ययोगतः ।
 ततस्तु नाम्ना गोत्रेण मन्त्रपूर्वं तिलोदकम् ॥ १६७ ॥
 सर्वेषा मर्त्यकलशा त्प्रदद्याच्च यथाक्रमम् ।
 तादर्थ्येनाथ चतुरो विनिवेश्या सनेषु च ॥ १६८ ॥
 लब्धलक्षा न्यरे तस्ये ब्राह्मणा न्याधरात्रिकान् ।
 प्राङ्मुखं द्वितयं चैव द्वितयं चाप्युदङ्मुखम् ॥ १६९ ॥
 सम्पत्त्यभावे प्येकं वा विनिवेश्योत्तराननम् ।
 अथ तेषां क्रमा कुंर्यां दर्शनं चातुरोत्प्येवत् ॥ १७० ॥

भर्घ्यानुलेपनाद्यैस्तु भोगैर्मन्त्राद्यसानिकैः ।
 तत्तत्कालोचितैस्सर्वैरनुपादेयवर्जितैः ॥ १७१ ॥
 तैश्चापि मौननिष्ठैस्तु भवितव्यं सुयन्त्रितैः ।
 वाग्यता शुद्धलक्षाश्चाप्यन्ने मूर्तो जनार्दने ॥ १७२ ॥
 येश्रन्ति पितरस्तेन तृप्तिमायान्ति शाश्वतीम् ।
 अतस्त्वव्यभिचारन्तु मौनं वर्ज्यं क्रियापरैः ॥ १७३ ॥
 शुभमव्यभिचारं यत्तत्कार्यं सर्ववस्तुषु ।
 यदंगसंकेतमयमव्यक्तैर्नास्तिकाक्षरैः ॥ १७४ ॥
 कृतमोष्ठपुटैर्घञ्जैर्मौनं तत्सिद्धिहानिकृत् ।
 स्वयमेव सुबुद्ध्याय त्सर्ववस्तुषु वर्तते ॥ १७५ ॥
 शब्दैरनुपदिष्टैस्तु तन्मौनं सर्वसिद्धिदम् ।
 तस्माद्द्वैश्राद्धभोक्तृणां दिव्येवापितृकर्मणि ॥ १७६ ॥
 दद्यान्नैवेद्यवत्सर्वं मर्यादाभ्यन्तरेऽग्रतः ।
 येनाचमनपर्यन्तं कालं तिष्ठन्ति वाग्यताः ॥ १७७ ॥
 विधिना नेन वै नित्यं यागयज्ञे तु वैष्णवे ।
 संविभागः पितृणाञ्च कार्यं स्तद्रविणैर्नरैः ॥ १७८ ॥
 कृत्वातिलोदकान्तंवा फलमूलैस्त्वशक्तितः ।
 तदर्थं ग्रासमात्रन्तु दद्याद्द्रोणवथ भैक्षुके ॥ १७९ ॥
 यस्माद्दिव्यैर्महामन्त्रैर्दन्तं यत्पूजितेऽच्युते ।
 पितृर्थं मल्पंवा भूरि तत्तेषामक्षयं भवेत् ॥ १८० ॥
 पश्चाच्छरीरपात्रार्थं मभ्यर्थ्य परमेश्वरम् ।
 लक्षणानुज्ञस्तु वैकुण्ठ्यां दद्यात्प्रयागं यथाविधि ॥ १८१ ॥
 भोज्यं नैवेद्यपूर्वन्तु सर्वमादाय पात्रगम् ।
 विनिवेश्य च देवाय पवित्रीकृत्यचाम्भता ॥ १८२ ॥
 सत्यहृपाद्गलक्षयाचाप्यन्नदोषक्षयं करी ।
 चेतसा चातुरात्मीया भावनीया च भावना ॥ १८३ ॥

रसात्माध्यक्षसंज्ञो वै साधुभावे व्यवस्थितः ।
 प्रशुभो भगवा न्रूपे चैतद्वीर्यंतु लांगलिन् ॥ १८४ ॥
 भोक्ता महात्मा भगवान् घासुदेव स्वयं ह्यजः ।
 चतुःप्रणवसम्भक्तं ततोऽभ श्रुल्लकं पिबेत् ॥ १८५ ॥
 वक्रकण्ठेध तेनैवा प्यन्नाहुतिचतुष्टयम् ।
 हुत्वाचाभिमतै श्रौसै स्ततोऽश्रीया अथारुचि ॥ १८६ ॥
 समाचम्य पुनर्याया त्रयतो भगवद्गृहम् ।
 मनोबुद्धिचभिमानेन सहन्यस्य धरातले ॥ १८७ ॥
 कूर्मव चतुरः पादान् शिरस्तत्रैव पञ्चमम् ।
 प्रदक्षिणसमेतेन त्वेवंरूपेण सर्वदा ॥ १८८ ॥
 अष्टांगेन नमस्कृत्य ह्युपविश्याग्रतः प्रभोः ।
 आगमाध्ययनं कुर्यात्तद्वाक्यार्थविचारणम् ॥ १८९ ॥
 प्राप्ते तु संभ्यासमये स्नात्वावा जघनावधि ।
 क्षालयित्वा ततः कुर्यात् दाससंस्पर्शवर्तनम् ॥ १९० ॥
 अर्चयित्वा च पुष्पाद्यै देवमग्निं यजेत्ततः ।
 यथाशक्ति जपं कुर्यात् दासाद्य शयनं ततः ॥ १९१ ॥
 समाधाय बहिर्देवं निरालम्बपदे स्थितम् ।
 अग्रयत्रेनैवाव दनिरुद्धेन तेजसा ॥ १९२ ॥
 सह तेनैव वै निद्रा यावदभ्येति साम्प्रतम् ।
 समुत्थायार्धरात्रेथ जितनिद्रो जितश्रमः ॥ १९३ ॥
 कमण्डलुस्थितेनैव समाचम्यतु वारिणा ।
 गृहं देवं नमस्कृत्य ह्युपविश्याजिना सने ॥ १९४ ॥
 न्यासं मन्त्रचतुष्केण कुर्यात्संहार लक्षणम् ।
 आपादाज्जानुपर्यन्त मनिरुद्धं च विन्यसेत् ॥ १९५ ॥
 प्रशुम्नाख्यं न्यसेन्मन्त्रं नाभ्यन्तं जानुमण्डलात् ।
 नाभेशकर्णदेशंतु मन्त्रं सांकर्षणं न्यसेत् ॥ १९६ ॥

भाकणात् ब्रह्मरन्धान्तं चतुर्थं विनिवेश्य च ।
 ततस्त्वभिमतैरेव त्वास्ते पद्मासनादिना ॥ १९७ ॥
 स्वात्मना चातुरात्मीय मभिमानं समाश्रयेत् ।
 समं कापशिरोपीयं सन्धाय सह वक्षसा ॥ १९८ ॥
 दृष्ट्वा नासाग्रगताकार्यां विनिमीलित लक्षणा ।
 जिह्वा तालुतलस्थाच्च सान्तरे दशनावली ॥ १९९ ॥
 ईषदोष्ठपुटौ लग्नौ धार्यं द्वे बाहुकूर्परे ।
 ऊरुमध्यप्रदेशे तु हस्तौ नाभावधोन्यसेत ॥ २०० ॥
 अधरोत्तर योगेन वामदक्षिणतः क्रमात् ।
 अचलं योगपट्टेन त्वेवं सन्धार्यं विग्रहम् ॥ २०१ ॥
 संकोचपापानदेशन्व प्युपरिष्ठात्तमेव हि ।
 विकास्यावर्णहीनेन हाणंता (?) लक्ष्यमूर्तिनां ॥ २०२ ॥
 विषयान्तर्निविष्टन्तु क्रमाच्चित्तं समाहरेत् ।
 कुर्याद्वैबुद्धिलीनन्तु तच्च क्षुर्या त्स्वगोचरे ॥ २०३ ॥
 समाध्यायात्मनात्मानं सहमन्त्रै स्ततः क्रमात् ।
 आजग्रात्पद्भूमेर्वै रथगतद्रुदतः शृणु ॥ २०४ ॥
 मध्याह्न भास्कराकारै स्तर्वै स्संशान्तविग्रहैः ।
 स्मरेत्पृषोदितं पञ्च चातुरात्म्यैरधिष्ठितम् ॥ २०५ ॥
 ततो जाग्रत्पदस्यंचा प्यनिरुद्धं च मन्त्रराट् ।
 परावृत्यं शतं बुद्ध्या तदभिन्नेन चात्मना ॥ २०६ ॥
 तन्मन्त्रजपसामर्थ्यां तादात्म्य स्थितिबन्धनात् ।
 महिमा तु सविज्ञान स्तदीय स्तस्य जायते ॥ २०७ ॥
 अभ्यासा द्वात्सरान्ते तु तदद्वैतसमन्वितम् ।
 अथ प्रशुम्नमन्त्रन्तु परावृत्य शतद्वयम् ॥ २०८ ॥

एव स्थितस्य यथा मनोरथ मन्तरायानुपहतस्य फलसिद्धि माह ।

एकान्तात्यन्त दास्यैक रति स्तत्पद माप्नुयात् ।

उक्तच परमेकातिना परिचरणेप्रकारं मनुक्रम्ये तस्य निविघ्नत्र श्री
पोङ्करे 'प्रवृत्तिकालादारम्य आत्मलाभावसानिक । यत्रावकाशो विघ्नाना विघ्न
ते न कदाचन" इति । एतदेवाभिप्रेयोक्त श्रीसात्प्रते " सकल्पादेवभगवान्
तत्प्रतो भावितात्मना । प्रतान्त मखिल काल सेचय त्यमृतेननु ॥ ज्ञात्वेव
वय मयेन भवितव्य सदैरहि । प्राप्तये सर्वकामाना ससारभय भाङ्गा "
इति । अत "श्रयतेखलु गोविन्दे भक्तिमुद्रहता नृणा । ससारन्यूनताभीता
स्त्रिदशा परिपथिन " " सय शतेन विघ्नाना सहस्रेण तथातप । विघ्ना
युतेन गोविन्दे नृणाभक्ति निवार्यत" इत्यादिक परभक्त्यवस्थात प्राचीना
वस्थाविषय नेतव्य । अत्र भूमविद्यायामित्र ऐश्वर्याद्यर्थाचानपुरुषार्थ प्रतिपादन
परमपुरुष प्राप्तिरूप प्रधानतम पुरुषार्थपारम्यसमर्थनार्थतया । उक्तच श्रा
मात्प्रते 'प्रत्ययार्थच मोक्षस्य सिद्धय स्तप्रकातिता" इति ॥

अतो मोक्षसाधनवमेवास्य शास्त्रस्ये व्यभिप्रायेणाह ।

तत्प्रधान मिदं शास्त्रं

अत्र यथाह न्यासोपासनरूप प्रापकनिष्ठाप्राप्तृतया निदिष्ट पर
भैरवानीया तत्प्राप्यया तच्छब्दन परमृश्यते ॥

अथत्र सागताहतादि सगन्धाना शक्रादिग्रन्थाना भगवदभिप्राय
निम्नतायापनाय उक्तसप्रहप्रकारेण गिन्याणा यथास्थित समन्तगातार्थ
प्रगचावगाहनायच निगमया ।

इति गीतार्थसंग्रहः ॥ ३२ ॥

इत्थमेव सत्वनिष्ठसंप्रदायपरंपरागत स्तमीर्चानो गीतार्थः । नपुनः कुट्टष्टि
भिरुन्नीतः । सचैव स्वयोग महिमचुञ्चकित परमपुरुषविभूतियुगळ भगवन्नाथमुनि
नियोगानुवर्ति श्रीमद्राममिश्रसकाशा द्रुहशास्त्रविद्भि रस्माभि बहुश श्रुतस्य
सग्नद्रोतार्थ प्रपंचस्य संग्रहइति मुमुक्षुभि स्संप्राह्यतम इति भावः ॥ ३२ ॥

सारं फल्गुन सारथीयवचसां श्रीयामुनेषोद्धतम्
विस्पष्टै रिति वेंकटेश्वरकवि र्व्याचष्ट भाष्याक्षरैः ।
यद्वादेषु कुट्टष्टिवाह्यकुहनाकोलाहलास्कन्दिभि
जैवालै र्जयघोषणाघणवणै विद्राणनिद्रादिशः ॥

इति श्रीकवितार्किकसिद्धस्य सर्वतन्त्रस्वतंत्रस्य श्रीमद्वेंकटनाथस्य
वेदांताचार्यस्य कृतिषु श्रीगीतार्थसंग्रहरक्षा ।

कवितार्किकसिद्धाय कल्याणगुणशालिने ।
श्रीमते वेंकटेशाय वेदान्तगुरवे नमः ॥

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः ।

GITARTHA SANGRHA.

By

SRI YAMUNA CHARYA.

With

GITARTHA SANGRAHA RAKSHA

A Comentury

OF

SRI MATH VADANTA DESIKA.

Edited By

P. B. ANANTHA CHARIAR.

Sanskrit Pandit

Printed At The

SRI SUDARSANA PRESS.

CONJEEVERAM.

1901.

Price. As-6

शास्त्रमुक्तावली - १०

गीतार्थ संग्रहः

श्रीभगवत् यामुन मुनिरर विरचितः ।

श्री कवितार्किक सिंहेन सर्वतन्त्र स्वतन्त्रेण
श्रीम द्वैदान्ताचार्येण विरचितया
गीतार्थ संग्रह रक्षाख्यया व्याख्यया सह ।

श्रीकाञ्ची

प्रतिवादिभयङ्करं अनन्ताचार्येण

श्री सुदर्शन मुद्राक्षर शालायाम्

अमुद्रितम् ।

॥ श्रीकाञ्ची ॥

इदानीं भैतन्मूल्यम्- ० - ६ - ०

गीतार्थसंग्रहरक्षा भूमिका ।

गीतार्थसंग्रहः ।

इयकिल कृति, भगवन्नाथमुनिशितुः श्रीभाष्यकार प्राचार्यस्य ।
 अयहि गुरुत्तमो स्वततार कलो ४०१८ (A D 906.) धातु
 वासरे कर्कटमासीयोत्तरापाढाया वीरनारायणपुरे चिदम्बरक्षेत्रसमीपस्थे । पिता
 महोऽस्य भगवान् साधमुनिमिश्र. योगमाहिमप्रत्यक्षतन्त्रयः न्यायतत्वयोगरह
 स्ययो निबद्धा योगत्रलाव्यक्षितात् शठकोपमुने न्यासविद्यासम्प्रदायं द्दमिडा-
 भ्नायसहितां अन्याश्च सर्वान् सांप्रदायिका नर्धविशेषान् लेभे । सोयम्
 श्रीशठमर्षणमहर्षे वैश्यो भगवन्नाथमुनिमिश्रप्रशिष्यैः श्रीराममिश्रगुरुभिः
 कृपया परया गुरुकुलकिंचित्कारप्रवणे स्वय बहुशोऽळर्क पत्रोपहारार्पणे नोपग-
 ष्टाङ्गे श्विरादप्यनुपजात आभिमुख्ये कदाचि तदर्पण परिहराङ्गे स्थच कु-
 तो नाद्याळर्कपत्रपाक इत्यनुयुक्तेन पाचकेन महात्मा कोपि प्रतिदिन म-
 र्पय न्नाद्यापिपेदिति सूचितै स्वोपसेजनबद्धतृष्णेन पर्येयि सगौरव प्रतिपालय-
 ता गुरुणानेन प्रयुद्गतै 'दर्शनादेव साधव' इति वचनबला कटाक्षमात्रदूरीकृत
 राजभात्रप्रयुक्तान्यपर्यादिदोषकथ क्रमा दुपदिष्टशास्त्रार्थसार स्तत्रयास्थत् ।

बाल्येच महाभाष्यभट्टारका दधीयानो विद्या मपुनरुच्चारणेना न्यामेव
 नर्नाना मक्षरमातृका निर्माय बालका नद्ध्यापयत् । चोळराजसदसि विद्व-
 ज्जनकोलाहलनामान पण्डितवर्य मजधत् । अस्य जयराजययो पणवन्ध-
 मारचित्तवतो राजदपत्यो श्रीरगात्रया राजमाहिष्या (आळवन्दार) 'रक्ष-
 णायागत' इत्यनिनदित स्तत्पणवन्धानुसारेण राज्ञापित राज्यार्धे न्याय्येन
 पधा पर्यपालयत् ।

तस्यास्य गुरुत्तमस्य कृतय - आगमप्रामाण्य , महापुरुषनिर्णय ,
 आत्मासिद्धि , सवित्सिद्धि , ईश्वरसिद्धि , श्रीगीतार्थसंग्रह , श्रीस्तुतिधनु-
 श्लोकी , स्तोत्ररत्न , इत्यष्टौ ।

अन्यतमो ऽ यमेषु श्रीगीतार्थसंग्रहो भगवद्भाष्यकारविरचित गाताभाष्यानुसारेण व्याख्यायि श्रीमता कवितार्किकसिन्हेन आरगराजदिव्याज्ञा लब्धवेदान्ताचार्यपदेन तत्सहधर्मचारिणी करुणाकटाक्षलम्बित सर्वतन्त्रस्व तन्त्रविरुद्धेन श्रीवेकटनाथदिव्यवण्टाशेन श्रीवेकटनाथदेशिकेन ।

सोय गुरुस्वततार काव्या कलौ (४३७०) तमे A(1268) विभववत्सरे कन्याश्रोणाया विश्वामित्रजुलितलकस्या नन्तार्य गुरो स्तोमयाजिनो जायाया तोताद्रघवासमाख्यायाम् ।

अयच्च मातुलेन वादिहसानुवाहयैणा ध्यापितसकलशास्त्र विशत्य-
ब्दे विश्रुतनानाप्रिधप्रिद्य त्रिशद्वार आप्रितगारीरकभाष्य श्रुतप्रकाशिकाश
ताभिपेककारी तापर्यचन्द्रिकया निशदीकृतगीताभाष्यसारार्थ पारिप्लवमतिभि
रन्यधोपवर्णयद्भि रर्यजात मुपनाता वैयाकुली मपार्कतु सक्षेपात् गीताभाष्यप-
द्धतिभिरेव स्वय मेन व्याख्यौ श्रीगीतार्थसंग्रहम् । सेय व्याख्यानवर्थना-
म्नी श्रीगीतार्थसंग्रहश्च । अस्य कृतय परशशता । तामुच्चाय याव
दस्माभि मुद्रिता मुद्रयभाषाश्च , भीमासापाटुका शतद्रूपणा - सेश्वर
भीमासा च ।

व्याख्यानरत्नेन चानेन सह सर्वसम्मान्यस्य गीतार्थसंग्रहस्य मुद्रण
सर्वदेशप्रसृत्या सर्वादिभूतया नागरलिप्या चक्षुकर्तव्य मङ्गलस्यद्भि रस्माभि
रिय मय शास्त्रमुक्तावल्या मगुद्रयतेति भावयन्तु सहृदया ।

इति

श्री मुदर्शन पादपद्मिणी

शास्त्रमुक्तावल्यासम्पादकानुमत ।

कार्यं मप्यययुक्त्या वै चातुरात्म्यस्य पूजनम् ।
एकादश्यां नभुंजीत विहित स्तत्र जागरः ॥ ७६ ॥
द्वादश्या मादिदेवन्तु समाराध्य यथाविधि ।
मध्याह्नसमये प्राप्ते विधिय सन्मयो न्यसेत् ॥ ७७ ॥
भक्त्या शक्त्या तु चतुर एकैकं प्रत्यहं त्वपि ।
गवां ग्रास स्व्यसामर्प्या ह्योपनीयो नसर्वदा ॥ ७८ ॥
सह पूर्वोक्त्विदानैस्तु व्रतकर्मपरायणैः ।
प्राप्तितु तद्दिने भूयः कृष्णपक्षस्य छांगलिन् ॥ ७९ ॥
अर्चनं केशवादीनां त्रिसन्ध्यं प्राग्वा दाचरेत् ।
द्वादश्यां सोपवासस्तु न्यस्ये द्दामोदरं प्रभुम् ॥ ८० ॥
दानान्त मर्चनाद्यन्तु सित्तपक्षोक्त माचरेत् ।
प्राभवेन क्रमेणैव चैवं मूर्त्यन्तरं यजेत् ॥ ८१ ॥
मूर्तिभि श्वाप्ययाख्येन संवत्सर मतन्द्रितः ।
यो यो धिकारी भन्तो वा तस्य तुष्य त्यघोक्षज्ञः ॥ ८२ ॥
षोडशाख्य मतो दक्ष्ये व्रतं धन्यतमं हि यत ।
पूर्वव द्वात्रिंशमय भाषादस्याद्य चासरे ॥ ८३ ॥
गृहीत्वा नियमं कुर्यां द्दाम्प्रभातादिपूजनम् ।
त्रिसन्ध्यं वामनादीनां विधिषत् द्वादशाहकम् ॥ ८४ ॥
त्रयोदश्यां ततोभ्यर्च्य चतुर्वर्गप्रदं प्रभुम् ।
आद्यन्त मनिरुद्धादि तदाद्य मपरैऽहनि ॥ ८५ ॥
तृतीयं पंचदश्यान्तु संशान्तिव्यक्तिलक्षणम् ।
एवं मूर्त्यन्तरै र्युक्तं, चातुरात्म्यं विधा स्थितम् ॥ ८६ ॥
आराध्य परया भक्त्या चैकादश्या मनश्नतः ।
पूर्णं तदर्चनं कृत्वा पंचदश्यां यथाविधि ॥ ८७ ॥
चत्वार स्तन्मयाः पूज्याः श्रद्धापूतेन चेतसा ।
आत्मयागं ततः कुर्यां द्विनान्ते चैत्रपूर्वकम् ॥ ८८ ॥

एव माश्वयुजे भूयः पर्वादाौ प्रारभे त्रिक्रियाम् ।
 पद्मनाभादिमूर्तीना मर्चनं विहितं क्रमात् ॥ ८९ ॥
 एकादश्या मनश्नस्तु सर्वं निर्वत्ये पूर्ववत् ।
 सम्प्राप्तेच ततः पौषे यजे नारायणादिकम् ॥ ९० ॥
 द्वादश्यां तत्तद्विषट्कंच तथा व्यूहत्रयं त्वपि ।
 चैत्रे तद्विवस्ता दादौ विष्ण्वादीनां समर्चनम् ॥ ९१ ॥
 विहितं सङ्गतं ज्ञानां सह व्यूहत्रयेणतु ।
 विशेषपूजनं कुर्यां तस्मिन्ने वत्सरे सति ॥ ९२ ॥
 विभो रभ्रे द्विजेन्द्राणां षोडशानां स्वशक्तिततः ।
 दत्तशिष्ट मत्तमंच दैवापान्नेन भावितम् ॥ ९३ ॥
 हृदिश्लेषेण संयुक्तं व्रतिनां भोजनं हितम् ।
 एव सितेऽसिते वापि ह्युभयो रवि पक्षयोः ॥ ९४ ॥
 यथाभिमतमासा द्वे समारभ्य यजे त्क्रमात् ।
 एकादशेच नासेगान् पर्वादांतु सकृ त्सकृत् ॥ ९५ ॥
 द्वादश्यां सोपवासस्तु तन्मासेशमधार्चयत् ।
 तत्कारणादि भेदोत्थ चातुरात्म्येन वै सह ॥ ९६ ॥
 पुण्य व्रतमिदं विद्धि वृद्धस्त्रां बालसिद्धिकृत् ।
 नित्यं सदैष्णयैः कार्यं भविष्यद्द मखेददम् ॥ ९७ ॥
 प्राक्नर्णाति महाभागै श्शतया दान समन्वितैः ।
 गृहस्थै ब्रह्मचर्यैश्चै वानप्रस्थैस्तु भिक्षुकैः ॥ ९८ ॥
 येन चेन प्रकारेण वित्तं सम्भृत्य वैपुत्र ।
 नित्यं धर्मा विरुद्धेन भैक्षपूर्वेण सर्वदा ॥ ९९ ॥
 तुष्टुम्भभरणाद्यर्थं लभे भैक्षादिकेतु वै ।
 गयज्ञा परमा यत्र शुद्धिमां स्तत्र संघदेत् ॥ १०० ॥
 दाता ददाति यात्येकचि त्पूजा पूर्वाह् भविततः ।
 पृथ तदीयमशुभं तिष्ठत्यर्पिजनाश्रितम् ॥ १०१ ॥

परिभूतेतु वै लाभे सन्तोषो यस्य जायते ।
 प्रतिग्रहोत्थितो दोष स्तस्य दूरतरं व्रजेत् ॥ १०२ ॥
 एवं ज्ञात्वाप्यपात्राणां भक्तानां भावितात्मनां ।
 जनये द्युद्धिभेदन्तु नेतरेषां कदाचन ॥ १०३ ॥
 यत्र दाता गृहीताश्च द्वावेव कण्टुषारमकौ ।
 दृष्टादृष्ट विनाशार्थं दानं द्वाभ्यां हतं तु तत् ॥ १०४ ॥
 प्रागेवं वित्तसंशुद्धिं भावशुद्धिं समन्विताम् ।
 निश्चयीकृत्य यत्रेन दिव्य मायतनं व्रजेत् ॥ १०५ ॥
 वृत्तसंसिद्धये नूनं सिद्धायतनमेववा ।
 अथवायतनं रम्य मासन्न नगरादिकम् ॥ १०६ ॥
 निर्विघ्नेन व्रतं यस्मा त्रिप्पद्येतात्र कर्मिणाम् ।
 कर्मवाङ्मनसै शशुद्ध स्तपो निष्ठःक्रियापरः ॥ १०७ ॥
 यो नान्य देवतायाजी तत्पतो भगवन्मयः ।
 कस्मिंश्चिद्वैभवे रूपे व्यूह्ये वा सुबुद्धिमान् ॥ १०८ ॥
 बद्धलक्ष्यो भवे द्रक्तया त्वाप्तागमनिदर्शनात् ।
 तस्यापि तादृशानां च भविना मनुकम्पया ॥ १०९ ॥
 व्यपतता मगमद्देव स्वयमेव धरात्मना ।
 यत्र मोक्षमदं विद्धि दिव्यमायतनं हि तत् ॥ ११० ॥
 मन्त्रसिद्धैश्च विशुधै मुनिमुख्यै रतथामलैः ।
 शान्तं देशजानान्तव ध्यात्मानश्चापि कीर्तये ॥ १११ ॥
 मन्त्राकृतिं गरं ध्यात्वा पापाणं वसुधातले ।
 पावनं वा ततं वृक्षं ज्ञात्वाया देवताश्रयं ॥ ११२ ॥
 कृत्वा तच्छक्तिं संरुद्धं विसृज्य च तदाश्रितम् ।
 विद्धि सर्वेश्वरस्यैव स्थितं निलय लक्षणम् ॥ ११३ ॥
 स्वमन्त्र सन्निधिं तत्र कृत्वा तद्विग्रहान्वितं ।
 पूजितं यत्र पुण्याद्यै स्तत्सिद्धा यतन स्मृतम् ॥ ११४ ॥

फलप्रायेतु विप्राद्यै स्वकुलो द्वारणाय च ।
 स्थापितं भगवद्विम्बं ज्ञेयं मायतनं हितम् ॥ ११५ ॥
 क्रियांगभागं यातस्य सर्वगस्य च वैविभोः ।
 विद्धि सर्वेश्वरस्यैवं स्थितं नियतं लक्षणम् ॥ ११६ ॥
 स्वमन्त्रं सन्निधिं तत्र कृत्वा तद्विग्रहान्वितं ।
 प्रासादद्वारं देशाच्च यत्र शंखध्वनिक्षयः ॥ ११७ ॥
 पूर्वादिसर्वदिक्कायं क्षेत्रं भवति वैष्णवम् ।
 सिद्धावतारितादेवा तदेताद्विगुणं स्मृतम् ॥ ११८ ॥
 त्रिगुणं च स्वयं व्यक्ता देहान्ते भावितात्मनाम् ।
 फलं सालोक्यपता पूर्वं परिज्ञेयं क्रमाद्यतः ॥ ११९ ॥
 दुष्टेन्द्रियं वशाच्चित्तं नृणां यत्कल्मषैर्द्वृतं ।
 तदन्तकाले संशुद्धिं याति नारायणालये ॥ १२० ॥
 व्रता न्येतानियः कुर्यादभिसन्धाय चेतसा ।
 अभीष्टं मतितीव्रेण तदाप्नोत्यचिरान्ततः ॥ १२१ ॥
 श्रद्धधानै रतस्तस्मात् दृष्टादृष्टफलानपे ।
 व्रता न्येतानि कर्तव्या न्यभिसन्धाय चेतसा ॥ १२२ ॥
 नाद्यसादस्तु कर्तव्यो व्रतभंगात्कदाचन ।
 संकल्पादेव भगवांस्तत्त्वतो भावितात्मनाम् ॥ १२३ ॥
 व्रतान्तं मखिलं कालं सेचयत्यमृतो न तु ।
 एतैर्वै चङ्गलक्षणेण भवितव्यं सदैवादि ॥ १२४ ॥
 प्राप्तये सर्वकामानां संसारभयभीरुणा ॥ १२४ ॥
 इति श्रीपाथरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां व्रतविधिर्नाम

सप्तमः परिच्छेदः ॥ ७ ॥

श्रीः ।

श्रीमते रामानुजाय नमः ।

अथ अष्टमः परिच्छेदः ।

भगवान् -

व्रतमेतदमन्त्रं च सामान्यं सार्वलौकिकम् ।
 सिवेतर विभागेन प्रोक्तं मन्त्रं द्वयं शृणु ॥ १ ॥
 प्रागर्थं प्रार्थयित्वा तु दृष्टा दृष्ट प्रदस्सदि ।
 ज्ञात्वा स्थिरमतिः कुर्यात्तदर्थं चक्रमण्डलम् ॥ २ ॥
 तन्मध्ये चतुरात्मा तु यष्टव्यः कर्णिकोपरि ।
 चतुर्दिक्ष्वी क्षमाणस्तु वासुदेवादितः क्रमात् ॥ ३ ॥
 हृदादिनेत्रपर्यन्तं मंगपट्टकं यजेत्ततः ।
 अधर्पादिभिः क्रमाद्भोगैर्व्रतज्ञेन पुरोहृतैः ॥ ४ ॥
 ततः कुण्डान्तरेचैव संस्कृतेऽग्नौ च धिन्यसेत् ।
 चक्रं मन्त्रगणोपेतं समिद्धिस्तर्पयेत् क्रमात् ॥ ५ ॥
 पश्चात्तण्डुलसन्निभैस्सघृतैर्बहुभिस्तिष्ठैः ।
 अध्योदकेन शिरसा पवित्रीकृत्य साम्प्रतम् ॥ ६ ॥
 नतजानुशिराशिष्यं कृत्वासौ श्रावयेत्प्रभुम् ।
 त्वय्याराधनकामोऽयं व्रतं चरितुं मिच्छति ॥ ७ ॥
 संकल्पसिद्धयै भगवन्पूरयास्य मनोरथान् ।
 इति विज्ञाप्य देवेशं ततः पुष्पाणि दापयेत् ॥ ८ ॥
 अष्टांगमथवैकुर्यात्प्रमाणं सप्रदक्षिणम् ।
 भूयोभूयो जगच्छिन्नं भक्तिश्रद्धापुस्तस्य ॥ ९ ॥
 तत रतस्योऽदेष्टव्यं विधानं मन्त्रपूर्वकम् ।
 सांतं पष्टस्वराकृद्ं अनुस्वारविभूषितम् ॥ १० ॥

बीजमाद्यस्यच विभो वामुदेवस्य कीर्तितं ।
 तदेव जीवबीजस्थं पष्ठस्वरविवर्जितम् ॥ ११ ॥
 द्वितीयस्वरसंयुक्तं संकर्षणस्य बीजराट् ।
 उभयो रन्तरे रेफ माद्यबीजस्य योजयेत् ॥ १२ ॥
 बीजं प्रशुम्ननाथस्य तृतीयं सर्वकामदम् ।
 जीवाङ्गुलं हकारन्तुं लान्तस्योपरि विन्यसेत् ॥ १३ ॥
 विसर्गसहितं बीजं मनिरुद्धस्य वाचकम् ।
 द्विभुजा स्सर्वपवेते सूर्येन्दुशत सन्निभाः ॥ १४ ॥
 तेजसा त्वन्नभेदोस्ति स्वरूपेण सितादिना ।
 दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां तर्जनी मध्यमान्तरे ॥ १५ ॥
 भाद्यस्य चक्रशंखौ द्वौ ध्येयावंसद्रयोपरि ।
 स्कन्धसूत्रसमस्येन दक्षिणेनतु पाणिना ॥ १६ ॥
 गृहीता मुष्टियन्धेन विश्रान्ता पीठपृष्ठतः ।
 ध्येया गदा द्वितीयस्य तथाभूते करे परे ॥ १७ ॥
 संस्मरे ज्येतिराङ्गदीप्तं लीलाक्षेप इवोद्यतम् ।
 एवं प्रशुम्ननाथस्य व्यत्ययेनतु ते उभे ॥ १८ ॥
 दक्षिणोत्तर हन्ताभ्यां श्रोत्रमण्डल सम्मुखौ ।
 शंखपद्मौ चतुर्थस्य तथाकृष्टौतु संस्मरेत् ॥ १९ ॥
 किन्तुवैपंकजं नाळ मस्यवैपणिपृष्ठगम् ।
 हकारंच सकारस्थं कृत्वा षोढानिघेष्यच ॥ २० ॥
 द्वितीय तुयंपष्ठाष्ट द्विषट्कदशकैः क्रमात् ।
 स्वरैर्निर्णयये द्विद्धि हृदाद्या त्रेत्रपश्चिमान् ॥ २१ ॥
 चातुरात्मीय मन्त्राणां साधनत्वेन सर्वदा ।
 त्रिधा हकारे कृत्वादी जीवबीजे तथैवच ॥ २२ ॥
 ककारच क्षकारंच लिखेत्तद्विधा त्रिधा ।
 द्विषट्कमेव चीजानां क्रमादादी निघेष्यच ॥ २३ ॥
 ततो यासुधराधारि संज्ञं यच्चाक्षरत्रयम् ।
 पौनः पुन्येन सर्वेषा मधोभागे निर्णययेत् ॥ २४ ॥

सर्वे पष्ठस्वराहृदा अनुस्वारविभूषिताः ।

बोद्धव्याः केशयादीनां बीजास्वेते पृथक्पृथक् ॥ २५ ॥

क्षहसत्रितयं ह्येत त्र्यनुर्धाविलिखे त्क्रमात् ।

ततोद्विपट्टकं बीजानां तस्याधो विनिवेश्य च ॥ २६ ॥

क्रमेण सप्तमाद्वर्गात् द्वितीयं च चतुर्थकम् ।

पुनस्तृतीयंतुर्ध्वं च द्वितीयं च तृतीयकम् ॥ २७ ॥

द्वितीयं च चतुर्थं च चतुर्थं तदनन्तरम् ।

तृतीयं मष्टमं चाथ तृतीयं सप्तमात्पुनः ॥ २८ ॥

नवमं द्वादशाभ्यां तु विंशत्पमिम(?) मामच ।

अधोनियोजयेद्रेफं तत्रयाणां तु मूर्धनि ॥ २९ ॥

पट्टसप्तमाष्टसंज्ञाना मिकारमुपस्त्रियसेत् ।

सानुस्वारं च सर्वेषां मितिदेवीगणस्य च ॥ ३० ॥

बीजद्वादशकं प्रोक्तं यथाचानुक्रमेण तु ।

श्रीश्च वागीश्वरीकान्तिः क्रियाशक्ति विभूतयः ॥ ३१ ॥

इच्छाप्रतीति रतिश्चैव मायाधीर्भहिर्मतिश्च ।

समुद्रमूर्तये स्वाहा पद्मस्य प्रणवादिकः ॥ ३२ ॥

सर्वान्तश्चारिणेकृत्वा ततो गगन मूर्तये ।

स्वाहान्तः प्रणवान्तश्च मन्त्रशंखस्य कीर्तितः ॥ ३३ ॥

ओंकारो वेदमात्रेण विद्ये स्वाहा पदंतुवै ।

गदामन्त्र स्वयंप्रोक्तश्चक्रस्याथ निगद्यते ॥ ३४ ॥

ओंकारान्ते पदं दद्यात्पंचार्णं प्रभविष्णवे ।

श्लिष्टौ विकासितौ हस्तौ योज्यौ चामणि बन्धनात् ॥ ३५ ॥

तद्वाहुकौ सरौ (?) द्वौ च नाभौ संरोध्य दण्डवत् ।

ईपट्टे ढोलये त्पश्चाद्दध ऊर्ध्वं च शौ करौ ॥ ३६ ॥

गुप्तिः कृत्वा तु योज्यैषा मुद्राराधनकर्मणि ।

आसाद्य प्रादिस्थिता मर्चा स्वयं वा समपृष्ठताम् ॥ ३७ ॥

सर्वलक्षणसम्पन्नां यस्यां चेतः प्रसीदति ।
 हेमादिनिर्मितं कुर्यात्पीठं वा लक्षणान्वितम् ॥ ३८ ॥
 समं त्रिभागन्यूनं वा द्वादशांगुलविस्तृतम् ।
 चतुरश्रं चतुष्पादं विस्त [?] राधेन चोन्नतम् ॥ ३९ ॥
 तृतीयं भाग मादाय विस्तराच्च [विस्तरर्च] स्वरं स्वकम्
 तेन तन्मध्यगं कुर्यात्कमलं लक्षणान्वितम् ॥ ४० ॥
 द्विषट्कारन्तु तद्बाह्ये चक्रं सर्वांगचिह्नितम् ।
 सिद्धान्तरनरादीनां हृदयस्थाक्षराच्युति (?) ॥ ४१ ॥
 मृदुमुच्चरणाकान्ति निर्मुक्ताकृतिलक्षणा ।
 पादाभ्युद्गममुद्राद्य कार्यावै कर्णिकोदरे ॥ ४२ ॥
 सम्पाद्य चैव माधारं पीठं चार्चान्वितं स्मरेत् ।
 पादाब्जमुद्रारहितं कुण्डं तदनु कल्पयेत् ॥ ४३ ॥
 फुल्लपद्मसमाकार मोष्ठयोनिस्समन्वितम् ।
 चलमेकदिशिस्थंवा ततो नियम माचरेत् ॥ ४४ ॥
 संवत्सरस्य पूजार्थं विभो वै द्वादशात्मनः ।
 मार्गशीर्षां तस्मारभ्य मासाद्वै कौमुदान्तिमम् ॥ ४५ ॥
 मासेशमन्त्रसंज्ञप्तं युक्तं होमकुशाम्बुना ।
 दशम्यां पंचगव्यश्च पिवे त्सम्पूज्य केशवम् ॥ ४६ ॥
 तन्निवेदित मन्त्रं च प्राग्भुक्त्वातु घृताधिकम् ।
 नातीव तृप्तिजनकं दन्तकाष्ठ मथाचरेत् ॥ ४७ ॥
 शयनं मंत्रतोयेन प्रोक्षयेत्सकुशं ततः ।
 शयनस्यो जपे न्मन्त्रं शत मष्टाधिकन्तु वै ॥ ४८ ॥
 एकादश्यां प्रभातेषु मध्याह्न्यादिनां दिनक्षये ।
 केशवाय नमस्कुर्याद्बहुशः प्रणवाधिकम् ॥ ४९ ॥
 तस्य वै पूजनं भक्त्या कुर्यात्कालत्रयंतु वै ।
 सूर्यगं परमं ज्योति रमूर्त्तं ममलं हि यत् ॥ ५० ॥

सएव वासुदेवेति मत्वा सम्य ग्यजे ततः ।
 चेतसा मृतसंकाशैः पुष्पाद्यै रखिलैः प्रभुम् ॥ ५१ ॥
 पश्चात्त ममलं धाम ध्याये न्मुक्त मनश्चरम् ।
 श्रोणीतटार्पितकरं सानुकम्प मनूपमम् ॥ ५२ ॥
 दक्षिणेनतु हस्तेन भक्ताना मभयप्रदम् ।
 पुष्पाभरणवस्त्राढ्यं शंखचक्रद्वयान्वितम् ॥ ५३ ॥
 तत स्तस्मात्तु वै धाम्नो युगप त्रिस्सृतं स्मरेत् ।
 महत्स्फुल्लिगसंकाशं महस्तु सततोदितम् ॥ ५४ ॥
 तेन चाक्रमराचून्दं समाक्रान्तंच भावयेत् ।
 अथ प्रत्येकतेजोशा दुद्रुतं भावये त्क्रमात् ॥ ५५ ॥
 त्रयं त्रयं सिताद्येच केशवाद्यं चतुर्भुजम् ।
 दक्षिणोत्तरपाणिभ्यां पृष्ठतः केशवादिषु ॥ ५६ ॥
 युगं युगं परिक्षेयं क्रमेणोर्ध्वगतंच तम् ।
 शंखचक्र कर्जविद्यात्साथ शंखो धहेतिराट् ॥ ५७ ॥
 विद्या चक्रंच तद्विद्या त्पद्म शंखश्च सोन्भुजम् ।
 पद्मध्वनिगदाशंख स्वविद्याम्युरुह स्तवरी ॥ ५८ ॥
 भूयो धामगणा तस्मा त्संस्मरे त्रिस्सृतं महः ।
 केशवादिविभागेन श्रियाद्यंच त्रयं त्रयम् ॥ ५९ ॥
 कमलादित्रयेणैव त्वन्योन्यत्वेन लांछितम् ।
 बद्धपद्मासनस्थंच दिवि दिक्षुच सम्मुखात् ॥ ६० ॥
 संवीजयेत्तु विनया ज्ञामरेण सितेनच ।
 देवीद्वादशकंचैव तासां रूप मयोच्यते ॥ ६१ ॥
 पूर्णचन्द्रानना स्सर्वा स्सर्वर्तुकुसुमान्विताः ।
 सर्वलक्षणसम्पन्ना स्सर्वाभरणभूषिताः ॥ ६२ ॥
 विद्रुमाभं त्रयं त्वाद्य मपरं चम्पकप्रभम् ।
 त्रियंगुमंजरीश्यामं तृतीयं देवतात्रयम् ॥ ६३ ॥

चतुर्थं त्रितयं ध्याये जातीपुष्पसमप्रभम् ।
 आद्यायाः कमलं पाणा वन्यस्याहेतिराङ्करे ॥ ६४ ॥
 शंखं ध्याये तृतीयस्या एवं ध्याये त्रिषु त्रिषु ।
 चतुस्त्रिदेवतान्ताना मेव माद्यं त्रयं क्रमात् ॥ ६५ ॥
 स्मृत्वा सम्पूजनं ह्यर्प्या जागरेण समन्वितम् ।
 स्तोत्रै स्तथा ऽनकै वाद्यै गीतकैः क्षपये त्रिशाम् ॥ ६६ ॥
 रात्रिक्षये ततः स्नाया त्स्निताम्बरधर श्शुचिः ।
 मासेशमन्त्रसन्नद्धं कृत्वा देवं स्मरे तथा ॥ ६७ ॥
 पूजापनयनं कृत्वा स्नानकर्म समाचरेत् ।
 मध्यतः केशव[केवल]स्यादौ [केशव]केवलस्य महात्मनः ॥ ६८ ॥
 वासुदेव [स्य] स्व रूपस्य चक्रस्थस्य त्वनन्तरम् ।
 प्रागरेभिनिविष्टस्य सकलस्या व्ययस्यच ॥ ६९ ॥
 तदादिद्वादशानाञ्च दद्या त्स्नानादिकं क्रमात् ।
 अम्बुना पञ्चगव्येन क्षीरेण तदनन्तरम् ॥ ७० ॥
 दध्ना घृतेन मधुना सर्वोपधिजलेनच ।
 बीजाम्बुफलतोयेन गन्धपुष्पाञ्जुना ततः ॥ ७१ ॥
 हेम रत्नोदकेनाय कुम्भस्थेन पृथक्पृथक् ।
 सित विलेपनं पुष्पं धूपम्मधुघृतं दधि ॥ ७२ ॥
 नैवेद्यं विविधं पूतं ब्रीहयोपवसंभुतम् ।
 निवेद्य राजते पात्रे यथाशक्तिविनिर्मिते ॥ ७३ ॥
 यात्राभावाच्च रजतं स्वल्पमात्रं न लोपयेत् ।
 पश्चात्तद्भगवत्पूतं मधुपर्कादिकन्तु वै ॥ ७४ ॥
 प्रतिपाद्य गुरो भक्त्या प्रसन्नेनान्तरात्मना ।
 यवात्रं ब्रीहियं त्वादौ समश्रीया द्घृतान्वितम् ॥ ७५ ॥
 ततः प्रभृति कालाच्च प्रत्यहं केशवस्पतु ।
 म्यानदये निविष्टस्य पूजनं च समाचरेत् ॥ ७६ ॥

प्राग्वन्मध्ये केशवस्य देवीपुक्तस्य याज्ञतः ।

ततो नारायणादीनां सदेवीनांच वैक्रमात् ॥ ७७ ॥

सर्वेषां पूजनं कुर्यात्प्रादक्षिण्येन यत्नतः ।

। यथा सम्भवतो भक्त्या पुष्पधूपादिकेनतु ॥ ७८ ॥

यावदभ्येति दशमी सिता पौषस्य वृत्तिथिः ।

ततः प्रभृतिकालाच्च प्रागुक्तविधिनाखिलम् ॥ ७९ ॥

नारायणाख्यमन्त्रेण व्रतकर्मसमापयेत् ।

तत्तु मर्चयेत्तु प्रथमं मध्ये कारुण्यमूर्तिगम् ॥ ८० ॥

चाहिर्देवीसमेतंच प्राग्वत्स्नानादिना प्रभुम् ।

द्वादश्यां तं विधानेन केशवेन समन्वितम् ॥ ८१ ॥

किं तत्र विहितं पश्चात्पूजनं केशवस्यच ।

दिनावसाने द्वादश्यां धूपं दत्त्वा क्षमापयेत् ॥ ८२ ॥

कान्तासमन्वितं देवं केशवं क्लेशनाशनम् ।

अथ दामोदरान्ताभिर्मूर्तिभिश्च समन्वितम् ॥ ८३ ॥

देवं नारायणं भक्त्या परेहनि समर्चयेत् ।

मध्ये केशववत्पश्चाच्चक्रस्थं केशवारके ॥ ८४ ॥

केशवंच तदीये रे यजेत्कान्तासमन्वितम् ।

एवं प्रतिदिनं तावद्यावन्मासस्य सा तिथिः ॥ ८५ ॥

ततो माधवमूर्तेर्वै प्राग्वदाराधनं भवेत् ।

तदर्चने समाप्तेत्तद्द्वादश्यां फाल्गुनस्यच ॥ ८६ ॥

संकर्षणं परत्वेन भाव्येद्वासुदेववत् ।

तदाश्रितन्तु गोविन्दं मध्ये मूर्तं समाह्वयेत् ॥ ८७ ॥

चक्रस्थसह देव्यावै ततस्तं पूज्यपूर्ववत् ।

रक्तचन्दनयुक्तेन कुङ्कुमेन तथैव च ॥ ८८ ॥

पुष्पस्त्रग्वासस्त्रा तद्द्रव्यशाल्योदनेन च ।

सुगन्धेन फलैरप्यैर्लिप्तेषां रक्तधातुभिः ॥ ८९ ॥

आरक्तसंसिद्धैर्विद्रुमैः पुरुभूपितैः ।
 सक्तंस्तु ताम्रपात्रेण कृत्वाथ विनिवेद्यतु ॥ ९० ॥
 तदर्चनेच होमान्ते सम्पन्ने सति वै प्रति ।
 याते वासत्रये चैव प्रसन्ने न्तःस्थिते च्युते ॥ ९१ ॥
 गुरुमूर्तिगतो देवः पूजनीयश्च भक्तितः ।
 वस्त्रैर्विलेपनैर्मास्यैः कटकै रंगुलीयकैः ॥ ९२ ॥
 यथाशक्ति विना शक्यं पारणे पारणे ततः ।
 प्रीणयेद्वासुदेवश्च मूर्तित्रयसमन्वितम् ॥ ९३ ॥
 ऐहि [कं] कान् धर्मकामा [र्थ] र्था नम यच्छन्तु शक्तयः ।
 मोक्षविघ्नोपशमनं नित्यं कुर्वन्तु मूर्तयः ॥ ९४ ॥
 सर्वदा नित्यशुद्धो यः परमात्मा परः प्रभुः ।
 पतितस्य भवाम्बोधौ वासुदेवो स्तु मे गतिः ॥ ९५ ॥
 कृतैश्च प्रीणनं सम्पद्वासुदेवस्य भक्तितः ।
 तन्मूर्तिवितयस्यापि शक्तित्रयपुत्रस्य च ॥ ९६ ॥
 अथ वितयपुत्रस्य तृतीयस्य महात्मनः ।
 सद्रूपणाभिधानस्य तत आरभ्य यत्नतः ॥ ९७ ॥
 प्राग्वा दाराधनं कुर्यात्प्रत्यहं मासभेदतः ।
 पश्चात्त्रयैः याते प्राप्ते ज्येष्ठस्य तद्दिने ॥ ९८ ॥
 त्रिविक्रमाख्यमन्त्रेण चान्यत्सर्वं पुरोदितम् ।
 मध्यतो म्बुजगर्भस्थं प्रद्युम्नं सर्वगं स्मरेत् ॥ ९९ ॥
 त्रिविक्रमं तदाकारं भावयित्वा ततो यजेत् ।
 अनन्तरंच संस्थाना दानीय प्रागरान्तरम् ॥ १०० ॥
 यष्टव्यस्य विशेषेण त्र्यनुश्लिष्यततनुः [पुमान्] क्रमात् ।
 श्रीरण्टं च सर्कार् मीपल्लुं नुमभावितम् ॥ १०१ ॥
 पतितं विलेपनं चात्र तथा पुष्पफलादिकम् ।
 पीतानां फलपुष्पानां मभा[यात्]ये मसृणेतनु ॥ १०२ ॥

पूतेन धातुचूर्णेन रंजये कुंकुमेन वा ।

सघृतं हेमपात्रं च पूजान्ते विनिवेद्य च ॥ १०३ ॥

पात्राभावात् [वै] यथाशक्ति कांचनं च घृहोपरि ।

तत स्सम्पूजनं कुर्यात् व्रतादिष्टारि पूर्ववत् ॥ १०४ ॥

गोहेमवस्त्रपूर्वेस्तु यथा सन्तोष मेति सः ।

तत्पूजान्ते पारणेन द्वितीयं च जगत्पतिम् ॥ १०५ ॥

प्रीणये त्संकर्षणं च गृहीत्वा पाणिना जलम् ।

प्रणवाद्येन तेनैव मन्त्रेणा द्योदितेन च ॥ १०६ ॥

सनमस्केन किन्त्वत्र गति स्संकर्षणोस्तु मे ।

अथ त्रिविक्रमं देवं वामनं श्रीधरं प्रभुम् ॥ १०७ ॥

यजे न्मास्तत्रयं ताव द्याव त्स्या द्दशमी सिता ।

तदादि वै हर्षिकेश मन्त्रेणा खिल माचरेत् ॥ १०८ ॥

परत्व मनिरुद्धस्य प्राप्तेचावसरे स्मरेत् ।

तदाकारं हर्षिकेशं पद्मोदर गतं स्मरेत् ॥ १०९ ॥

इष्ट्वासम्य ग्विधानेन चक्रारस्थं यथा पुरा ।

अत्रराजोप चारै [लाभै] स्तु षट्पदा [है] भैस्तु चार्चनं ॥ ११० ॥

पुष्पादनाम्बरैः कुर्या द्भावाद [वेचा] अनाग्निना ।

पिंजरी कृत्य यत्रेन देवाय विनिवेद्य च ॥ १११ ॥

कृष्णागरु विमिश्रं च लेपनं चात्र कुंकुमं ।

धौतायसमयं पात्रं मणिभि श्चासितै श्चित्तम् ॥ ११२ ॥

वस्त्रैश्च चित्रितैः कृष्णैः पूजान्ते विनिवेद्य च ।

सम्य क्तदर्शनं कृत्वा यथा सम्पत्ति भक्तितः ॥ ११३ ॥

तृतीयं प्रीणये त्प्राग्व त्प्रद्युम्नो मेस्तु वैगतिः ।

ततो मासानुनासं च हर्षिकेशा दनन्तरम् ॥ ११४ ॥

पद्मनाभं समभ्यर्च्य ततो दामोदरन्तु वै ।

गते मासत्रये ह्येवं सम्प्राप्य पुनरेव हि ॥ ११५ ॥

- दशमीं मार्गशीर्षस्य 'तदा कर्मणि कर्मणि' ।
 'चतुर्थं चातुरात्म्यं मन्त्राणां विनियोग्यञ्च ॥ ११६ ॥
 चतुर्मूर्त्यभिधानञ्च समालम्ब्य यजेच्च तत् ।
 । काणिकोपरि पत्रेषु प्रागादि हृदयादिकम् ॥ ११७ ॥
 विदिक्ष्वस्त्रं विभोरग्रे नेत्रं वै केसराणिच [श्रितं] ।
 धरान्तरे तत स्वेस्वे दशद्वौ केशवादिकान् ॥ ११८ ॥
 चतुर्वर्णैस्तु कुसुमैः स्तथा वस्त्रानुलेपनैः ।
 तद्द्रव्यैश्च नैवेद्यैः पानकैः पावनैः फलैः ॥ ११९ ॥
 अथान्यै विविधैर्भोगैः ध्वजाद्यैश्चापि वाहनैः ।
 मात्राभिः स्सहिरण्याभिः स्तान्मूलेनात्मना ततः ॥ १२० ॥
 तपयेद्द्विभ्यस्थं मन्त्रग्रामं यथोदितम् ।
 ततोर्चनं गुरोः कुर्याद्द्विशेषेण पुरोदितम् ॥ १२१ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ।
 प्रीणनञ्च पठेत्प्राग्वदतिरुद्धोस्तु मे गतिः ॥ १२२ ॥
 ततः पूर्णाहुतिं दद्यात्पश्चादिदं मुदाहरेत् ।
 व्रतोत्तमेना नेनाद्य मया भक्त्याकृतेनच ॥ १२३ ॥
 चत्वारो वासुदेवाद्या मूर्तयश्शक्तिभिः स्सह ।
 प्रयान्तु प्रीतिं मनुष्यां दिशन्तु भविनोऽभयम् ॥ १२४ ॥
 धन्यं व्रतमिदं पुण्यं संसाराध्वनिवर्तनम् ।
 अल्पक्लेशमसम्पूर्णं मनन्तफलदं नृणाम् ॥ १२५ ॥
 ना वसाद् स्वतः कार्यं एतदाचरणे तु वै ।
 यथोपसदनैः कार्यं मधमैर्मध्यमैर्जनैः ॥ १२६ ॥
 अशाक्त्वेन यथाशक्ति त्वारण्यैः कुन्तुमादिकैः ।
 । अद्भिर्दूर्वाकुट्टैः पत्रैर्जपजागरणादिना ॥ १२७ ॥
 दीपेनाभ्युक्षणेनैव मार्जनेनोपलेपनैः ।
 व्रीहीन्सङ्गृह्य नयान्नञ्च तिला न्यघ्नान्यथा हरेत् ॥ १२८ ॥

संवत्सरस्य पूजार्थं दानार्थं प्राशनाय च ।

पूर्वं मासत्रयं दद्याद् द्वाही न्वै विनिवेद्य च ॥ १२९ ॥

द्वादश्यां भोजनात्पूर्वं हितं तत्प्राशनं सदा ।

अपरं सक्तवक्षैव तृतीयं त्रितयं घृतम् ॥ १३० ॥

तिलानां त्रितयं चान्यत्प्राशनं चैव मेव हि ।

स्याद्दशैकादशीपूर्णां द्वादश्याय तथा सह ॥ १३१ ॥

परे हनि तदा कुर्यात् द्वादश्या मर्चनादिकम् ।

संवत्सरस्य वैमध्याद्यस्त्वेकां कर्तुं मिच्छति ॥ १३२ ॥

तस्या मापि स्वमन्त्रेण कर्मपूजान्त माचरेत् ।

यथा प्राप्तैस्तु पुष्पाद्यैः प्रागुक्तांगैस्सहार्चनम् ॥ १३३ ॥

पररूपस्य मध्येतु पूजनं स्वे [नके] न्वगेव हि ।

केवलस्य तु तस्यैव स्वनाम्ना प्रीणनं हितम् ॥ १३४ ॥

पारणं प्राग्विधानेन त्वेकं भूरिफलप्रदम् ।

तस्माद् द्वे त्रीणि वा कुर्यात्स्वशक्त्या श्रद्धया न्वितः ॥ १३५ ॥

नारी ह्यानन्यशरणा यद्येवंहि समाचरेत् ।

निस्स्वामिका वानुज्ञाता पत्या साथाप्नुयाच्च तत् ॥ १३६ ॥

अथापवर्गदं वक्ष्ये चातुर्मास्यं व्रतोत्तमम् ।

यत्कृत्वा भिमता न्कामा निहैव लभते नरः ॥ १३७ ॥

गृह मासाद्य निर्वापं देशे वा जननाकुले ।

यथाविभवविस्तीर्णं तुर्याश्रं वा यथायतम् ॥ १३८ ॥

धूमनिर्ममनोपेतं गवाक्षगणभूषितम् ।

इष्टकाद्यैश्चितं कुर्यात्तन्मध्ये पिण्डि [ता] कात्रयम् ॥ १३९ ॥

चनरश्रंच विच्छिन्नं भूमिः किञ्चित्समुन्नतम् ।

ततो दक्षिणदिग्बेदे रूर्ध्वं कुण्डन्तु पूर्ववत् ॥ १४० ॥

मध्ये चन्दनमिश्रेण रोचना कुंकुमेन च ।

गोक्षीरमादितेनैव मासि मासि लिखेच्छुभम् ॥ १४१ ॥

चक्रं पट्टपत्रगर्भन्तु स्नानपीठ मुदिदिशि ।

ततः स्वपादाङ्गमासस्य दशम्या मुदितेन्दुना ॥ १४२ ॥

वासुदेवाख्यमन्त्रेण तोय मादाय पाणिना ।

भगवन्पुण्डरीकाक्ष सर्वभूतपते ऽ च्युत ॥ १४३ ॥

जतं मे त्वत्प्रसादेन निष्पद्य तु तवाप्तये ।

ततो चये द्वासुदेवं द्वादश्यां कमलोदरे ॥ १४४ ॥

प्रागादावथ पत्राणां त्रयं संकर्षणादिकम् ।

प्रादक्षिण्येन विन्यस्य यावद्रक्षः पदच्छदम् ॥ १४५ ॥

ईशानपद पत्राञ्चाप्यनिरुद्धादिकत्रयम् ।

अप्येन तु सम्पूज्य यावत्पश्चिम दिग्दळम् ॥ १४६ ॥

भूतावाप्तं पुनर्मध्ये ततश्चकारकेषु च ।

ऋत्नेन पूर्वादारभ्य न्याप्तं पूजनमाचरेत् ॥ १४७ ॥

चामनं चाथ तद्देवी भूमन्त्रं च ततश्चिरः ।

श्रीधरस्त्वथ तत्कान्ता शिग्वाकवचमेव च ॥ १४८ ॥

हृषीकेशश्च तत्पत्नी ह्यस्त्रं तदनु लोचनम् ।

ध्यानं स्नानं तथा पूजां होमं जपसमन्वितम् ॥ १४९ ॥

क्रमेणानेन सर्वेषां सर्वदेव समाचरेत् ।

द्वादश्यां श्रवणस्याथ मध्ये संकर्षणं यजेत् ॥ १५० ॥

तत्पत्राभ्यां चासुदेवं चकारेष्वधपूर्ववत् ।

तृतीयं पञ्चनाभाद्यं तथा देवीं हृदादियत् ॥ १५१ ॥

ततो नभस्य द्वादश्यां प्रद्युम्नः कर्णिकागतः ।

थाद्यस्तत्पत्रगो ऽ राणां त्रयं नारायणादिकं ॥ १५२ ॥

देव्यश्चैवांगपट्टं तु पूर्ववच्चारकान्तरे ।

ततस्तदग्र द्वादश्या मनिरुद्धं यथापुरं ॥ १५३ ॥

पत्रयुग्मे तदीयेतु चादिदेवं यजेत्क्रमात् ।

त्रिविक्रमान्तं विष्ण्वाद्य शक्तिरंगान्यथादिवत् ॥ १५४ ॥

तत्रा खिलै मन्त्रधरैः कर्म निशेष माचरेत् ।
 द्वादश्या पूर्वधन्मध्ये षडङ्गन्तुल्यरूपधृक् ॥ १५५ ॥
 मूर्तयोऽरान्तरस्याश्च नेमिस्था देवतागणाः ।
 पूजाहोमो विशेषेण पूर्णान्तं पूर्णचोदितम् ॥ १५६ ॥
 द्रव्येतरसविशेषं च वतमुक्तं समासतः ।
 यत्कृत्वा पुनरप्यत्र जायते न पुनर्भवे ॥ १५७ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्री सात्वतसंहितायाम्
 संवत्सरविधि नाम
 अष्टमः परिच्छेदः ॥८॥

अथ नवमः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

भधलाङ्गलिनादेश श्रकृष्ट कपरिचोदितः ।
 यत्तच्छृणुत धिमेन्द्राः कथ्यमानं मयाधुना ॥ १ ॥
 संकर्षणः ।

सूक्ष्मव्यूह विभागेन सखाद्याभ्यन्तरंहियत् ।
 परस्य ब्रह्मण स्वस्य ज्ञातमाराधनं तथा ॥ २ ॥
 इदानीं श्रान्तुमिच्छामि विभोस्सष्टिभवात्मनः ।
 आराधनं यथायथ्य भविनामीप्सितप्रदं ॥ ३ ॥

भगवान् ।

वैभवीयो महाबुद्धे देवतानिचयोमदान् ।
 यत्कृतस्ते मयापूर्वं मेकैकं विद्धि तत्रिधा ॥ ४ ॥

चतुर्णां युगसन्धीनां युगानाञ्च तथैव हि ।
 विश्वविप्लव दोषाणां विनाशाय समुद्यत ॥ ५ ॥
 सितरत्नतादिरूपेण ज्वलदस्र करांकितं ।
 कार्यारम्भे तथामध्ये ज्ञवसानेतु सर्वदा ॥ ६ ॥
 खन्धते रूपमात्मीय भेकएव त्र्यनेकधा ।
 श्रेयसेसर्वलोकानां स्थूलवाकामरूपधृत ॥ ७ ॥
 भद्रुद्यतेनवपुषा कुन्देन्दुधवल्लेनच ।
 घोरसनादिनाचैव स्थितम्मुदितमानसं ॥ ८ ॥
 लीलाविधृतसर्वास्त्रं सौम्यवक्रमनाकुलं ।
 धियादोषगणंसर्वं ध्वंसयन्तंच मोक्षिणां ॥ ९ ॥
 तद्वचकतं शान्तसंज्ञंच रूपंरूपवतांवरं ।
 मकाशयतिसन्मार्गं रुमाधिनिरतात्मनां ॥ १० ॥
 तेजोमये यत्तद्रूपं वैभवं शान्तसंज्ञकं ।
 उपासकानां भक्तानां सर्वसर्वफलप्रदाः ॥ ११ ॥
 भामोक्षत्रिविचारण त्वेकैवस्य महाःमते ।
 भाराधनार्थाविहितो चाचकोदि चतुर्विधः ॥ १२ ॥
 संज्ञानानापदमयः पिण्डाख्यो घोजकक्षणः ।
 एभ्योमाध्यात्त्वयैकेन वाच्यमामन्त्रचभक्तितः १३॥
 यत्रैकपिण्डवाक्योऽथ मन्त्रेणायो भयात्मना ।
 अभिन्नलक्षणोवाच्य एकएवोपचर्यते ॥१४॥
 तत्रवैविधिनानेन कुर्यान्नाभ्यां द्विकल्पना ।
 कृत्वादौनाममन्त्राय रीजं पिण्डाक्षरन्मुना ॥१५॥
 नयेत्तेनाभिमुख्यश्च वाच्यमाद्यन्तगेनवा ।
 सतन्त्रचपदमन्त्रस्तु विधिनानेनैततः ॥ १६ ॥
 कुर्यात्प्रणवपीठार्थं नमस्कारध्वजान्वितम् ।
 भाभ्यां शान्तस्वरूपदावा देहात् मत एव हि ॥ १७ ॥

संज्ञात्वं पदमन्त्रं च विद्धि संसिद्धिदक्षिणम् ।
 स्व [स्वा] रोत्वं व्यञ्जनोत्वं वा बीजं मेकाक्षरं स्मृतम् ॥१८॥
 स्वरव्यञ्जनसंयोगाद्ब्रह्मणः पिण्डमन्त्रराट् ।
 द्वाभ्यां माया तथान्ताश्च स्वरर्षगां न्महामते ॥ १९ ॥
 स्वरूपेण हि नन्वत्र मन्त्रेषां सह विन्दुना ।
 स्वरेणैकेन युदनस्य स्वरयुग्मान्वितस्य वा ॥ २० ॥
 सानुस्वारस्य बीजत्वं व्यञ्जनस्यापि द्वाद्ब्रह्मिन् ।
 य ऊँकारो व्यञ्जनस्य विवर्तो दीधितिप्रभः ॥ २१ ॥
 चिह्नक्षण एवथा [ना] कारो विद्धि तद्व्यापकं त्रिधा ।
 छविः पिण्डं छविः बीजं छविः च्छब्दं मनादतम् ॥ २२ ॥
 तस्य चोद्गीर्णमानस्य परिणामं स्फुटो हि यः ।
 यद्दक्षारो बहुपदं स्फुटितम्बोधलक्षणं ॥ २३ ॥
 भदिनाशी च ऊँकारो बीजादीनां महर्द्धिदः ।
 प्राग् [ग्वि] द्वा प्रणवेनातः सत्याख्येना सने [सिद्धं] महत् ॥२४॥
 तस्माद् द्वै सायभिन्नानु रूपं तदुपरि न्यसेत् ।
 स्वविवर्तेन बीजस्य मृग्युत्थानं प्रकल्पयेत् ॥ २५ ॥
 प्राप्ते ज्यायसरे नित्यं सम्पन्ने यजने सति ।
 तप्तोपले णलं यद्ब्रह्म तद्ब्रह्म त्रिदिव्यं स्मरेत् ॥ २६ ॥
 भानुप्रसवक्षंकोचं स्तुत्य मेतन्महामते ।
 क्रियावशात्तु किन्त्वत्र भेदमात्रोपलक्षणम् ॥ २७ ॥
 न यत्र बीजं पिण्डं वा तत्र धै प्रणयादनु ।
 भागवर्णं पदमन्त्रस्य यत्तदालोक्याच्चकम् ॥ २८ ॥
 तच्छिष्टं वि [पूर्व] ग्रहं वर्णं स्तस्माद्वाधाप्य वृक्षवत् ।
 केशलं यत्र धै बीजं पिण्डं वा पदवसितम् ॥ २९ ॥

तत्राकाराख्यघर्णस्य क्षेत्रज्ञत्व विधीयते ।
 क्षेत्रत्व मयशिष्टानां घर्णानां विण्ढरूपिणाम् ॥ २० ॥
 केचनस्य हि बीजस्य स्थस्थिति ब्रह्मा घर्ण [जि] ता ।
 स्वभाषनच्युति र्बीज बीजोत्पार स्तथाकृतिः ॥ २१ ॥
 बीजत्र विण्ढमन्त्राणां परिज्ञेय स्वशोदयः ।
 य द्वीजलक्षण मन्त्रं स्वाराध्यं [सामर्थ्य] वैष्णवं महत् ॥ २२ ॥
 भस्वरूपेय मसंघपानां याच्यानां भिन्नरूपिणाम् ।
 तद्यप्यपरिज्ञाना ज्ञानाद्भ्रान्ता स्वमर्चनात् ॥ २३ ॥
 इधना तन्मपरिज्ञान निर्धर्जं पद मृच्छति ।
 स्वर्षाभिगतसिद्धि स्स्या त्साधकस्य स्वदैव हि ॥ २४ ॥
 विण्ढादि भ [भं] गयन्मन्त्र सूचीनामेष मेवाहि ।
 परिज्ञाना द्वये किन्तु विण्ढा तत्स्थैर्यं मुक्तमम् ॥ २५ ॥
 नानात्वं नाममन्त्राच्च नानालोचान्तरो द्यितम् ।
 भवे स्वर्षपद प्राप्तिः परिज्ञाना त्पदाभिधात् ॥ २६ ॥
 स्वबीजवा ल्पिण्डं वा मन्त्राणां यत्पर द्वयम् ।
 विदधातिपद स्व स्व किन्वाद्य भाषयेत्परम् [द] ॥ २७ ॥
 मन्त्रक्षेत्रज्ञ रूपवा चस्मा त्सर्वेश्वरो ऽच्युतः ।
 व्याप्य व्यापकरूपेण वर्तते ऽनुग्रहेच्छया ॥ २८ ॥
 व्याप्यरूपेण भूलोका द्भोगा दारभ्य चाखिलात् ।
 पाद्गुण्यमहिमान्त [भिमान] च ददाति फलमुत्तमम् ॥ २९ ॥
 स्वपद भोगखिन्नस्य दिव्यदेहस्य कर्मिण ।
 क्षेत्रज्ञ बीजविण्ढात्मा निरावरण लक्षणः ॥ ४० ॥
 ज्ञान यदमलं शु [सि] द्भ संयच्छत्पाम लाभदम् ।
 शक्तिव्यक्ति मपरय च जाग्रदृते परात्मनः ॥ ४१ ॥
 एष सज्ञात्मन स्वयन् वृत्ते रेकाद्य मस्ति च ।
 सुषुमिदृते, विण्ढाख्य मन्त्रस्यैव महाभते ॥ ४२ ॥

धीजात्मन स्तस्यवृत्ते शक्तिव्यक्तित्व मस्तित्वै ।
 व्यक्तिज्ञान यद्योपेता नियता यद्यपि स्मृता ॥ ४३ ॥
 भगव न्मन्द्रमूर्तीनां तथापि परमात्मन ।
 भाग्यस्य चातुरात्म्यस्य केषलस्या धया विभोः ॥ ४४ ॥
 चतुःप्रधार यन्मन्त्र विद्धि तन्मोक्ष भूतिदम् ।
 भतो न्यथा यदुद्दिष्ट ममिभ्र मिश्रमेवाद्दि ॥ ४५ ॥
 कुरु भागवशा चैव त तथा विद्धि नान्यथा ।
 ज्ञात्वैव मर्चये त्पश्चा ज्ञानामन्त्रै र्महामते ॥ ४६ ॥
 गौणमुख्यादि [ति] गुणैस्तु प्रादुर्भावनय विभोः ।
 महाज्योति स्वरूपस्य सहैव चतुरात्मना ॥ ४७ ॥
 प्राग्जाप्र त्पदस्यस्य लेशेनोक्त तदर्चनम् ।
 इदानी र विशयेण मन्त्रायान त्रिपान्वितम् ॥ ४८ ॥
 प्रयक्ष्यामि समासेन श्रुणुष्वायत लाचन ।
 विशारदभूपो भगवान् स्वय विश्वसिद्धक्षया ॥ ४९ ॥
 मध्यक्षेण स्वरूपेण समुदेत्यक्त्वाद्दि ।
 महिमानन्तु निशेष शुद्धसत्रि पुरस्सरम् ॥ ५० ॥
 भाद्रायाद्यप [दार्ध] दस्यस्य चातुरात्म्यस्य वै विभोः ।
 यथाचाधारभूमि[तयाचासारभूमि ष्ट देवाना चेष्टित दिनत् ॥ ५१ ॥
 सितादयः कान्तयोपत् श्रयादिकष महामते ।
 स लाञ्छन वैभवीय सापुध बीजमेवतु ॥ ५२ ॥
 ज्ञानाद्य गुण षट्कश्च तदुक्ता शक्तयो रित्वा ।
 भगिमा षष्टक चैव स्थित्युत्पत्ति लया दया ॥ ५३ ॥
 शक्ति स्ता चातुरात्मीया त्वै श्वरी त्यभिधायते ।
 यथाकं किरण द्रात न्यतवा तेज वणो महान् ॥ ५४ ॥
 स्व कारण जिना स्वर्ध मा पूरयति गौचरम् ।
 स्वात्मन्या त्परिगुणैवा तद्दत्त परमेश्वर ॥ ५५ ॥

विहाय वासुदेवाद्यं मूर्तिशास्त्रान्वनुष्टयम् ।
 विभवोपस्य यूधस्य पत्नित्वेना वसिष्ठने ॥ ५६ ॥
 खम्भृति स्थिति संहार भोग कैवल्य वृक्षणम् ।
 भेरयन्वै धिया अक्रं पंचार मिद् मुत्तमम् ॥ ५७ ॥
 स्मर्तव्य स्त्वपदस्य स्त्व बीजेन स्थामलात्मना ।
 भामूर्द्धतो विवर्धन्तं तदीयं गात्र मण्डलम् ॥ ५८ ॥
 रत्नय द्वैभर्षापैस्तु धीजे भाव्य मलंकृतम् ।
 क्रमा हुत्रार्थगाणे स्तौ रमृताधिन पूर्ववत् ॥ ५९ ॥
 पूजना स्परमेशस्य मच्चिरा देव गच्छति ।
 शृणुतर्द्धान निचयं सावधानेन चेतसा ॥ ६० ॥
 यत्प्रसादा स्परां सिद्धिं प्रयान्ति भगवन्नयाः ।
 शुची देशे मनोज्ञे च सुलिने पुष्प भूषिते ॥ ६१ ॥
 चन्दनक्षोद संयुक्ते सुशुभेना धिवास्तिते ।
 विलिख्यमातृका चक्रं भेदे नानेन ये पुनः ॥ ६२ ॥
 येन सन्दष्ट मात्रेण शतधायाति फलमयम् ।
 मागादौ पंचवर्गान्तं मथ्यान्तं मथ्यतो लिखेत् ॥ ६३ ॥
 यादयो नव नाभिरथा भाद्रप षोडशारगाः ।
 कादयो नैमिगा स्वर्षे पूर्वचक्रे यदक्षयन् ॥ ६४ ॥
 तदस्मि न्मधि भूतन्तु पूजये द्विधिना ततः ।
 शब्दब्रह्म मयं चक्र मध्यं पुष्पादिकैः क्रमात् ॥ ६५ ॥
 तन्मथ्या दुर्द्धरेदादौ स्वर्षेपां कारणं हि यत् ।
 लक्ष्म्य मक्षरं चाक्षा दुरान्ताद्येन भूषितम् ॥ ६६ ॥
 विद्धि स्वर्षेश्वरस्येदं बीजं निर्वाज्य कारणम् ।
 एतदेवाब्ज नाभस्य विसर्गं स्वदितं स्मृतम् ॥ ६७ ॥

नेमिषर्गा द्वितीयं चै ततोरा षष्ठ मक्षरम् ।
 अष्टमं नाभि देशाच्च तत्संख्यं नेमि मण्डलात् ॥ ६८ ॥
 नेमिपूर्वं मतोनाभे सप्तमं पंचमारगम् ।
 भरा चतुर्दशं त्वज्ञा षष्मिमाशा गतं हि यत् ॥ ६९ ॥
 नेमे रेकादशं चाथ षोडशं च त्रयोदशं ।
 पंचमं नाभिदेशाच्च नेमे रेकोन विशकम् ॥ ७० ॥
 तदन्तं सप्तमं चैव नवमं हि महामते ।
 नाभे द्वितीयं तदनु नेमे स्तत्संख्य मेवच ॥ ७१ ॥
 द्वादशं च चद्विष्टेभ्यो दशमं षोडशा षरम् ।
 नाभिपूर्वं ततो वर्णं नेमेः पंचदशं द्वियत् ॥ ७२ ॥
 सूर्यसंख्य मराट्टीजं ततो नाभि चतुर्थकम् ।
 षष्ठं नेमे चतुर्थं च मध्यम [मा] क्षा तथा हरत् ॥ ७३ ॥
 तत्रैव पूर्वदिक्स्थं द्वाह्या द्वै पंचमं ततः ।
 भक्षा दक्षिणदिक्स्थं नेमेष्टादशं ततः ॥ ७४ ॥
 द्वितीयं नाभि देशाच्च तदन्ते सप्तमारगम् ।
 चतुर्दश मधोनेमे षष्ठं नाभे रथा हरत् ॥ ७५ ॥
 सर्वे कारणव भृगोर्वा योजनीया स्तर्मासतः ।
 मणवाद्यानमोन्ताश्च तेजसातीव निर्भराः ॥ ७६ ॥
 पद्मनाभादयो देवा वाच्या स्तेषां क्रमेणतु ।
 पद्मनाभो ध्रुवानन्त शक्तयात्मा मधुसूदनः ॥ ७७ ॥
 विद्याधिदेवः कपिलो विश्वरूपो विहंगमः ।
 क्रोढात्मा बडवावक्रो धर्मो वागीश्वर स्तथा ॥ ७८ ॥
 देव एकार्णवशयः कूर्मः पातालधारकः ।
 वराहो नरसिंहश्चा प्यमृता हरणस्तुवे ॥ ७९ ॥
 श्रीपति दिव्यदेहोऽथ कान्तात्मा मृतधारकः ।
 राहुजिः काष्ठनेमिः पारिजातहरोमहान् ॥ ८० ॥

लोकनाथस्तु ज्ञानतामा दत्तात्रेयो महामभुः ।
 न्यग्रोध शायी भगवा नेकशृंगतनुस्ततः ॥ ८१ ॥
 देधोवापनदेहस्तु सर्वव्यापीत्रिविक्रमः ।
 नरोनारायण [नारायणो नर] शैव हरिः कृष्णस्तथैवच ॥ ८२ ॥
 ज्वलत्परशु धृग्रामो रामश्चान्यो धनुर्धरः ।
 वेदक्षिद्रगवान् कल्की पाताळ शयनःप्रभुः ॥ ८३ ॥
 प्रादुर्भावं गणोमुख्य इत्युक्तस्ते समासतः ।
 शक्तिस्तद्व्य प्रधानाय शशितस्तद्व्य स्तउच्यते ॥ ८४ ॥
 लक्ष्मीः पुष्टिर्दयानिद्रा क्षमाकान्ति स्तरस्वर्ती ।
 भृतिर्भेदी रतिस्तुष्टि र्मतिर्द्वादशमीस्मृता ॥ ८५ ॥
 प्रधानभूतां ग्हागीरा नलंकारान्नि बोधमे ।
 किरीटः कौस्तुभोभाम्यः ? श्रीवात्सो मृतलक्षणः ॥ ८६ ॥
 वनमाट्टेतिगण्डः प्रधानान् हेतिकान् शृणु ।
 चक्र शङ्खौ गदापद्म लाङ्गलं मुसलंशरः ॥ ८७ ॥
 शार्ङ्गश्च राङ्गखेटौतु दण्डः परशुरी रितः [तिहा] ।
 पाशाङ्कुशौ सुद्गरश्च यज्ञशक्ति समन्वितः ॥ ८८ ॥
 इत्येत द्वैवताच्चक्र मङ्गमन्त्रगणान्वितं ।
 विग्रहेदेवदेवस्य सखीनमवतिष्ठते ॥ ८९ ॥
 षड्येभावोपकरणं गीर्वाणगणमुत्तमं ।
 नानाविभव मूर्तीनां योवतिष्ठेत शास्त्रे ॥ ९० ॥
 कालोचियन्नियन्ताश्च शास्त्रं नानाङ्ग लक्षणं ।
 विश्वामित्रयशैव समुद्रास्त्रगणा विश्वाः ॥ ९१ ॥
 प्रजापति समूहश्च इन्द्र स्तपारिवारकः ।
 मुनय सप्तपूर्वैन्धे महास्तारादिकैर्वृताः ॥ ९२ ॥
 जीमूताश्वा खिलानागा स्वप्सरोगण उत्तमः ।
 भाषण्यश्चैव पशवो यज्ञास्त्राङ्गा खिलाश्चये ॥ ९३ ॥

विद्याचैवा पराविद्या पावकश्चैवमाहृतः ।
 चन्द्राकौ वारिवसुधे इत्युक्तममलेक्षण ॥९४॥
 चतुर्विंशतिसंख्यश्च भयोपकरणं महत् ।
 भवस्त्राक्षाप्रधानन्तु व्यापकोजडलक्षणः ॥९५॥
 मन्त्रमन्त्रेश्वरन्यासा त्सोपिपूज्यरव मेतिच ।
 इत्येवमादि सर्वेषां भविनां परमेश्वरः ॥९६॥
 स्थितोन्तर्यामिभावेन रूपमासाद्य निष्कलं ।
 आप्तकामस्त्रभगवान् स्वव्यापारवशेनतु ॥९७॥
 स्वांशक्तिमवलंब्यास्ते पद्मनाभात्मना पुनः ।
 धराम्बुद्भुतभ्रुवात् मूलनाळदळोदरे ॥९८॥
 चतुस्तत्वमयेपज्ञे गगनैकार्णवोदरे ।
 मानसे ऽनन्तशयने दिव्यबोधतनुर्विभुः ॥९९॥
 सहस्रांशु सहस्राभ उत्तानस्थोहिलीलया ।
 ततो विविधरत्नाभे तदीये नाभि पुष्करे ॥१००॥
 प्रोद्ब्रह्मस्तु स्ववीर्येण विद्यांस्त्रामर्थ्यं विग्रहाम् ।
 मूर्तेर्ध्वजादिकैस्सर्वै रावृतस्तत्परायणैः ॥१०१॥
 अनन्तचेष्टस्पविभो रित्येवं त्वीश्वरात्मनः ।
 भोगापवर्गदं रूपं शान्तव्यक्तंच धैभवम् ॥१०२॥
 प्राग्वत्तुर्यपदादस्थं स्मरेद्भृत्कमलाम्बरे ।
 तदधःकर्णिकामध्ये त्वभिजातो [शान्तो] पलद्युतिम् ॥१०३॥
 दिशोदश द्योतयन्तं नानागात्रहृद्वैश्वितम् ।
 सौम्यद्विरष्टवर्षंच राजीवदळलोचनम् ॥१०४॥
 भ [भा] चक्र चक्रयुग्दे [हृदे] वं गदा देहं [हारं] तथैवच ।
 शक्ति माधार संज्ञांच प्रोद्ब्रह्मन्तं स्मरेद्भुवम् ॥१०५॥

स्थितोपस्तम्भभूतस्तु अस्मिन्वै विश्वमन्दिरे ।
 नभोनिळात्मनाचैव भूमिका भिन्नलक्षणे ॥१०६॥
 प्रागादावीशकोणान्तं खंस्मरे कर्णिकोपरि ।
 द्विपट्टकं यदनन्ताद्यं सरशाय्यन्त मग्निगम् ॥१०७॥
 तासंख्यं कोसरोर्ध्वस्थं तद्द्र त्कूर्मादिकं न्यसेत् ।
 न्यग्रोधशायिपर्यन्त ममृताधारमण्डले ॥ १०८ ॥
 सूर्यचन्द्र [क्र] समाख्यं दळभूमिगमं [तं] ततः ।
 पाताळशायिपर्यन्त मेकभृंगादिकं हिं यत् ॥ १०९ ॥
 न्यस्यैव ममृतोरथैस्तु भोगै रभ्यर्च्यं मानसैः ।
 यथायद्दयानयोगेन प्राग्व त्पृष्टिक्रमेण तु ॥ ११० ॥
 पुन स्तं हृत्तियोगेन पाताळशयना तु वै ।
 याद्यद्गनशाख्यंत मर्चनीयं फलामये ॥ १११ ॥
 य उक्त स्समुदाये स्मिन् हृद्यागे देवतागणः ।
 यजे द्विन्नक्रमेणैव विधिना नेन तं पुनः ॥ ११२ ॥
 त्रिकं [त्रयं] यद्वै द्विपट्टकानां त्रिस्थानस्थं प्रकाशितम् ।
 पृथ वपृथ वतदेकैकं न्यस्य न्यस्य यजेत्क्रमात् ॥ ११३ ॥
 प्रतिद्वादशकस्याद्यः प्रागुक्तेन क्रमेण यः ।
 तं निष्कळात्मना पूर्वं मिष्ट्वा वै कर्णिकोदरे ॥ ११४ ॥
 समुत्थाप्य ततो मध्या तमेव सकळात्मना ।
 न्यस्ये दाधारभूतश्च सर्वत्र कमला दधः ॥ ११५ ॥
 तमेवाद्यादिना ऽभ्यर्च्यं कमलच्छदकोटिगम् ।
 द्वितीयं कर्णिकामध्ये तदग्रे कोसरोर्ध्वगम् ॥ ११६ ॥
 ध्यात्वा न्यस्य तृतीयन्तु ततः पत्राष्टकैष्टकम् ।
 द्वादशाख्यादि सर्वत्र गगने पद्मनाभवत् ॥ ११७ ॥
 भवोपकरणीयाभि देवताभि स्समावृतः ।
 य संवद्भेदेयतासंघ स्सर्ष स्स [त्रि] कमला द्वदि. ॥ ११८ ॥

न्यस्यैव मर्चनं कुर्यां द्विव्यै भोगै स्तु पूर्ववत् ।
 मूर्त्तौ मण्डलमध्ये च यदि रमौ जलाशये ॥ ११९ ॥
 स्वमन्त्रेणाम्बरस्थस्य मूर्त्तं स्रक्चन्दनादिकम् ।
 दातव्यं कर्णिकामव्ये न्यस्तमन्त्रस्य मूर्धनि ॥ १२० ॥
 प्रतिचिम्बति तद्यस्मात्तद्ब्रह्मद्वारदर्पणे ।
 यस्य यस्य यदा यस्मिन्नाकारे रमते मनः ॥ १२१ ॥
 भोगाप्तये वा मोक्षार्थं तं तं मध्ये ऽर्चयं तदा ।
 तदुद्देशेर्चनं कुर्यात्तत्स्थानमच्युतस्य वा ॥ १२२ ॥
 नानासिद्धिमदानाञ्च सह संस्कारमूर्तिना ।
 एव मेधांगमन्त्राणां मर्चना दीप्सितं लभेत् ॥ १२३ ॥
 तत्रापि हि विशेष स्स्याद्विन्यासे तन्नियोगे मे ।
 भूलोकाखिलसिद्धिनां प्राप्तये तावदुच्यते ॥ १२४ ॥
 प्राग्ब्रह्मादशकाद् नया [न्या] देकशृंग मणौ यजेत् ।
 श्राव्यं यदंगमन्त्रन्तु कर्णिकायां न्यसे ततः ॥ १२५ ॥
 अथ केसरकोटिस्थं स्मरेत्तत्पुरतो परम् ।
 पश्चाद्ब्रह्मात्क्रमांतस्थं दलाग्रस्थं द्विरष्टकम् ॥ १२६ ॥
 पाताळशायिनं [शयनं] मध्ये मन्त्रस्योपरि पूर्ववत् ।
 ध्यायेत्त्रिशेषपाताळसिद्धिनां मालयं परम् ॥ १२७ ॥
 तच्छक्त्यनुगृहीतस्तु मन्त्रेशः कर्णिकागतः ।
 समस्तसिद्धिदाने स्यादाश्रितस्यांगसंज्ञकः ॥ १२८ ॥
 एवमेव भुवर्लोकसिद्धिनां प्राप्तये सदा ।
 स्मर्यं कर्ष्यं सरशशायी त्वनन्तः कमलादधः ॥ १२९ ॥
 यजेद्भगवत्सिद्धिनां भशेषाणां मथाप्तये ।
 खस्यंन्यग्रोधशयनं कूर्मं कमलमूलगम् ॥ १३० ॥

एते पाप पि संचारो नानासिद्धिव्यपेक्षया ।
 प्रधानमन्त्रव त्कुर्यां त्प्राग्व त्सर्वत्र सर्वदा ॥ १३१ ॥
 एव माद्यैस्तु विधिव ज्ञेयै नानाविधोत्थितैः ।
 यः स्थित स्त्रिविधे स्वर्गे विभवः पारमेश्वरः ॥ १३२ ॥
 पौष्कराख्ये च वाराहे प्राजापत्ये महामते ।
 सूक्ष्मत्वेन च निश्शेषं प्रत्येकस्मि न्नि वर्तते ॥ १३३ ॥
 समाश्रित्य बृहत्स्वं च तृतीयांशेन तिष्ठति ।
 यथोक्तक्रमयोगेन युक्त स्वर्गत्रयेतु वै ॥ १३४ ॥
 पत्नियारं समादाय भवोपकरणान्वितम् ।
 दिक्पालकगणोपेतं समाक्रम्य तमेव हि ॥ १३५ ॥
 अभिधानाक्षरं पूर्वं मरान्ताद्येन भूषितम् ।
 योक्तव्य मभिधानेन पूर्वोद्धिष्टेन वर्त्मना ॥ १३६ ॥
 पूजार्थं चैव सर्वेषां क्रमे स्मिन् सम्प्रकाशितम् ॥ १३६ ॥

इति श्रीपाश्वरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

विभवदेवतान्तर्यागो नाम

नवमः परिच्छेदः ॥ ९ ॥

अथ दशमः परिच्छेदः ।

नारदः ।

अथल्लङ्गलिनाविमा श्लोदित-परमेश्वरः ।
 यत्तदाकर्ण्यतामद्य चेतसा संयतेनतु ॥१॥

सङ्कर्षणः ।

मण्डलेनौ षाहिर्नाथ जलमध्ये त्वयार्चनं ।
नोक्तं विभवदेवानां व्यक्तं कृत्वा तदादिश ॥ २ ॥

भगवान् ।

सुलक्षणेन भूभागे समेषुर्वो क्तलक्षणे [त्रयसुवे] ।

तत्रमण्डल [५] मालेख्यं सर्वेषामेकमर्चने ॥३॥

चतुरश्रं चतुर्द्वारं पीठाद्यघयवान्वितं ।

पद्त्रिंशद्दलपद्मेन मध्यतश्चचाप्यलंकृतं ॥ ४ ॥

वितानध्वजसंधीतं किंकिणीदर्पणान्वितं ।

तोरणव्यजनच्छत्रचामरस्त्रग्विमण्डितं ॥५॥

उक्तानुक्तमशेषन्तु कृत्वापूर्वोक्तलक्षणं ।

ततस्तु करयोन्यस्य विग्रहे बीजमैश्वरं ॥ ६ ॥

समालम्ब्यच तादात्म्यमहिमानं सुनिश्चलं ।

बध्वाचवैभवीं मुद्रां स्पृशेत्सर्वांगकंतया [या] ॥ ७ ॥

ससुचार्यधियासर्वं मन्त्रग्रामं क्रमस्थितं ।

सर्वदेवमयं देहमेवं स्मृत्वा स्वकम्पुरा ॥८॥

अन्तश्चक्रनिविष्टन्तु संस्मरेद्भद्रपीठवत् ।

मण्डलं देवताधारं चक्रमन्त्रेण तद्यजेत् ॥९॥

ततस्तु सर्वमन्त्राणां विन्यासं तत्रचेतसा ।

समाचरेद्यथायोगं पुष्पदानपुरस्सरं ॥१०॥

ध्रुवात्मा भगवान्मध्ये कर्णिकाया मतःक्रमात् ।

दिवचक्रमभिधीक्षन्तं प्राग्दळादादितोन्यसेत् ॥ ११ ॥

पाताळशापि पर्यन्तमनन्ताद्यं महामते ।

न्यसेत्कमलवाद्येतु ईशाद्ब्रह्मिपदावधि ॥१२॥

चतुष्टयं किरीटाद्यं मन्त्राणां पूर्वचोदितम् ।
 उदग्दक्षिण भाग्याद्ये पैठीये दिग्चतुष्टये ॥ १३ ॥
 द्रवद्रवन्तुलक्ष्म्याद्यं विनिवेश्यं यथाक्रमम् ।
 तत्रैवपेदाकोणात्तु यावटापुपदापि ॥ १४ ॥
 द्रव्यद्रव्यंक्षामाद्यं च मापन्तं सन्नियेष्य च ।
 यदिः पीठस्यनिकटे चाग्रतोऽपिपत्रिराट् ॥ १५ ॥
 चक्रा एकमल पर्यन्तं चतुष्कं शाङ्कगापदात् ।
 वायुकोणापधेयांश्च पीठवाद्येतु योजयेत् ॥ १६ ॥
 सौम्यवाम्याप्य पूर्वांशा वस्थितं च द्रव्यद्रव्यम् ।
 छांगलाद्यं परश्चन्त मष्टकं तद्वदेवदि ॥ १७ ॥
 याम्यसौम्याप्यपूर्वांशा गतं दद्याच्चतुष्टयम् ।
 पाशाद्यं यत्रपर्यन्तं शशित कोण चतुष्टये ॥ १८ ॥
 भाद्रशकोणनिकटात् पदात्तन्निकटेस्थितम् ।
 प्रदक्षिण क्रमेणैव पदं याव द्वितीयकम् ॥ १९ ॥
 कालादीनाश्चविन्यासः कार्यश्चानुक्रमेणतु ।
 यज्ञान्ताना म्महाबुद्धे षोडशानां यथास्थितम् ॥ २० ॥
 क्रमात्पूर्वोत्तरेकोणे न्यसेद्दक्षिणपश्चिमे ।
 विद्या ऽविद्या द्रव्यं यद्वै स्वपदस्थे मिमासते ॥ २१ ॥
 चन्द्रादित्या धुदग्याम्ये द्वारयो विनिवेश्य च ।
 प्रत्यग्द्वार गत न्तोप्यं प्राग्द्वारे त्रिन्वसेद्वराम् ॥ २२ ॥
 चतुर्णामपकोणाना मव्यक्त म्मण्डला द्रिदिः ।
 सम्पजे द्भवनाम्नावै यस्मा न्नान्यो भवःस्मृतः ॥ २३ ॥
 ततःकामात्मतत्त्वानां दशकं सिद्धतांगतं ।
 भगवत्तुल्यसामर्थ्यं सार्वज्ञ्यादि गुणैर्धुतम् ॥ २४ ॥
 विद्युक्तं प्राकृताद्दुःखा त्रिद्युक्तं श्वेश्वरेणतु ।
 भवसन्तारकार्त्वेन मण्डलस्य बहिर्न्यसेत् ॥ २५ ॥

उपेन्द्रः पूर्वदिग्भागे दक्षिणेदुरतिक्रमः ।
 महाहृद्ः पश्चिमेतु घसुरेता स्तथोत्तरे ॥ २६ ॥
 न्यस्पस्तेजो धराख्यस्तु पूर्वदक्षिणमध्यगः ।
 नैऋतेतु महाकर्मा त्वग्राह्यः पश्चिमोत्तरे ॥ २७ ॥
 पूर्वोत्तरे वर्धमान स्साक्षी गगनगोचरे ।
 आधारानिलयं नाम्ना सर्वस्वाधोगतं स्मरेत् ॥ २८ ॥
 तेषां चहि स्वमन्त्रेण दिक्क्रमेणतु हेतिराट् ।
 स्वमरीचिगणेनैव भासयन्तं निवेश्य च ॥ २९ ॥
 न्यस्यैव मर्चनं कुर्यां न्मन्त्रमुद्रान्वितेन च ।
 निरीक्षणादिशुद्धेन अर्घ्यस्त्रफचन्दनादिना ॥ ३० ॥
 यथाक्रमेणोदिताना मादिदेवं यजे ततः ।
 उपरिष्टात्तु सर्वेषां स्वपदस्थन्तु पूर्ववत् ॥ ३१ ॥
 प्राग्वात्सुसंस्कृते कुण्डे तत स्संस्कृत्य पावकम् ।
 तन्मध्ये सर्वमन्त्राणां न्यासं कुर्याच्च यागवत् ॥ ३२ ॥
 प्राक्समित्सप्तकेनैवं तर्पये द्वै यथाक्रमम् ।
 मन्त्रपूर्तं हि निःशेषं हवनान्तं सकृत्सकृत् ॥ ३३ ॥
 भवन्ति ह्यमुखा मन्त्रा स्वाधकस्याग्निमध्यगाः ।
 सन्तर्प्याथ तथा कुर्यात्सहस्रशतसंख्यया ॥ ३४ ॥
 एकैकस्य तु वै होमं तिलै राज्यसमन्वितैः ।
 दद्यात्पूर्णाहुतिं पश्चात्सर्वेषां तर्पणे कृते ॥ ३५ ॥
 पुन रप्पचनं कुर्यां देय वै मण्डलान्तरे ।
 यथाक्रमेण सर्वेषां पुष्पधूपै स्तु केवलैः ॥ ३६ ॥
 सकृद्भयानसमेतन्तु चतुर्थाप्यथषाष्टथा ।
 क्रमात्समस्तमन्त्राणां प [पु] रावर्तनं माचरेत् ॥ ३७ ॥

सुशुभेनाक्षसूत्रेण स्वकै र्वा करयवभिः ।
 ततोर्ध्वकुसुमै र्गन्धैः पूरयित्वा करांजलिम् ॥ ३८ ॥
 सर्वदेवमयं मन्त्रं स्मृतवोच्चार्य च तं क्षिपेत् ।
 सर्वत्र सर्वदानेन क्रमेणैष्ट्याच भक्तिततः ॥ ३९ ॥
 प्रदर्श्य सर्वमन्त्राणा मेकां मुद्रां च वैभवीम् ।
 प्रणवेन सद्वृत्तांशुसन्निभां सर्वसिद्धिदाम् ॥ ४० ॥
 श्लेषपाणितले द्वै प्राङ्मघ्नं कुर्या ह्यतागणम् ।
 विविक्त मन्तरीकृत्य सदांगुष्ठद्वयेन तु ॥ ४१ ॥
 मणिबन्धद्वयं कुर्या त्सुलग्न मतिनिश्चलम् ।
 करयुग्म सगर्भन्तु सन्धार्य स्वधियोचंचलम् ॥ ४२ ॥
 ऊरुमध्ये निषण्णेतु कुर्याद्वै बाहुकूर्परे ।
 गुप्तं कृत्वा प्रयत्नेन बन्ध मस्या स्तमाचरेत् ॥ ४३ ॥
 सर्वथा सर्वसिद्धीना माप्तये त्वमलेक्षण ।
 तीर्थमध्ये स्वहृत्पत्रे विम्बे वेद्यां स्थलेतु वा ॥ ४४ ॥
 वद्विगर्भेतु निर्धूमे नित्य मस्मि श्वतुष्टये ।
 मन्त्राणा मर्चनं कुर्या त्तिद्धयर्थमपि मुक्तये ॥ ४५ ॥
 सजलाञ्जलिपूरै स्तु तीर्थेथ हृदयाम्बुजे ।
 भावनामृतजै भोगै र्मूर्ते र्ख्यादिकै र्बहिः ॥ ४६ ॥
 समित्सप्तकपूर्वै स्तु याज्यै र्वद्विगतं तिलैः ।
 प्रजयित्वा यथान्यायं प्रयेकस्मि न्पदे रुमाद् ॥ ४७ ॥
 संन्यासं संचय वापि कृत्वा सम्य ककृतस्य वै ।
 मन्वरूपानुकारिण्या मुद्रणीयंच मुद्रया ॥ ४८ ॥
 फलार्थं प्रसवं येन नैति संन्यासकारिणाम् ।
 फलपर्यवसानं च काल मागमचोदितम् ॥ ४९ ॥

भर्तुं नो युज्यते येन सिद्धा यै[र्भै]स्तु फलार्थिनाम् ।
 कालानुकालमुद्राणां यो बन्धः परिचोदितः ॥ ५० ॥
 उक्तप्रयोजना दन्य स्तविघ्नविनिवृत्तये ।
 मुदं कर्मात्मतत्वानां ददत्यमलयाजिनाम् ॥ ५१ ॥
 द्रावयित्री च दोषाणां बाह्याभ्यन्तरचारिणाम् ।
 तेन मुद्रा स्तमाख्याताः कृतस्यापि च मुद्रणात् ॥ ५२ ॥
 तस्मात्स्वाभाविकं कृत्वा बद्धं वा मानसं पुरा ।
 स्वेन स्वेन तु मन्त्रेण स्मरेत्प्राप्तं [द्विचाप्यं] सदैव हि ॥ ५३ ॥
 चैतन्येनानुविद्धो यश्शाखासंघश्च यद्यपि ।
 तत्रापि मन्त्रो ऽत्राप्यज्ञ स्तत्कार्यं सम्प्रयच्छति ॥ ५४ ॥
 एवं कृते ततः कुर्यान्मन्त्राणां मण्डलान्तरात् ।
 पूर्ववच्चोपसंहारः मेकस्मिन् गगनास्थिते ॥ ५५ ॥
 स्मृत्वा परात्मना तच्च स्वसंविद्गगने हृदि ।
 विश्रान्तं भावयेद्देवं स्वभावेन समन्वितम् ॥ ५६ ॥
 द्विजातेर्दत्तशिष्टस्य पुष्पपत्रादिकस्य च ।
 विहितश्चात्मसि त्पागो विष्वक्सेनाचं ने कृ [नाट]ते ॥ ५७ ॥
 धर्तव्यं न विरं चाग्रे यत्पुरा विनिवेदितम् ।
 नैवेद्यं मन्त्रमूर्तीनां किञ्चित्पुष्पफलाहते ॥ ५८ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

विभवदेवतार्चनं नाम

दशमः परिच्छेदः ॥ १० ॥

अथ एकादशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

श्रुत्वैव मन्त्रपुत्रमुखा द्रनमाली मुनीश्वराः ।
पुन स्तश्चोदयामास यदाकर्णयता च तत् ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

यथावत् ज्ञातु मिच्छामि मण्डलध्यानलक्षणम् ।
भगवन् भवभीताना गुणकाराय तद्वद ॥ २ ॥

श्रीभगवान् ।

संसाध्य यष्टियोगेन सूत्रा [र्या] त्पूर्वापरे पुरा ।
तद्विद्वयान्तरे दद्या त्प्राग्वै सूत्रचतुष्टयम् ॥ ३ ॥
समांशेन द्विधा कृत्वा स्फुटं [ट] मध्या तद्रं [ततः ।] त्यच ? ।
साधितेना र्धमानेन प्रा कप्रत्यक्स्येन तन्तुना ॥ ४ ॥
दक्षिणोत्तरभागाभ्यां समुत्पाद्य चतुष्पथौ ।
सूत्रं पूर्वापरसमं कृत्वा तदुपरि क्षिपेत् ॥ ५ ॥
पुन र्धसमं दिक्षु दत्त्वा कोणचतुष्टयम् ।
चतुष्पथचतुष्केण नयेद्वय [द्व] क्ति प्रसार्य [ध्य] वै ॥ ६ ॥
समसूत्रचतुष्कश्च चतुरश्राश्रसिद्धये ।
तद्विभज्या षट्शभि श्रुत्दिक्षु पदै स्समैः ॥ ७ ॥
क्षिपे त्सूत्रगणं तत्र घटिका रेणु [कण] रञ्जितम् ।
मध्ये पद्मावतौ कुर्याद्भागपङ्क्तित्रये क्रमात् ॥ ८ ॥
तद्वाहिः पदपङ्क्त्या तु पीठ मष्टदिगन्वितम् ।
तस्य भागचतुष्कोत्थ दिक्चतुष्कं प्रकल्प्य च ॥ ९ ॥

विद्विक्चतुष्कं त्रिपदं पट्टनपा पीठप्रदक्षिणम् ।
 प्रदक्षिणक्षिते बाह्या चतुष्कं दिक्चतुष्टयात् ॥ १० ॥
 चतुर्णान्तु चतुर्णान्तु पाह्या द्वाद्यं द्वयं द्वयम् ।
 शोधयित्वा तु तद्बाह्या चतुष्कं द्वारसिद्धये ॥ ११ ॥
 चतुष्टयं क्रमेणैव भूयो दिक्षु पदं पदम् ।
 सबाह्याभ्यन्तरगतं शोधनीयं प्रयत्नतः ॥ १२ ॥
 पुन स्तर्षपदाभ्यां तु पट्टकं पट्टकं तु चान्तरात् ।
 सम्मार्ग्ये पूर्णशोभार्थं तत्र रक्तोत्पलाष्टकम् ॥ १३ ॥
 यथा दिक्षु स्थिते कुर्यां तृजनाय द्विचौकसान् ।
 बाह्यस्थपद पाश्यां [पीठा] तु त्रीणि त्रीणि च लोपयेत् ॥ १४ ॥
 त्रयाणां मन्तरस्थं य एव मेकात्मतां नयेत् ।
 उवशोभं तु सं विद्धि कुर्यां धीलाब्जभूपितम् ॥ १५ ॥
 पंचकं पंचकं कोणा द्वीपी नीत्वा लयं पुरा ।
 शेषैः कोणन्तु निर्वत्य सान्तरं च ततो बहिः ॥ १६ ॥
 दद्यात्सूत्रत्रयंचैव मध्येध कमलं लिखेत् ।
 पट्टत्रैश द्दलसंयुक्तं तस्य लक्षणं मुच्यते ॥ १७ ॥
 पीठावनिं समीपे तु चतुर्धाश पदापुरा ।
 समुद्धृत्य भ्रमं कुर्यां दृढस्थानाञ्चतन्तुना ॥ १८ ॥
 दिक्सूत्राणां चतुर्णां तु एकैकं हि पदन्तरम् ।
 मृत्तायधै रसमैर्भर्गः पत्रसंधै विभज्यच ॥ १९ ॥
 पट्टभिर्हीनं शतं सार्धं सूत्राणां तत्र निक्षिपेत् ।
 सूत्रं पादपदसंस्थं य तदाश्रियाब्जपल्लवं ॥ २० ॥
 कुर्यां द्वाग चतुष्केण यथा तदवधारय ।
 उष्पापसव्येपेसु च भन्तरस्य निरन्तरे ॥ २१ ॥

तयोरंश सप्तं कुर्याद्दलाग्रदंकमन्तरे ।
 तदुद्देशान्तु सूत्रेण तदंकान्तर्गतेनच ॥ २२ ॥
 अर्धचन्द्र द्वयंकुर्यात्तेन सूत्रेणवैसमं ।
 पुनरभ्यन्तरे सूत्रं तत्सूत्राभ्यां निरोध्यच ॥ २३ ॥
 पत्राप्र मानयेस्तस्माद्दहि स्तं शृंगसन्निधेः ।
 द्वांछपमानं दलाग्रन्तु विधिना नेन सिध्यति ॥ २४ ॥
 दलाग्र ब्रह्मदेशाभ्यां तुरीयांशेनचान्तरात् ।
 भ्राम्यवैकर्णिकाश्रुत्तं द्वयंशमानेन केसरं ॥ २५ ॥
 दलाग्रगांशवै मध्या द्वयोमार्धं भ्रामयेत्ततः ।
 कृत्वैवं वर्णकै पूतैः पूरणीय म्महोऽज्ज्वलैः ॥ २६ ॥
 वज्राप्रविततां पीतां सवीजां विद्विकर्णिकां ।
 रेखान्वितानि पत्राणि सर्वाणि सुसितानिच ॥ २७ ॥
 केसर त्रितयं कुर्यात्पत्रेपत्रे रुणप्रभम् ।
 दलान्तरालसमितं धृत्तबाह्यं ज्वलत्प्रभ ॥ २८ ॥
 सितानि पीठकोणानि रक्तं तद्विषयचतुष्टयम् ।
 राजोपलप्रभांवीर्षां पत्रमाला चलंकृतां ॥ २९ ॥
 पश्चिमांशा द्विनासवं द्वाराण्यम्बुजपत्रवत् ।
 कृष्णानि सर्वंशोभानि द्वारोद्देश स्थितानिच ॥ ३० ॥
 तदर्धां फुतितुल्यानि तूपशोभानि गर्भवत् ।
 कोणानि केसराभानि सितशंखा न्वितानिच ॥ ३१ ॥
 शोण हेमादियर्णच क्रमाद्रेप्तागणंषट्तिः ।
 कृत्वैवमनुसन्धाय सर्वांगमभ्येन देहवत् ॥ ३२ ॥
 रजांसिषिद्धिभूतानि सितपीतादिदानिच ।
 तन्मात्रा ष्युपशोभानि शोभानिकरणाऽनितु ॥ ३३ ॥

एवं सर्वाणि कोणानि स द्वाराणीन्द्रियाणि च ।
 बहिरावरण यद्वै सस्त्राय त्रितयं हि यत् ॥ ३४ ॥
 मन स्तुवितताधीधी गर्वपीठ मुदाहृदं ।
 धी.पद्मं तदधिष्ठाता बीजात्मा चिन्मय पुमान् ॥ ३५ ॥
 अमूर्त ईश्वर श्चात्र तिष्ठ त्यानन्दलक्षणः ।
 यस्य सन्दर्शनादेव शश्वद्भासः प्रसीदति ॥ ३६ ॥
 ससंगाना मसंगानां यपुष्पाते कृते सति ।
 प्रायशो मुक्तिभाजां च त्विह जन्मैवशेषिणाम् ॥ ३७ ॥
 देव भास्ते ज्ञतां हित्वा बहि रन्तश्च कर्मिणाम् ।
 अन्यथा दृष्टमात्रा द्वे कथ माहाद् मेति वै ॥ ३८ ॥
 अत स्ववेदनसम मस्त्तित्व [त्व] प्रतिपादकम् ।
 यद्यत्स्वलक्षग तत्त्वं तत्त त्सर्वत्र सिद्धिगम् [सन्धिग] ॥ ३९ ॥
 घस्तुत्वेन गृहीत्वैव मण्डल पूर्वनिर्मितम् ।
 नाम्नाब्जनाभभुवन सर्वदु खक्षयकरम् ॥ ४० ॥
 तत स्तस्मिन् क्रमेणैव ध्यात्यैकैक निवेशयेत् ।
 पूर्वोद्दिष्टेन बीजेन त्वाकारं परमेश्वरम् ॥ ४१ ॥
 अथैवं भाजिता त्क्षेत्रा चतुरश्रा न्महामते ।
 पूर्वोद्दिष्टानि धिष्णयानि यथा कार्याणि तच्छृणु ॥ ४२ ॥
 पंचम ब्रह्मकर्माद्या न्मम प्राग्दिव्यवस्थितम् ।
 अश दीर्घेन तत्स्थेन कुर्या त्सूत्रेण लांछनम् ॥ ४३ ॥
 अर्धचन्द्रसमाकार भागयुग्मस्य चान्तरे ।
 दक्षिणोत्तरभागाभ्यां तदध स्तत्सम तथा ॥ ४४ ॥
 लांछनद्वितयं कुर्या त्तिर्यक्संस्थानसंस्थितम् ।
 भागद्वादशरुस्यैक्य स्या त्पङ्क्तिद्वितया तथा ॥ ४५ ॥
 ब्रह्मकर्म चतुर्थं य त्सखयामान च पूर्ववत् ।
 मर्मतस्य च पक्षस्था वेरुमर्मात्तरीकृतौ ॥ ४६ ॥

ताभ्या मयस्थितेनैव सूत्रेणैतन्मजायते ।
 पुनर्भ्या द्वितीयं यत्त मर्म चोर्ध्वं मवर्तते ॥ ४७ ॥
 तस्माद्वैश्वन्तरीभूतं चतुर्थं पक्षयोर्द्वयोः ।
 मर्मं तत्स्थेन सूत्रेण वृत्तार्थं पूर्ववद्विद्यते ॥ ४८ ॥
 ब्रह्मकर्मणि पष्ठस्य प्रत्यग्विद्वत्स्थितस्य च ।
 मर्मणो प्यथ वै सूत्रं कृत्वा तत्सम्प्रसार्य च ॥ ४९ ॥
 यावद्वृत्तार्थं बुध्नस्थं शृंगकोटे स्तु सन्निधिः ।
 एवं सूत्रद्वये दत्ते धिष्य शंखाकृतिर्भवेत् ॥ ५० ॥
 तस्य भागसमा कार्या लाञ्छने मखला बहिः ।
 पूर्वोक्तमर्मणै स्सूत्रै र्यथा तदपधारय ॥ ५० ॥
 षट्चंशदर्धेण सूत्रेण नवचन्द्र कलासमम् ।
 चतुर्णां मन्तरेक्षानां प्राग्दिककुर्वाच्चलाञ्छनं ॥ ५१ ॥
 इशवद्वि पदाभ्यान्तु वृत्ततुर्यांश सन्मिते ।
 द्वेलाञ्छने समेकुर्या देकभागादिके ततम् ॥ ५२ ॥
 तत्समे ह्यपरे द्वेवै यदालाञ्छयंचलाञ्छनैः ।
 दक्षिणोत्तरभागाभ्यां पक्षारसूत्रद्वयंक्षिपेत् ॥ ५४ ॥
 कृत्वासप्तम मर्मस्यं पूर्वोद्दिष्ट क्रमेणतु ।
 जीवसूत्रस्य पाशात्थे भागे पार्श्वद्वयेस्थितम् ॥ ५५ ॥
 भागद्वयं द्वयं लाञ्छयं योन्यर्थचार्यवृत्तवत् ।
 तच्छृङ्ग कोटिगेषुत्रे कृत्वा ते सम्प्रसार्य च ॥ ५६ ॥
 खातभूभागपर्यन्तं तत्पदा द्रष्टव्यवत् ।
 जायते सर्पकुण्डानां योनिरेवंविधागुभा ॥ ५७ ॥
 भागार्धमान सूत्रेण योनेरभ्यन्तरेपुनः ।
 अर्धवृत्त द्वयं दद्यात्तद्द सूत्रद्वयान्वितम् ॥ ५८ ॥
 यातस्यान्तर्गतोद्वयं क्षतुर्धाशस्तु कोष्ठकात् ।
 कोष्ठार्धं निरानेच्छेयं तत्समंयापुरोदितं ॥ ५९ ॥

दैर्घ्यात्पादाधिकाकार्या योनिर्धे पृष्ठ उन्नता ।
 गजोष्ठ सदृशी चाग्रा स्फृशन्ती दशनच्छदम् ॥ ६० ॥
 पुरोभाग चतुर्धाशं योने रया द्विस्तृज्यतु ।
 दद्यात्भावसूत्र सम्बन्धं सूत्राणां द्वितयम्परं ॥ ६१ ॥
 अनुपातेनवै ताभ्या मग्रासंकोचमाचरेत् ।
 भागपङ्क्ति त्रयेणैव मेखलात्रितयम्बाहिः ॥ ६२ ॥
 सम्पाद्य चतुरश्रन्तु शंखं तत्रतथो[त्रितयो] परि
 आशंखंमेखलानाग्तु मोन्नतत्वं स्वविस्तृतेः ॥ ६३ ॥
 मेखलानान्तु शंखस्य यन्मध्येश्चिचतुष्टयं ।
 तच्चक्रचिद्वितंकुर्यां तल्लक्षण मधोच्यते ॥ ६४ ॥
 ब्रह्म मर्म निरुद्धेन चतुर्भाग समेनतु ।
 खातार्थं प्राग्भ्रमं दद्यात्क्षेत्रमध्ये महामते ॥ ६५ ॥
 बहिर्भाग समानाभि स्तद्वहि द्विर्धशविस्तृतं ।
 अर्क्षेत्रच्च तस्यापि नेमिभाग समा बहिः ॥ ६६ ॥
 भागेनतद्वहिस्त्वेका चतुरश्राच्च मेखला ।
 भ्राममध्यावरक्षेत्रं वृत्तेनैकेन वैपुनः ॥ ६७ ॥
 ततस्सूत्राष्टकदद्यात् द्विग्विदिवसंस्थितम्पुरा ।
 तस्यचान्तर्गत्संपश्चा दष्टकं पातयेत्परं ॥ ६८ ॥
 ततस्तेषां समापाद्य मरत्वं ममलेक्षण ।
 भन्तवृत्त निरोधेन प्रतिसूत्रस्य पक्षयोः ॥ ६९ ॥
 सूत्रेण लालने कुर्यात्प्राग्नेमिभ्रमावधेः ।
 एकांशा दर्धमानं च नेमिवृत्तस्य चान्तरे ॥ ७० ॥
 द्वाभ्यां द्वाभ्या मराभ्यां तु मध्ये कुर्यात्प्रधिं प्रधिम् ।
 विस्तारमोन्नता नाभिः कूर्मपृष्ठोपमाऽरकः ॥ ७१ ॥
 नेमि दर्पणवाकुर्यात् स्त्रीषु त्रिम्नावसानतः ।
 शिष्टं पुरोदितं सर्वं मय पश्चात्कृतिं शृणु ॥ ७२ ॥

भागार्धं भ्रामये द्वाभे र्बहिः केसरसिद्धये ।
 भ्रामये दपरं चार्धं मरक्षेत्रस्य बाह्यगम् ॥ ७३ ॥
 नीत्वा लोपं मनेनैव विधिना नेमिमण्डलम् ।
 भरसूत्राश्रितं कुर्यात्ततः पद्मदलाष्टकम् ॥ ७४ ॥
 केसरभ्रमरुद्धेन सूत्रेणाधेन्दुलक्षणम् ।
 तच्छृंगकोटिसंस्थेन परिधे बाह्यकेन तु ॥ ७५ ॥
 सूत्रद्वयेन पद्मायं कुर्याद्बाह्यभ्रमावनेः ।
 निरन्तराणां मामूला त्केतराणां महामते ॥ ७६ ॥
 कर्णिकोच्छ्रयतुल्यानां विभागं जनयेत्स्फुटम् ।
 शंखं षोणचतुष्केतु शेषं पूर्ववदाचरेत् ॥ ७७ ॥
 योनि मेकेन भागेन चतुर्भिर्मेखलागणम् ।
 खातं पूर्ववत् किन्तु वृत्ते वृत्तास्तु मेखलाः ॥ ७८ ॥
 चतुरश्रे तदाकारा इत्युक्तं कुण्डपञ्चकम् ।
 काल माहुतिसंख्यां च होमद्रव्यप्रभूतताम् ॥ ७९ ॥
 द्वावैव मेकहस्तात् कुर्याद्दष्टकरावधि ॥ ७९.२ ॥

इति श्रीपाश्चराय्ये श्रीसात्वतसंहितायाम्
 यागकुण्डविधि नाम

एकादशः परिच्छेदः ॥ ११ ॥

अथ द्वादशःपरिच्छेदः ।

नारदः ।

एवमाकर्ण्यसर्वेषु मुखली मुनिनायकाः ।
 कृताभ्रलिपुटोभूत्या पप्रच्छ जगताम्पति ॥ १ ॥

सङ्घर्षणः ।

यथाक्रम स्थितानाश्च सर्वेषां [मन्त्राणां] लक्ष्मिनन्दन ।
स्वतोहं भोतुमिच्छामि मन्त्राणां [सर्वेषां] ध्यानलक्षणम् ॥१॥

भगवान् ।

त्रयाणां मुख्यपूर्वाणां धुवान्तानां पुरोदितं ।
शेषादीनामशेषाणा मिदानी मघधारय ॥ ३ ॥
ध्यानं पाताळ निलय पर्यन्तानां यथास्थितम् ।
एक एव जगन्नाथ स्वरूपाद्यैस्तु शक्तिभिः ॥ ४ ॥
नानात्वेना प्यनन्तोयो भक्तानुग्रह काम्यया ।
तस्याभिमानिकं रूपं शृणुसर्वेश्वरस्यतु ॥ ५ ॥
तुहिनाचलसंकाशं पूर्णचन्द्र समाननं ।
स्व [सु] मणि व्यंजितेनैव युक्तं फणगणेनतु ॥ ६ ॥
प्रोद्धन्तं हलंचक्र मपसव्य द्रयेनतु ।
धामहस्त द्रयेनैव शंखं मुसलमेवच ॥ ७ ॥
निरपसन्निहिताशेष शक्तिं सर्वज्ञमच्युतम् ।
मनस्यन्त मुखाणांय त्कर्मणां पूरयेद्यतव ॥ ८ ॥
शक्तीशोप्यधसंचिनयः पुण्डरीकनिभेक्षणः ।
इच्छारूप धरश्चैव सौम्यः प्रहासिताननः ॥ ९ ॥
व्यस्तयेच फटादीनां भक्ताना मनुकम्पया ।
पीडयन् स्वांश्रियुग्मेन वसुधां च करद्वयं ॥ १० ॥
युगानुसारिकांतिश्च चतुर्वक्त्र श्वतुर्भुजः ।
मूर्तंचक्र गदाहस्तः स्वमूर्ता च्छाम्बुजांकितः ॥ ११ ॥
शमं नयतिखन्तापं कमले नेन्दुकान्तिना ।
नानामन्त्र मयीविद्यां भाव [व्यज] यत्यमलात्मनां ॥ १२ ॥
सम्पग्वाग्पतिनाचैव कम्बुनाशब्दमूर्तिना ।
आज्ञा प्रतीक्षकेणैव गदाचक्र द्रयेनतु ॥ १३ ॥

प्रेरितेन हिनस्याशु साधुसन्तापकारिणम् ।
 नारासिंहेन वज्रेण भवभीति विघातकृत् ॥ १४ ॥
 पुष्पाति सर्वभूतानि वाराहेणा मृतात्मना ।
 क्रूरते पश्चिमस्थेन कापिले नोपसंहृतिम् ॥ १५ ॥
 भक्ति श्रद्धापरणाच स्मृतमात्र. समेत्यवै [दैवदि] ।
 हृन्मध्ये गगनेभूमौ वह्नमध्ये जलान्तरे ॥ १६ ॥
 चतुर्णां ब्राह्मणादीनां स्वयमेवानुकम्पया ।
 चानुराम्येन रूपेण चतुर्धाव्यक्तमेतिच ॥ १७ ॥
 धामतुल्येनदंहेन शंखपद्माकितेनतु ।
 मूर्तिमद्भिर्हलाथैस्तु युक्तेनवदनैर्विना ॥ १८ ॥
 वर्णानुरूपवर्णेन समेनाप्यसमेनतु ।
 धन्योभ्यानुगतेनैव पूर्वोद्दिष्टेननान्यथा ॥ १९ ॥
 प्रलयानलसूर्याभः स्मर्तव्योमधुसूदन. ।
 अष्टबाहुर्विशालांसो प्यग्नीष्टो मकराकित. ॥ २० ॥
 शंखचक्रधरश्चैव चाणकामुंक् धृवतथा ।
 रजस्तमोभ्या मूर्ताभ्यां सम्प्रवृत्ति निवृत्तये ॥ २१ ॥
 कर्णपीठ निविष्टश्च ध्येय पाणि युग विभोः ।
 विद्याधिदेहं भगव चतुर्धक्त्र चतुर्भुजम् ॥ २२ ॥
 लम्बकूर्ध [कर्ण] जटा दण्ड कमण्डल्यश्च सूत्रिणम् [वक्रं] ।
 पुल्लरक्ताम्बुजाभास श्वेतपद्म फरांकितम् ॥ २३ ॥
 श्रुतीर्मुंगाद्या वक्त्रेभ्यः प्रोद्भिरंतमनुस्मरेत् ।
 निर्धूर्मागारवर्णाभ दास्यपद्माक्षसूत्रिणम् ॥ २४ ॥
 पुल्लस्तान्जाविभय देयताद्यात्मसूत्रवम् ।]
 भ्यापे द्भयपार्णि त कपिल तेजसां निधिम् ॥ २५ ॥
 दोःत सख्येश्वरो देय रसादिभूतो व्ययस्थितः ।
 हस्तटेजापद्मपद्मायान् स्वशनपुत्या ग्विभर्ति च ॥ २६ ॥

भविष्याविष्कृतानां तु भक्तानां सत्य [स्य] दातये ।
 त मनादि जगन्नाथं बहिस्स्थूलतरात्मनाम् ॥ २७ ॥
 द्यावापृथिव्यो रन्तस्थं विश्वरूप मनुस्मरेत् ।
 भनेकवक्रांगिकर मनेकमकरांकितम् ॥ २८ ॥
 यद्यप्यनेकवदन मनेकभुजभूषितम् ।
 तथापि वै त्रयस्त्रिंशं ददनै विविधै र्युतम् ॥ २९ ॥
 चतुरभ्यधिकै दिव्यै श्वत्वारिंश न्महाभुजैः ।
 ब्रह्मरुद्रेन्द्रदशार्क चन्द्रसिद्धा स्तथा श्रुतिः ॥ ३० ॥
 पौण्ड्रस्य तु वक्रस्य चोर्ध्ववक्रस्थिता स्त्वमी ।
 पिशाचाग्निमरुच्छैल द्विपगन्धर्ववारिभिः ॥ ३१ ॥
 वक्रैरूर्ध्व स्थितै र्ध्याये दक्षिणं वदनं विभोः ।
 पाताळादि इमहामेष लोकराशिग्रहोत्थितैः ॥ ३२ ॥
 वर्णं स्तार [रास्त] समेतै स्तु र्ध्याये द्रुक् तु पश्चिमम् ।
 यशान्तकाब्जनाभुयै र्वसुनक्षत्रगोगणैः ॥ ३३ ॥
 वक्रै र्धराहवक्रोर्ध्व स्थितै र्ध्यायेच्च दक्षिणम् ।
 पद्माद्यं चातुरामीयं मद्याणां दशकं महत् ॥ ३४ ॥
 प्रोच्छ्रितं हि सुवर्णाद्यं तल्लालनचतुष्टयम् ।
 लांकेशास्त्राष्टकं चैव पुस्तकं चाक्षसूत्रकम् ॥ ३५ ॥
 दर्वी कमण्डलु र्हेम श्वाभयं हि वरान्वितम् ।
 दर्भाजिनं तत शत्रुं सुशुभं चामरं चितम् ॥ ३६ ॥
 मुक्कुसुमौ चापि कलशौ वेदिर्घट्टिसमन्विता ।
 चन्द्रार्कमण्डले पूर्णे नामेन्द्रो मणिदर्पणम् ॥ ३७ ॥
 पुष्पस्त्रगव्यजनं दिव्यं विश्वपन्नकतातथा [पात्रं तथा तथा] ।
 स्मर्तव्यास्तु भुजेष्वस्य विभोस्संस्थानकैस्तमैः ॥ ३८ ॥
 यथोदितक्रमेणैव व्यत्ययो नभवेद्यथा ।
 भाभिर्नानामकाराभि र्देहोत्थाभि र्दिङ्गमत् ॥ ३९ ॥

भारुयन्तं जगन्नाथं स्मरेद्भुक्कामलादिषु ।
 हंसमूर्तिं मयात्मानं ज्ञानयज्ञभुजंस्मरेत् ॥ ४० ॥
 कुन्देन्दु त्रिगंधकान्तिच होमकुण्ड महातलुगु ।
 रजस्तमोद्गृधि सत्सत्त्व विग्रहं परमेश्वरं ॥ ४१ ॥
 धर्माधर्मेक्षणंध्याये दग्नीषोमात्मकेनतु ।
 दक्षिणोत्तरसंस्थेन पक्षयुग्मेनराजितम् ॥ ४२ ॥
 बहिस्तमेवोदकस्थ न्तुहिनाचलसन्निभम् ।
 भ्यात्वार्ययेत्तुविधिव हंसविग्रह मच्युतम् ॥ ४३ ॥
 बहिर्द्रव्यमयस्त्वेक स्सामान्येनैकलक्षणः ।
 सम्यङ्निर्वर्तितस्स्वर्ग पूर्वमृच्छति चार्थिनाम् ॥ ४४ ॥
 अन्तर्वेद्यां चतुर्धाय स्त्वेकएव महामखः ।
 तपोयागजपध्यान स्वरूपशश्वदेवहि ॥ ४५ ॥
 याजिनामपवर्गन्तु विदधाति समापनात् ।
 तयज्ञ पुरुषं [वपुषं] ब्रह्म वासुदेव मजंहरिं ॥ ४६ ॥
 ध्याये द्वै सूकरात्मान मजनाद्रि समप्रभं ।
 यज्ञाद्गच्छिद्विर्तांश्चि महाव्याहृतिदंष्ट्रिणम् ॥ ४७ ॥
 भूर्भुवस्स्वशरीरं च शब्दब्रह्मैकमानसम् ।
 निर्हुदन्तं प्रपन्नाना मविद्यापंकमंजसा ॥ ४८ ॥
 चैद्येनपोत्र प्रान्तेन त्वशपेनामलेनच ।
 घासनावासितानां च जीवानां भवशान्तये ॥ ४९ ॥
 महाविभूति भंगघान् पूर्णपाङ्गुण्य विग्रहः ।
 स्वकराब्जान्तराद्ब्रह्म तत्त्वादादाय सर्वाजलि ॥ ५० ॥
 करोतिसेचनंदोषं दधानांचस्वतेजसा ।
 स्थूलरूपेणतमजं बहिराराधनाविधौ ॥ ५१ ॥
 भाष्मातंवापुनायद् त्रिधूमांगारपर्वतम् ।
 ध्यापेत्तद्रन्मदादीतं याजिदम्बमलांजनं ॥ ५२ ॥

११११.

बद्धबद्धांजलिकस्थं ब्रह्मरकनकलोचनम् ।
 घोणाग्नेणाहरन्तंच त्रैलोक्योत्थमलोन्धनम् ॥१३॥
 कृत्वातद्भस्मसात्सम्यक्कुरुर्ध्वन्तस्मुत्तेनतु ।
 धर्मसामान्यममलमनादिनिधनंविभुं ॥१४॥
 दुर्लभं यत्प्रबुद्धानां यंत्रसादधियाधिना ।
 तस्ययुद्धतरंरूपं शृणुतरमाप्तयेपरं ॥१५॥
 बुद्धिनाचलसंकाशं सौम्यवस्त्रं चतुर्भुजं ।
 कामार्थं घुद्वहन्तंच शंखपद्मच्छलेनतु ॥१६॥
 साधुमार्गं स्थितानान्तु मयच्छन्तं धियावती ।
 छिताक्षमालं धर्मन्तु धरपाणि मतस्मरेत् ॥१७॥
 बाहूमपत्रिखिलंयस्य वस्तुजातमनश्चरम् ।
 शक्तिवेन स्वभावस्य चिद्रूपस्यामलद्युतेः ॥१८॥
 धरवाजिसुखंय्याये दधवागीश्वरंविभुम् ।
 सूर्यकान्ताग्नि संकाशमनेकभुजभूषितम् ॥१९॥
 कमलंचाक्षसूत्रंच वेदिन्नेताग्निभूषितां ।
 साज्यधारौ सुकसुवीतु विष्टरंसोमसंपुतम् ॥२०॥
 दर्भाजिनं मेखलांचा प्यपसवेषु पट्टस्थम् ।
 स्मरेद्भामकरेश्वस्य पुस्तकं शंखमेवच ॥२१॥
 दण्डकमण्डलुंदर्धी मेकांसिं छितयंकरे ।
 पूर्णप्राम्यै स्तधारण्यै श्वरबीजेस्तु पंचमे ॥२२॥
 सुदुर्लभकलपत्रैस्तु यज्ञद्रव्यैस्सदक्षिणैः ।
 सर्वाश्रमोपकरणैर्युक्तं चमसभाजनं ॥२३॥
 श्येयमस्य भुजेपष्ठे प्रतमूर्तेः क्रुंगादिभिः ।
 वेदांगैरुपवेदैस्तु संस्कारस्समखैस्तथा ॥२४॥
 विकारवसुधाधारे ह्यभावेतु गुणोदधौ ।
 स्वशक्तिभावितां कृत्वा मनःपूर्व्यं चतुष्टयम् ॥२५॥

मकृत्यन्तं समास्तेय स्सर्वज्ञैः पुरुषात्मना ।
 निषण्णं भोगिशय्यायां तर्पनीयवर्चिस्मरेत् ॥६६॥
 देवमर्णवशाद्याख्यं मूर्तेश्वक्रादिकैर्बृतम् ।
 लक्ष्म्यासंवाह्यमानंच समाक्रान्तंच निद्रया ॥६७॥
 धीज्यमानंहिवैप्रीत्या गीयमानंहिविद्यया ।
 कूर्मात्मा कूर्मवद्बुध्या ध्यातव्यस्त्वयकांगलिन् ॥६८॥
 द्रवत्कनकवर्णाभ स्स्वसामर्थ्यां जलाश्रयः ।
 शक्त्यादिक कलाद्वंद्व द्वितीयांघ्रिस्सनात्तनः ॥६९॥
 शक्त्यादिक कलादृचश्च प्रोद्गिरंस्तुः श्रुतित्रयम् ।
 अतस्तीपुष्पसंकाश शंखचक्र मदाधरः ॥७०॥
 मखोपकरणांगश्च निमग्नोद्धरणक्षमः ।
 स्वशक्तिविभवाधार मिच्छोद्धानक्रियाचिभम् ॥ ७१ ॥
 नानाविशेषविज्ञान स्फुल्लिगोर्मिसदोदितम् ।
 धारयन्तं स्थितं हार्दं मनूनेः मोह मुल्वणम् ॥ ७२ ॥
 नदत्राद् मनाख्येयं त मजं परमेश्वरम् ।
 निस्तप्तकनकाभं च ध्यायेद्देवं नृकेसरिम् ॥ ७३ ॥
 ज्वलदग्निस्फुल्लिगाभि स्स्वदेहोत्थाभि राषृतम् ।
 रथांगशंखधातारं बृहन्मूर्तिं सुभीषणम् ॥ ७४ ॥
 ससस्त्वकरजत्रेणि दीप्तिनोभयपाणिना ।
 सम्यच्छन्तं धिया सम्यक् भवितां साभयं वरम् ॥ ७५ ॥
 भमृताध्मातमेवाभ ममृताहरेणं धिभुम् ।
 पीतांबरधरं ध्यायेद्देकचक्रं चतुर्भुजम् ॥ ७६ ॥
 श्रोणीतटापितकरं शंखचक्रविभूषितम् ।
 मध्यतो दक्षिणेनैव बहन्तं गिरिरूपधृत् ॥ ७७ ॥
 शुद्धज्ञानानुविद्धं च कर्मसम्भवभीतिहम् ।
 दिशन्तं स्वधिया सम्यक् भवतानां भरतवासलम् ॥ ७८ ॥

मंधामथितदुग्धाब्धि शोभयित्वा प्रकाशितम् ।
 भमृतं क्षुत्पादीनां प्रतिपक्ष मनामयम् ॥ ७९ ॥
 शुद्धं चानश्वरं भाव्यं मापाळपाणंघमध्यगम् ।
 आत्माभृतमनौपम्य माहारध्वंसकर्मणा ॥ ८० ॥
 भ्यापे त्कमलगर्भाभं देवदेवं श्रियः पतिम् ।
 कमलालयहेतीश विभूषितकरद्वयम् ॥ ८१ ॥
 द्वयं देवीपरिणये लीलयैव समर्पयन् ।
 प्रकाशय घनादिव मात्मनः प्रकृते स्सह ॥ ८२ ॥
 मत्करे रनुविद्धेयं प्रकृतिः प्राकृतै रदम् ।
 यतोह माश्रय श्वास्या मूर्ते मर्द्येतदतिमका ॥ ८३ ॥
 या माळङ्घ्य सुखेनेमं दुस्तरं हि गुणोदधिम् ।
 निस्तरं त्यचिरेणैव व्यक्तध्यानपरायणाः ॥ ८४ ॥
 मदविह्वलनेत्रं च देव मुद्गिल्लयौवनम् ।
 फुल्लरक्तांबुजाभास मत्यजन्तं निजां स्मृतिम् ॥ ८५ ॥
 त्रैलोक्यविस्मयकरं कान्ताकृतिधरं स्मरेत् ।
 भानन्दामृतसंपूर्णघदने नेन्दुकान्तिना ॥ ८६ ॥
 कलशाकृतिरूपेण करस्थेन विराजितम् ।
 लीलाकटाक्षवाग्वाणै स्सुदयन्तं सुरद्विषः ॥ ८७ ॥
 द्विरेफपटलाक्रान्त सहकारलताकरम् ।
 कलासूर्यभिमानात्म राहुसंज्ञो विभीषणः ॥ ८८ ॥
 मूर्तामूर्तेन रूपेण संप्रसत्यनिशांकिल ।
 अग्निषोममयीं मूर्तिं कर्मिणा मुपकारिणाम् ॥ ८९ ॥
 योन्तःभाणादि रूपेण चन्द्रादित्यामनाचहिः ।
 स्थितस्तद्विजयेभ्यक्षः सत्यध्यानरतात्मनाम् ॥ ९० ॥
 निष्पन्द बोधभावेन तन्तुव्यक्तं स्मरेद्दहिः ।
 नीलनीरदघर्णाभं पद्मपत्रनिभेक्षणम् ॥ ९१ ॥

मध्याह्न भास्कराकारं द्वादशारकरोद्यतम् ।
 श्रेणीतटनिषिष्टेन वामहस्तेन लीलया ॥ ९२ ॥
 ध्रियमाणंगदांगुर्वी निपण्णां धरणीतले ।
 भविष्याख्याचयानेमिः काळचक्रस्य बुधरा ॥ ९३ ॥
 समाधीयं समाश्रित्य विग्रहं विधुनोति च ।
 जपयद्वा क्रियादीनां तामसेन षष्ठेन च ॥ ९४ ॥
 ध्यायेत्तत्प्रसरद्गन्धं देवराजोपलघुतिम् ।
 विशानरश्मिभिर्दीप्तं सत्स्रग्धं गरुडासनम् ॥ ९५ ॥
 नानास्वरूपं भूतात्म सद्विद्याभुजभूषितम् ।
 चक्रं पद्मं गदां पाणं मङ्कुशं कुंतं मेघच ॥ ९६ ॥
 पटसु दक्षिण हस्तेषु शक्ति पाशौ च कार्मुकम् ।
 सुसलं सुदूरं भीमं खेटकं वाम बाहुषु ॥ ९७ ॥
 देवभामृदूर्लाभश्च स्मर्त्तव्यः पारिजातजित् ।
 भङ्गिष्ठ कर्मा देवेश सद्यनेका द्रुतविक्रमः ॥ ९८ ॥
 प्रबन्ध प्रतिपन्नानां भक्तानामपि देहिनाम् ।
 यो बोध भूमौ संरुद्धो ह्यनित्यध्यातुरंजकः ॥ ९९ ॥
 न्यमो धविटपाकारो प्यविद्या बन्धलक्षणः ।
 कर्मवृक्षस्तु घिततो मोहमाया फलाशृतः ॥ १०० ॥
 तद्वृत्पाठनं सिध्यर्थं मनुग्राह्यजनसदा ।
 भाविश्यास्ते शमात्रेण कृपयाश्च जगत्प्रभुः ॥ १०१ ॥
 सविषेकात्मनाभूया शानयाहु यितानधृक् ।
 पेश्वर्यं धर्मं वैराग्यं शमास्यं धितिशक्तिभृत् ॥ १०२ ॥
 भादाय संयमास्त्रीयं नियमास्त्रगणं तथा ।
 इन्द्रियादिगणं जित्वा कर्मिणां दोषहोहियः ॥ १०३ ॥
 यदस्य सुरजिम्पं तद्द्वादशभुजं स्मरेत् ।
 दिव्यमाल्याम्बरधरं दिव्याभरणभूषितम् ॥ १०४ ॥

चतुर्वक्रं सुनयनं घामोत्संगीर्षितमियम् ।
 खड्गं चक्रं गदां पाणं मुसलं च उरुत्तमम् ॥ ५ ॥
 पट्टसु दक्षिणहस्तेषु शंख मंकुश काभुंके ।
 छत्रं च फणभृत्पाशं विभो वामभुजे श्वमी ॥ ६ ॥
 पष्ठेनाल्लिङ्गिता देवी सारविन्देन बाहुना ।
 संदंसलप्रकरया देव्या तच्चित्तया ऽनिशम् ॥ ७ ॥
 संवीज्यमानं धिनया ज्वाभरेण सितेन तम् ।
 लोकनाथं विशालाक्षं सर्वदेयनमस्कृतम् ॥ ८ ॥
 धरसिंहासनाद्गुं ध्याये न्मीलितश्लोचनम् ।
 पद्मासने नोपाविष्टं पद्मगर्भोपमद्युतिम् ॥ ९ ॥
 करुणाविष्टबुद्धिं च शंखपद्मकरांकितम् ।
 ज्ञानवैराग्य सद्धर्मं मार्गत्रयनिदर्शकम् ॥ ११० ॥
 संस्मरे दध दत्ताख्यं ज्ञानमूर्तिमल्लेपकम् ।
 मनुष्यमुनिदेवानां समाधिनिरतात्मनाम् ॥ ११॥
 ईषल्लब्धरक्षानां च ब्रह्ममार्गानुसारिणाम् ।
 स्वयमभानिकरेणैव भासयन्तं च तत्पथम् ॥ १२ ॥
 मनसा सह घायूना माकृतिप्रतिषेधकृत् ।
 श्रुतीना स्मानसानां चा प्याचाराणां तथैव च ॥ १३ ॥
 घर्णाना माश्रमाणां च परिरक्षक एव हि ।
 मानसैकार्णवास्तस्थे निष्कम्पे बुद्धिपादये ॥ १४ ॥
 अभिमानलताहृत्चेचा प्युपरिस्थ मनुस्मरेत् ।
 प्राकृद्गिरि रिव श्यामं तेजसा ज्वलनोपमः ॥ १५ ॥
 ध्वंसकृ द्विघ्नजालस्य निद्रालस्य चयस्य यः ।
 उत्कृष्टद्विजरूपेण विकसत्पद्मरूपिणा ॥ १६ ॥
 स एव द्विभुजो ध्येयो दृण्डदर्भाक्षसुवधृत् ।
 दन्तज्योत्स्नाजिताज्ञान न्यग्रोधशयनं विभुम् ॥ १७ ॥

निपण्ण मीपदुत्तानं द्विभुजं शिशुरूपिणम् ।
 एष एध (?) निरस्तास्रं शान्तनिद्रारसं स्थितम् ॥ १८ ॥
 शनुञ्जित स्वभावंच योगमाया बलेनच ।
 त्यजन्तमाहरंतंच श्वासोच्छ्वास द्वयेनतु ॥ १९ ॥
 बाह्रह्य भवनं सर्वं कर्मप्राधानिकं हि यत् ।
 अपौरुषेण रूपेण संवृतावयवामना ॥ २० ॥
 स्वमायाजडमध्यस्थ मध्यक्षमधसंस्मरेत् ।
 ज्ञानादिगुणवृन्देन पक्षभूतेन भूषितम् ॥ २१ ॥
 स्थोऽयंसन्निल्लुतं ब्रह्म भेकशृंग विराजितम् ।
 कल्पावसान समये वहन्तश्चैवं चिन्तयेत् ॥ २२ ॥
 नौरूपां विततां क्षीणिं प्रजापति गणान्वितम् ।
 मुक्ताफलगणेनैव वपुषा निर्मलेनच ॥ २३ ॥
 धनिमीलितनेत्रस्य भीनात्मा भगवा नथ ।
 यो नित्यं भवभीतानां वृधानां कृपया स्वपम् ॥ २४ ॥
 हृत्स्थो नियतिदण्डेन मार्ताण्डापुतसन्निभः ।
 जित्वा ज्ञानफलं भीम मिन्द्रियारिगणान्वितम् ॥ २५ ॥
 सयच्छ त्पचिरा ब्रह्म नन्दनं सासुराय च ।
 ष्याये तमेव हृत्स्वांगं श्यामं पद्मदले क्षणम् ॥ २६ ॥
 शान्तनिषिष्टभुवनं जटायवकलभूषितम् ।
 छत्रं तद्ग्रामहस्ते स्य दण्ड मन्यत्र वैष्णवम् ॥ २७ ॥
 आरुम्य जायदादित्य सूर्येन्दुपुत्रभुग्मभाम् ।
 त्रिभुवनस्यो श्यामं रत्नसंलभ्य शिष्टिभूतिवृत् ॥ २८ ॥
 समरेय अनिच्छात स्वपदा दमृतमभाम् ।
 बाहृदादजननीं शक्तिं कर्मिणीं भावितामनाम् ॥ २९ ॥
 शोभयपूरकं ष्याये तमेव हरितघृतिम् ।
 नाऽऽमुद्राग्रपुक्तेन भुजवृन्देन भूषितम् ॥ ३० ॥

खेटकेनाग्निदण्डेन बहंत मरिसूदनम् ।
 बहन्तं सदैजयन्तीं देवानां च जयाधिनाम् ॥ ३१ ॥
 खड्गैर्चक्रा [अञ्जलिदण्डेन] गदोदण्डेन बाणांशुशतमुद्रया ।
 शक्तिः परशुशैलेन्द्रौ दशदशभुजेध्वनी ॥ ३२ ॥
 शंखतोमरशार्ङ्गं च पाशशूलमहर्हिदाः ।
 कुलिशं क्षुरिका चैव लांगलं मुसल मदात् ॥ ३३ ॥
 वामहस्ते स्वमीध्येया, अन्येमुद्रान्विताश्च ।
 भयविस्मय मृद्रेणी, कण्ठग्रहण लक्षणाः ॥ ३४ ॥
 ध्येया मुद्रा विभोःपंच सव्येर्तुं करपचके ।
 घराख्यां भृतिसंज्ञां च युक्ताख्यां साभयान्तवै ॥ ३५ ॥
 गोपनीन्दशद्वस्तेषुःतरसंख्येषु च सस्मरेत् ।
 जगत्सुरं सदा [भा] क्षैस्तु येनोक्त ममितात्मना ॥ ३६ ॥
 गुणषट्कं स्वरूपेण पूर्वोक्ताकृतिभिर्विना ।
 स्मर्तव्यं सप्तचतुर्धवै लाञ्छनाद्य विवर्जितः ॥ ३७ ॥
 सर्वदापरिरक्षन्तु जरपूर्य चतुष्टयम् ।
 योगक्रिया तपोस्तच सद्भिभूयपवर्गदम् ॥ ३८ ॥
 नराद्यः कृष्णनिष्ठश्च पृथगे कश्चेच्छया ।
 नरन्तत्र मयालाभ मर्धोन्मीलित लोचनम् ॥ ३९ ॥
 अन्तर्निविष्टभावश्च शब्दब्रह्मैरुमानसं ।
 यदोपलक्षणम्नरं लपमानमलक्षितम् ॥ ४० ॥
 रफाटिकेनाक्षसूत्रेण कटस्थेनचशोभितम् ।
 गणयन्नक्षसूत्रीया नावर्तान् चामपाणिना ॥ ४१ ॥
 भवनारायणन्देव ध्यायेत् कुमुदपाण्डुरम् ।
 यद्ब्रह्माजलिशान्त हृत्पद्मार्पितमानस ॥ ४२ ॥
 मुञ्जानश्च स्वमात्मानं पररिमन्नव्ययेपदे ।
 क्रमण्डलधरध्यायेत् घाचिनाभमतोहरि ॥ ४३ ॥

निषण्ण मीषदुत्तानं द्विभुजं शिशुरुपिणम् ।
 एष एव (?) निरस्ताम्रं शान्तनिद्रारसं स्थितम् ॥ १८ ॥
 भनुञ्जित स्वभावंच योगमाया चलेनच ।
 त्यजन्तमाहरंतंच श्वालोच्छवास द्वयेनतु ॥ १९ ॥
 आब्रह्म भवनं सर्वं कर्मप्राधानिकं द्विपत् ।
 भवोरूपेण रूपेण संवृतावपवात्मना ॥ १२० ॥
 स्वमायाजलमध्यस्थ मध्यक्षमधलंस्मरेत् ।
 ज्ञानादिगुणवृन्देन पक्षभूतेन भूषितम् ॥ २१ ॥
 स्थोत्रं सन्निलस्तुतं ब्रह्म भेकशृंग विराजितम् ।
 कलावसान समये वहन्तश्चैवं चिन्तयेत् ॥ २२ ॥
 नौरूपं विततां क्षोणं प्रजापति गणान्वितम् ।
 मुक्ताफलगणैव वपुषा निर्मलेनच ॥ २३ ॥
 भक्तिर्मलितनेत्रस्त मीनात्मा भगवा नथ ।
 यो नित्यं भवभीतानां बुधानां कृपया स्वयम् ॥ २४ ॥
 हृत्स्थो नियतिदण्डेन मार्ताण्डापुतसन्निभः ।
 जिह्वा ज्ञानचलं भीम मिन्द्रियारिगणान्वितम् ॥ २५ ॥
 सयच्छ त्वच्चिराद्ब्रह्म नन्दनं सत्सुखाय च ।
 ध्याये तमेव हृत्स्वार्गं ध्यामं पद्मदले क्षणम् ॥ २६ ॥
 अन्तर्निविष्टभुवनं जटावल्कलभूषितम् ।
 छत्र तद्वामहस्ते स्प दण्ड मन्वत्र घेष्णयम् ॥ २७ ॥
 आक्रम्य जायदादित्य सूर्येन्दुहुतभुम्भाम् ।
 तिष्ठन्पनन्तो भगवां रतुर्गोष्य श्विद्विभूतिवृत् ॥ २८ ॥
 समेत्य अनिच्छात स्स्यपदा दमृतमभाम् ।
 वात्सादजननी शक्ति कर्मिणां भाषितामनाम् ॥ २९ ॥
 शैलेः सपरक ध्याये तमेव हरितघृतिम् ।
 नागमुद्राद्युक्तेन भुजवृन्देन भूषितम् ॥ ३० ॥

खेटकेनाग्निदण्डेन घहंत मरिसूदनम् ।
 यहन्तं सदैजयन्तीं देवानां च जयार्थिनाम् ॥ ३१ ॥
 खड्गचक्रां भवजखड्ग] गदादण्ड वाणांकुशलमुद्राः ।
 शक्तिः परशुशैलेन्द्रौ दशदशभुजेध्वर्मा ॥ ३२ ॥
 शंखतोमरशार्ङ्गं च पाशगूलमहसिहाः ।
 कुलिशं क्षुरिका चैव लागलं मुसलं मदत् ॥ ३३ ॥
 वामहस्ते, श्वंभीध्येया, अन्येमुद्रान्वितादशः ।
 भयविस्मय मृद्रेणी, कण्ठग्रहण लक्षणाः ॥ ३४ ॥
 ध्येया मुद्रा विभोःपंच सव्येतुं करपंचके ।
 धराख्यां भृत्तिसंज्ञां च युक्ताख्यां साभयान्तुवै ॥ ३५ ॥
 गोपनीन्दक्षद्वस्तेषु तत्संख्येषु च संस्मरेत् ।
 जगत्सुत्रं सहा [भा] क्षैस्तु येनोक्त ममितात्मनां ॥ ३६ ॥
 गुणषट्क स्वरूपेण पूर्वोक्ताकृतिभिर्विना ।
 स्मर्तव्यं सप्तचतुर्धावै लाञ्छनाद्य विवर्जितः ॥ ३७ ॥
 सर्वदापरिरक्षन्तु जज्ञपूर्वं चतुष्टयम् ।
 योगक्रिया तपोन्तच साद्विभूत्यपवर्गदम् ॥ ३८ ॥
 नराद्यः कृष्णनिष्ठश्च पृथगे कञ्चयेच्छया ।
 नरन्तत्र प्रयालाभ मधोन्मीलित लोचनम् ॥ ३९ ॥
 भन्तान्विष्टभावं च शब्दब्रह्मैकमानसं ।
 यदोपलक्षणमन्त्रं कृपमानमलक्षितम् ॥ ४० ॥
 रकाटिकेनाक्ष सुत्रेण करस्थेनचशोभितम् ।
 गणयन्नक्षसूत्रीया नावर्तान् वामपाणिना ॥ ४१ ॥
 अथनारायणन्देवं ध्यायेत् कुमुदपाण्डुरम् ।
 बद्धब्रह्मांजलिशान्तं हृत्पद्मार्पितमानसं ॥ ४२ ॥
 मुद्रानश्च स्वमात्मानं परस्मिन्नव्ययेपदे ।
 कर्मण्डलुधरंध्यायेत् वाचनाभमतोहरि ॥ ४३ ॥

विष्टराविष्टपाणिंच क्रिषाकाण्डप्रदर्शकम् ।
 पठन्त गनिशं शास्त्रं पंचरात्रपुरस्सरम् ॥ ४४॥
 कृष्णमिन्दीवरश्याम मूर्ध्वबाहुं जत्राधरं ।
 पादेनैकेनतिष्ठन्त माहरन्तंच मारुतं ॥ ४५ ॥
 एकत्रिषड्द्विषड्नात्रा घतिकृच्छ्रपरायणम् ।
 पक्षमासोपवासांश्च दिशन्त मनुचिन्तयेत् ॥ ४६ ॥
 कृष्णाजिनोत्तरीयाश्च सर्वेकापायधारिणः ।
 ब्रह्मालिंगधरास्सर्वे सर्वेब्रह्मपरायणाः ॥ ४७॥
 मुख्यकर्म परिक्रान्ता स्साधूनां प्रेरणापच ।
 काढानुकाल माश्रित्य सर्वेसर्वपरायणाः ॥ ४८॥
 भसंगशक्त्याभगवान् सत्कुठाराभिधानया ।
 छिनत्ति बद्धमूढान् यः कर्मवृक्षांस्तु कर्मिणाम् ॥ ४९॥
 तमेव द्विभुजंध्याये दुदयादित्यवर्चसं ।
 कृष्णैणचर्मयस्त्रनं सत्कुठारकरांकितम् ॥ १५०॥
 दशेन्द्रियाननंधोरं योमनोरजनीचरम् ।
 विवेकशरजालेन शमं नयतियोगिनां ॥ ५१॥
 ध्येय स्सएव विश्वात्मा सतोय जलदप्रभः ।
 रक्तराजीवनयनो धनुश्शरकरांकितः ॥ ५२॥
 वाग्देव भ्रमलं योधै स्वरूप द्युतिलक्षणम् ।
 स्वयंस्त्वोत्थंविभजति त्रिधापश्यन्ति पूर्वकम् ॥ ५३॥
 बांधमारुतहृत्पूर्वं स्थानेष्वभ्युदितंक्रमात् ।
 स्मर्तव्य स्सोऽपिभगवा नतसीकुष्ठुमद्युतिः ॥ ५४॥
 बह्वन्धै चामदस्तेन सर्वशास्त्रार्थं पुस्तकं ।
 दक्षिणेनतुशास्त्र्यं मादिशंश्च यथास्थितम् ॥ ५५॥
 पुगानुसारियोधाना मखेद् जननायच ।
 विभजंस्तु चतुर्धाधै घेदमेकं त्रिकाढवित् ॥ ५६॥

दानधर्मरतानां च यागयज्ञानु याजिनाम् ।
 तपस्स्वाध्याय सक्तानां मुक्तानां चै पुनर्भवात् ॥ ५७॥
 संरक्षणाययोग्यत्व विज्ञानव्यक्तये ऽ पिच ।
 समुदेति जगन्नाथ स्तेषां हृत्कमलावनेः ॥ ५८॥
 मनोवाजिन माक्रम्य त्वादायात्म गुणायुतान् ।
 नूनमुत्पादयत्याशु जन्मान्तर शतोत्थितम् ॥ ५९॥
 वैषयं घासनाजालं नाशयत्यात्म सिद्धये ।
 ध्यायेद्दराश्वगन्तं चै तनुत्रावृत विग्रहम् ॥ ६०॥
 सितोष्णीषललाटं च नातिदीर्घं जटाधरं ।
 द्रवत्कनकवर्णाभ मिपुधि द्वयमध्यगम् ॥ ६१॥
 शरचापकरव्यग्रं खड्गकुन्त फुठारिणम् ।
 यज्ञाध्ययन दानादि परिरक्षन्तमेवादि ॥ ६२॥
 शातयन्त मयर्णाश्चा प्यधर्मनिरतात्मनः ।
 सर्वतत्त्वाश्रयन्तत्त्वं सर्वशक्तिमयैषिभुम् ॥ ६३॥
 सर्वेन्द्रिय गुणाभासं सर्वेन्द्रिय वियर्जितम् ।
 आधारं भुवनानां च ध्यातव्य स्तदधस्थितः ॥ ६४॥
 अनन्तशयनारूढः कल्पान्तहुतभुङ्गमभुः ।
 ज्वलज्ज्वालावलीयुक्तः ज्वलनांशुकवैष्टितः ॥ ६५॥
 चक्राद्यायुधवृन्देन मूर्तेन परिवारितः ।
 स्थिताग्निदेशतो लक्ष्मी श्विन्ता दक्षिणतो विभोः ॥ ६६ ॥
 मूर्धदेशगता निद्रा पुष्टि स्तद्रामत स्थिता ।
 प्रधानदेवताभ्यां मिदं मुक्तं समासतः ॥ ६७ ॥
 यज्ञास्वा विनिवर्तन्ते जन्ममृत्युजराहजः ।
 नास्त्रै र्वस्त्रै र्व्यजै र्येषां व्यक्तित व्यक्ता जगत्त्रये ॥ ६८ ॥
 तेषि लांठनवृन्दं तु धारयन्त्यग्निगोचरे ।
 ललाटे चांगपट्टे तु पृष्ठे पाणितलद्वये ॥ ६९ ॥

तनूरुहचये मूर्ध्नि कर्मिणां प्रतिपत्तये ।
 अपि संसारिणो जन्तो स्वभावा द्वैष्णवस्य च ॥ १७० ॥
 न जहा त्यच्युतं लिङ्गं किं पुन विभवाकृतेः ।
 सर्वेषां कामचारित्वं यदुक्तं वै मया पुरा ॥ ७१ ॥
 तदंघ्रिभुजघर्णास्य वृहन्मध्याणुलक्षणम् ।
 एकाद्यनेकसंख्यं च दृश्यं सर्वत्र सर्वदा ॥ ७२ ॥
 नखन्यरूपता कार्या कारणं कामरूपताम् ।
 यस्मा दस्ति पृथग्भूतो व्यापारो विश्वमन्दिरे ॥ ७३ ॥
 देवानां स्थितिसंहार सृष्टिकाले स्वक स्वकः ।
 सत्येवं नियमे सिद्धे तथापि भगवद्दशात् ॥ ७४ ॥
 चातुरात्म्यसमूहात्तु यत्पद्मदलभूस्थितम् ।
 तथा विभवदेवाना मध्या त्पद्मदलेक्षण ॥ ७५ ॥
 एक सवनुगृहार्थं तु शक्यात्मा भावितात्मनाम् ।
 विभर्ति बहुभेदोत्थं रूपं सद्ब्राह्मणस्थितम् ॥ ७६ ॥
 यदनुस्मरणा द्ध्याना दर्चना दक्षिणा स्तुमान् ।
 प्राप्नोति ममसो ऽभीष्टं तन्मे निगदत ऋणु ॥ ७७ ॥
 सत्य स्तुवर्णो गरुड स्ताक्षर्यं च विद्मगेश्वरः ।
 पश्चात्कस्य प्राणस्य विकार संवेष पंचथा ॥ ७८ ॥
 आचांघ्रिगोचरा त्सर्वो यस्य देह स्तु पौरुषः ।
 द्विभुज स्तुदिनाभश्च स सत्यः प्राणदैवतम् ॥ ७९ ॥
 सुपर्णः पद्मरागाभो निर्मल स्ववर्णलोचनः ।
 गरुडः कांचनाभ स्तु फुटिलक्ष्मणोक्षणः ॥ १८० ॥
 केकराक्ष स्तु ताक्ष्यो वै प्राष्टृजलदत्तसिभः ।
 द्रघात्कनकनेत्रसु शायलाभश्च पंचमः ॥ ८१ ॥
 चतुर्भुजा स्तुपर्णाया स्तौम्परूपास्त्वनाशुलाः ।
 पतत्रि चरणास्सर्वे पद्ममण्डल मण्डिताः ॥ ८२ ॥

लम्बोदरास्तुपीनागा. कुण्डलाद्यैस्तु भूपिता ।
 तुटिलभ्रस्तुशृताक्ष पत्रतुण्डा स्मितानना ॥ ८३ ॥
 अपानादि समीरणा माधिपत्येन सस्थिता ।
 महाबला महावाया रक्ततुण्डोत्र पचम ॥ ८४ ॥
 आधेय चरणाधस्थ स्तव्य भाद्यस्य वैकर ।
 दक्षिणश्चाक्षसूत्रेण सुसितेनच भासित. ॥ ८५ ॥
 एवमेयस्तुपणस्य परिश्लेषभुजद्वय ।
 न्नीभ्रुद्देश परोयाम ऊत्तानरतुस्तयिस्मय ॥ ८६ ॥
 आधेयचरणाधस्थ स्तव्यगाद्यस्य वैकर ।
 पुष्पस्नम्बसम्पूर्ण ऊर्ध्वम्बस्तु दक्षिण. ॥ ८७ ॥
 गरुडस्य द्वयविद्धि हृद्देशेजलिङ्गपिणम् ।
 तत्रैव सम्पुटाकार चतुर्थस्य करद्वय ॥ ८८ ॥
 दक्षिणे ऽ मृतकुम्भस्तु वामतु विषम फणी ।
 पचमस्य द्वयशेष त्रयाणाच द्वयोस्समम् ॥ ८९ ॥
 आधेय चरणाक्रान्तो यदिवै दक्षिण कर ।
 सचाराविहितोवामे त्वक्षसूत्रस्य चैतदा ॥ ९० ॥
 आधेयचरणाधस्थ यस्यपाणितलद्वय ।
 निरस्तसूत्रन्तविद्धि वाहनभगवन्मय ॥ ९१ ॥
 अनुग्रहपरस्वास्ते पक्षिपक्षाञ्ज त्रिष्टरे ।
 स्वतन्त्रो निजलामध्य ससुचक करा[रवा]न्वित. ॥ ९२ ॥
 पद्मासनादिनाचैष केषलवा श्रियान्वित ।
 सुव्यक्ततावपवस्थित्या विद्धि त गरुडासन ॥ ९३ ॥
 मेद्रभृस्तोदरास्यैव गोपितावेगगामिना ।
 वीर्यपाता स्वशिरसा गच्छतश्चाण्डजेनतु ॥ ९४ ॥
 लोचान्तराणा कार्यार्ध याःसत्याव ध्यायिनामपि ।
 प्रत्यक्षदर्शनार्ध तु स्मृतोगरुडवाहन. ॥ ९५ ॥

तस्माद्भगवतोविष्णो रेवंरूपधरस्यतु ।
 समाहूतस्य सिद्धयर्थं मासीनं संस्मरेत्स्थितिम् ॥ ९६ ॥
 उपसंहृतवामांग्रिः कञ्जस्थोवा खगस्थितः ।
 वाममिच्छाफळानांयो ध्वंसयत्यन्यचिन्तितम् ॥ ९७ ॥
 आजान्तो दक्षिणस्यैव मविक्षिप्त स्मृतोऽप्युतः ।
 आमोक्षा त्सर्वसिद्धीनां दक्षिणाध्यापिनां भवेत् ॥ ९८ ॥
 सर्वमेव ऋजुस्थित्या संस्थित श्रार्थिनां स्मृतः ।
 स्वस्तिकाद्यैर्भवंत्येव किन्तु ते घाहनं विना ॥ ९९ ॥
 विहिताः पीठ कल्हार सिंहासन गतस्यच ।
 विद्मगाधिपतिश्चात्र योगैश्वर्या द्विभक्तिच ॥ २०० ॥
 सद्यक्क भुजवृन्दन्तु नागेंद्रास्त्रवरान्वितम् ।
 विभो राज्ञावशेनैव तुष्टयर्थं वा स्वयं विभोः ॥ १ ॥
 जगज्जयोदयार्थतु शान्तये शरणैषिणाम् ।
 विभिन्नेनच रूपेण नाना लोकांतरेषुच ॥ २ ॥
 अनिरुद्ध गात घांरो विचरत्येकएवहि ।
 तदारूढस्य यद्रूपं शक्तीशस्यच सम्प्रति ॥ ३ ॥
 अनेक भेदभिन्नन्तु निचोध गदतो मम ।
 संपच्छन्तं सदाशान्तिं भविनां दक्षिणेनतु ॥ ४ ॥
 प्रोद्ब्रह्मन्तं च घामेन शंखं पूर्वोक्तलक्षणम् ।
 द्विभुजस्य त्रिदं रूपं शक्तीशस्यतु केषलम् ॥ ५ ॥
 रूपेणानेन च पुन षोहासमुपयान्तिच ।
 सद कान्तागणे नैव त्र्येकाद्येन पृथक्पृथक् ॥ ६ ॥
 माय लक्ष्म्या समेतं य तदेकं रूप मैश्वरम् ।
 श्रीपुष्टयो रगमभ्यस्थं द्वितीय परिकीर्तितम् ॥ ७ ॥
 श्रियादि माया निष्ठेन चतुष्केण घृतं परम् ।
 शुद्धचादियेन पद्मकेण चतुर्थं यिद्धि साम्प्रतम् ॥ ८ ॥

पुष्टयन्तेन श्रियाद्येन त्वष्टकेन तु पंचमम् ।
 लक्ष्म्याद्येन द्विषटकेण षष्ठं विद्धि समन्वितम् ॥ ९ ॥
 श्रीदेवी कीर्तिदेवी च जयादेवी हलायुध ।
 चतुर्थी भगवन्माया विश्वस्यास्य निवन्धनी ॥१०॥
 शुद्धिं निरञ्जना नित्या ज्ञान मुक्ति [श्रेय] पराजिते ।
 प्रकृति स्तुन्दरी षट्क मित्युक्तं सर्वसिद्धिदम् ॥११॥
 लक्ष्मीशब्दनिधिस्सर्वं कामदा प्रीतिवर्धनी ।
 यशस्करी शान्तिदा च तुष्टिदा पुष्टिदाष्टकम् ॥ १२ ॥
 द्विषट्कं वैभवे योगे देवीनां कीर्तिदं हि यत् ।
 लक्ष्म्याद्यं तच्च बोद्धव्यं भेदेऽस्मिन् पारमेश्वरे ॥ १३ ॥
 पुनश्चतुर्भुजस्यैवं विज्ञेयं भेदसप्तकम् ।
 किन्तु वै शंखचक्रे द्वे वामदस्ते द्रयेन तु ॥ १४ ॥
 जगत्पस्मिन् हि यच्छतं शान्ति माद्येन शाश्वतीम् ।
 प्रोद्ददन्तं द्वितीयेन त्वपसव्येन वै गदाम् ॥१५॥
 भूयःकरचतुष्केण पूर्वोक्तेन क्रमेण तु ।
 चतुर्णां मञ्जपूर्वाणां मन्योन्याद्येन धारणात् ॥ १६ ॥
 धत्ते द्वादशधा रूपं निशक्तिकं च केवलम् ।
 पुनर्द्वादशकं तच्च सह शक्तिद्वयेन तु ॥ १७ ॥
 स्थित मेकाधिकेनैव षोडशकमललोचन ।
 एयं चतुर्भुजेनैव वपुषा बहुधा स्थितः ॥ १८ ॥
 सप्तधा षड्भुजाद्येन भुजाधिक्येन वै पुनः ।
 स्थित सवनेकधा देवो यथा तदवधारय ॥ १९ ॥
 षड्बाहु रष्टबाहुश्च दशद्वादशबाहुभूत् ।
 द्विसप्त षोडशकर स्तथाष्टादशभूषितः ॥ २२० ॥
 केषलादिश्च सर्वेषां प्राग्बद्धेदस्तु सप्तधा ।
 तन्मेशृणु यथावस्थ मस्वचिन्त्यास चिद्धितम् ॥ २१ ॥

अथ त्रयोदशः परिच्छेदः ।

भगवान् ।

योगोस्मिन् स्वेनपीठेषु सर्वसामान्यलक्षणे ।
 ध्येयाधिशेषरूपेण किरीटाद्यखिलास्तुषु ॥ १ ॥
 चतुर्भुजाक्षतुर्यक्त्रा यस्त्रयभूषणान्विताः ।
 पुनर्धिशेषयोगाना मर्चनावसरेपुनः ॥ २ ॥
 एकाननंचसर्षपां द्विभुजं विहितंसदा ।
 किरीटस्सौम्यवदनः कांचनाभोमहातनुः ॥ ३ ॥
 भाभिराकृतिपुवताभि नानारूपाभिरावृतः ।
 स्थितोयैद्याधरीयेन स्थानाकेनान्तरिक्षगः ॥ ४ ॥
 पद्मरागाचलाकारं कौस्तुभं रत्ननायकम् ।
 दिशोदशद्योतयन्तं संलम्बांघ्रिं स्थितंस्मरेत् ॥ ५ ॥
 बहन्तं वक्षसोमध्ये स्वहस्तकृतसम्पुटम् ।
 सन्धारयन्तमपरं तथापेशिरखोपरि ॥ ६ ॥
 स्कटिकाद्रिप्रतीकाशं श्रीवत्समयभावयेत् ।
 बद्धपद्मासनासीनं न्यस्तहस्तंस्वपार्श्वयोः ॥ ७ ॥
 बहन्तं कूर्ममुद्रांच मुख्यद्वयस्तद्वयेनतु ।
 ध्येयाभगवतीमाला चित्ररूपामनोहरा ॥ ८ ॥
 सर्वगन्धान्वितासौम्या ईषद्विकसितानना ।
 स्वरश्मिमण्डलान्तस्थं बलान्तं हेतिपंस्मरेत् ॥ ९ ॥
 विभोराज्ञप्रतीक्षन्तं ह्रस्वाङ्गं रवतलोचनम् ।
 कुन्दा [न्ता] यदात कमलं सौम्यमीष त्स्मिताननम् ॥ १० ॥
 रवं सुवन्तं मयुरं श्रोत्रेन्द्रिय सुखावहम् ।
 गदाहेमाद्रिसंकाशां तन्वीं कुवलयेशणाम् ॥ ११ ॥

स्वोत्पेनरग्निजालेन भापसन्तीं नभस्स्थलम् ।
 तुहिनाचलसंकाशं शंखं कमललोचनम् ॥१२॥
 सदागमादिसारन्त मुद्गिरन्तं स्वकैमुखैः ।
 सन्ध्याजलदसंकाशं लांगलंभीमलोचनम् ॥१३॥
 क्षौ [क्षा] मांग मुत्रतांसंच घञ्जकायं यलोत्कटम् ।
 कृशोदरंच मुखलं रग्निज्वालायत्कीष्टम् ॥१४॥
 अंगारराशिसदृशं प्रलम्बमतिनिष्ठुरम् ।
 नीलोत्पल दल्लयाम मिष्वस्त्रं बहु [बाल] विषहम् ॥१५॥
 नानारूपंचनिशितं दीर्घदृक्चण्डविक्रमम् ।
 कार्मुकंहेमगौरंच किंकिणीजालमण्डितम् ॥१६॥
 भास्फोटपन्तंस्वकरं महाजलदनिस्वनम् ।
 स्वरग्निखचितंध्यापे नृत्यमानं च नन्दकम् ॥ १७ ॥
 शरदाकाश संकाशं दशन्तं दशनावलिं ।
 सूर्यमण्डलसंकाशं खेटकं सौम्यमूर्तिकम् ॥१८॥
 प्रसन्तमध्रपूगानि स्ववक्त्रेणा निशम्बलात् ।
 बद्धमुष्टिस्मरेद्दण्डं रक्तांगं रक्तलोचनम् ॥१९॥
 क्रोधमूर्तिं स्वदशनैर्दशन्तमधरंस्वकम् ।
 शक्रकार्मुकवर्णंच परशुंभीमविक्रमम् ॥२०॥
 द्रवत्कनकनेत्रंच ज्वलज्वालाजटाधरम् ।
 पाशंफणगणाकीर्णं विद्युज्जिह्वं भवानकम् ॥ २१ ॥
 हेमाल्लिपाण्डराभंच घोरास्यंरक्तलोचनम् ।
 कृशांगदीर्घबाहुंच पिंगलाक्षन्तुचांकुशं ॥ २२ ॥
 विकराळमुखंरौद्रं भित्नाञ्जनगिरिप्रभम् ।
 मुद्गरंशतधामाभं पीनांसं पृथुविषहम् ॥ २३ ॥
 जटाकलाप धृतसौम्यं पुण्डरीकनिभेक्षणम् ।
 घञ्जवज्रोपलाभन्तु सितदीर्घं नम्यान्तिकम् ॥ २४ ॥

पद्भुजो दक्षिणैर्धत्ते निखिण्णं कमलं गदाम् ।
 सशरं यामुंशदं धामैरस्रोतमन्त्रिभिः ॥ २२ ॥
 गदा मुसलचक्राक्षी नष्टबाहुस्तु दक्षिणैः ।
 शंखमकुश पाशौच धामैस्तु सशरंधतुः ॥ २३ ॥
 यद्गयाण गदापद्म शक्तियुक्तास्तु दक्षिणाः ।
 दशणहोर्धतुःशंख चक्रपद्माश्च साभयाः ॥ २४ ॥
 षण्णां दक्षिण हस्तानां द्विपद्मक भुजभूषितः ।
 सन्धत्ते कमलं यद्गचक्रबाणगदांकुशान् ॥ २५ ॥
 शंखपाशाभयान्शक्ति सध्यानामुसलंधनुः ।
 चतुर्दशभुजोधत्ते धामैतुभुजसप्तके ॥ २६ ॥
 शंखगदांकुशौपाशं मुसलंमुद्गरं हलं ।
 दण्डाब्जकुलिशान्चक्रं खड्गशक्तिपरश्वधान् ॥ २७ ॥
 विभ्रुयात्क्षोटशभुजो मुख्यहस्तैस्त्वमुद्गरान् ।
 अभयंकमलंखड्गं शक्तिदण्डघरांकुशान् ॥ २८ ॥
 शंखचक्रगदावज्र पाशाळांगलकामुकान् ।
 घरंकराष्टकेनैव धत्तेसध्येनविश्वजित् ॥ २९ ॥
 पद्मखड्ग गदावज्र चक्रबाण घरांकुशान् ।
 दण्डंदक्षिणहस्तैस्तु धत्तेऽष्टादशबाहुधृत् ॥ ३० ॥
 शंखाभयौ हलंशक्ति मुद्गरंमुसलं धनुः ।
 कुठारमहुलंपाशं विभ्रुवामभुजैरमृन् ॥ ३१ ॥
 विभर्तिदुष्टशार्त्थं साधूनां पाळनाय च ।
 भूयोऽपिशेषरूपाणि त्वेतान्येव विशेषतः ॥ ३२ ॥
 स्ववक्रद्वयमात्रेण नयत्यमितधिक्रमः ।
 सिद्धतेजोसहिष्णुणां पितृयानरतात्मनां ॥ ३३ ॥
 अंगनादिकसंसार भीतानां वैहिताय च ।
 अमृतं वै प्रद्वै भागै स्तैजसेनितपदक्षिणे ॥ ३४ ॥

घामदक्षिणवक्राभ्यां कुर्याद्वैव्यापयप्रभुः ।
 वृद्धयेपिच शांत्यर्थं तेजसःपद्मलोचन ॥३५॥
 हेतुनानेनभगवान् घहिरंतर्गतेनवै ।
 भर्माणोमौसमीकृत्य त्वास्तेसाधारणात्मनां ॥३६॥
 द्यांकिवार्गाशवक्रन्तु नीःवैवंशिरसोपरि ।
 पंचयज्ञेणवपुषा त्वामुलाद्यात्यनेकधा ॥३७॥
 शब्दमंदारतानांच ध्यायितामात्मसिद्धये ।
 आपाताळाञ्चसर्वेषां लोकानांपूरणायच ॥३८॥
 नानावपुधरोभूय स्वधिकेनैशयातिच ।
 भेदेनरूपमाश्रित्य दशधाचक्षितादिकं ॥३९॥
 विनावक्रैर्वृत्सिद्ध्यै स्ववृत्तमहिमान्वितः ।
 विभर्तिरूपेण्येतानि स्वनिरुद्धस्तुताक्षर्यकं ॥४०॥
 एवमाक्रम्यगरुडं प्रथमोविभृयात्तनुः ।
 नानात्वमभिचात्येति संकर्षण सुपर्णगः ॥४१॥
 देवस्तपोपरिस्थित्वा विश्वाःमा यात्यनेकधा ।
 सुरसिद्ध मनुष्यादि भूतानां दुःखशान्तये ॥ ४२ ॥
 चतुर्णापो निजावर्णा स्तेतुमूर्त्यतरेषु च ।
 अतुर्भुजस्यादि मूर्ते विष्णो मूर्त्यतरस्यच ॥ ४३ ॥
 वर्णलान्छन तुल्यत्वे भेदकृतसध्वजद्रवम् ।
 भवसव्यस्थितेनैव तत्तालाख्य ध्वजेनतु ॥ ४४ ॥
 स्वरूपमिदमाप्नोति स्वमूर्तिं स्वहृत्सर्वदा ।
 यस्मात्कार्यवशेनैव मूर्तेनामपि पाणिगाः ॥ ४५ ॥
 अतुः पद्मादयोमूर्ता मूर्ताशान्ता स्तधोद्यताः ॥ २४५ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

विभवदेवताध्यान नाम

द्वादशः परिच्छेदः ॥ १२ ॥

दंष्ट्राकराळघदनं ज्वलत्कनकलोचनम् ।

खौदामिनीप्रभाशक्तिं शान्ताप्रिषदनेक्षणम् ॥ २५ ॥

धनघर्घरनिर्घोष मुद्गिरन्तीम्मुहुर्मुहुः ।

पते ऽ स्त्र नापकास्सर्वे विभोराज्ञामतीक्षकाः ॥ २६ ॥

मोक्षिताधिचलंतश्च कुसुमैस्स्यानकैः[सुसंस्थैर्ध्यानकैः] स्थिताः ।

श्रोणीतटार्पितकरा श्वामरव्यजनोद्यताः ॥ २७ ॥

सपद्मन्तुकिरीटाद्यं वर्जयित्वाचतुष्टयत् ।

तर्जयन्तंच द्रुष्टौघ मन्येषां दक्षिणंकरं ॥ २८ ॥

स्मर्तव्यं ध्यानकाले तु सर्वेषामधमस्तके ।

ध्येयंस्वकंस्वकंचिद्धं सुप्रसिद्धं निराकृति ॥ २९ ॥

किरीटोद्भुतभुग्वेद्यः कौस्तुभस्तुमभाकरः ।

स्वयंशशांकः श्रीधरो मालाचैवपतत्रिराट् ॥ ३० ॥

कालश्रैषमहाबुद्धे विद्धिचक्रन्तु हेतिपं ।

भपाम्पतिर्धेकमलं गदादेवीस्वरस्वती ॥ ३१ ॥

खंशंखस्तीरमोषधो मुसलं ना [न] गनापकः ।

शब्दादपस्साधकास्तु धनुर्विद्धिस्मीरणम् ॥ ३२ ॥

नन्दकं सर्वशास्त्राणि खेटक वसुधास्मृता ।

ज्ञेयोहि दण्डो नियति वैराग्यं परशुस्मृतः ॥ ३३ ॥

पाशोमार्याकुशःकामो प्यहंकारस्तु मुद्गरः ।

विज्ञानममलं वज्रं समाधि शक्तिरुच्यते ॥ ३४ ॥

भिन्नरूपस्यचविभो र्धउक्त स्तुन्दरीगणः ।

साधारश्वाप्पना [सा] धार स्तासां ध्यानं क्रमाच्छृणु ॥३५॥

चिन्ताखण्डलचापाभा लक्ष्मीरक्तांबुजप्रभा ।

पुष्टिः कनकगौराच कीर्तिः कुमुदपाण्डुरा ॥ ३६ ॥

जयार्ककान्तिसदृशी मायाजननिभास्मृता ।

शुद्धिः किशुकसंकाशा शुभ्राभातु निरञ्जना ॥ ३७ ॥

बन्धुजीषोज्ज्वलानिष्याज्ञानशक्ति स्वितारुणा ।
 फुल्लेदीवर षणोच परिह्येया पराजिता ॥ ३८ ॥
 रक्तोपलाभा प्रकृति स्वितापीता सरस्वती ।
 सर्वकामप्रदां विद्धि त्रिन्द्रनील समप्रभाम् ॥ ३९ ॥
 सिन्दूर पुञ्जवर्णाभा विज्ञेयामोतिवर्धनी ।
 यशस्करीच दुग्धाभा शान्तिदा विद्भुमोज्ज्वला ॥ ४० ॥
 सुष्टिस्तुद्दिनसंकाशा दयावैदूर्यसन्निभा ।
 निद्रायस्कान्तसदृशी क्षमापीतारुणप्रभा ॥ ४१ ॥
 कान्तिदर्पणसंकाशा धृतिर्गौरोचनोज्ज्वला ।
 मैत्रीबन्धुकपुष्पाभा रतिर्गौरिकसन्निभा ॥ ४२ ॥
 मतिर्मरकताभायै सर्वाः प्रमुदिताननाः ।
 दिव्यमालयाम्बरधरा नानालंकारभूषिताः ॥ ४३ ॥
 दिव्यस्त्रगेषेष्टनोपेता रीक्षमाणास्त्वक पतिम् ।
 चतस्रशक्तयोपाम्स्तु विभोःशयनकस्पतु ॥ ४४ ॥
 प्रगुक्तास्तत्रपूर्वाशा घस्थितावीजयत्यजम् ।
 घयंमहिक्रयस्थन्तु तत्संवाहनतत्परम् ॥ ४५ ॥
 यत्रैकाश्रीर्विभोस्तत्र सन्नियेशपरोदिता ।
 यत्रैकाश्रीर्विभोस्तत्र घामेवाक्षिणेपिषा ॥ ४६ ॥
 श्रीपुष्ट्याख्यद्रयंयत्र तत्रतद्वक्षिणोत्तरे ।
 पद्मासनेनोपविष्टा पक्षिपक्षद्वयेस्थिता ॥ ४७ ॥
 नलिनीनालहस्ताढ्या मृदुकुम्भकरापरा ।
 अग्नीषोममयोदेह आघोपस्सवैगस्यच ॥ ४८ ॥
 तस्यशक्तिद्रयंताह गमिश्रं भिन्नलक्षणम् ।
 भोक्तृशक्तिस्मृतालक्ष्मीः पुष्टिर्वैकर्तृसन्निता ॥ ४९ ॥
 भोगार्थमवतीर्णस्य तस्यलोकानुकम्पया ।
 उदितसदृतेनैव शक्तिद्वितयमव्ययम् ॥ ५० ॥

नानात्वेनद्विषैवस्य परिणामः प्रकीर्तितः ।
 दिक्पत्रचतुरन्तस्थं यद्वैदेधिचमुष्टयम् ॥ ५१ ॥
 शक्तिः परशु पाशास्त्र मङ्कशं तत्करेकमात् ।
 षट्कंकेसरजालस्थं तत्रमास्पश्चिमेद्वयम् ॥ ५२ ॥
 द्वयं द्वयं सौम्ययाम्ये तासां वाम करेषु च ।
 शंखं चक्रं गदा सीर मिष्यस्त्रं नन्दकं शितम् ॥ ५३ ॥
 पत्रमध्येनिविष्टन्तु यत्कान्ताष्टक मुत्तमम् ।
 तस्यवामकराणाश्च विज्ञेयन्त्वादितोऽष्टकम् ॥ ५४ ॥
 श्रीफलं चाक्षसूत्रं च गदर्पणः पुष्पमंजरी ।
 विष्टरं किंकिणीचास्त्र संचयः कमलेक्षण ॥ ५५ ॥
 विज्ञेयशान्तिद.पाणि द्वादशानान्तुसाभयः ।
 अन्तरान्तरयोगेन सर्वाश्चामरलांछिताः ॥ ५६ ॥
 स्वस्तिकेनोपविष्टाश्वा प्यन्तमुंदितमानसाः ।
 द्वायादिकस्यास्पसंघस्य द्वादशान्तस्पलाङ्गलिन् ॥ ५७ ॥
 सितादिकेनवर्णेन लांछनव्याययेनतु ।
 तुल्यलाञ्छनयोगेन तन्निरासेचवैसति ॥ ५८ ॥
 घराभयाभ्यामग्योन्य पाणिभ्यामथकेवलात् ।
 बहुधाभेदवृन्दन्तु परिज्ञेयन्तुपूर्वघत् ॥ ५९ ॥
 शेषंभवोपकरणं देवानां निचयोदिसः ।
 सुमसिद्धोमहाबुद्धे किन्वज्जायैस्तु पूर्वघत् ॥ ६० ॥
 ध्यातव्यालांछितास्त्रैर् पाणिपादतलेषु च ।
 भक्तिश्रद्धाव्रतपर स्सर्वेषां यस्सदैवहि ॥ ६१ ॥
 ध्यातवैवमर्चनंकुर्यात् भोगैस्संस्पर्शपूर्वकैः ।
 सोचिरान्मोक्षनिष्ठन्तु फलंप्राप्तोत्पभीप्सितं ॥ ६२ ॥
 किरीटाद्यस्त्रनिष्ठेन परिवारेण चावृतम् ।
 भक्त्या ह्यभीप्सित रूप मर्चनीय मथापि वा ॥ ६३ ॥

निर्मुक्तपरिवारं वा स्वेन ध्यानेन लक्षितम् ।
 विदधात्यर्चनां नूनं स्वपदं फलसंयुतम् ॥ ६४ ॥
 ज्ञातवैवं साधकः कुर्याद्यथाभिमतमर्चनम् ।
 आत्मशक्तिसमैर्भोगैरखिलैश्शुद्धविग्रहैः ॥ ६५ ॥
 हृदिषेद्यां बहिर्मूर्तौ प्रासादेस्वगृहेतुवा ।
 बहुप्राकारनिर्मुक्ते धूमदाहादिनोज्जिते ॥ ६६ ॥
 शरणेरमणीयेच निस्सम्पर्केतु भविते ॥ ६६ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 भूषणाद्यस्त्र देवताध्यानं नाम
 त्रयोदशः परिच्छेदः ॥ १३ ॥

अथ चतुर्दशः परिच्छेदः ।

भगवान् ।

अखण्डनायनित्यस्य सथानैमित्तिकस्यच ।
 कर्मणश्चोदयामास हर्षाविष्णुं मुनीश्वराः ॥ १ ॥
 यैराजीवावाधिकाळं नित्यमाराधनं प्रति ।
 धीःकृतापुण्डरीकाक्षश्रद्धापूतेनचेतसा ॥ २ ॥
 तेषामाकस्मिकाल्लोपाद्भोगानामप्यसंभवात् ।
 यत्स्यात्तस्योपशमनं ज्ञातुमिच्छामि साम्प्रतम् ॥ ३ ॥

भगवान् ।

लोभबुद्धिं विनायस्य भोगानामप्यसंभवः ।
 सामर्थ्येनविनायस्य कृच्छ्रादीनां परिच्युतिः ॥ ४ ॥
 १६

आह्लादायामराणां च पितृणां तृप्तयेतुवै ।
 आप्यापानार्थं भूतानां भुवनानां च भूतये ॥ ४ ॥
 देशदोषप्रशान्त्यर्थं गोब्राह्मणहिताय च ।
 बहुशास्त्रमभ्यासं समूलं पदपुष्पितम् ॥ ५ ॥
 प्राङ्मुखो दर्भमादाय प्रणवेन पुराक्षितेः ।
 ततस्तेनैव तन्मूलं प्राग्वात्कुर्पादधिष्ठितम् ॥ ६ ॥
 तस्य मध्यमनालं च त्रयं भूतमवातिष्ठते ।
 धाराभ्यमन्त्रनाथेन स्मरेद्द्रव्याप्तमहात्मना ॥ ७ ॥
 विवर्तपारमात्मीय मध्यक्षं चापि विद्धितम् ।
 अनेकगर्भमुच्चयं त्काण्डं काण्डेषु चोत्तमम् ॥ ८ ॥
 अणिमादिगुणैर्धुक्तं पुंस्कारत्वं तेन कल्प्यते ।
 वाचकन्तस्य योक्तव्यं हंसपुक्तन्द्विलक्षणम् ॥ ९ ॥
 बहिःकाण्डचतुष्केण चित्तपूर्वचतुष्टयम् ।
 ऋध [ग्रन्थ] नीयमधोवक्र मव्यक्तान्तस्वकैः पदैः ॥ १० ॥
 प्रणवादिनमोऽतैस्तु व्यापकं सूक्ष्मलक्षणम् ।
 एवं श्रोत्रादिकान्पञ्च स्वनाम्नाग्रथ [न्ध] येत्तथा ॥ ११ ॥
 कर्मेन्द्रियाणि तदनु ततस्तन्मात्रपञ्चकम् ।
 पञ्चकन्वयभूतानां च ध्वावैक्षमाद्यष्टानिकम् ॥ १२ ॥
 अवशिष्टैस्तु तत्काण्डैर्बर्त्नायात्त तद् [त्कर] ण्डवत् ।
 विनाशिप्लासमूहेन समुत्तानावधेरथ ॥ १३ ॥
 किञ्चित्तदूर्ध्वदेशाच्च यथानोयाति वैपुनः ।
 बहुधाकाण्डसंघस्तु कल्पितस्तत्त्वसंख्यया ॥ १४ ॥
 विभिन्नानां च काण्डानां भंगोदकतमस्य च ।
 उत्पद्यते ज्येष्ठात्वं च तस्मात्तद्ग्रथयेद्दृढम् ॥ १५ ॥
 दर्भमञ्जरिजन्तवेवं सम्पाद्यादौषधिचक्रम् ।
 धनुस्सन्धीयन्तत्र मन्त्रध्यानं यथास्थितम् ॥ १६ ॥

पूजायित्वाद्यर्पणपुष्पाद्यै रत्नकृत्यपठेदिदम् ।
 त्वमेवतीर्थभगवं सधमेवायतनं परम् ॥ १७ ॥
 त्वय्येषाधिष्ठितं सर्वं मितिजानामितत्त्वतः ।
 तत्रापि च त्वयादिष्टं क्रियाकाण्डं शुभप्रदम् ॥ १८ ॥
 यत्तन्निर्वाहया म्यथ त्वदनुग्रहकाम्यया ।
 विज्ञाप्य एवं भगवान् मन्त्रमूर्तिः परावरः ॥ १९ ॥
 तं पत्रपात्रं कृत्वा ब्रह्मयानगतन्तु वा ।
 वेदगेयध्वनीशंख शब्दमद्भुतपूर्वकम् ॥ २० ॥
 नीत्वा तीर्थान्तिकं तत्र तीरदेशे निधाय च ।
 पूर्वामुखं च तं यान मयादाय पवित्रकम् ॥ २१ ॥
 वामहस्ते तले कुर्यात्समामण्डलगतनिवव ।
 विधृया न्मध्यभागाच्च पाणिना दक्षिणेन तु ॥ २२ ॥
 भवतीर्याभसो मध्ये निमज्जे त्सह तेन वै ।
 सन्निधि तत्र तत्कालं प्रकुर्वन्त्यचिरान्तु वै ॥ २३ ॥
 निःशेषाणि च तीर्थानि लोकत्रयगतानि च ।
 मन्त्रारमा यत्र रक्षार्थं क्षणमास्ते जलाशये ॥ २४ ॥
 तत्रायतनतीर्थानां सर्वेषां स्यात्समागतिः ।
 किं पुन र्यत्र भगवान् मन्त्रमूर्ति रधोक्षजः ॥ २५ ॥
 साधकाभ्यर्थित स्नायात्सर्वानुग्रहया धिया ।
 विद्वान्येनेन विधिना तीर्थमासाद्य तत्त्ववित् ॥ २६ ॥
 स्नापयेद्बन्धुमित्रादीन् प्राप्नुवन्त्यचिराच्च ते ।
 तीर्थफलमानायासा न्मन्त्रमूर्तेः प्रसादतः ॥ २७ ॥
 किन्तु तद्यानवादित्र वर्जितस्तु भवेद्विधिः ।
 इमं विद्धि महाबुद्धे विशेषं चात्र कर्मणि ॥ २८ ॥
 सामान्यमविनाशं यच्चिन्मयं रूपं मेश्वरम् ।
 विशेषलंज्ञासम्बन्धं जीवहंसं विभाव्यतान् ॥ २९ ॥

पवित्रकं तथाकारं स्मृत्या स्नाप्य ततोम्भजा ।
 एवं तेनैव चान्येषां बहूनां बहुभि स्तु वा ॥ ३० ॥
 सम्पाद्यं विष्टरैः स्नानं दूरस्थानां सदैव हि ।
 सम्पन्ने स्नपने त्वेवं द्वितीये ऽ द्वि महामते ॥ ३१ ॥
 रथे कृत्वा चित्ते तं वै प्रपूज्य च यथाविधि ।
 यात्राख्यं मुत्सवं कुर्या दन्नदानपुरस्सरम् ॥ ३२ ॥
 सनृत्तगेयवादित्रं जागरेण समन्वितम् ।
 एकरात्रं द्विरात्रं वा त्रिरात्रं भस्मितपूर्वकम् ॥ ३३ ॥
 सकृ त्संवत्सरस्यान्ते पूसवस्नपनादिकम् ।
 कुर्या द्योमन्त्रनाथस्य स सिद्धिं लभते पराम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 पवित्रस्नानविधि नाम

पंचदशः परिच्छेदः ॥ १५ ॥

अथ षोडशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

प्रभुमुंनीश्वराभूय खोदितोवनमाङ्गिता ।
 सूर्यलोकहितार्थन्तु यत्तद्रक्ष्याम्यतःपरम् ॥ १ ॥
 सङ्कर्षणः ।

देवसम्प्रतिपन्नाये क्रमेस्मिन्नाङ्गणादयः ।
 दीक्षणीयाःकथन्तेवा एतदिच्छामिवेदितुम् ॥ २ ॥

भगवान् ।

यथाक्रमेणोदितानां वर्णानांशृणुलांगलिन् ।
 त्रिविधं दीक्षणोपायं संक्षेपात्सर्वसिद्धितम् ॥ ३ ॥
 पूर्वोक्तलक्षणो ज्ञात्वा कश्चिद्दृढतरम्पुमान् ।
 संसारभयभीतस्तु निर्वाणमभिवाञ्छति ॥ ४ ॥
 वैराग्यधी रचपल श्रिरकालंगुरोर्गृहे ।
 संस्थितो दासभावेन खेदोद्वेग विवर्जितः ॥ ५ ॥
 ज्ञात्वा तस्याधिं तानून माहूयाग्नेनिवेश्य च ।
 कृताकृतंच पृष्टव्य आस्मृतेस्ताक्षणावधि ॥ ६ ॥
 ज्ञात्वा दोषबलं सम्य क्प्रयाश्रितैर्यथोदितैः ।
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रपूर्वैस्तु शोधनीयं प्रयत्नतः ॥ ७ ॥
 बहूनां परिपीडाना मसामर्थ्यात्तुलांगलिन् ।
 मनःप्रसादपर्यन्तं कालं वा द्वादशाह्निकम् ॥ ८ ॥
 नियोक्तव्योऽमिते पूते ऽ याचितेन क्तभोजने ।
 स्तुतिसम्मार्जनस्नान पुष्पाद्याहरणोद्यमैः ॥ ९ ॥
 आश्रमे वैष्णवानान्तु दिव्योच्चायतने विभोः ।
 अनिशम्भगविद्भिश्च स्यापीठादवलोकने ॥ १० ॥
 अभिजाततनुयः प्रा ग्दुष्कृतै मंलिनीकृतः ।
 साम्प्रतं भगवद्भक्त्या पथित्रीकृतमानसः ॥ ११ ॥
 अहोरात्रोपितो भूत्वा नखकेशादि लुण्ठि [ञ्छि] तः ।
 पंचगव्यमधापाद्यं हृदाद्यैस्सकुशोदकम् ॥ १२ ॥
 मन्त्रैस्त्वद्वासुदेवायै स्समाचर्य चतुश्शतम् ।
 एवां दिनचतुष्कन्तु स्त्रापयेत्तेन तंसुधीः ॥ १३ ॥
 प्रत्यहं चतुरोचारा नामभातनिशागमम् ।
 प्रहृतीर्थं चतुष्कंस त्वाप्यां पूर्यं सन्पिपेत् ॥ १४ ॥
 क्रमात्संचोदितैर्मन्त्रै स्समाचम्यान्तरान्तरा ।
 अट्टमशनं शूर्या दन्तेशोराग्यभावितम् ॥ १५ ॥

क्षपयेत्फलमूत्रैर्वा भहोरात्रचतुष्टयम् ।

इतिभक्त्याप्रपन्नाना मार्जावमपि दुष्कृतात् [निष्कृतिः] ॥ १६ ॥

कथितां विरतानां च देहशुद्धिकरम्परम् ।

ब्रह्मकूर्चसमेतन्तु प्रायश्चित्तं मयाद्यते ॥१७॥

ज्ञात्वा महत्त्वं दोषाणां त्रिविधानान्तु वैपुरा ।

सम्भवेत्सतिहेमादि दानं सततमाचरेत् ॥ १८ ॥

पूर्वाक्ताद्विहितात्काला लघुदुष्कृतिनाक्रमात् ।

चतुर्थांशेन द्वासस्तु ब्रह्मकूर्चं पिबेत्ततः ॥१९॥

कालेन वर्णोत्कर्षेण सहसामान्यमुच्यते ।

प्रायश्चित्तं हि सर्वेषां सर्वकल्मषनाशनम् ॥२०॥

उत्तरोत्तरतांशुध्वा प्रथमं दुष्कृतस्य च ।

क्षपयेत्तद्विजेन्द्रस्तु मार्शैर्द्वित्रिचतुर्गुणैः ॥ २१ ॥

नृपविद्ब्रह्मजातीय एकैकवर्धयेत्क्रमात् ।

मासमेकादिकात्काला त्समारभ्य यथाक्रमम् ॥ २२ ॥

दुराचारोपि सर्वांशी कृतघ्नो नास्तिकः पुरा ।

समाश्रये दादिदेवं श्रद्धया शरणं यदि ॥ २३ ॥

निर्दोषं विद्वितं जन्तुं प्रभावात्परमात्मनः ।

किम्पुनुर्योनुतापातं शशास्त्रेऽस्मिन् हि संस्थितः ॥ १४ ॥

विरतो दुष्कृताच्चैव भक्तिच्छायां समाश्रितः ।

एवं संशुद्धदोषाणां बहुजन्मार्जितस्य च ॥२५॥

कल्मषस्य विषात्तार्थं नारीसिंहो महामते ।

कृत्वा वैसांप्रतं दीक्षां दद्याद्द्वैमंत्रपूर्वकम् ॥ २६ ॥

आराधनां हि तस्यैव वैभवीयस्य वैविभोः ।

सयाद्याभ्यन्तरं चैव सम्यङ्मासचतुष्टयम् ॥२७॥

मासाष्टकं घत्सरेवा बुध्वा भावबलम्पुरा ।

ज्ञात्वा भष्पाशयानां च प्रसादम्पारमेश्वरम् ॥ २८ ॥

धिभवव्यूहसूक्ष्माख्यां दीक्षांकुर्यादनन्तरम् ।

संकर्षणः ।

परिज्ञेयोहिकौलिगै स्वाधकानामघक्षयात् ॥ २९ ॥

सम्यगाराधनान्मन्त्र प्रसादःकमलापते ।

भगवान् ।

चित्तप्रसादस्त्वतुल स्तेजोवृद्धिरतीवहि ॥ ३० ॥

धैर्यमुत्साहसन्तोषा चकार्पण्यादयोगुणाः ।

येषां तेषां हि बोद्धव्यं मन्त्रात्प्राप्तिमुख स्थितः ॥ ३१ ॥

प्रयुक्ति शान्तिकादीनां कर्मणा मचिरादपि ।

प्रयाति यदि साफल्यं विज्ञेयं तेन हेतुना ॥ ३२ ॥

सम्पन्नः पापदाहश्च प्रसन्नश्चापि मन्त्रराट् ।

ददाति धर्मकामार्था नचिरा यदि योजितः ॥ ३३ ॥

अणिमाद्यष्टकं चापि विविधा योगसिद्धयः ।

आप्तसिद्धिसमेताश्च परितुष्टा स्तदा स्मृताः ॥ ३४ ॥

यस्मि न्वै वैभवे रूपे यस्याभिरमते मनः ।

तस्य कल्मषशान्यर्थं दीक्षां कुर्याच्च तेन वै ॥ ३५ ॥

तत्राराध्यहृिपूर्वोक्त कालं तमनुयोज्य च ।

योग्यतायाः परीक्षार्थं माशान्ते स्सर्वघस्तुषु ॥ ३६ ॥

नारसिद्धेन चान्येन मन्त्रेणाभिमतैश्च ।

दीक्षया ऽऽ राधनेनैव होमजापद्यतादिना ॥ ३७ ॥

कर्मणा केवलेनैव शान्तिकारणुच्छ्रितेन च ।

विनाणिमादिसिद्धिभ्यो बुध्या पापं क्षयं गतम् ॥ ३८ ॥

भाषये तेन कालेन ततः पद्मदलेक्षण ।

विद्वातां धैर्याशनां पाद्गुण्यमहिमस्ये ॥ ३९ ॥

निःश्रेयस विभूत्यर्थं ग्राह्यं दीशात्रयं वरम् ।
 अभ्यर्षिता त्सुप्रसन्ना त्रविपन्नाश्च देशिकात् ॥ ४० ॥
 खानुकम्पेन वा तेन नि [स्व] यमप्रार्थितेन च ।
 कार्यं संशुद्धपापानां भीतानां शरणैपिणाम् ॥ ४१ ॥
 संस्कृतानां हि युक्तानां मघशाळनकर्मणि ॥ ४१ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायान्
 अघशान्तिकल्पो नाम

षोडशः परिच्छेदः ॥१६ ॥

अथ सप्तदशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

अथ संचोदितो भूय श्रीपति भुनिसत्तमाः ।
 हितार्थं भवभीतानां विभुनासीरपाणिना ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

भगवन् विधिना केन प्रसाद मधिगच्छति ।
 नृणा माराधकानां तु विश्ववाता नृकेसरी ॥ २ ॥
 श्रुत्वैव माह भृगुवा न्मृणुष्व गदतो मम ।
 सिद्धिमोक्षमदं मन्त्रं वैभवं मूर्तिनोदजित् ॥ ३ ॥
 कामरूपधरं निरयं नृसिंहस्य महात्मनः ।
 वर्णचक्रन्तुपूर्वोक्तं संशुतं; [क्त लक्षण] वसुधातले ॥ ४ ॥
 उपलिप्तं तु संलिख्य पूजयित्वा यथाविधि ।
 समुद्धरे ततो मन्त्र मनेकाद्भुतविग्रह [क्रम]म् ॥ ५ ॥

प्रणवं पूर्वं मादाय तदन्ते विनियोज्य च ।
 नवमं नाभिवर्णोभ्य स्तदूर्ध्वे ऽराञ्चतुर्दशम् ॥ ६ ॥
 तस्योपरि तदन्तस्थं वर्णं गोळकउन्नयसेत् ।
 नमोन्तं वर्णं मेतद्वै वाचकं परमात्मनः ॥ ७ ॥
 ज्ञानादयो गुणा षड्भूवै प्रागुक्ता हृदयादयः ।
 तदर्थमेव वर्णं तं षोढा संलिख्य केवलम् ॥ ८ ॥
 द्वितीयतुर्यषष्ठैश्च द्वादशेनान्तिमेन च ।
 चतुर्दशेनाराद्वर्गा त्रमाद्वै विनियोजयेत् [हन्तिवै शयेत् (?)] ॥ ९ ॥
 बीजवच्छिरसा सर्वान् लालयेत्पंचमं विना ।
 सर्वेषां प्रणवः पूर्वं स्वसंज्ञां ते नियुज्य च ॥ १० ॥
 स्वकीयजातयश्चान्ते वषडन्ताः क्रमेणतु ।
 ॐ नमो भगवते ना रसिह्वायेत्यनेन तु ॥ ११ ॥
 द्वादशाक्षरमन्त्रेण स्मृत्वा विश्रहयत्पुरा ।
 सबाह्याभ्यन्तरस्थेन सांगेना येन पूजयेत् ॥ १२ ॥
 अथ लब्धाधिकारस्तु मन्त्रेणा नेन दीक्षितः ।
 भक्तिश्रद्धापरो नित्यं मतिमांश्लिब्रसंशयः ॥ १३ ॥
 शुर्वाज्ञाभिरतो नित्यं तर्कवाग्जालवर्जितः ।
 स्वकर्मनिरतो नित्यं [धर्मानिरतो] यानप्रस्थो ऽथवा गृही ॥ १४ ॥
 मन्त्र माराधये येन विधिना तं निशामय ।
 उपाज्यं भोगा नखिला न्त्रचाप्यो पायेन वै पुरा ॥ १५ ॥
 स्नातो वद्धकचो मौनी शुद्धवासो ऽर्घ्येषुष्पधृतः ।
 कृत्वा टास्यार्चनाद्यन्तु उपविश्यासने ततः ॥ १६ ॥
 सायामां भूतसंशुद्धिं धारणाभ्यां समाचरेत् ।
 केवलेन तु मन्त्रेण भावनासहितेन तु ॥ १७ ॥
 नाभिदेशस्थितं ध्यात्वा देयं संगृह्य कल्मषम् ।
 निस्तृणं पापुमागेण द्वादशान्ता घधौ क्षिपेत् ॥ १८ ॥

निरस्तपाप माकृष्य वात[शंख]चक्रसमन्वितम् ।
 नासाग्रेण तु मन्त्रेशं देहसम्पूरणाय च ॥ १९ ॥
 तं ध्यायेद्दृढयस्थं च गतिरुद्धेन वायुना ।
 चित्तोपशमनार्थन्तु नूनं वायुजयाय च ॥ २० ॥
 शनै शनै रथ बहिः केवल म्मारुतं क्षिपेत् ।
 विनान्तपरैश्चकैव मन्येषा मुत्तरोत्तरम् ॥ २१ ॥
 कालाद्रासं यथाशक्ति नित्यमेव समाचरेत् ।
 द्वादशान्तेथ मन्त्रेशं तप्तहाटकसन्निभम् ॥ २२ ॥
 सहस्ररविसंकाशं वृत्तमण्डलमध्यगम् ।
 स्मृत्वाथ मुक्त स्तम्भात्रै निर्दहे द्विग्रहं स्वकम् ॥ २३ ॥
 दक्षिणात्रे रथांगुष्ठ प्रान्तदेशे शिखाक्षरम् ।
 ध्यात्वा युगान्तदुतभु ग्रूपज्वाला समा[शता] वृत्तम् ॥ २४ ॥
 तेन स्वविग्रहं ध्यायेत्प्रज्वलन्तं समन्ततः ।
 देहजां भावये ज्वाला मन्त्रनाथे लयं गताम् ॥ २५ ॥
 तत स्समन्त्रं तद्विम्ब माकृष्य हृदि विन्यसेत् ।
 अथ हस्तद्वये न्यस्ये दादिमद्वादक्षरम् ॥ २६ ॥
 दिव्यं प्रशातांगार [न्तराग]न्तु तमधिष्ठाय चेतसा ।
 स्वमन्त्रा दमृतौघेना सेचये द्विग्रहं स्वकम् ॥ २७ ॥
 मणिचन्धा ब्रह्माग्रन्तु मूलमन्त्रपुरस्सरम् ।
 हृदादयो ऽस्रपर्यन्ता अंगुष्ठाद्यंगुलीषु च ॥ २८ ॥
 सर्वास्तु पुग्मयोगेन नेत्रं नखमुखाश्रितम् ।
 आमूर्ध्नश्चरणान्तन्तु द्वादशार्णं न्यसे त्तनौ ॥ २९ ॥
 जीवभूतं तदगतस्स्थं मूलमन्त्रं तथा न्यसेत् ।
 हृदाद्यं नेत्रपर्यन्त मंगषट्कं स्वगोचरे ॥ ३० ॥
 स्वस्वांगुलिपुगेनैव तेजोरूपं विना कृते ।
 श्रीवत्सं वक्षसो वामे पूर्णेन्दुसदृशद्युतिम् ॥ ३१ ॥

कौस्तुभं हृदये न्यस्ये चण्डदीधितिःक्षणम् ।
 नानाञ्जघनपुष्पोत्थां वनमालां च कण्ठतः ॥ ३२ ॥
 पद्मं दक्षिणपाणौतु शंखं घामकरे न्यसेत् ।
 गदां पद्मकरे भूय शंखपाणौतु चक्रराट् ॥ ३३ ॥
 खड्गं दक्षिणहस्तेथ धनुर्वांमकरे न्यसेत् ।
 आचांसा दक्षिणे भागे न्यस्या श्रीरुत्तरे तथा ॥ ३४ ॥
 पुष्टिं शुल्फावसानं च वक्रमध्ये सरस्वती ।
 पृष्ठतो विन्यसे त्रिद्रां ततः पाणिद्वयेनतु ॥ ३५ ॥
 मुद्रां बध्वा स्मरेद्भयानं देवोहमिति भावयेत् ।
 भयप्रणवपूर्वेण स्वनाम्ना नतिना सह ॥ ३६ ॥
 शेषपूर्वन्तु वह्यंत मासने परिकल्पयेत् ।
 [शेषन्तु पूर्ववन्नचस्यासनं च परिकल्पयेत् ।]
 तदाक्रम्याय तस्यैव कार्या स्वहृदि कल्पना ॥ ३७ ॥
 ब्रह्मस्वरूपममलं स्वचैतन्यं तदूर्ध्वतः ।
 त्रिकल्पोपरत कृत्वा इच्छयातु विद्यतंते ॥ ३८ ॥
 परध्वनिस्वरूपेण तत्प्रकाशात्मना पुनः ।
 व्यक्तिभावेन तच्चापि एवं प्रविलये सति ॥ ३९ ॥
 विसर्जनन्तु बोद्धव्यं संपन्नेतु क्रियाक्रमे ।
 क्रम एष क्रमोक्तानां मन्त्राणां भवतारणे ॥ ४० ॥
 लांछनादिक्रियाभ्यां मेषां चैवहि कल्पना ।
 ज्ञातव्याराधकेनैव नित्यं कर्मणि कर्मणि ॥ ४१ ॥
 मन्त्रन्यासमतः कुर्याद्भस्तन्यासं विना विभोः ।
 भ्यात्वाय भावनाजाते भोगीः परमपावनैः ॥ ४२ ॥
 पूजयित्वा जपान्तं चाप्यवतार्यं वहि र्भजेत् ।
 दक्षिणोत्तरहस्ताभ्यां हृद्दीर्जनं विचिन्त्यच ॥ ४३ ॥

सूर्यसोमौततःकुर्या द्रव्यदाहसमुद्भवौ ।
 तोयमादायपात्रेण तत्रहन्मन्त्रितं क्षिपेत् ॥ ४४ ॥
 पुष्पगन्धसमोपेतं सुधितं शालितण्डुलम् ।
 मन्त्रयेत्प्रणवाद्येन बहुशोहृदयेनतु ॥ ४५ ॥
 बहुद्धृते नांभसावा भस्त्रमन्त्रं समुच्चरन् ।
 प्रोक्षयेत्स्वासनस्थानं यागोपकरणन्तथा ॥ ४६ ॥
 चित्रस्याद्भगवद्विम्बा द्रुक्तम्पुष्पादिकंहियत् ।
 अपनीयतुतःकुर्या द्वाप्तसारेणुमार्जनम् ॥ ४७ ॥
 धातुद्रव्यमयेकुर्या त्क्षालनगन्धवारिणा ।
 लपलिप्याथभूभागं सांभसागोमयेनतु ॥ ४८ ॥
 तत्रमण्डलमालेख्यं सूत्रपित्वापुरासमम् ।
 चतुरश्रंचतुर्द्वारं मार्गपीठाब्जभूषितम् ॥ ४९ ॥
 त्रिनाभिनेमि पट्टरं चक्रन्तुकमलाद्वदिः ।
 मध्येस्वितादिकैरागैः पुष्पैर्वा तैश्चतैश्शुभैः ॥ ५० ॥
 चन्दनाद्यैस्तुगन्धैस्तु सर्षपैस्तिलतण्डुलैः ।
 सर्वौषधिमयेनैव चूर्णेनपरिपूर्यवा ॥ ५१ ॥
 पुष्पैरथाध्यपात्रन्तु मन्त्रैस्सम्पूज्यनिष्कलैः ।
 पात्रेपरैस्मस्तस्माद्भिः स्तोकमुद्धृत्यचोदकम् ॥ ५२ ॥
 योगपीठार्चनंकुर्या दनुसन्धानपूर्वकम् ।
 स्वनाम्नाप्रणवाद्येन नमोज्जेनयथाक्रमम् ॥ ५३ ॥
 अनन्तेशंस्मरेन्मध्ये सर्वाधारमयंप्रभुम् ।
 भाग्येयादीतुधर्माद्य मैशान्यन्तश्चतुष्टयम् ॥ ५४ ॥
 प्रागादावप्यधर्माद्य मुत्तरान्ते न्यसेत्परम् ।
 तदूर्ध्वैकमलं ध्यायेत्स्वनाम्नाथदयोपरि ॥ ५५ ॥
 स्मरेत्पत्राश्रितंसूर्यं शशांकंकेसरावनौ ।
 फणिकास्थंहुतभुजं ततो गन्धादिनायजेत् ॥ ५६ ॥

गणेशायर्चनं कृत्वा प्रथमगुरुसन्तते ।
 प्राप्ताहुर्ज्ञोयकलश मादायशुभलक्षणम् ॥ ५७ ॥
 तमम्भसास्त्रजप्तेन सम्पूर्यादौतुनिक्षिपेत् ।
 तद्गर्भं काश्चनरत्न बीजान्योषधिसत्फलम् ॥ ५८ ॥
 चूटादिविटपोद्भूता सपत्रा पुष्प[फल] मञ्जरीम् ।
 कौशेयवस्त्रस्रक्ण्ठ कृत्वाचर्चितचन्दनम् ॥ ५९ ॥
 तन्मध्येपूजयेन्मन्त्र सागसावरणक्रमात् ।
 प्राग्दिह्मण्डलवाद्येथ दत्वावैपुष्पचक्रिकां [पत्रपुष्पिकां] ॥ ६० ॥
 पीठमन्त्रोपजप्ताच्च तदूर्ध्वेस्थापयेच्छतम् ।
 अथावतार्यो हृदया न्मन्त्रोविमलदीर्घिति ॥ ६१ ॥
 कर्मणामनसावाचा सिद्धिमांगणसाधकैः ।
 अनुक्षितस्वरूपं च सूर्यचिम्बमिवांभसि ॥ ६२ ॥
 कर्मणाभेरेयेञ्चैव वाचातन्मन्त्रमुच्चरेत् ।
 आगच्छपदसंयुक्त लस्मरेन्मनसाकृतिम् ॥ ६३ ॥
 एवमाहूयवैदद्या दर्घ्यपाद्येचभक्तितः ।
 भामूलाःसर्वमन्त्राणा व्यक्तितस्थानासमन्त्रम् ॥ ६४ ॥
 अर्घ्यपुष्पादिनाङ्कुर्या त्वेनस्वेनस्वकेपदे ।
 तदोदित विभोर्देहा हृदयाद्यच्चतुष्टयम् ॥ ६५ ॥
 न्यसेत्कमलपत्राणा मापूर्वा दुत्तरान्तिकम् ।
 अग्नीशरक्षो वाच्वादिदले प्वस्त्र यथाक्रमम् ॥ ६६ ॥
 नेत्र केसरजालस्थं चक्र नाभित्रयोपरि ।
 श्रीवासकौस्तुभौ चैव वनमाला तथैव च ॥ ६७ ॥
 उदक्पश्चिमभागस्थे चाक्रीये त्वपर [प्यपरा] त्रये ।
 वमल निशिताग्र च नन्दक विन्यसेत्क्रमात् ॥ ६८ ॥
 प्राग्भागदक्षिणस्थाभ्या त्रितय चाथ विन्दसेत् ।
 कार्मुक द्वेतिराट्छरा ततो देयस्य दक्षिणे ॥ ६९ ॥

नेमिभागे श्रियन्देवा पुष्टिमुत्तरतो न्यसेत् ।
 पृष्ठदेशे स्थिता निद्रा मग्नभागे सरस्वती ॥ ७० ॥
 वामदक्षिणभागाभ्यां विधिस्थ मिपुधिद्वयम् ।
 द्वारेष्वस्त्रं न्यसेद्भ्रूयो मुद्रांकोणचतुष्टये ॥ ७१ ॥
 सायुधा नथ दिक्पालान् स्वस्थाने मण्डलाद्वहिः ।
 एवं न्यस्यततोऽध्याये न्मन्त्रव्यूहं यथास्थितम् ॥ ७२ ॥
 सर्वदेवमयन्देवं सर्वेषां तेजसानिधिम् ।
 सर्वलक्षणसम्पूर्णं सार्वज्ञ्यादिगुणैर्युतम् ॥ ७३ ॥
 निष्टतकनकाभञ्च सम्पूर्णाङ्गं महातनुम् ।
 घोरशार्दूलवदनं चण्डमार्ताण्डलोचनम् ॥ ७४ ॥
 सौदामिनीचयप्रख्यै लोमभिः परिपूरितम् ।
 अरुणाम्भोजपत्राभं यज्जाधिककरुहं ॥ ७५ ॥
 चळत्फणीश्वरसटं चन्द्रकोटिशतघातिं ।
 वमन्तमान्तरंवाहि खरंघ्रै [मन्त्रै] महितानुगैः ॥ ७६ ॥
 मळयाम्बुदनिर्घोष मुद्गिरन्तं स्ववाचकम् ।
 युगान्तद्भुतभुज्वाला मण्डालान्तं व्यवस्थितम् ॥ ७७ ॥
 षडस्त्रं चाप्यष्टबाहुं [षडस्त्रभृच्चाष्टभुजं] व्याप्यलोकान् स्थितं प्रभुम् ।
 दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गं दिव्याम्परधरंतथा ॥ ७८ ॥
 दिव्यस्त्रवेष्टनोपेतं दिव्यालंकारमण्डितम् ।
 कौस्तुभेनोरस्रिस्थेन श्रीवत्सेनाप्यलंकृतम् ॥ ७९ ॥
 रत्नकाञ्चनसन्मुक्ता युक्तपावनमालया ।
 सद्मद्यस्त्रपाचैव शोभितं परमेश्वरम् ॥ ८० ॥
 भुजान्यस्त्रवरैर्दीप्तिः कमलाधैर्युतानिच ।
 क्षीरसागरवच्छुभ्रं ततः पद्मन्तुदक्षिणे ॥ ८१ ॥
 प्रणवध्वनिगर्भन्तु हिमाद्रिशतशो ऽधिकम् ।
 वामेशं खवरंध्याये द्रुदाखड्गौ ज्वलाप्रभौ ॥ ८२ ॥
 दक्षिणे पाणिगुमेथ धक्रं कालानलद्युतिम् ।
 सधनुर्वा महस्ताभ्यां ततः पाणिद्वयेन तु ॥ ८३ ॥
 भविद्यादलनीम्मुद्रां क [कू] मारुपां संस्मरेत्प्रभोः ।
 एवमेवाहि हन्मन्त्रं ध्यायेत्कुमुदपाण्डरम् ॥ ८४ ॥
 पद्मरागाचलाकार मारुक्तं च शिर स्मरेत् ।

अंजनाश्रमतीकाक्षं स्त्रियामन्त्रं तथाकृतिम् ॥ ८५ ॥
 परित स्सूर्यस्ततो यथा कनकपर्वतः ।
 तथा कवचमन्त्रं च न्यानकाले विचिन्त्य च ॥ ८६ ॥
 पृथोऽद्यात्सदृशैः स्तु ध्यस्फान्तरामद्यतिः ।
 सर्वास्त्रशक्तिसंपूर्णं ध्यात्तमन्त्रः प्रकीर्तितः ॥ ८७ ॥
 निर्धुमांगारशिखर सदृशो नेत्रमन्त्रराट् ।
 ध्येया स्ववृचिसंयुक्ता द्विभुजाः पुरुषोत्तमाः ॥ ८८ ॥
 साक्षाः कौस्तुभपूर्वा ये गदामालेंऽगनाकृती ।
 फुल्लपद्मेदराभ्र श्री नैलिनीनाच्छ्रभुता ॥ ८९ ॥
 चन्द्ररश्मिप्रतीकाशा श्वेतचामरधारिणी ।
 पूर्णेन्दुखदशी पुष्टि रुद्रहन्ती च त्रिगिन्ता ॥ ९० ॥
 सम्पूर्णं ममृतेनैव कलशं कांचनोत्पिनम् ।
 विज्ञानमुखस्तकफरा स्पटिकाभा खरस्वती ॥ ९१ ॥
 फुल्लेदीवरसंकाशा त्वक्षसूत्रकरांकिता ।
 ध्येया भगवती निद्रा सर्वा क्षामरळांछिताः ॥ ९२ ॥
 सम्मुखं देव देवस्य वरुणलकारमण्डिताः ।
 पद्मे ध्यात्वा ततः कुर्यात्पूजनं कुसुमादिकैः ॥ ९३ ॥
 कृपणैर्विलेपनैर्वंशैर्माल्यैर्धूपैश्च दीपकैः ।
 दद्याच्च मधुमिश्रेण क्षौरिणाज्यान्वितेन च ॥ ९४ ॥
 हृद्ये मृष्टे स्थिरैर्मध्ये नैवेद्ये विविधैश्शुभैः ।
 यथा कालोद्भवैस्सर्वैः फलमूलैस्तु षडक्षैः ॥ ९५ ॥
 पूजितं मुक्तदोषैस्तु मुद्रामात्रोपलक्षितैः ।
 प्रुत्तैर्ध्यानैस्तथा स्वित्तैर्बीजैर्हो [ह्रै] मादिनाऽथवा ॥ ९६ ॥
 ततस्त्वहस्तौ संस्कृत्य अश्रमसा लंभनादिना ।
 अक्षयप्रदक्षये न्मुद्रां त्रिशिखां सम्मुले विभोः ॥ ९७ ॥
 व्यात्यज्ज्वालास्त्ररूपन्तु दक्षिणा दंशुलिन्यम् ।
 स्पष्टमूर्ध्वशिखरसैव ज्येष्ठा त्र्यन्ता कर्नायस्यै ॥ ९८ ॥
 अयोखिलस्वरूपञ्च ध्वान्तातीतोऽस्मिरूपकृत ।
 देवो गुणत्रयातीतस्तथा मार्त्तत्रयातिगः ॥ ९९ ॥
 धर्मे रसूलतरैर्मुक्तो योयं व्यक्तो धियाचितः ।
 सम्पुटं हृदयोद्देशे यथा हस्तद्वयेन तु ॥ १०० ॥

निरन्तराभ्यां शाखाभ्यां मुद्गेषा हार्दिकी स्मृता ।
 भंगुष्ठादि कनिष्ठान्त शाखायुग्म पृथक्पृथक् ॥ १ ॥
 सान्तरं सम्पुटा दस्मा र्कनिष्ठादौ तथा भवेत् ।
 शिर श्लिखा तनुत्राद्य नेत्रमुद्रा यथाक्रमम् ॥ २ ॥
 अस्या मंगुष्ठयुग्मन्तु मुद्राया करमध्यगम् ।
 प्रदेशिन्या ततो विद्धि कानष्ठान्तं श्रियदिपु ॥ ३ ॥
 स्वमन्त्रयुक्ता चान्येषा मर्चिताना यथाक्रमम् ।
 पुनः पुनः प्रयोक्तव्यं हार्देय शिरसा सह ॥ ४ ॥
 परस्परमुखौश्लिष्टौ शाखाक्रान्तौ परस्परम् ।
 किन्तुवैदक्षिणहस्त मूर्ध्वचाप्यधरेपरम् ॥ ५ ॥
 भविद्यादळनीत्येषा मुद्रापूर्वमुदाहृता ।
 एवंमुद्राचयकृत्वा पूजाकृत्वा पुनःप्रभो ॥ ६ ॥
 यथाशक्तिजपकुर्यां च्छतमष्टाधिकन्तुवै ।
 एकैकहृदयादीनां सर्वेषा विहितत्वथ ॥ ७ ॥
 क्रियांगतवान्नदोषोऽस्ति अन्यथा तज्जपविना ।
 तमर्चयित्वाष्टांगेन प्रणम्यपरमेश्वरम् ॥ ८ ॥
 स्मृतवानुज्ञांसमादाय यजेद्ब्रह्मिणतंततः ।
 कुण्डमुलक्षणकृत्वा सस्कारै स्संस्कृतपुरा ॥ ९ ॥
 पूजयित्वा ऽद्यं पुष्पाद्यै स्तत्राग्नि मवतार्यच ।
 सुसमिद्धच निर्धूम सशुद्ध ताडनादिना ॥ ११० ॥
 अर्धैर्निरंशुकुसुमै पूजयित्वाच भावयेत् ।
 व्यस्तोगुणगणषष्ठ स्तेजोनाम गुणोद्दियः ॥ १ ॥
 परस्यब्रह्मणस्सोयं सामान्यसर्वतेजसा ।
 भ्यास्वैव नेत्रमन्त्रेण निक्षिपे त्कुण्डमध्यतः ॥ २ ॥
 पावनैरिन्धनैश्शुक्लैः कृत्यानिर्धूममेवतम् ।
 समिद्धिरर्चयित्वाथ तन्मध्येमन्त्रमव्वडलम् ॥ ३ ॥
 प्यात्वा ऽभ्यर्च्य यथापूर्वं सन्तप्यं सघृतेस्तिलैः ।
 परिचारयुतन्दैव सहस्रशतसहस्रया ॥ ४ ॥
 दद्यात्पूर्णाहुतिसम्य ग्योमसख्यानिवेद्यच ।
 ततश्शुचीन् खोपषासान् शोधितान् चद्रलोचनान् ॥ ५ ॥

भक्तान्प्रवेशये सत्र गृहीतकुसुमांस्तुषै ।
 प्रक्षेपयेन्मण्डलान्त नैत्रबन्धं विमुच्यच ॥ ६ ॥
 अष्टाङ्गप्रणिपातैस्तु मदाक्षिणयुतैस्ततः ।
 देवश्चाम्निं गुरुःकुम्भः पूजनीयःपुनःपुनः ॥ ७ ॥
 तत्कालं भक्तिभावेन विज्ञातायोग्यतायथा ।
 तीव्रमन्दादिकां तेषां तदादीक्षां समाचरेत् ॥ ८ ॥
 जुहुयाद्ब्रह्मसंशुद्धौ शतमष्टाधिकन्तुषै ।
 तिलानान्तद्ब्रह्मस्य द्वादशार्णेन युद्धिमान् ॥ ९ ॥
 दद्यात्पूर्णाहुतिपश्चात् मन्त्रमर्घ्यादिनार्च्यच ।
 ततश्चांगसमूहेन प्रागुक्त परि [दल] संख्यया ॥ १२० ॥
 कुर्यादभ्यक्तशुद्धचर्यं दद्यात्पूर्णाहुतिततः ।
 स्वरूपापादनार्थन्तु मूढर्वाजेनवैतया ॥ १ ॥
 प्रणवादिनमोन्तेन कुर्याद्भोम मतन्द्रितः ।
 ध्यात्वानिरस्तबन्धन्तं शुद्धंशान्ततु सर्वगं ॥ २ ॥
 समस्तसंघिर्पूर्णच दद्यात्पूर्णाहुतिततः ।
 मूढमन्त्रेणमन्त्रज्ञो भक्तानामनुकम्पया ॥ ३ ॥
 समयांशुष्ठावयोपश्चात् कुम्भे ऽग्नौ मण्डलेततः ।
 भक्त्यानयातुसम्प्राप्त मैहिकामुष्मिकंत्वया ॥ ४ ॥
 नास्याः कुर्याः परित्यागं कर्मणा मनसा गिरा ।
 साध्यं विना न कुर्यांस्तु स्नानादीनां च लोपनम् ॥ ५ ॥
 याव जीवं यथाशक्ति संस्थितो यत्र कुत्र चित् ।
 स्थानेषु हृदयाद्येषु कुर्यान्मन्त्रगणार्चनम् ॥ ६ ॥
 द्रव्यैः पुष्पाभ्युषूषैस्तु तदभावे तु वै हृदि ।
 मानसो पूर्ववत्पूजां निर्वदेन्न्यासपूर्विकाम् ॥ ७ ॥
 मन्त्रनार्थं गुरु मन्त्रं समत्वेनाभिधीक्षयेत् ।
 मन्त्रमण्डलमुद्राणां परां गुप्तिं समाचरेत् ॥ ८ ॥
 वूरादेव नमस्कार्यो मृगराङ्गुष्पात् एव धा ।
 तदाकृतिर्भृगो ऽन्यो धा तत्रमंघ्यापि नारुहेत् ॥ ९ ॥
 नचाश्रमेत पादेन नच सत्पावके क्षिपेत् ।
 पद्मपत्रैस्तथाश्वत्थपर्णैर्भोजनभाजनम् ॥ १३० ॥

घर्जनीयं तथा शंख पद्माद्यं कित मासनम् ।
 नक्तं वा परपिण्डं [परिपीडं] वा प्येकादश्यां समाचरेत् ॥ १ ॥
 विशेषपूजनं कुर्याद् द्वादशीं प्वाखिलास्तु च ।
 अयनादिषु चान्येषु सूर्यसंक्रमणेषु च ॥ २ ॥
 न भूतमहद्दुष्टानां व्याधीनां वा कदाचन ।
 असिद्धेन स्वमन्त्रेण कृपां दुस्त्वा रणं [दनं] तु वै ॥ ३ ॥
 मन्त्रजं सिद्धिंलिंगं यत्स्वप्ने प्रत्यक्षतोपि वा ।
 अनुभूतं न घक्तव्यं कस्यचिद्द्रुष्टुणा विना ॥ ४ ॥
 व्यक्तं नृसिद्धयोजन्तु दृश्यते यत्र कुत्र चित् ।
 नमस्कुर्यात्समभ्यर्च्य वाक्पुष्पैस्सप्रदक्षिणैः ॥ ५ ॥
 कृत्वाश्रुपातं शोकं वा विप्रयोगनिमित्ततः ।
 स्नानादहो न कुर्याद् द्वै देवाग्निपितृतर्पणम् ॥ ६ ॥
 धानाभिवर्धनात्कालादन्यत्र सति संकरे ।
 सूतकाख्ये न कर्तव्यं प्राशुक्तं चैव यत्रतः ॥ ७ ॥
 स्वानुष्ठानं हि वै यस्माद्दागमात्समुपागतम् ।
 तस्य सम्पूजनं यत्राद्गोपनं च समाचरेत् ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणादीन्व्याशक्तिदीनानायांश्च पाळयेत् ।
 एवं हि समयान्दद्याद्भक्तानां भाषितात्मनाम् ॥ ९ ॥
 सम्पाळनाच्च येषां वै प्राप्नुयान्मन्त्रजं फलम् ।
 इष्टैर्वंदि ततः कुर्यात्खेचनं कलशेन तु ॥ १४० ॥
 आत्मनश्चानुभक्तानां नैवेद्यं प्रार्थयेत्ततः ।
 ब्राह्मणाय च तद्दद्यात् ह्ययं मेभ्यं च शोभनम् ॥ १ ॥
 क्षमापयेत्ततो देवं यत्र यत्रायत्तारितम् ।
 अथ शिष्टैस्तु नैवेद्यै र्यजेद्गणपतिं प्रभुम् ॥ २ ॥
 विष्वक्सेनाभिधानं चाप्यर्घ्याद्यै रचितोहि यः ।
 चक्षुरूपेण चान्नेन सोदकेन हृदा ततः ॥ ३ ॥

वहिराराधनस्थाना त्पादक्षिण्येन निक्षिपेत् ।
 पूर्वादीशानपर्यतं मन्त्री भूतवाङ्मितदा ॥ ४ ॥
 ततो विसर्जनं कुर्यात् पुपुसं ह्ययचाखिलम् ।
 विनिक्षिप्यांभस्तोमध्ये पत्रपुष्पादिनिक्षिपेत् ॥ ५ ॥
 निष्कामः पावनार्थन्तु स्तोकमुद्धत्यधैपुरा ।
 सन्ध्यापमन्त्रपूर्वमा क्तमभ्रीयाञ्चमौनवान् ॥ ६ ॥
 भोजनान्तेततः कुर्यात् संप्राप्तेतुनिशामुखे ।
 मंत्रजापं ततो ध्यानं तोयतर्पणं पूर्वकम् ॥ ७ ॥
 तथैवं रात्रिशेषन्तु कालं सूर्योदयावधि ।
 कर्तव्यं सजपं ध्यानं नित्यं माराधकेनतु ॥ ८ ॥
 एवमेव विधानेन पूजयित्वा दिनेदिने ।
 जपे लक्ष्म्यायै मन्त्री ततस्त्रिदशति मंत्रराट् ॥ ९ ॥
 ददातिमनसो ऽभीष्टां स्त्रिदशतिस्त्रिदशति रूपाः ।
 रुद्रादिर्षेन्द्र ऋषिभ्यो भक्तेभ्यश्चमयोदितं ॥ १५० ॥
 लोकचित्तानुसारेण शास्त्रवै युगभेदतः ।
 यागोयागोपकरणं विमलं प्रतिमादिकम् ॥ १ ॥
 ज्ञातव्यं तत्त्वयास्म्य गविरोधेन सर्वदा ।
 आगमेभ्यो ऽथतज्ज्ञेभ्य स्सकाशा दात्मसिद्धये ॥ २ ॥
 यथोक्तं मिह संक्षेपाद्ब्रह्मदेव्यत्र विस्तरात् ।
 अथ संलापितमन्त्रं ब्रह्मचर्यादिसंयमैः ॥ ३ ॥
 पयोयावक्तु शाकांबु घृतमूलफलाशनैः ।
 मन्त्रीयथाप्रभुं श्रीया च्छान्तिकादिपुस्तच्छृणु ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा दौ स्वशरीरोत्पै लौकिकै रपि लक्षणैः ।
 प्राप्तेन स्वप्नयोगेन संस्थितिं जीवितस्य च ॥ ५ ॥
 तत्तदाल्यादि निर्मुक्तं स्थानमावाचशोभनं ।
 संच्छन्नं शरजाणेन साम्बरेणाथवागृहम् ॥ ६ ॥

तत्रमण्डलमालिख्य सर्वोपकरणान्वितम् ।
 चन्दनक्षोदयुक्तेन शशिनासहितेनच ॥ ७ ॥
 सुगन्धशालिचूर्णेन प्रागुदीरितलक्षणम् ।
 निर्धुपं लक्षणादृचञ्च पूरितंगाळिताम्भसा ॥ ८ ॥
 हेमरत्रौपधीषुक्ष शारदादूर्वाफलोदरम् ।
 धूपितादतह्युक्तेन वाससापरिवेष्टितम् ॥ ९ ॥
 सुसमाधारसंस्थं च पाह्यतोमण्डलस्यच ।
 विन्यसेत्समसूत्रेण दिग्विदि क्लृप्तकाष्ठकम् ॥ १६० ॥
 सुधाचन्दन लिप्तांग लाजतंदुलपूरितम् ।
 श्वेतपट्टगलोपेतं सितपुष्पन्नगन्वितम् ॥ १ ॥
 मुक्ताफलोदरं चैव योजमल्लक [योजामलक] भूपितम् ।
 उपकुम्भाष्टकं त्वेवं कुम्भाना मुपरि न्यसेत् ॥ २ ॥
 श्वेतचामरसंयुक्तं सित मूर्ध्वदितानकम् ।
 बध्वा सितेन सूत्रेण सप्तधा कालशाष्टकम् ॥ ३ ॥
 संवेष्ट्य कण्ठदेशान्तं त्वच्छिन्नेन दृढेन च ।
 कृतवैवं च तत स्तनाया कुर्यां प्रचाखादिकं ततः ॥ ४ ॥
 निशांशुना चन्दनेन श्वेतदूर्वाकुरेण च ।
 सुश्लक्ष्ण भूर्जपत्रेण नाम सान्तर्गतं लिखेत् ॥ ५ ॥
 अरान्तोपगतेनैव कुर्यां ह्यजिन संयुतम् ।
 कमलं तद्वहिल्लेख्य मष्टपत्रं सद्यर्णिकम् ॥ ६ ॥
 नाभितुर्यं मधोवक्रं वर्णपत्राष्टकं लिखेत् ।
 तदन्त स्तत्र्यतुर्ध्वन्तं मन्त्रेश च लिखेत्परम् ॥ ७ ॥
 नतिप्रणवगर्भन्तु ततः कमलवाह्यगम् ।
 विलिख्य नेमिनघमं द्विधोर्वाधोमुखं तु ये ॥ ८ ॥
 संवेष्ट्य सितसूत्रेण आपि कुम्भे निवेशयेत् ।
 आधारं शालिचूर्णाये मण्डलात्रे निधाय तम् ॥ ९ ॥

आवाह्य मण्डले मन्त्रं प्राग्वद्धृदयकोटरात् ।
 ततश्चेतोपचारेणा तन्त्रमन्त्रेश्वरं यजेत् ॥ १७० ॥
 पूर्णेन्दुमण्डलान्तस्थ मुद्गिरन्तं सुधारसम् ।
 शशांकशतस्रकाशं ध्यात्वा सपरिवारकम् ॥ १ ॥
 यच्च यच्च महाशान्तिं पूजान्ते समुदीर्येत् ।
 ततः शशांकदिग्भागे कुण्डे पूर्णेनुलक्षणे ॥ २ ॥
 क्षीरतण्डुलमध्वाज्यै गुग्गुलेन तिलेन च ।
 सचन्दनेन होमं तु सप्तरात्रं समाचरेत् ॥ ३ ॥
 पयोभुक्परमेशं च प्रहराष्टकं मंचयेत् ।
 होमान्ते कलशस्थस्य पयसा शीतलेन तु ॥ ४ ॥
 खेचनं चाम्भर्षीं कुर्यात्प्रत्यहं प्रहराष्टकम् ।
 स्नानान्तेऽर्द्धोर्ध्वोर्ध्वे संसरे न्मन्त्रनायकम् ॥ ५ ॥
 स्रवन्त ममृतं त्वेवं शान्तिं भवंति शाश्वती ।
 अथवादाप मृत्पात्रं वैदलं वाय काष्ठजम् ॥ ६ ॥
 तत्र पंकजघ कुर्याद्ब्रचनामोदनेन च ।
 पिष्टनिर्मितपात्राणां सम्प्रज्वाल्य घृतेन तु ॥ ७ ॥
 दीपाष्टकं ततः पूजां कुर्यात्पूजादिकै र्बलैः ।
 स्विन्नानि सप्तबीजानि विकीर्य च तद्धृतः ॥ ८ ॥
 ततोर्चिते तोयकुम्भे धूपपात्रन्तु विन्यसेत् ।
 अच्छिन्नधूपप्रसरं त्रैकाल्यं चूर्वालिं हरेत् ॥ ९ ॥
 शान्तर्यदेशपालानां भूतानां मेव मेव हि ।
 पृष्ठे चोदकधोरां वै अच्छिन्नां पदसप्तकम् ॥ १० ॥
 शान्तये बलिमन्त्राणां मन्त्रमन्त्रेण पातयेत् ।
 इति शान्ति विधानश्च पौष्टिकश्च निबोधन्तु ॥ १ ॥
 कुङ्कुमक्षोदः मिश्रेण कुसुम्भरजसातु वै ।
 पृथक्मण्डलं कुर्याद्द्रव्यतचन्दन भूषितम् ॥ २ ॥

नीवारतण्डुलेनैव साम्रवर्णे स्थिते [स्तित्ते] शुभैः ।
 सम्पूर्णबदरोपेतै रूपकुम्भाष्टकंहियत् ॥ ३ ॥
 सौपकुम्भानिकुम्भानि रक्तसूत्रेणषष्ट्यच ।
 शेषंपद्विहितंश्चात्र तत्तद्रक्तं प्रकल्पयेत् ॥ ४ ॥
 ततस्त्रातः कृतन्यासो नाम रोचनयाल्लिखेत् ।
 भल्लक्तकांबुयुक्तेन सान्द्रदर्भाकुरेणतु ॥ ५ ॥
 पूर्वघटपद्मगर्भस्थं ततःपत्रेष्वधोमुखम् ।
 बीजन्नियोजयेत्तन्मे गदतश्चायधारय ॥ ६ ॥
 नेमेरेकोनाविंशाख्य धर्णस्याधोगतंन्यसेत् ।
 बीजंनाभितृतीयं तद्दधःपंचमारगं ॥ ७ ॥
 शिरसारान्तपूर्वेण युक्तंवाह्यं द्दशादिना ।
 तदन्तस्स्थं न्यसेद्बीजं नाभितुर्पासनस्थितम् ॥ ८ ॥
 नाभिसप्तमगर्भेध विन्यसेत्कमलान्तत ।
 बीजंपुष्टिपदोपेतं कुरुधीस्पासमन्वितम् ॥ ९ ॥
 लिखेत्प्रणवपूर्वतु बहिरष्टामुदिक्षुषै ।
 संवेष्ट्य रक्तसूत्रेण मधुतोपघटन्यसेत् ॥ १० ॥
 निधायपूर्वघटकुर्यां द्विग्वन्धं हृदयादिकैः ।
 भस्त्रेणतुविद्विग्वन्धं नेत्रेणैर्धर्ममधस्तथा ॥ १ ॥
 ततोविद्रुमसंकाशं मन्त्रमावाह्य संयजेत् ।
 भयोमन्त्रगणंसर्वं लोकेशाखान्तं संयुतम् ॥ २ ॥
 रक्तैरकण्टकैर्हृष्यै रचनंकुसुमैर्हितम् ।
 राजमुद्गैस्तु नैवेद्यं युक्तंमत्रं गुळोदनं ॥ ३ ॥
 गुळरजितभक्ष्याणि कुर्यान्नानाविधानिवै ।
 सम्भवेसतिघैरक्तं सर्वकार्यमसम्भवे ॥ ४ ॥
 रज्रपेक्कुकुमाद्येन केनचिद्रक्तधातुना ।
 सर्वं जपावसानन्तु कृत्वाहोमं समाचरेत् ॥ ५ ॥

घृतैस्त्रिलैस्तुपूर्वोक्तै शशकंराचदरान्वितैः ।
 दत्त्वापूर्णाहुतं कुर्यात् स्रेचनं शकंराम्भसा ॥ ६ ॥
 पूर्वयन्मन्त्रनायस्य साध्यगर्भीकृतस्य च ।
 ततः पूर्वोक्तविधिना बलिकर्मसमाचरेत् ॥ ७ ॥
 समरात्रं त्रिरात्रं वा पुष्टिरुत्पद्यते महत् ।
 प्रभावान्मन्त्रराजस्य विधिनाऽनेन सर्वदा ॥ ८ ॥
 भयानेन हि मन्त्रेण कुर्यादाप्यायनन्तु वै ।
 परस्येवात्मनो मन्त्री यथातदवधारय ॥ ९ ॥
 मण्डलं मधुना युक्तं चतुर्वर्णकभूपितम् ।
 घृत्वा घर्षणोपेतं किंकिणीव्यञ्जनान्वितम् ॥ २०० ॥
 घृतेन मधुना दत्त्वा पयसा सुश्रितेन च ।
 व्यस्तेन उपकुम्भौ तु द्वौ द्वौ च मूर्ध्ययत्नतः ॥ १ ॥
 मधुकफलकर्पूर द्राक्षामलफलैस्वतः ।
 पार्श्वोर्ष्यापूर्यकुम्भानां षड्देशे निधाय च ॥ २ ॥
 खांकुराणि शरावाणि सिक्तानि शिशिराभसा ।
 सुधाचन्दनलिप्तानि सितपुष्पान्वितानि च ॥ ३ ॥
 चर्चितानि सितार्घ्येण योज्यकुम्भान्तरावनेः ।
 सितरक्तन्तुहेमाभं पुष्पाद्यमखिलद्विषत् ॥ ४ ॥
 उपचारे तु विहितं तदा दृश्याखिलं तु वै ।
 कृताह्निकं शुकुवासा स्त्रिदशमन्त्राभिधानधृक् ॥ ५ ॥
 सङ्कुम्भेन क्षीरेण ईषादिक्षुरसेन च ।
 तथा च मधुना भूजे षष्ठे वा सर्गं मध्यगम् ॥ ६ ॥
 दत्त्वा संज्ञापदं कुर्यात् द्वाद्ये पञ्चतुर्दलम् ।
 तद्वदिद्विगुणैः पत्रैः कर्णिकाकेसरान्वितम् ॥ ७ ॥
 द्विषट्कपत्रं तदनु तद्वदिष्पोडशच्छदम् ।
 ततस्त्रिरष्टपत्रन्तु तद्वाद्ये वृत्तमालिखेत् ॥ ८ ॥

अयोमुखन्तुसर्वेषां दळानाम्बीजपञ्चकम् ।
 ऋमेणपूर्वपश्चात्तु योजनीयंहितच्छृणु ॥ ९ ॥
 नाभिस्तप्तमवर्णय त्नाभितुषींपरिस्थितम् ।
 उत्तराधरयोगेन तदेवादाय वैपुनः ॥ १० ॥
 अथनाभितृतीयन्तु अयोद्वाभ्यान्तु विन्यसेत् ।
 अयस्स्यं सप्तमन्नाभे स्तच्चतुर्थतु मूर्धनि ॥ १ ॥
 ततस्सप्तममादाय तृतीयं तदधोन्यसेत् ।
 सदधोनेमिधर्गाच्च योजयेद्दूनविंशकम् ॥ २ ॥
 भूयानेमेस्तमादाय नाभिस्तप्तमष्टमम् ।
 तस्याप्यधस्तृतीयन्तु नाभिदेशाच्चविन्यसेत् ॥ ३ ॥
 सर्वेषानाभिपूर्वन्तु पंचमारगसंयुतम् ।
 निदध्यादासनंपश्चा च्छिरंस्त्रालांछयेत् क्रमात् ॥ ४ ॥
 नवमेनतुवैनेमे ररोपानय गतेनतु ।
 नाभीयतुर्थवर्णानां प्राग्बन्मध्ये ऽत्रमन्त्रराट् ॥ ५ ॥
 षोडशपदद्वयान्तस्थ मधयीजांहि केषलम् ।
 दळान्तरालभूमौतु चतुष्पत्रस्य योजयेत् ॥ ६ ॥
 अरावसानसम्भ्रं कृत्वावैनाभिस्तप्तम् ।
 तेनशुक्लं तथादद्या दष्टपत्रस्य सन्धिषु ॥ ७ ॥
 तेनैयनाभितुष्यन्तु भेदपिवा तदन्तगम् ।
 कृत्वावीजघरं कुर्या द्विषट्पत्रान्तरालगम् ॥ ८ ॥
 षषट्कारपदोपेतं बीजंपीताम्बुसन्निभम् ।
 न्यसेत्पोढशपत्रस्य सन्धिदेशगतंततः ॥ ९ ॥
 नाभेस्तप्तमपीजन्तु तच्चतुर्थासनस्थितम् ।
 अराच्चतुर्दशेनैव तदन्तेनापि [भि] भूपितम् ॥ १० ॥
 पतासम्पुटमध्यस्थं क्षरन्तममृतंमदत् ।
 पूर्ववद्वाद्यपत्रस्य प्रादक्षिण्येनविन्यसेत् ॥ १ ॥

नाभितुर्यमधादाय स्थितं तत्सप्तमोपरि ।
 नेमेनेवमयीजेन भरान्तायेनचांकेत् ॥ ३ ॥
 बीजमेतन्नियोक्तव्यं संख्याहीनं निरन्तरम् ।
 ऊर्मिभूतं च हिष्ठस्य पयोजावरणस्य च ॥ ३ ॥
 लिख्यैवं सितरक्तेन पीतसूत्रेण घेष्टयेत् ।
 मध्विधुरस आम्राम्बु पूर्णकुम्भे नियोज्य च ॥ ४ ॥
 चन्दनेन समालिप्तं कृत्वा पुष्पस्रगन्वितम् ।
 तन्निवायोदिते स्थाने ततो मन्त्रेश्वरं यजेत् ॥ ५ ॥
 हृत्पुण्डरीक मध्यस्थं परिवारसमन्वितम् ।
 स्वच्छ स्फटिकवर्णाभं हिमा दधिकशीतलम् ॥ ६ ॥
 ध्यायेत् ब्रह्मरन्ध्रोर्ध्वे सितं पद्म मधोमुखम् ।
 तत्कार्णिकोदरे छिन्निं स्मरेद्गगनमण्डलम् ॥ ७ ॥
 प्रकाशितं निशानाथ मयूखा खिलतारकैः ।
 विक्षिप्तवाहैराकीर्णं सुरसिन्धु विनिर्गमैः ॥ ८ ॥
 अथार्घ्यं पुष्पपूर्वाणां भोगाना मर्चने विभोः ।
 प्राशुकत्तानां क्रमेणैव अनुसन्धानं माचरेत् ॥ ९ ॥
 यथं संकल्पयेद्भोगं तन्तम्भाव्यं सुधामयं ।
 पतन्तमंबराद्देगा दमृतांशुपरिष्कृतम् ॥ २३० ॥
 साक्षाद्मृत रूपस्तु ते स्तै रमृतसम्भवैः ।
 वृद्धितं मुदितं ममं सम्प्लुतं मन्त्रराट्स्मरेत् ॥ १ ॥
 ततो ऽथ तार्यं हृदया रसाधनेन यजेद्ब्रह्मिः ।
 इष्टा ऽथ वाह्नि गभस्थं ध्यात्वा सन्तर्पयेत्ततः ॥ २ ॥
 सामलैराज्यं खिलैस्तु बिल्वैर्दूर्वां कुरेर्नवैः ।
 तिलैर्गोक्षीरसंयुक्तैः छाजतण्डुल मिश्रितैः ॥ ३ ॥
 सिताज्यपुष्पसंयुक्तैः दद्यात्पूर्णहुतिततः ।
 मधुक्षीरोदकेनाथ कुर्याद्द्वै मन्त्रसेचनम् ॥ ४ ॥

घृतेन पयस्त्रात्रेण पायसेन फलैश्शुभैः ।
 पूर्ववद्द्विदानं तु कुर्यात् दाप्यायनं भवेत् ॥ ५ ॥
 अथ रक्षाविधानं तु वक्ष्ये सम्यग्यथा स्थितम् ।
 येन विज्ञातमन्त्रेण नीरुजस्सर्वदा भवेत् ॥ ६ ॥
 सामान्यं सर्वदोषाणां ज्ञातानां च निवारणे ।
 भङ्गातानां विशेषेण तत्सम्यगवधारय ॥ ७ ॥
 ताराग्रहोपतापेन धातुर्वैषम्यमेति वै ।
 तद्वैषम्यात्प्रकुप्यन्ति ज्याधयस्तु ज्वरादयः ॥ ८ ॥
 तत्कोपावसरेणैव ग्रह्यरक्षो मुर्याग्रहाः ।
 शाकिन्यो भूतवेतालास्संक्रामन्ति हि देहितः ॥ ९ ॥
 निमित्तं विद्धि सर्वेषां कर्म यद्वै पुरा कृतम् ।
 सामर्थ्येन तु मन्त्रेण ज्ञानेन तपसा च वै ॥१०॥
 जपाध्ययनहोमेन दानेन विविधेन च ।
 मन्त्रौषधुपयोगेन सहसा नाशमेति तत् ॥ १ ॥
 प्राधान्येन तु सर्वेषां मन्त्रमन्त्रानुतिष्ठति ।
 यस्य स्मरणमात्रेण नाविशन्ति गृहादयः ॥ २ ॥
 कृत्वाधारं यथोक्तं तु यजनार्थं नृकेसरैः ।
 योजैस्त्रिद्व्यर्थाकोपैतैरुपकुम्भानि पूर्यन् ॥ ३ ॥
 चक्रेष्वप्युपकुम्भानां सफलानि नियोज्य च ।
 तिलसर्पपूरुणानि चतुर्णां चित्तानि च ॥ ४ ॥
 सुखमं तद्ब्रह्मिदं दद्याद्दिशु लोहशराष्टकम् ।
 कण्ठदेशेषु यन्नीयाच्छराणां दृढतन्तुना ॥ ५ ॥
 बर्हिपक्षमायुक्तां सर्पकंजुकभूपिताम् ।
 महौषधीं भूतजटां शमीशार्यासमन्विताम् ॥ ६ ॥

पंचरागेण सूत्रेण उदगाशा दितः क्रमात् ।
 प्रादक्षिण्येन तु त्रेधा घेष्टये तच्छराष्टकम् ॥ ७ ॥
 भष्टानां पूर्णकुम्भाना मन्तरान्तरयोगतः ।
 दद्याद्दुच्चासनस्यन्तु दीपाष्टकं मनुक्रमात् ॥ ८ ॥
 तैलेन राजिकाख्येन ताम्रपात्रस्थिता स्तु वै ।
 दीपानां वर्तयो देया महाराजतरंजिताः ॥ ९ ॥
 भय बद्धशिखो मौनी प्राग्बद्धिगन्ध माचरेत् ।
 भभिसन्धाय मनसा सर्वदोषपलायनम् ॥ २५० ॥
 संयजे न्मन्त्रनाथन्तु काम्यैर्वहुविधैश्शुभैः ।
 पुष्पैर्धूपैस्तु नैवेद्यैर्भक्ष्यैस्सफळमूलकैः ॥ १ ॥
 हुत्वाथ सर्वबीजानि सिद्धार्थकयुतानि च ।
 राजिका घृतयुक्तानि तिलानि सफळानि च ॥ २ ॥
 ध्यात्वा पूर्णाहुतिं दद्यान्मध्याह्नसमये ततः ।
 रक्ष्यं सुनिर्मलं कृत्वा पृथं मभ्यंजनादिकैः ॥ ३ ॥
 हेमरक्तौषधिस्त्रानैः प्रोक्षयित्वा प्रवेश्य च ।
 ताडयित्वा स्त्रपुष्पेण आपादा स्मृतिरक्ष्य च ॥ ४ ॥
 नतजानुशिरः कृत्वा देवाय घिनिवेदयेत् ।
 उत्तराभिमुखं कृत्वा भासने परिधान्विते ॥ ५ ॥
 भस्त्रोपलक्षिते चैष तपाध्यादिसमन्विते ।
 षडंगेनाय मन्त्रेण तस्य न्यासं समाचरेत् ॥ ६ ॥
 मनसा करशाखामु स्वस्थाने ष्वय विग्रहे ।
 स चक्र मय तस्याग्रं षट्कोणं मण्डलं लिखेत् ॥ ७ ॥
 घृतं श्वाद्यागणेनैव ततस्तत्र निवेशयेत् ।
 प्रागुत्तरधनादचन्तु सुपूर्णं गन्धवारिणा ॥ ८ ॥

सप्तकं कलशानां तु मध्ये योज्यं तदग्निषु ।
 अग्निभ्या मन्तरालस्थं दीपषट्कं यथा पुरा ॥ ९ ॥
 कृत्वा मध्यमकुम्भे तु सांगं मन्त्रेश्वरं यजेत् ।
 नमो नृसिंहभूतेभ्यः प्रणवाधेन पूजयेत् ॥ २६० ॥
 घोणेषु भगवद्भक्तनिचयं दोषनाशनम् ।
 पूजयित्वा यथा न्यायं पुष्पधूपादिकेन वै ॥ १ ॥
 दिग्बन्ध मथ वै कुर्यात्सास्रैस्सिद्धार्थकैः क्रमात् ।
 ताडये दातुरं पश्चाद्दापादान्मस्तकावधि ॥ २ ॥
 स्वपाणिव्यजनेनाथ समाकृष्य विनिक्षिपेत् ।
 दोषजाळं च तद्दोषान् गगने वा धरातले ॥ ३ ॥
 ततोऽग्निपात्र मादाय निर्धूममतिदीप्तिमत् ।
 तस्मिन्निरिन्धने कुर्यात् होमं सिद्धार्थकैः क्रमात् ॥ ४ ॥
 मूळम [तिलैर्म] न्वेण चाग्नेण शताष्टाधिकसंख्यया ।
 अमुकं रक्ष रक्षेति स्वाहाशक्तिस्समन्वितम् ॥ ५ ॥
 मन्त्रान्ते तु पदं कुर्यात् धामये न्मूर्ध्नि चाहुतिम् ।
 महिषाक्षी मथादाय सिद्धार्थकस्समन्विताम् ॥ ६ ॥
 प्रजप्य धूपयेत्तं वै कृत्वच्छिब्रं तु चाससा ।
 निधाय सजल पात्र मग्निपात्रोपगन्ततः ॥ ७ ॥
 नैवेद्यशेष मन्यस्मिन् सर्वं मुद्गत्य सोदकम् ।
 पशुप्रतिनिधिं चैव रंजितं कुकुमादिना ॥ ८ ॥
 ध्यात्वा श्रितानां दोषाणां स्मनसा परिकल्पितम् ।
 यदीया चास्य वै वाधा इन्द्रियाणां च धातुषु ॥ ९ ॥
 आदाय च षष्टिःशश्वत सिंहावक्रैः [ये] तु मुंचतु ।
 अन्तरान्तरयोगेन चामदक्षिणपाणिना ॥ २७० ॥

असंख्य माचरे ह्योमं चलियुक्तं प्रदक्षिणैः ।
 बलिपाणि मथक्षाब्धय भस्त्रजप्तेन वारिणा ॥ १ ॥
 भूतिमादायवैकुण्डा दधगोमय जन्तुवा ।
 प्रजप्य बहुशोखेण छलाटादंघ्रिगोचरम् ॥ २ ॥
 कार्याणिचोर्ध्वपुण्ड्राणि पृष्ठपार्श्वं द्रयेतुच ।
 स्वस्त्यस्तुते [स्वस्त्याकृते] युक्तेनाथ मन्त्रेणाघ्र्योदकेनतु ॥३ ॥
 मन्त्रकुम्भात्समेतेन विपुद्भिर्हृदयेदत् ।
 ध्यात्वापूर्णेन्दुगम्मन्त्रं पूर्णचन्द्रापुतोपमम् ॥ ४ ॥
 ब्रह्मरन्ध्रेणसाध्यस्य स्रवन्तममृतम्महत् ।
 शरीरविटपन्तेन खेचयेच्चनखाधधि ॥५ ॥
 एवंकृतवार्श्वयेद्रूपो मन्त्रमण्डलकुम्भगम् ।
 कुम्भतंशयनागारे ऊर्ध्वदेशेनिधायवै ॥ ६ ॥
 वस्त्रपीठोपरिस्थन्तु च्छन्नकृत्वातुवाससा ।
 तत्रापिदिग्विदिकस्थश्च दद्यात्पूर्णघटाष्टकम् ॥ ७ ॥
 अच्छिन्नप्रसरन्धूपं दीपपात्रंघृतादिना ।
 फलपुष्पोषधीदीप जाळसिद्धार्थकन्दधौ ॥ ८ ॥
 पात्रसंघन्तदयेतु कृत्वाचाथबलिहरेत् ।
 निशामुखेतुसंम्राते सूर्यदोषप्रशान्तये ॥ ९ ॥
 एकस्मिन्वैसमादाय पात्रेयत्कल्पितंविभोः ।
 आपुष्पधूपदीपाञ्च उपसंगृह्यन्नतः ॥ २० ॥
 तद्भूतदत्तमन्यस्मिन् षण्णांवाततृथक्पृथक् ।
 स्वदीपाळकृतं कृत्वा स्वकटोपरिविन्यसेत् ॥ १ ॥
 रक्षरक्षपदोपेतं मन्त्र मस्र युतंस्मरेत् ।
 रक्षस्य शिरसिभ्राम्य यथादत्तं क्रमेणतु ॥ २ ॥

सत्वशुद्धां स्तथा भूयो मद्भक्तान् बलिवाहकान् ।
 भद्राभिमन्त्रितं दद्यात्तेषां सिद्धार्थकं करे ॥ ३ ॥
 प्रजप्य भस्मना कुर्यात्तिलकान्तु वै ।
 प्रवाहयेद्बलिं मन्त्री ह्यगाधे भ्रष्टे वै पुरा ॥ ४ ॥
 चत्वरं वृक्षमूलेषु ग्रामाद्वा नगराद्बहिः ।
 देवभूतबलिक्षेपो विहितश्चात्रकर्मणि ॥ ५ ॥
 धूमायन्तंच सिद्धार्थं वद्विपात्रं पुरोदितम् ।
 तेनैष बलिपात्रेण सोदकेन समन्वितम् ॥ ६ ॥
 त्यजेत्कूपसमीपे तु वाप्यां वा निकटे तरोः ।
 बलं क्षिपवात्समाचम्य धौतांगिकरपल्लवः ॥ ७ ॥
 रक्ष्यावनौ कुलिमायां परितः शोषितस्य च ।
 तन्मूर्ध्नि दीपपात्रैश्च सिद्धार्थक्षेपमाचरेत् ॥ ८ ॥
 प्रजप्य बहुशो खेण मूलसम्पुटितेन च ।
 घघ्नीयात्सप्तरात्रन्तु प्रत्यहं तस्य चाम्बरे ॥ ९ ॥
 कृतेनानेन विधिना पीडितानां सदैवहि ।
 रक्षणं रसधातूनां शश्वदेवहिनायते ॥ १० ॥
 ततः प्रलिप्तोषिमले कुशाजिनसमाधृते ।
 कृतन्यासस्त्वयन्तिष्ठेद्द्रव्यागारे सहायवान् ॥ १ ॥
 पयोधुग्धानिराहारो ध्यानजप्यपरायणः ।
 भादिमध्यावसानस्थं रात्रचंशेषु समाचरेत् ॥ २ ॥
 पूजनं बह्वर्हसम्यग्बलिदानं समन्वितम् ।
 सकृन्ना सोदकेनैष मधुनाथ घृतेन च ॥ ३ ॥
 पूर्वभागे तु यामिन्या मतीतो विहितो बलिः ।
 यवगोधूमशालपुत्र्य चूर्णेन सगुडाम्भसा ॥ ४ ॥
 त्रिप्रकाराणि संवर्त्य मोदकानितुपाणिना ।
 घृतदीपशिखाकारैस्तुल्यान्प्राप्तफलस्य च ॥ ५ ॥
 क्षोरयुक्तैरपकैस्तैर्मध्यरात्र्यां बलिहरेत् ।
 मुमार्दतैस्त्रिलैः कृण्वैर्भोजैः पाकविवर्जितैः ॥ ६ ॥

तण्डुलै रजनीचूर्णे दंभ्रादूर्वाकुरैः फलैः ।
 व्यतीतायान्तु शर्वर्या चालंरक्षागृहाद्बहिः ॥ ७ ॥
 मार्गकदेशे निक्षिप चत्वरेवापि शोधिते ।
 अथाभिमन्थवीजानि समधान्यानिमञ्जके ॥ ८ ॥
 दत्वाद्दिजेन्द्र कन्याया तत्सकाशा स्वमाहरेत् ।
 तिस्रःप्रसृतयःपात्र एकस्मि न्स्तत्रापरि ॥ ९ ॥
 एकादश ततोन्यरिम न्यटेषात्रवपन्ततः ।
 अस्त्रक्षम्पुटितेनैव सिद्धान्तेन मन्त्रावित् ॥ ३०० ॥
 शतमष्टाधिकचैव द्विगुण त्रिगुणंक्रमात् ।
 तेनतोयघटानान्तु उद्धृत्योद्धृत्यनिक्षिपेत् ॥ १ ॥
 एकस्यले जलेचान्ये प्रातर्मध्य न्दिनक्षये ।
 आसमाप्ते रिदंक्रुयां स्तामान्य भूततर्पण ॥ २ ॥
 ततोपरस्मिन्नहनि इष्टामन्त्रन्तु मण्डले ।
 हुत्वायथाविधानेन दत्त्वापूर्णाहुतिन्तुयै ॥ ३ ॥
 सितेनशाळिचूर्णेन अष्टाश्र मण्डलं लिखेत् ।
 तन्मध्येशरमध्यस्थं कमल लिख्यपद्मदलम् ॥ ४ ॥
 दद्याद्घटाष्टकं चाष्टे प्राग्बद्धेप स्वमन्वितम् ।
 शवतार्पचतन्मध्ये रक्षाकुम्भ शिरास्थितम् ॥ ५ ॥
 अपनीषपुरातस्मा दर्प्यमाल्यानुलेपनम् ।
 शीतलोदकधाराक्ष पुरणार्पपराक्षिपेत् ॥ ६ ॥
 यथायथाक्षयंपाति तत्रस्थमुदयतुषै ।
 तथातथाभयेद्दृष्टी रक्षस्या तिलधानुषु ॥ ७ ॥
 अग्निस्राव्यानुलेपायै नैवकृत्वायितन्तुतम् ।
 तत स्तम्भूय तन्मध्ये गन्धनाप यथा पुरा ॥ ८ ॥
 रक्तधातो भेषे घेन नृणा मुपचयो मदान् ।
 मन्त्रदत्तेन सुरभि नैवेद्येनाप तर्पयेत् ॥ ९ ॥

अर्घ्यं पुष्पं रजो धूप दीप यन्मन्त्रयोजितम् ।
 तत्सर्धं मुपसहस्य नित्यं मम्भसि निक्षिपेत् ॥ ३१० ॥
 शेषस्य विनियोगन्तु प्रागुक्तं सर्वं माचरेत् ।
 वृत्तीयेद्भि ततः कुर्यात् चतुरश्रं तु मण्डलम् ॥ १ ॥
 षट्कोणचैव तन्मध्ये पुरं मुल्लिख्य स्याच्चुजम् ।
 तत्र कुम्भसमूहन्तु तस्माद्दीपान्तरीकृतम् ॥ २ ॥
 इष्ट्यातु मन्त्रदत्तेन तर्पयेद्ग्राहणास्तु वै ।
 घृतमण्डलमध्येतु चतुर्थेहनि सल्लिखेत् ॥ ३ ॥
 अष्टारदीप्तिमञ्चरु चद्विवेभ्यस्तदन्तरे ।
 तत्रेष्ट्या मन्मूर्तिन्तु कृत्वा रक्षा यथापुरा ॥ ४ ॥
 द्विजेन्द्रजा कुमारी च तथा ब्राह्मणदारिकाः ।
 पूजयित्वा यथा न्यायं ताभ्यां यच्छेन्नैवेदितम् ॥ ५ ॥
 अथाष्टकोणं कुर्यात् मण्डलं पञ्चमेऽहनि ।
 शस्य तदन्तरे कुर्यात् चतुस्रस्योदरं लिखेत् ॥ ६ ॥
 सनाभिवेदिपचारं जातावास्तु च हेतिराहू ।
 सप्तम्भानां च दीपानां प्राङ्मुखं वा विनियोजनम् ॥ ७ ॥
 विविधैः पूजयेद्देव नैवेद्यैः कुसुमादिकैः ।
 देवोपभुक्तं मन्त्रन्तु क्षिप्त्वा प्रागुक्तं माचरेत् ॥ ८ ॥
 अथ षष्ठे दिने कुर्यात् त्रिकोणभुवनान्तरे ।
 सप्तारन्तु महाचक्रं सप्तलोकमयं द्वि यत् ॥ ९ ॥
 तदन्तरे च तद्विष्णुं गदाद्वन्द्वद्वयं लिखेत् ।
 तन्मध्ये तद्वृष्टान्तस्स्य यजेन्मन्त्रं यथाविधि ॥ ३२० ॥
 इष्ट्या नैवेद्यं मादाय उच्चस्थाने निधाय तत्र ।
 तपभोगं याति चैव पापादेः खेचरेषु च ॥ १ ॥
 चतुरश्रं चतुर्द्वारं मण्डलं सप्तमेहनि ।
 कुर्यात् कोणचतुष्टयेतु लिखेत् चतुस्रचतुष्टयम् ॥ २ ॥

तत्र मध्ये लिखे त्र्यम्बकसंख्यद्वयभूषितम् ।
 तत्कर्णिकाश्रितं चक्रं द्वादशारं विलिख्य च ॥ ३ ॥
 अष्टादिक्ष्वष्टकं दद्यात्कलशानां सदीपकम् ।
 तत्र षट्दिवसोर्ध्वन्तु विनियोगं समाचरेत् ॥ ४ ॥
 नैवेद्यस्य च मन्त्रज्ञो दक्षिणाभिस्समन्वितम् ।
 एवं मांसादिधातूनां क्रमाद्दुपचयो भवेत् ॥ ५ ॥
 माहिषो जोगुडं चैव हरिणश्शशकस्तथा ।
 मयूरश्चक्रवाकस्तु समाहं सप्तकन्तु वै ॥ ६ ॥
 देवं ध्यात्वाश्रितानांतु सत्त्वानां पिशिताशिनाम् ।
 रसाद्यर्पाष्टैस्सम्पाद्यं नसजीर्वादि जंगमम् ॥ ७ ॥
 स्वार्थतो वा परार्थेन श्रेयसेभिनिवेशिना ।
 प्राणिहिंसा न कार्या वै विशेषा जीवितैषिणाम् ॥ ८ ॥
 आयुषः क्षयमायाति नूनं प्राणिवधा नृणाम् ।
 भूताभयप्रदानेन आयुषो वृद्धिमाप्नुयात् ॥ ९ ॥
 आयु रोगो मयैश्वर्यं मपमृत्युजय म्महत् ।
 यत्नमोजो धृतिर्धैर्यं स्यान्मन्त्रात्प्रपरायुषः ॥ १० ॥
 मन्त्रपूजा जपो होमो दानं हेमगवादिनाम् ।
 ऐहिकामुष्मिकीं वृद्धिं सत्वस्थानां करोति च ॥ १ ॥
 मण्डलस्थं ततः क्षिप्यात्प्राणैः सममे दिने ।
 रजांसि बलयो चान्यत्प्राग्वदादाय सन्वयेत् ॥ २ ॥
 इति रक्षाधिधानन्तु सरुजाना मुदाहृतम् ।
 निरुजानां विक्षेपेण रक्षणं भोगसेविनाम् ॥ ३ ॥
 क्रियारतानां भक्ताणां भास्तिकानां हितैषिणाम् ।
 कार्यं क्रियापरेणैव मन्त्रज्ञेन सदैवादि ॥ ४ ॥
 यत्रानेन विधानेन शरीरमपि रक्षते ।
 तत्र भूताः प्रयच्छन्ति कल्याणं सायंलभिकम् ॥ ५ ॥

अथ सन्धारणीं रक्षां वक्ष्ये विग्रहभूषणम् ।
 या सप्तमे क्रियामात्रे धारणादेव रक्षति ॥ ६ ॥
 प्रणवाद्यन्तसंरुद्ध प्राग्वत्सज्ञापद लिखेत् ।
 रक्षवीप्सापदोपेत पत्रसन्धियु पटस्वय ॥ ७ ॥
 द्वादशार वहिश्चक्र नाभिनेमियुत लिखेत् ।
 नाभे रष्टमबीजं यत्तदरे ष्वन्तरान्यसेत् ॥ ८ ॥
 सप्तमा द्दशमं याव द्दर्जपित्वाक्षराष्टकम् ।
 क्रमेण भेदये च्छेषै स्तदरार्णे स्सविन्दुकैः ॥ ९ ॥
 जहि वीप्सापद् दोषा नमुकस्येति विन्यसेत् ।
 सधेषा मन्तरालेषु अस्त्रमन्त्रन्तु पूर्ववत् ॥ ३४० ॥
 अमुक पाहि पाहीति द्वादशाक्षरमध्यगम् ।
 चक्रनाभौतु यिन्यस्य नेमिदेशे तथैवहि ॥ १ ॥
 क्रमा दथ वहि लेखा मन्त्रचक्रस्य यत्रत ।
 वृत्तत्रयश्रार्धचन्द्राणि चतुरश्रपुराणि च ॥ २ ॥
 विन्दुस्वस्तिककल्हार चञ्जसलाछितानि च ।
 नाभिपूर्वद्वितीयेन चतुर्थेन तदादिना ॥ ३ ॥
 क्रमा दर्जचतुष्केन तानि युक्तानि कारयेत् ।
 सप्तदशेन बीजेन नामरक्षपदानुगम् ॥ ४ ॥
 सम्पुटीकृत्य वृत्ताख्य मण्डल परिपूरयेत् ।
 द्वादशार्णेन चाह्यस्थ तृतीय पूर्य पूर्ववत् ॥ ५ ॥
 द्वितीय वा चतुर्थन्तु वहि दिक्ष्वष्टके क्रमात् ।
 रक्षवीप्सापदोपेत नामघर्जं नियोजयेत् ॥ ६ ॥
 सह गोरोचना योज्या कर्पूर कुङ्कुमन्तु वै ।
 क्षरिणकापिलेनाथ तद्रोमयरसेनच ॥ ७ ॥
 निशाधुनासमालोढ्य निम्नगा सक्लिलेनघा ।
 विलिख्यभूर्जपत्रेवा वहिपक्षेण घासने [२] ॥ ८ ॥

शुभेनुकूलेनक्षत्रे सुलभेभ्युदितेगृहे ।
 पूज्यसंवेष्टयसूत्रेण ततरसद्भातुनानुवै ॥ ९ ॥
 सन्धार्यामूर्त्तिकण्ठेवा सततं दक्षिणे भुजे ।
 दैवदोषविपुक्तस्तु वर्द्धतेशोकवर्जितः ॥ ३५० ॥
 आधिभूतै र्भयैर्मुक्तो यावज्जीवं हि तिष्ठति ।
 परार्थतोवास्वार्थेन कृतकृत्योपदाभवेत् ॥ १ ॥
 दोषवान् शान्तिदेनैव कर्मणानेनसाधुना ।
 मन्त्रीतदामन्त्रवरं प्रयत्नेन क्षमापयेत् ॥ २ ॥
 सिद्धार्थमन्यसिद्धिनां यागहोम जपादिना ।
 अथमन्त्रवराद्धर्म साधनयोभिवाञ्छति ॥ ३ ॥
 तत्प्राप्तयेविधानंच संक्षेपादवधारय ।
 पितृणां लुप्तपिण्डानां पिण्डनिर्वापणायच ॥ ४ ॥
 प्रीतयेपि जगद्भातुः परित्राणार्थमात्मनः ।
 कृतोपवासोमाषास्या म्मण्डलान्तर्गतं त्रिभुम् ॥५॥
 आवाह्यपूर्वविधिना योजयेद्भक्तिपूर्वकम् ।
 पाद्यार्घ्यं पुष्पधूपैस्तु दानैर्हर्मगवादिकैः ॥ ६ ॥
 तिलयुक्त्वैस्तु नैवेद्ये स्तकुशैरतु तिलान्वितैः ।
 विमलैरन्युपात्रैश्च स्वयमञ्जलिपूरकैः ॥ ७ ॥
 सौचिरान्मन्त्र मूर्त्तये प्राप्तादाच्छाश्वतस्पदम् ।
 प्राप्नोतिनरकस्थांश्च पितृनपिनयेद्विद्वम् ॥ ८ ॥
 पत्रपुष्पफलाग्राद्य म्रयदद्भ्रोदनादिना ।
 रक्षैरत्रैश्चसृष्ट्यै चंस्त्रोत्कृष्टैस्तु धातुभिः ॥ ९ ॥
 मवाळमुक्तामाणिऽपि भङ्गत्याचयिभवेसति ।
 विम्यस्थम्मण्डलस्थंवा सर्वेषां मन्त्रिराव्यजते ॥ ३६० ॥
 पटश्रीति मुखोत्थायां पूर्णायां सोपवासकः ।
 यज्ञधर्म फलाकांक्षी सन्नन्तदद्यान्नुपात् ॥ १ ॥

योहिवांछतिस्द्धर्म तीर्थाभि गमनम्मद्दत् ।
 सयथावाःक्रमात्पूर्धं म्मण्डलेमन्त्रराड्यजेत् ॥ २ ॥
 ततस्सम्भृतसम्भार स्नानपूर्धं समर्चयेत् ।
 सिद्धप्रतिष्ठितंविभ्यं सैद्धंवापस्वयंकृतम् ॥ ३ ॥
 पञ्चगव्यदाधिक्षीर घृतमश्विभ्रुवारिभिः ।
 सर्वोपधीगन्धरत्न फलपुष्पान्वितैर्घटैः ॥ ४ ॥
 सांगेनामःश्यमन्त्रेण शताष्टफलपूरितैः ।
 अन्तरीकृतशुद्धांभः कुम्भैरर्घ्यसमन्वितैः ॥ ५ ॥
 श्रद्धापूतेनमनसा एवंनिष्पाद्यतेयदि ।
 प्रसादं मन्त्रनाथस्य प्रागुक्तमचिराल्लभेत् ॥ ६ ॥
 संक्रात्यां सोपवासस्तु मण्डलेमन्त्रनायकम् ।
 समावाहयजेद्यस्तु फलपुष्पैर्यधर्तुजैः ॥ ७ ॥
 सप्ताहंफलमूलाशी त्रिकालंस्नानतत्परः ।
 बहुशोष्टांगपातैस्तु प्रदक्षिणसमन्वितैः ॥ ८ ॥
 सनूनंसमवाप्नोति बांश्वद्यस्तद्भूतोद्भवम् ।
 अयाभिमतदानाद्वै योधर्ममभिवांछति ॥ ९ ॥
 विष्टपस्थदिनंप्राप्य सोपवासस्तुसंयतः ।
 अभिसन्धायमनसा धर्मदानादभीप्सितम् ॥ ३७० ॥
 निर्वर्त्यमण्डलंरम्य मग्नचगारसमन्वितम् ।
 गोसम्भवेस्तु नैवेद्यै र्भक्ष्यैस्त्र्यम्बकफलमूलाकैः ॥ १ ॥
 स्रग्वरैर्धूपदीपैस्तु तिलैर्होमांबुभाजनैः ।
 सम्यगिष्ट्वायसन्तर्प्य ज्वलनान्तर्गतन्ततः ॥ २ ॥
 समिद्धिराग्नेनतिलै स्तघृतैस्तण्डुलान्वितैः ।
 ततोभिवर्धतेधर्मो मूर्तादानाच्छताधिकम् ॥ ३ ॥
 दक्षिणेवायेदेवाय शुभंनिर्वर्त्यमण्डलम् ।
 मन्त्रनाथन्तुचावाह्य विधिनासंयजेत्ततः ॥ ४ ॥

माल्यैर्विलेपनैर्धूपैर् मंहादीपैर्घृतादिकैः ।
 गुडखण्डचित्तैर्भक्ष्यैः पयसाकृसरणेतु ॥ ५ ॥
 नाळिकेरोदकेनैव सस्तुनाचघृतेनच ।
 सन्तर्प्यहुतभुङ्ग्मध्ये मन्त्रमाज्यादिकैस्ततः ॥ ६ ॥
 विधिनानेनवैधर्म मिष्टापूर्तमवाप्यते ।
 चन्द्रसूर्योपरागेचा प्यहोरात्रोपितश्शुचिः ॥ ७ ॥
 सर्वोपकरणापेत मादौनिर्वर्त्यमण्डलम् ।
 न्यस्य मन्त्रवरंतत्र विभवेनयजत्ततः ॥ ८ ॥
 सन्तर्प्यवह्नियधेय समिद्धिर्वाघृतादिकैः ।
 जपेन्मन्त्रचरंपश्चा न्मनसाध्यानसंयुतम् ॥ ९ ॥
 भक्षसूत्रकरोमन्त्री यावच्चन्द्रार्कदर्शनम् ।
 पूजाहोमजपानाञ्च फलानन्त्यमवाप्तुयात् ॥ ३८० ॥
 भक्तानामर्षहीनानां मन्त्रैकनियतात्मनां ।
 साधनांग विहीनानां फलेप्सुनामिदस्मृतम् ॥ १ ॥
 स्नानाद्दधानात्तथायोगा जपार्होमाञ्चसद्रूतात् ।
 सदन्नपानाद्यानाञ्च सर्वलोपाञ्चसामयात् ॥ २ ॥
 धर्मसाधनमित्युक्तं सवित्तानांविशेषतः ।
 यथार्थं साधनम्मन्त्रा दभिवाञ्छति योचिरात् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मचारीगृहस्थोवा धानप्रस्थोभवायतिः ।
 कृत्वायागं यथासम्य कसत्तादंतत्र मन्त्रराट् ॥ ४ ॥
 यजेत्सविभवेनैव त्रिस्रापीनक्तभोजनः ।
 त्रैकाल्यहुतभुङ्ग्मध्ये सन्तर्प्यज्जिनेन कालजैः ॥ ५ ॥
 बिल्वैरामलकैःपत्रै स्तदभावे फुशांकुरैः ।
 यश्छेत्तस्यकालन्तु मन्त्रम्मन्त्रेश्वराफलम् ॥ ६ ॥
 वैशाख्येहि सितेतेन सौम्यश्रवणसंयुते ।
 सोपवासेनकर्तव्यं मन्त्रेशस्यार्चनम्महत् ॥ ७ ॥
 स्थलेवामण्डलेबिम्बे सांभःकुम्भेथवाततः ।

दक्षिणोत्तरपादाभ्यां मन्त्रनाथस्यपूजयेत् ॥ ८ ॥
 गङ्गां च यमुनांचैव नतिनाप्रणवेन तु ।
 तदंघ्रिजलमिश्रेण घटमापूर्यचाम्भसा ॥ ९ ॥
 अलंकृत्य यथाशोभं पुष्पवस्त्रातुल्लेपनैः ।
 विनिवेश्य च तद्वक्त्रे तिलहोमफलान्वितः ॥ ३९० ॥
 मध्वाज्यशर्कराद्येन पूर्णदधोदनामि च ।
 महत्पूर्णघटश्चैव पात्रं वा वैदलन्ततः ॥ १ ॥
 निवेद्य मन्त्रमूर्तौ प्रा कसदुपानहसंयुतम् ।
 तत्रातपत्रसाहितं पात्रमाहूय वैततः ॥ २ ॥
 स्रक्चन्दनाद्यं धूपैस्तु तमलंकृत्य वाससा ।
 मन्त्रेणाद्योदकं पाणौ दत्त्वा तदनु तद्घटम् ॥ ३ ॥
 प्रतिपाद्य जगद्योनेः प्रीत्यर्थं मपि तेन वै ।
 प्रसक्तेन परां प्रीतिं वाच्यो मन्त्री महामते ॥ ४ ॥
 एवमेव प्रपन्नाये नारायण मनामयम् ।
 वर्णां ब्राह्मणपूर्वे तु ते स्वदुष्कृतशान्तये ॥ ५ ॥
 स्नात्वाभ्यर्च्य पितॄन् देवान् सन्नदीभ्यां तु संगमे ।
 आनाभि मघतीर्थाथ विमलांजलिपूरकैः ॥ ६ ॥
 निर्वर्त्य भगवद्यागं दद्या द्विप्रवराय च ।
 आप्यर्थं विबुधानां च सर्वलोकनिवासिनाम् ॥ ७ ॥
 पितॄणां स्वकुलोत्थानां सततं श्राद्धकाक्षिणाम् ।
 श्वेतदीपाप्तये चैव वृद्धार्थं च स्वसन्तते ॥ ८ ॥
 आस्तां सितासिता चैव द्वादशी त्वमलेक्षण ।
 भगवद्भावपूतानां या काचि दपरा तिथिः ॥ ९ ॥
 सा च वै श्रवणोपेता युताचाभिजिता तु वै ।
 सा तेषा मंगभावं च याति सर्पफलाप्तये ॥ ४०० ॥
 तस्मा त्कृतोपवासस्तु तस्या मभ्यर्च्य मन्त्रराट् ।
 विभवेनाथवा शक्या मन्त्रं शान्तपाठ्यसिद्धये ॥ १ ॥

यानि यानीह दानानि गोभूहेमादिकानि च ।
 दत्तानि चानुरूपाणि जनानां कृतकर्मणाम् ॥ २ ॥
 फलदानि च दातॄणां भवदाहृर्वकराणि च ।
 सम्यक्दत्तानि धान्येव भक्तानां भावितात्मनाम् ॥ ३ ॥
 भगवत्पादलिप्सुर्ना भयन्ति भवशान्तये ।
 अपि वाद मिद ताव चत्सवत्राच्युतो हरिः ॥४॥
 विष्णु नारायणो हंस स्वर्वात्मिकमयः प्रभुः ।
 द्रव्यात्मना विभक्तश्च ज्ञातव्यो ज्ञानकर्मणि ॥ ५ ॥
 त्रिविधेन तु भेदेन बुद्धुर्देभ्यो यथाम्बुधिः ।
 एव दानं स्व मात्मान पात्रं नारायणात्मकम् ॥ ६ ॥
 बुध्वा रामान्यबुध्या प्रा क्पुन स्तस्त्रिविधं पृथक् ।
 सविशेषं परिज्ञेयं दानकाले ह्युपस्थिते ॥ ७ ॥
 उपायलक्षण द्रव्य मभ्यूह्यादौ स्वचेतसा ।
 अनन्तशक्ते स्सामर्थ्यं मिदं किञ्चि दनशरम् ॥ ८ ॥
 दानाभिमानदेहस्तु प्रत्यगात्मा त्वहं प्रभुः ।
 पात्रभावत्व मापन्नो मदनुग्रहकाम्यया ॥ ९ ॥
 देवः पचतनु स्साक्षा त्पंच भूतात्मना त्विदम् ।
 ज्ञात्वैव द्वादशार्णेन स्वेन वा न्यस्तद्विग्रहः ॥१०॥
 प्रत्ययं मन्त्र माळम्ब्य द्रव्यहोमादिक ततः ।
 स्वरूप मजह द्दद्याये न्महद्भोगिकदम्बयत् ॥ १ ॥
 अमन्त्रेण यजे त्पश्चा दर्घ्यपुष्पानुलेपनैः ।
 धियद्विषद्वयमन्त्रेण स्वकेनागोज्जितेन वै ॥ २ ॥
 सकळी करणं कृत्वा त्पात्रभूते परात्मनः ।
 त मर्चयिष्या विधिय द्दम्रघ्नगनुलेपनैः ॥ ३ ॥
 भगवत्प्रीतिपूर्थन्तु दान दद्याच्च सोदयम् ।
 तेनपि प्रीतुं कार्यं भात्रद्वावितात्मना ॥ ४ ॥

दानं ज्ञानात्मतां येन प्रयात्यच्युतवेदिनाम् ।
नारायणपरं ब्रह्म प्रतिशब्दत्व मागतः ॥ ५ ॥
संसारानलत्रप्तानां भक्तानां मोहजान्तये ।
अत स्तस्य स्वमन्त्रेण मूर्तिदानं समाचरेत् ॥ ६ ॥
द्वादशाक्षरपूर्वेण त्वथधान्येन केनचित् ।
अनन्तं त्वमलं त्वेधं क्रौडीकृत्य तदात्मना ॥ ७ ॥
समर्चनीय विधिव न्मन्त्राकृति यथा सदा ।
एवं दानप्रदानेन यजे न्मन्त्रात्मना परम् ॥ ८ ॥
महन्मन्त्रात्मना चैव पुन स्सद्गतसिद्धये ।
ब्रह्म त्वमेति वै येन व्रतिना मभव द्रुतम् ॥ ९ ॥
अनेन भेदभिन्नं च सदानं यत्पदार्थिनाम् ।
तपो यज्ञं हि विधिवत् ब्रह्म भावनयार्चयेत् ॥ ४२० ॥
यथास्यां मोक्षफलद मचिरा द्विष्णुपाचना ।
नानाद्रव्यांगदेहं य यज्ञं चानेकलक्षणम् ॥ १ ॥
मूर्ततां यज्ञमन्त्रेण नीचैवं प्राक्समर्चयेत् ।
जुहुया दासमाप्सन्तं पूर्णान्ते मोह [क्ष?] मृच्छति ॥ २ ॥
दानानां च व्रतानां च तपसां यज्ञकर्मणाम् ।
निवेदितव्यं यद्रव्यं दत्तं वा यत्र यत्पुरा ॥ ३ ॥
कर्तव्य मनुयागार्थं प्राक्तदेव हि कंचलम् ।
तद्भावित मतोश्रीया त्पावनं प्रापणान्वितम् ॥ ४ ॥
भवे त्विरात्रं फलदं भक्तानां शुभकारिणाम् ।
किं पुनस्तु समर्थानां चोदनाश्रयिणां तु वै ॥ ५ ॥
दानधर्मरतानां च व्रतिनां यज्ञयाजिनाम् ।
परत्र भयभीक्ष्णा मलपार्थानां शुभार्थिनाम् ॥ ६ ॥
शमीपलाशश्री वृक्षै स्तमिद्धि क्षामलद्रुमैः ।
अम्भसा चान्युमध्येच मन्त्रतर्पण माचरेत् ॥ ७ ॥

सप्तोहे समर्पिते तु मन्त्र मुत्थाप्य मण्डलात् ।
ध्यानयुक्तं जपं कुर्यां लक्षसंख्यं समाहितः ॥ ८ ॥
ब्रह्मचर्यस्थितो मौनी दुष्टा हारविवर्जितः ।
क्षारारनाळतैलानां परित्यागी क्षुद्रोलुपः ॥ ९ ॥
नित्यं कुशाजिने शायी मान मात्सर्यवर्जितः ।
तप्तहाटकसंकाशं परिभ्रमणविग्रहम् ॥ ४३० ॥
भूरिधारासमाकीर्णं वक्र मग्रे खगं स्मरेत् ।
तन्नाभिसंस्थितं मन्त्र मचलं चैव सम्मुखम् ॥ १ ॥
नानारत्नप्रभाकान्ति मुद्गिरन्तं स्वविग्रहात् ।
हेमाद्रिधातुनिचयं चन्द्रकान्तादिखन्मणीन् ॥ २ ॥
एवं ध्याये जपे ज्ञापि पूजये दन्तरान्तरा ।
नियमा दासमाप्तयेव जपान्ते वित्तप स्वयम् ॥ ३ ॥ .
आज्ञावश्यो विधेय स्स्या दात्मना च धनेन च ।
प्रयच्छत्यर्थिनां कामं भुङ्क्ते सो ऽविरतं स्वयम् ॥ ४ ॥
आयुरारोग्यसंयुक्तो मन्त्रेशस्य प्रभावतः ।
प्रवर्ततेर्थयुक्तानां काम आशुचभोगिनाम् ॥ ५ ॥
तत्साधन मधो वक्ष्ये साधकानां द्वितीय च ।
मण्डलं पूर्ववत्कृत्वा ह्युचौदेशे मनोरमे ॥ ६ ॥
संगुप्ते तत्र मन्त्रेश समाहूय च संयजेत् ।
त्रिरात्रं सप्त रात्रं च जुहुयात्तदनन्तरम् ॥ ७ ॥
प्रागुक्तेन विधानेन जपध्याने समाचरेत् ।
सर्वाधारमरिभ्यायेत् पद्मरागरुचामहत् ॥ ८ ॥
तन्मध्ये विद्रुमाभं च बन्धुजीवनिभोग्बलन् ।
ध्यायेन्मन्त्रवरं मन्त्री जपेत्पूर्वोक्तसंख्यया ॥ ९ ॥
स्त्रीभोगं चेतसः कृत्वा जपान्ते साधकस्ततः ।
प्रार्थयन्ते च भीताक्ष सन्तताग्दविद्मलाः ॥ ४४० ॥

देवकिन्नरनार्यस्तु यक्षगन्धर्वकन्यकाः ।
 सिद्धास्सुरांगनाश्चान्या नरनागद्विषोखिलाः ॥ १ ॥
 आजीवायधिवैसम्य कर्मणामनसागिरा ।
 सेवन्तेसाधकेन्द्रन्तं मन्त्रस्यास्यप्रभावतः ॥ २ ॥
 ययंसमोहतकामं पाताळोत्तिष्ठपूर्वकम् ।
 लक्षजापातथाहोमा' संतंयच्छतिमन्त्रराट् ॥ ३ ॥
 अथकामोपभोगात्तु विरतस्यचमन्त्रिणः ।
 मोक्षदंसंपदायंच कथयिष्येयथार्थतः ॥ ४ ॥
 कृत्वायागवरंभूयः प्रसन्नेनान्तरात्मना ।
 पूर्वोक्तन्तु यजेत्कालं तत्रमन्त्रवरंक्रमात् ॥ ५ ॥
 तर्पयित्वाविधानेन कुण्डेवायजलेम्भसा ।
 सर्वदोषनिवृत्त्यर्थं प्रायश्चित्तार्थमेवच ॥ ६ ॥
 जपेदपुतमेकन्तु प्रागुक्तंवास्वशक्तितः ।
 हृत्पुण्डरीकमध्येथ स्मरेन्मन्त्रं समाहितः ॥ ७ ॥
 रोमकूपगणैस्सर्वै रत्नज्वालाशतावृतम् ।
 तन्मयश्चस्वचैतन्यं कृत्वातद्वह्निरग्निभिः ॥ ८ ॥
 भूतदेहंदहेत्कृत्स्नं तद्विपुक्तश्चसांप्रतम् ।
 मार्ताण्डइवपक्षीश आस्तेमन्त्रस्वरूपधृक् ॥ ९ ॥
 अथमन्त्राकृतिंरवावै ध्यायेत्परिणतंशनैः ।
 तेजोगोळकसंकाशं सर्वागावयवोञ्जितम् ॥१५०॥
 तत्तेजोगोळकपश्चा दृहृत्परिमितम्त्वापि ।
 स्वर्गंशब्दरूपश्च भावरूपन्तुचिन्मयम् ॥ १ ॥
 तस्मादप्यभिमानन्तु ह्यस्मिताख्यं शनैःशनैः ।
 विनिवार्ययथाशशब्दं ब्रह्मसम्पद्यतेस्वयम् ॥ २ ॥
 इत्येवं वैभवीयस्य नृसिंहस्यमहात्मनः ।
 आराधनंच सर्वेषा मुत्तंसिद्धिस्तमन्वितम् ॥ ३ ॥

नित्यक्रियापराणांच संसारोद्विग्नचेतसाम् ।

मद्भक्तानामिदंवाच्यं शुद्धानां संयतात्मनाम् ॥ ४५४ ॥

इतिश्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां वैभवीपनृसिंहकल्पो नाम

सप्तदशः परिच्छेदः ॥ १७ ॥

अथ अष्टादशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

एवमुक्तेसतिपुनः कामपालोमुनीश्वराः ।

उवाचेद् द्वारि वास्यं लोकानुग्रह काम्यया ॥ १ ॥

संक्षेपणः ।

सम्भ्रात प्रत्ययानांच द्विजातीनांच साम्प्रतम् ।

सम्यग्प्रक्षीण पापाना मारुद्गाना मिहक्रमे ॥२॥

दीक्षात्रयस्य भगवन् ज्ञातुमिच्छामि निर्णयम् ।

यत्प्राप्य भगवद्भक्तः कृतकृत्यो चिराद्भवेत् ॥ ३ ॥

भगवान् ।

शुभेनुकूले नक्षत्रे तिथौ लग्ने गृहेक्षिते ।

भस्ताना मधि वासार्थं क्षमापरिग्रहमाचरेत् ॥ ४ ॥

पुण्यदेशेनुकूलेच मनोज्ञे साधुसंचिते ।

मृद्धारिफलपुष्पाद्ये समित्कुश समन्विते ॥ ५ ॥

गोसस्यशालि सुभगे क्षुद्रप्राणि विवर्जिते ।

तत्र वर्णानुरूपांश्चमां गच्छेत्पूर्वोक्तलक्षणाम् ॥ ६ ॥

सर्वदोषभिनिर्मुक्तां सत्पक्षि मृग सेविताम् ।
 या शुभापतनोद्देशे मंडैर्गोष्ठापणैर्गृहैः ॥ ७ ॥
 तोयाशयाश्रमैः क्षेत्रैः सद्गते रन्तरीकृता ।
 जलौघभयनिर्मुक्ता बलाद्रुक्ताश्च सज्जनैः ॥ ८ ॥
 घनैरुपवनैर्ग्रामैर्नगरागैस्समावृता ।
 भलाभेसतिलाभेवास्वभूमे ब्राह्मणादिषु ॥ ९ ॥
 स्वमन्त्रेणार्चनारस्वत्वं कुर्यात् दृग् व्यपेक्षया ।
 उद्धतां कृतखाताश्च ज्ञात्वादोषोञ्जिताम्पुरा ॥ १० ॥
 शुभमूर्त्तितां कृत्वा लघ्वभ्यभि रथान्तरा ।
 ततस्त्वाकृष्टयेत्पश्चात्पचगव्येन सेचयेत् ॥ ११ ॥
 युक्ताहेमादिसद्रत्नैस्समीकृत्योपलिप्यच्च ।
 तत्रार्चन विभो कुर्यात् ध्यातान्तर्चैवपूर्ववत् ॥ १२ ॥
 भूतानां बलिदानञ्च मुरभीणाञ्च तर्पणम् ।
 द्विजानां दक्षिणान्तर्वै ततस्तत्र समापयेत् ॥ १३ ॥
 माग्दिक्षु सिद्धिपूर्वन्तु मण्डप मण्डनान्वितम् ।
 सुस्तम्भद्वितयेनैव कोणगेनोपशोभितम् ॥ १४ ॥
 पार्श्वेनच पीठेन मध्यगेनविराजितम् ।
 विस्तरान्तु द्विजातीनां शूद्रान्तानां समस्मृतम् ॥ १५ ॥
 अष्टाश्रमयथावृत्त तुर्पाश्रसोपपीठकम् ।
 अष्टागुलात्समुत्सेधा देहापायेन लक्षितम् ॥ १६ ॥
 चोन्नयर्थेनोपपीठसर्षेणापरिकल्पयेत् ।
 विस्तारमुपपीठानां पीठोच्छ्रयाद्विसगुणम् ॥ १७ ॥
 उपपीठस्यसल्लग्रा तन्मानेनतु चोन्नता ।
 भास्पर्दिक्साग्रहस्ताश्च सम्पाद्यासनपिण्डिका ॥ १८ ॥
 नैवेद्यमुपपीठेन विनिवेद्यनिधायच ।
 नस्यदक्षिणादिग्भागे त्वन्तर्गमनसयुतम् ॥ १९ ॥

विविक्तलोचनोपेतं पिण्डिकाकुण्डभूपितम् ।
 सुकवाटार्गलोपेतं कुर्याद्दयनमण्डपम् ॥ २० ॥
 उपक्रिप्यास्त्रजप्तन वारिणागोमयेनतु ।
 विधिवच्छोभनंकुर्या दित्येवंमण्डपद्वयम् ॥ २१ ॥
 विहितौ वित्तविरहा दधिवासो द्विजालये ।
 शिष्यैर्वाचार्यभवने तत्रकुर्यात्परिग्रहम् ॥ २२ ॥
 प्राग्बदार्चनपूर्वन्तु भूततर्पणपश्चिमम् ।
 भोदनंदधिल्लाजाज्य मधुतोयपरिप्लुतम् ॥ २३ ॥
 भूततर्पणमित्युक्तं तद्विनातत्रतेनिशान् ।
 सन्तिष्ठन्तेबहिःकुद्धाः कांक्षमाणाःपरंवधम् ॥ २४ ॥
 भतश्चविहितंयत्रास्थानेक्षेत्रे कृतेर्सात ।
 निर्विघ्नसिद्धयेदद्या द्दालिसर्वत्रसर्वदा ॥ २५ ॥
 कृत्वैवम्भंगलार्धतु दीर्घ घण्टारवं शुभम् ।
 स्वपदा प्राग्बदुत्थाप्य प्रोच्चार्यप्रणवम्भहत् ॥ २६ ॥
 प्रवेशयेत्ततस्तस्मिन् लज्जान् सिद्धार्थकान् शुभान् ।
 फलानिश्रीफलादीनि चन्दनादीनि रोचनाम् ॥ २७ ॥
 श्वेतपूर्वास्सुमनस स्सन्महीरुहमञ्जरीम् ।
 साग्रान् हरित दर्भाश्च सर्वरत्नानि काश्चनम् ॥ २८ ॥
 सर्वौषधीत्वगेलाद्यं सुगन्धिनिचयं शुभम् ।
 पद्मकं शंखपुष्पच विष्णुक्रान्ताच कुन्दरम् ॥ २९ ॥
 सप्तसप्तचधान्यानि बीजानिच समानिषट् ।
 शाब्दिश्यामाकनीवार तण्डुलं भूरिसस्कृतम् ॥ ३० ॥
 गोसम्भवानिवैपंच पात्रेष्वौदुम्बरेषुच ।
 तत्स्त्राववार्जितान्यानि तान्येव सुबहून्यापि ॥ ३१ ॥
 प्रतिक्षणोपयोगार्थं भाण्डेष्वपि नवेषुच ।
 पाद्याचमनकार्यार्थं दध्यन्नं विनिवेदने ॥ ३२ ॥

हेमाद्युत्थानिपात्राणि मुदुपर्णपुटानिषा ।
 पाण्डराणिदुफूलानि वस्त्रयुग्मद्वयत्रयं ॥ ३३ ॥
 उपवीतंसोत्तरीयं मुसितेधौतवाससी ।
 कौशेयानिपवित्राणि कंकणंसांगुळीपकम् ॥ ३४ ॥
 स्फाटिकश्वाश सूत्रंश्च पत्राक्षन्तु गुणित्रिकं ।
 पंचलोहमयंचक्रं चशंखं द्वादशारकं ॥ ३५ ॥
 कुतपयोगपट्टंच नेत्रवस्त्रं मृगाजिनं ।
 बुधीकाशांशुकपट्टं पादुकेपउपानहौ ॥ ३६ ॥
 दण्डं प्रतिग्रहंछत्रं पूर्णगोधूमकाष्ठकम् ।
 चतुर्वर्णानि मालयानि मुन्दरंपावनंछद्यु ॥ ३७ ॥
 नीलशादृळ समिश्रं हरितंपत्रसंचयम् ।
 गुग्गुलुंमृष्टधूपंच दीपतैलंच घर्तयः ॥ ३८ ॥
 दर्पणधूपपात्रंच घण्टामर्घ्यादिपात्रकं ।
 रजांसिकरणीयुग्मं शालिकां घटिकांसितां ॥ ३९ ॥
 पंचांगुळन्तु सुदृढं हेमाद्यं कुशपंचकम् ।
 भलकरञ्जितं सूत्रं मुशिता कर्परीश्रुरम् ॥ ४० ॥
 काण्डान्पट्टौतु साग्राणि चर्हिपक्षान्वितानि च ।
 मोन्नतानि स्थिराग्राणि लोहहृत्काष्ठजानि वा ॥ ४१ ॥
 रंजितानि मुधाद्यैस्तु तदाधाराणि यानि च ।
 कुल्लिका न्यम्बुकुम्भानि भृंगारं करवीं शुभाम् ॥ ४२ ॥
 अकाळमूळनिगेभं साधारं कलशं तथा ।
 स्थालीं कमण्डलुं दर्वीं तत्पिधानन्तु चुल्लिकाम् ॥ ४३ ॥
 भद्रपीठं चतुष्पादं चतुरश्रायत त्रयम् ।
 मान्नायित्तं सताम्बूलं दन्तधावनसंचयम् ॥ ४४ ॥
 शुष्कगोमयसंयुक्ता मरणं चाग्निजं मणिम् ।
 पालाशदूर्धासमिध स्याग्राः परिधयस्तु वै ॥ ४५ ॥

प्रभूतमिन्धनं शुष्कमाश्याक्तं तिलतण्डुलम् ।
 प्राशुक्तं सुकसुवाद्यं च होमोपकरणं च यत् ॥ ४६ ॥
 सर्वपक्षमकपर्यन्तं गृहपात्रद्वयान्वितम् ।
 पुर्योक्तानां च भोगानां मध्याद्यत्स्थण्डिलार्चने ॥ ४७ ॥
 संयाति स्वांगभावं ततश्चात्वा सर्वप्रवेशयेत् ।
 अनुग्रहधिया चार्यो भक्तानां भाविनां विभोः ॥ ४८ ॥
 दिव्यभोगोपलिप्सूनां निश्रेयसपदार्थिनाम् ।
 [प्रायेकैकं हि यत् गांगे वर्धयेत् द्रव्यमूर्तिना ।
 निधेनाव्यक्ततत्त्वेन सन्मन्त्रब्रह्मणासह ॥]
 सार्धं सूर्यादिकं दद्यान्मन्त्रवृद्धं यथागमम् ॥ ४९ ॥
 फलदं स्यात्सकामानां मकामानां हि मोक्षदम् ।
 सह साध्य रततस्तत्र प्राग्यस्नात्वा कृताद्विकः ॥ ५० ॥
 सम्प्रविश्याप्य दिक्स्थः प्राङ्मुखः प्रविशे ततः ।
 पञ्चासनादिना मार्गे चर्मण्यान्वामपूर्वकम् ॥ ५१ ॥
 कुर्याद्यदधिकारेण मन्त्रेणानुग्रहं शिशोः ।
 तेनांगसहितेनैष सर्वकर्मसमाचरेत् ॥ ५२ ॥
 समस्तैर्वैभवेर्मन्त्रैः कार्यं वा नुग्रहो यदि ।
 सर्वाराधनदानार्थं वा द्विषट्कामये तदा ॥ ५३ ॥
 विशालयूपमन्त्रेण कुर्यात्तद्धारणाद्वयम् ।
 तर्हीजेन तनुं व्याप्य प्राग्वत्तदभिमन्त्रितैः ॥ ५४ ॥
 पुरा ह्यसौ यथाशक्ति मण्डनं च समाचरेत् ।
 प्राक्समालभनैर्वृष्टैः कटकाद्यंगुलीयकैः ॥ ५५ ॥
 सितोष्णीषेण महता सितमालयेन वै सह ।
 मुत्तवाद्यैस्सताम्बुलैर्ललाटसिद्धकेन च ॥ ५६ ॥
 कृत्वा शुभेन शारीरं योगपट्टेन संस्थितम् ।
 हृत्पुण्डरीकमथेत्तु संन्यस्ये द्वीजमैश्वरम् ॥ ५७ ॥

करयोः पद्मनाभोयं भ्रुवाख्य मथ विग्रहे ।
 शेषे शंखभ्य पादान्त मामूर्ध्नापि पूर्ववत् ॥ ५८ ॥
 हस्तयो विग्रहे सांगं विन्यस्ये द्वीज मैश्वरम् ।
 मुद्रावसानं कृत्यैष सम्प कतदनु चाहरेत् ॥ ५९ ॥
 पाणिभ्यां शंखचक्रे द्वे स्वमन्त्रेणाभिमन्त्रिते ।
 भूषा तदात्मना पश्चात्ते निधाय धरातले ॥ ६० ॥
 भवलोक्याखिलं तत्स्थं प्रवर्तेताथ कर्मणि ।
 भस्त्राभिमन्त्रितं कृत्वा कर्मभृंगान्तरे स्थितम् ॥ ६१ ॥
 तेनोपलिप्य सम्मार्ज्यं यागस्थानं निवृष्य च ।
 तद्ब्रह्माख्या यधो भूय स्तेजसो द्वि विवृद्धये ॥ ६२ ॥
 हेमपूर्वाणि रत्नानि योजानि विनिवेश्य च ।
 गाळितेनाभसा पूर्य ततः पात्रचतुष्टयम् ॥ ६३ ॥
 एकस्मिन् चन्दनादीनि पृथ सिद्धार्थकानि च ।
 खासतानि कुशाग्राणि तण्डुलानि तिलां स्तु ये ॥ ६४ ॥
 सरत्रा नुत्तमान् धातून् सफला ग्विनिवेशयेत् ।
 द्वितीये दधिमध्वाज्य क्षीरयिन्दुचतुष्टयम् ॥ ६५ ॥
 कुशाग्रेण सबाह्वीकं सपुष्पं सिततण्डुलम् ।
 दूर्वासविष्णुक्रान्तां च श्यामाकं शंखपुष्पिकाम् ॥ ६६ ॥
 पद्मकं च तृतीये तु कुन्दरेण समन्वितम् ।
 त्वगेलायचयं सर्वं सकर्पूरं च चन्दनम् ॥ ६७ ॥
 विनिक्षिप्य चतुर्थे तु द्रव्यं सर्वं मिदं शुभम् ।
 ह्मन्त्रेण चतुर्णान्तु कुर्याद्वै द्रव्ययोजनम् ॥ ६८ ॥
 सास्त्रेणमूळमन्त्रेण सर्वतश्चाभिमन्त्रयतु ।
 अषट्ङ्गेनतेमैव कुर्यात्पुष्पादिनाचंगम् ॥ ६९ ॥
 यथाऋणेणसर्वेषां ध्येयं सर्वं सुधोपमम् ।
 आवाहनेसन्निधाने सन्निरोधेत्पार्थने ॥ ७० ॥

विसर्जनेर्घ्यदानन्तु प्राक्पात्राग्नित्यमाचरेत् ।
 तदम्भसाच्चार्येणन्तु तथैवपरिषेचनम् ॥ ७१ ॥
 कुर्यात्प्रणयनंदानं प्रीणनंप्रीतिकर्मच ।
 प्रोक्षणंस्तर्पयस्त्वूना मन्यस्माद्बुद्धकेनतु ॥ ७२ ॥
 भारम्भेसर्वकार्याणां तासमाप्तौतथैवहि ।
 ऊनाधिकानां साम्येन ज्ञातव्यं त्वघशान्तये ॥ ७३ ॥
 कार्यं तदर्घ्यदानश्च नित्यम्मन्त्रात्मनाविभोः ।
 कुम्भोपकुम्भकुण्डानां मन्त्रास्त्रकलशार्चने ॥ ७४ ॥
 सम्पूजनेच भूतानां शुवादीनाम्महामते ।
 दशशिष्यात्मपूजार्थं मुक्तानुक्तार्चनम्प्रति ॥ ७५ ॥
 पाद्यदानंतृतीयात्तु नित्यंपात्रात्समाचरेत् ।
 चतुर्घातुयथाकालं दद्यादाचमनन्ततः ॥ ७६ ॥
 मुख्याव्यवार्णिणामोक्ष्य पृथग्भाण्डस्थितम्पुरा ।
 पश्चगव्यन्ततःप्राग्य त्कल्पनीयं हृदादिकैः ॥ ७७ ॥
 कुशोदकन्तदष्ट्रेण दत्त्वाद्येनाभिमन्यच ।
 भयपाणिद्वयेनैव अग्नीषोमात्मकेनच ॥ ७८ ॥
 योग्यतापदवींतीत्वा प्रोक्षयेद्यत्पुराहृतम् ।
 साम्भसातेनवैसर्वं विष्टराग्रगतैःकुशैः ॥ ७९ ॥
 सर्वबीजानि धान्यानि सिद्धार्थकं युतान्यथ ।
 कृत्वास्त्र परिजप्तानि ध्यात्वाचास्त्रसमानिच ॥ ८० ॥
 विम्रोपशान्तयेवेगा दशदिक्षु विनिक्षिपेत् ।
 संहृत्य बर्हिकूर्चेन प्राच्यान्दिशि निधायवै ॥ ८१ ॥
 तद्गर्भीकृत्यखंडिरुप हेतिराट्चन्दनादिना ।
 करवीं कुम्भसंयुक्ता मलंकृत्य यथापुरा ॥ ८२ ॥
 भोगैः प्रावरणान्तैश्च मूर्तिभूतौ विचिन्त्यच ।
 तद्देवताशरीरन्तु पथ्येदंघरवच्छुभं ॥ ८३ ॥

विशाख्युपं तन्मध्ये ;समावाहयजेत्ततः ।
 क्रमान्मुद्रावसानन्तुं तस्यदक्षिणादिगतम् ॥ ८४ ॥
 भस्त्रविग्रहरूपश्च स्मृत्वाकुरवकन्तुतत् ।
 भस्त्रमन्त्रन्तु तन्मध्ये ध्यात्वाभ्यर्च्ययथाविधि ॥ ८५ ॥
 ध्यंसयन्तश्च विघ्नानां काळंकर्मावसानकम् ।
 इदमभ्यर्धयेद्विद्वान् सास्त्रोपद्रांजलिस्थितः ॥ ८६ ॥
 यागाळयंदिविश्वेश गृहाणरचित्प्रमंया ।
 भासमातेर्भगविभो क्रियांगानांचसन्निधिम् ॥ ८७ ॥
 ततोद्योदकधारांचा प्यच्छिद्रांभितिकानयेत् ।
 प्रदक्षिणेनप्राग्भागा त्तपेदांतंचसंस्मरेत् ॥ ८८ ॥
 तन्निधायधकुम्भेन सहकुर्यात्प्रदक्षिणम् ।
 अर्घदानन्तपोःकृत्वा प्राग्भागेचाधरोर्ध्वगम् ॥ ८९ ॥
 पूजितं चासंक्षिप्तं चक्रमन्त्राभिमान्नितम् ।
 निदध्याद्भद्रपीठन्तु तत्राधारगतंन्यसेत् ॥ ९० ॥
 सास्त्रादिमन्त्रकलश मर्चयित्वाप्रणम्यच ।
 दिगीश्वरगणादिभ्यु पूर्वोक्तंविन्यसेत्ततः ॥ ९१ ॥
 ततस्समर्चनन्तेषां कृत्वाछेणहृदासह ।
 प्रणयेनस्वनाम्नाच नैमिस्कारातुगेनवै ॥ ९२ ॥
 तोरणध्वजपूर्वाणां कार्यमर्घ्यादिनार्चनम् ।
 ततोभवनभूमध्ये ध्यात्वापीठं पुरोदितम् ॥ ९३ ॥
 तत्रार्चनंविभोःकुर्यात्पूर्वोक्तेनक्रमेणतु ।
 पूर्णान्तर्पणमप्राग्व त्कृत्वाकुण्डेयपूजिते ॥ ९४ ॥
 ततस्तुभगवद्भूतान् क्षेत्रनापसमन्वितान् ।
 अर्घ्यपुष्पादिनाभ्यर्च्य . बलिमादायपात्रगम् ॥ ९५ ॥
 इदमुक्तवाचतदत्तु क्षिपेद्यागगृहाद्बहिः ।
 येद्विष्णुंभाविनोभूवा येचतेष्वनुमानिनः ॥ ९६ ॥

भाइरन्तुबाळितुष्टाः प्रयच्छन्तुशुभंमम ।

प्रक्षालितांघ्रिस्स्वाचान्त स्संविशेश्यागमन्दिरम् ॥ ९७ ॥

भयगेहेतुसंस्कृत्य चुद्धिर्मादिःपवास्थिताम् ।

पचनालयमुत्सृज्य स्यदेशात्कुण्डमभ्यगाम् ॥ ९८ ॥

स्थार्त्वास्त्रेणसंक्षाल्य बाह्यतोऽगोमयेनतु ।

षिद्धिप्यान्तस्सुगन्धैस्तु मताप्पज्वालितैःकुशैः ॥ ९९ ॥

सन्ताड्यकुसुमास्त्रेण सितसूत्रेणकण्ठतः ।

चतुर्धाधर्मजनेन संवेष्ट्यार्ष्यांदिनार्च्यञ्च ॥१००॥

चुद्ध्यांकृत्वासमारोप्य तस्यां मधु घृतं पयः ।

परिशुद्धेश्रितेक्षीरे त्वस्त्रेणारोप्यतण्डुलान् ॥ १ ॥

चाळयेन्मूळमन्त्रेण दृष्टान्नेत्रेणसंस्कृतम् ।

हृदावतार्याभिषार्य शिखामान्त्रेणग्रहयेत् ॥ २ ॥

शिरसाळिप्यसंक्षाल्य सुप्रसन्नेनवारिणा ।

भूतिनाचन्दानाद्येन भूषयेद्दूर्ध्वपुण्ड्रकैः ॥ ३ ॥

षिष्टरोपरिचान्यत्र निदम्यान्मण्डळान्तरे ।

होमंतासिद्धयेकृत्वा पूर्णातमयधैचरोः ॥ ४ ॥

आधारदानमाग्नेन कुर्यात्तेजोमृतामकम् ।

ईशाब्जनाभरुद्धेन हंसार्णेनसपिन्दुना ॥ ५ ॥

तदद्रौषट्पपट्कार प्रणयद्वितयेनच ।

यतोऽपिन (?) भातोत्र स्थितिर्द्वाभ्यांच सांप्रतम् ॥ ६ ॥

भक्तः पुरोदितेनैष तदग्रंसम्पुटेनच ।

भय ऊर्ध्वेषसन्ध्रं स्मरेदाक्षयपैद्दि ॥ ७ ॥

द्रव्यसम्पातहोगेय पूर्णावितुष्टेऽसति ।

उद्धापाहृतिपोगेन पञ्चेकृत्प्रपगन्तुतव ॥ ८ ॥

स्थण्डिलेकण्ठशेतीच विनिपुण्यपयाविधि ।

तदापभाषितंशेषं कुनाक्रान्तांविषयम् ॥ ९ ॥

क्रमान्मूलाधनेत्रेण जुहुयाच्चशतत्रयम् ।
 नीत्यासम्पूर्णभावंश्च पूर्णपापुनरेषाहि ॥ ११० ॥
 ततश्चोत्तरतःकुर्या न्मण्डलंगोमयादिना ।
 प्राक्प्रान्तंविष्टरंतत्र दद्याद्दर्भहृदन्तरे ॥ १ ॥
 तन्मध्येषिन्यसेच्छिष्यं समाग्निं स्तब्धविग्रहम् ।
 प्राङ्मुखंयतवाक्चित्तं वित्तिरूपन्धृताञ्जलिम् ॥ २ ॥
 भस्त्रेणमन्त्रवत्कुर्या त्प्रोक्षणन्तस्यचांभसा ।
 तेनैषताडयेन्मूर्ध्नि दीप्तैस्त्रिद्वार्धकैस्त्रिलैः ॥ ३ ॥
 अनादिषासनोत्थानां यन्धानांचालनायच ।
 फडन्तेनापयास्त्रेण कुशाग्नेणाग्निगोचरात् ॥ ४ ॥
 समुल्लिख्यशिस्रान्तंच ऋज्वर्धमार्गसन्ततेः ।
 जालघनमन्त्रजालेन व्याप्तंस्मृत्वाचसंब्रुतम् ॥ ५ ॥
 बधीयान्नेत्रमन्त्रेण तस्यनेत्रेयषाससा ।
 बस्वर्धर्षकृमुमैर्गन्धैः क्रतुषापूर्णाजलिपुरा ॥ ६ ॥
 पाणिनादापश्चाग्नेवा निधायप्रस्थितंवटुम् ।
 प्रक्षेपयेद्देवधाम्नि नतमूर्ध्नाजलिचतम् ॥ ७ ॥
 तस्योद्घाटितनेत्रस्य षष्टष्टस्येत्तरैर्जनैः ।
 कुशलाधनिविष्टस्य दृष्ट्वावैभक्तिदक्षणम् ॥ ८ ॥
 रोमांश्चोत्सुक्यदृषादृच मानन्दाश्रुसमन्वितम् ।
 सप्रणामजयालाप दिक्प्रदक्षिणसंब्रुतम् ॥ ९ ॥
 शुद्धान्तःकरणबुध्या योग्योयामितिभावयेत् ।
 यदासदाच्युतात्मानं मात्मानंभावयंस्ततः ॥ १२० ॥
 स्मरेद्दक्षिणपाणौतु चक्रांबुद्धमध्यगम् ।
 प्रधानवेषतामृन्दं स्येस्वेधाम्निपरेस्थितम् ॥ ११ ॥
 स्वमरीचिगणेनैव ध्योतयन्तनुचाखिलम् ।
 तेनाच्युतकरेणैव सोदकेनालभेततम् ॥ २ ॥

पुष्पपूर्णाञ्जलौष्ठे तस्यतात्रितयाश्रितम् ।
 कृत्वामन्त्रगणन्तवै मोक्षविघ्नविशान्तये ॥ ३ ॥
 पुनरभ्यर्चये च्छीत्वा मन्त्रेण परमेश्वरम् ।
 आधारधिपभावेन बुध्वान्तस्संस्थितं पुरा ॥ ४ ॥
 क्षमादीनां बुद्धिनिष्ठानां वासनानां तथात्मनः ।
 ततः कुर्याच्च विश्लेषं तेषां ध्यानार्चनादिना ॥ ५ ॥
 आत्मतत्त्वं समाश्रित्य कर्मचक्रं हि वर्तते ।
 तच्चक्रं मवलम्ब्यास्ते बुद्धिनिष्ठं हि सप्तकम् ॥ ६ ॥
 भङ्गानध्यापकत्वं च सुखदुःखादिवेदनम् ।
 सर्वज्ञस्यात्मतत्त्वस्य कर्मचक्रावलम्बनात् ॥ ७ ॥
 चपलं कर्मचक्रं तद्दर्धमानं सदैव हि ।
 क्षमाद्यमाधारमाश्रित्य तावदेवावतिष्ठते ॥ ८ ॥
 यावत्सर्वज्ञशक्त्या वै कर्मात्मानप्रबोधितः ।
 प्रबुद्धस्तस्य संरोधं कर्तुं शक्नोति सर्वदा ॥ ९ ॥
 मन्त्राराधनपूर्वेण ज्ञानानुष्ठानकर्मणा ।
 अतो य आश्रयः क्षमाद्यस्सत्वसारो हि पौरुषः ॥ १६० ॥
 नीरसं चेरिणी भूतं कुर्यात्संस्थाप्य सांप्रतम् ।
 निर्मुक्तचित्तफलो येन कर्मवृक्षो विनश्यति ॥ १ ॥
 शुद्धचर्यं मात्मनस्तस्मात्सर्वज्ञस्याग्रतस्स्थले ।
 भूताधिदेवमन्त्राणां कुर्याद्वै पूजनं क्रमात् ॥ २ ॥
 चिन्तानुविद्धं सामान्यमन्त्रनाथैरधिष्ठितम् ।
 क्षमाद्यध्वान्तश्च बुद्धयन्तं ध्यात्वा षट्प [पु] त्रयत्पुरा ॥ ३ ॥
 तत्र मध्ये वज्रनाभन्तु प्राग्भागे केसरोद्ग्रहम् ।
 षट्कश्च विश्वरूपाद्यं क्षमाधारान्तन्तु विन्यसेत् ॥ ४ ॥
 नीत्वा स्वनाम्न आद्यर्णं क्षमान्तानां योजितां पुरा ।
 तेन तेषां बलान्तस्यं प्राग्घ्नचासं स्मरेत् क्रमात् ॥ ५ ॥

- क्षमावीजश्च दलाग्रेषु मूलनिष्ठेषु षट्सु च ।
 इष्ट्वा सर्वेन्द्रियाधार मित्यभिन्नं पुरा ततः ॥ ६ ॥
 चिद्रातस्कन्धवृन्देन खस्थितेनान्तरीकृतम् ।
 उपर्युपरि योगेन बुद्ध्यन्तं समुपास्थितम् ॥ ७ ॥
 भेददृष्ट्या यजे तस्यैकं भूय स्वंहारघर्मना ।
 सवच्चं रवेन वीजेन पीतं तुर्याभिलक्षणम् ॥ ८ ॥
 हेमाब्जभूतं तद्ध्यात्वा क्षमात्तयं तत्र मध्यतः ।
 वाराहसंयजे न्मन्त्रं सांगं सावरणं क्रमात् ॥ ९ ॥
 तत्कारणाश्रितं कृत्वा परिधानसमन्वितम् ।
 अथ क्षमामण्डलोर्ध्वस्य मर्धेन्दुसदृशं स्थितम् ॥ १४० ॥
 पुरं पद्मांकितं स्मृत्वा सितपद्मोदरं महत् ।
 सरश्शयन्तदन्तस्थो माभिसन्धाय संयजेत् ॥ १ ॥
 तेजोमयं तदूर्ध्वेतु त्रिकोणं भावयेत्पुरा ।
 रत्नज्वालाकणाकीर्णं स्वस्तिकै रूपलाञ्छितम् ॥ २ ॥
 नृसिंहं पूजयेत्तत्र मध्ये रत्नारविन्दगम् ।
 तस्योपरि सितं घृतं पुरं तारागणांकितम् ॥ ३ ॥
 स्मृत्वा नीलाम्बुजाक्रान्तं स्मरेत्तत्र खगासनम् ।
 नीरूपंच तदूर्ध्वेतु स्मरेच्छब्दै रत्नक्षणम् ॥ ४ ॥
 ध्यायेत्तदन्तस्सूर्याभं प्राग्घर्णतुसपंकजम् ।
 तत्रवागीश्वरन्देव मभ्यर्च्यविधिवत्ततः ॥ ५ ॥
 तार्कार्णिकोदराकाशे नानारत्नरुचिन्ततः ।
 संस्मरेत्कमलाकारं सितघृत्तिमपन्तुमत् ॥ ६ ॥
 यजेत्तन्मध्यगं विश्व रूपन्तुमनसःपतिं ।
 तदूर्ध्वे मृतगर्भेन्तु शितांशुकरकोटिवत् ॥ ७ ॥
 पद्मंस्वेनात्मनात्मानं धारयन्तंविभाव्यच ।
 समभ्यर्च्यैस्तदन्तस्थो प्यब्जनाभोधियाम्पतिः ॥ ८ ॥

एषंगन्धरस रूप स्पर्शशब्दमनोधियां ।
 क्रमेणाधीशसंघन्तु अवतार्यपराद्यजेत् ॥ ९ ॥
 अर्चयित्वाचंपित्वाच न्यसेत्त्रैवतम्पुनः ।
 येषर्णाभूतयोनीनां राश्रीयाःकमलोपमाः ॥ १५० ॥
 संस्थितिसंस्मरेत्तेषा मस्मिश्कतो तथागतिं ।
 सानादिवासनारूपो त्वभेदे नात्मनिस्थिताम् ॥ १ ॥
 निशेषबीजरश्मीद्ध पश्चानां भाविधारिणीं ।
 निर्गतांघैषयात् सत्या द्वियुक्तांस्याभिनाकृतां ॥ २ ॥
 क्षरदूपापरिभ्रष्टा निराधारांच संस्मरेत् ।
 प्रणवेनसमायच्यं दिक्षुकाळेभ्युपस्थिते ॥ ३ ॥
 साधिभूताधिदैवश्च इष्टैवंभूतसप्तकम् ।
 स्वयमभ्यर्चयेत्पश्चात् शिष्यमञ्जलिनाद्यतम् ॥ ४ ॥
 ततोऽग्रेस्त्रिभिर्धित्वा ध्यात्वायामत्रयोपरि ।
 दक्षिणेनात्मनोदाभे विष्टरेचक्रमन्दिरे ॥ ५ ॥
 सकुशेनस्वहस्तेन दक्षिणंचरणंगुरोः ।
 अवलम्ब्यसमास्तेधै स्पर्शनाद्येकतामना ॥ ६ ॥
 बीजेनाग्रे शिखायान्तश्च स्मरेत्तोयमयंविभुम् ।
 विशेषयन्तंसहस्रा ह्यनाद्यार्थमविग्रहम् ॥ ७ ॥
 संस्कारचक्रंविधिं प्रेरकं बुद्धवर्त्मनि ।
 नास्यैक्य मभिसन्धान मभिसन्धानचेतसा ॥ ८ ॥
 विश्लेषकर्मणांतद्द्व द्मर्णालेण होमयेत् ।
 क्रमेणसघृतानांच तिलानां द्वादशाहुतीः ॥ ९ ॥
 अनुसन्धाय सम्पाद्यो मयायं घैपरात्मनि ।
 दद्यादष्टावाहुतीश्च मूलेनसघृताःपुरा ॥ १६० ॥
 तदुत्तमाङ्गं संस्पृष्ट्वा सुवेणाज्यान्वितेनच ।
 हुत्वाज्ञान पदेनैव भूयस्सर्वं गुणात्मना ॥ १ ॥

प्राङ्मुख्यमाचरेद्धोम मन्त्रान्तस्योगतः ।
 आचंश्वरपदात्सम्यक् नेत्रान्तहोवमवहि ॥ २ ॥
 इति सम्पातहोमोषै सम्पत्तेस्ततिजापते ।
 कर्तव्यो मन्त्रमाहात्म्याद् संस्कारैर्निखिलैर्भुतः ॥ ३ ॥
 साम्प्रतं चाणिमादीनां गुणानां मुत्तरत्रतु ।
 विभोराराधनात्सम्यक् योग्याभ्यासाच्च भाजनं ॥ ४ ॥
 कृते सम्पातभवने भान्येचाय सकृत् सकृत् ।
 मन्त्राणां तर्पणंकृत्वा सार्चनं श्रावयेद्भिभुम् ॥ ५ ॥
 अस्पृकर्मामतत्वस्य कर्मपिण्डं [त्वित्यं] सवालनं ।
 यदनेकप्रकाशन्तु त्वच्छाया स्तंभितमया ॥ ६ ॥
 प्रापश्चिन्नमिचन्तु जुहुया नदनन्तरम् ।
 धीर्जनान्तर्निरुद्धेन स्वाग्निनाकृतिकाष्टकम् ॥ ७ ॥
 एतावता महाबुद्धे जन्तो जन्माश्रितस्य च ।
 यातिव्यामिश्ररूपस्य हेयरूपस्य संक्षयः ॥ ८ ॥
 मोक्षैकफलदो धर्म उपादेय सवनन्तरम् ।
 योसौ साम्मुख्य मायाति विविध स्तस्य चाच्युतः ॥ ९ ॥
 येनान्तर्हीन मभ्येति ह्यज्ञानं सहस्राक्षयम् ।
 अयादापारुणं सूत्रं कृत्वा नैकगुणं पुरा ॥ १० ॥
 निरीक्षितं दृशा चाद्य वारिणा परिशोधितम् ।
 तदंगुष्ठावधि यावत् क्षिप्रान्ता त्सम्प्रधार्य च ॥ १ ॥
 संस्मरे त्सर्वदुःखानां सम्बन्धागां तदास्पदम् ।
 संविश्य देवपानेन शिशुचैतन्यसन्निधिम् ॥ २ ॥
 हुंफडन्तं च शिरसि नाम च प्रणवादिकम् ।
 हन्मन्त्रसम्पुटस्थं च कृत्वा वै पितृधर्मना ॥ ३ ॥
 आनीय सह सूत्रेण नये त्रेत्रेण साम्यताम् ।
 अभ्यर्च्योर्वादिना वेष्ट्य कवचनात्मना मना ॥ ४ ॥

ॐ हुं भदन्यै [स्व] हुं स्वाहेत्यनेना [हु] कृत्तिसप्तकम् ।
 हुत्वास्त्रमन्त्रजप्तेन सितेन रजसा ततः ॥ ५ ॥
 सन्ताड्यं शैशवं कायं विशे तदवाधि तथा ।
 विश्लेषयामुकं ब्रूयात्पदं वीर्यपदानुगम् ॥ ६ ॥
 तं ज्ञात्वा नयता [चके] नाथ त्वाद्यन्तेन विकृष्य च ।
 स्वष्टुद्ध्यानुगतं कृत्वा ध्यात्वा नक्षत्रगोळवत् ॥ ७ ॥
 सन्ताड्याभ्यन्तरे सूत्रे हंसाणैर्न सविन्दुना ।
 नदीमणवगर्भेण रूढशक्तिं च विग्रहे ॥ ८ ॥
 वासनामय मित्येव मातिवाहिकसंज्ञकम् ।
 सूत्रात्मकं वपुः कृत्वा आत्मशक्त्या विभावितम् ॥ ९ ॥
 बलमन्त्रेण संरुद्धं तदर्थं जुहुयात्ततः ।
 उक्त्वा ओमात्मने स्वाहा द्विषट्कपरसंख्यया ॥ १० ॥
 धादाय भायिनो बन्धा न्यापकान् शुद्धभोगदान् ।
 ज्ञानादय स्समाश्रित्य येऽत्र तिष्ठन्ति सर्वदा ॥ १ ॥
 स्वस्थानेषु स्वमन्त्रेभ्य स्तां स्तत्रैव च योजयेत् ।
 यथाक्रमेणार्चितानां कृत्वा तेषां च तर्पणम् ॥ २ ॥
 अथ संस्कारचक्रस्य तत्त्वघृन्दाश्रितस्य च ।
 सर्वगस्यापि वै विद्धि स्वितिं नियतलक्षणान् ॥ ३ ॥
 तत्त्वव्याप्तिं च्छलेनैव शरीरे पांचभौतिकं ।
 शुल्फजानुकटीषक्षः कर्णभ्रूकाशटावधि ॥ ४ ॥
 बुद्धचन्तानां धरादीनां क्रमा दवनिसप्तकम् ।
 अहंकार स्तदुत्थास्तु ये भेदा विविधा अपि ॥ ५ ॥
 चित्तजा अपि येचान्ये तिष्ठन्ति मनसा सह ।
 सकाळोत्था स्तथा बौद्धा स्तत्पूर्वा स्तवपरे च ये ॥ ६ ॥
 अनेकभेदभिन्ना स्तु श्रिता आश्रित्य ते धियम् ।
 द्विसप्तभुवनं विश्वं मनेकरचतान्वितम् ॥ ७ ॥

शतकोटिप्रघिस्तीर्ण मष्टपोन्युद्धय सेधितन् ।
 स्थिर धराश्रितम्भूयो बोद्धव्य सर्वदैवदि ॥ ८ ॥
 चतुष्क जाग्रदाद्य य त्पटाना मप्सु वर्तते ।
 मन्त्रकोटिसहस्राणा विविधानां महामते ॥ ९ ॥
 योगसिद्धिसमेताना सस्थिति स्तैजसे पदे ।
 चातुरारमीपतत्वाना ज्ञेय. वैचल्पदेहिनाम् ॥ १९० ॥
 शान्तोदितस्वरूपाणां सन्निवेशो मरुत्पदे ।
 अनेकशक्तिभूताना ज्ञानादीना च जागलिन् ॥ १ ॥
 कालाना माश्रयो व्योम या सा मूर्ति न लक्ष्यते ।
 सस्थिता श्वाद्यो वर्णा पदे षष्ठे तु मानसे ॥ २ ॥
 अग्निन्मात्रानुरक्तानि कीर्तितेस्मिन् षडध्वनि ।
 क्षिपस्तु चाहरस्त्वेव शुद्धचर्य लील्येष हि ॥ ३ ॥
 स स्थित कर्मतत्वानि बुद्धिशक्तिपदे प्रभु ।
 निरस्तदोष कृत्वा प्रा वसमाविश्य तदैवाहि ॥ ४ ॥
 स्वा शक्ति मुपसहस्य शान्ति मभ्येति शाश्वतीम् ।
 मधुसूदनपर्यन्त पाताळशयना दथ ॥ ५ ॥
 सप्तक सप्तक षट्क सम्पये त्स्मादिपञ्चके ।
 मनस्यवस्थित ह्येष शक्तीशा त्रितय हि यत् ॥ ६ ॥
 बुद्धौ कमलनाभात्मा देव स्वर्वेश्वर प्रभु ।
 पुन स्वसिद्धै युक्ताना सर्वेषा पार्थिवे पदे ॥ ७ ॥
 द्विसप्तमेदभिन्नेतु बोद्धव्या सस्थिति शुभा ।
 तीव्रमन्दादिक बुध्या भाव भक्तिसमन्वितम् ॥ ८ ॥
 भाळम्बनवशा त्कुर्यां सर्वेषा स्वपदे स्थितिम् ।
 एषा वैभ्रदीक्षाया मधिवासनकर्मणि ॥ ९ ॥
 ऋम उक्त स्वयेदानी मपराया निबोधतु ।
 आपदा त्रभिदेश च महाभूतै र्धरादिकै ॥ २०० ॥

व्याप्तं चतुर्था वाय्वद्यै स्तदूर्ध्वं नभसा पुनः ।
 पूरितं हृदयान्तं च तदुद्देशा च्छिन्नावधि ॥ १ ॥
 विभाष्य मनसा व्याप्तं मनेनैव क्रमेण तु ।
 स्थितं संकल्पणान्तांश्चाप्यनिहृद्गादयस्तु वै ॥ २ ॥
 समाक्रम्याध्यपद्रुन्तु बुद्धवर्तीतस्तु बुद्धिग- ।
 समादायात्मतत्त्वं च प्राग्वदभ्येत्य मूर्च्छिं [ति] ताम् ॥ ३ ॥
 व्यापिका मूर्तपत्वेणाः पृथग्भक्तिपरायणैः ।
 तदाकारै रसख्यैस्तु स्रुता क्षमां च नीपु च ॥ ४ ॥
 प्राक्सत्त्वास्तु च विद्यन्ति सर्वा स्तर्षांस्तु सर्वदा ।
 स्मृत्वा ह्यभेदभावेन पट्टमं [?] माद्रघत्पुरा ॥ ५ ॥
 ततस्तु क्षमादिना तेन सर्वं व्याप्तं विचिन्तयेत् ।
 चतुरासमानं मन्वक्तुं शब्दमूर्तिं निराकृतिम् ॥ ६ ॥
 गुणमात्रं विभिन्नं च एव तत्रैव भावयेत् ।
 अपाहोणाय यपुषा स्वस्वभावमयेन च ॥ ७ ॥
 सक्रान्तेन तु वै बुद्धौ सर्वदैवोदितेन तु ।
 स्वशक्त्या वै ह्यनिच्छातो जीवमादाय सोर्ध्वगम् ॥ ८ ॥
 स्वसामर्थ्यं स्वशक्त्या तत् शान्तात्मास्ते विलाप्य च ।
 शुद्धाशयानां भक्तानां तत्पदैकाभिलाषिणाम् ॥ ९ ॥
 तत्सामर्थ्यानुविद्धानां सर्वत्र व्यक्तिमेति च ।
 अतस्तु यदसम्बन्धं हेयपरिमितनवापि ॥ २१० ॥
 तत्तदात्मनाभ्येति सर्वदाभावित्वात्मना ।
 इत्यादौ सर्वसामान्यो नित्यो विद्याख्य भाश्रयः ॥ १ ॥
 बोद्धव्यस्त्वोपितदनु ह्यसामान्यं तदागतं ।
 आमोक्षादगभाष्यं जीवानां स्वयमेवाहि ॥ २ ॥
 वज्रवत्सूक्ष्मरूपेण सम्पूर्णं महामते ।
 दीक्षाकाले तु शिष्याणां परिज्ञेयं यथोदितम् ॥ ३ ॥

एवमेवविजानीया द्रुयस्सौत्रेणु विग्रहे ।
 सप्तधातुविभङ्गादौ सन्धिचैकुंजुमादिना ॥ ४ ॥
 चित्रिकृत्पचतुर्दशा त्रणवाद्यन्तगैस्ततः ।
 स्वनामपदसंयुक्तो ग्रथनीयस्स्वकारणैः ॥ ५ ॥
 एवंप्राप्तिमयैर्भागै हृदापूर्णान्तिमेकृते ।
 नीत्वावैमण्डलस्यस्य विभोस्तंसन्निषेदयेत् ॥ ६ ॥
 घर्मणाच्छादितंकृत्वा निधायकलशाग्रतः ।
 सशिष्योधार्यनकुर्यात्पुनर्विश्वात्मनोविभोः ॥ ७ ॥
 प्रदक्षिणैःप्रणामैस्तु नानास्तुतिपदैस्सह ।
 तत्रोपल्लिप्तेभूभागे मण्डलान्तर्गतंवाहिः ॥ ८ ॥
 स्थानभेदास्थितंकृत्वा नेत्रहन्मन्त्रमन्त्रिते ।
 पंचगव्येवनौदन्त धावनेषिनियांजितम् ॥ ९ ॥
 भुक्तोऽङ्गितेदन्तकाष्ठे कुर्यात्सिद्धिविचारणम् ।
 सौम्यधारण ईशाने यदिपूर्वादिगाननम् ॥ २२० ॥
 तत्सिद्धिसूत्रकंविद्धि विपरीतमतोन्यथा ।
 तद्धृत्सनायजुहुया दीर्यमन्त्रेणवैशतम् ॥ १ ॥
 धूपानुलेपनादीनि रजांसिचटिकादयः ।
 साज्यानिचतिलादीनि योग्यान्यन्यानिह्यंगलिन् ॥ २ ॥
 षड्वृत्तोरत्तरदिक्कृत्वा घर्मजपतेनवाससा ।
 अभुक्तेनाहतेनैव त्वाच्छाद्यसांसितेनच ॥ ३ ॥
 समभ्यर्चयास्त्रमन्त्रेण पुष्पधूपानुलेपनैः ।
 क्षान्त्वास्थलस्थितन्देव मग्नौवाकलशेन्यसेत् ॥ ४ ॥
 अथशुद्धेचभूभागे हन्मन्त्रितकुश्लास्तरे ।
 कृत्वाप्राह्मस्तकांशिष्य चण्डजप्तांशुकेनतु ॥ ५ ॥
 हृदायकुण्ठितततुं मुख्यमन्त्रमनुस्मरन् ।
 स्वापयेत्स्वप्नलाभाय ततोहन्मन्त्रितैस्तिष्ठैः ॥ ६ ॥

सिद्धार्थकयुतैस्तस्य निदध्यात्परिखांघृहिः ।
 सघृहिःपक्षमन्त्रेण प्रागघृहिक्ष्वष्टकंहियत् ॥ ७ ॥
 प्रदक्षिणतच्चापि सितसूत्रेणवर्मणा ।
 चतुराघेष्टापित्वातु मण्टपात्रिष्क्रमेद्घृहिः ॥ ८ ॥
 दन्तकाष्ठादिकंकर्म विनिष्पाद्यस्वयंस्वपेत् ।
 कुतलेदर्भशय्यायां कृत्वादक्षिणदिक्छिरः ॥ ९ ॥
 सम्स्पृशन् स्वांग्रियुग्मेन शिशुंशयनसंस्थितम् ।
 भगवन्तंहिमनसा प्रार्थयन्नपवर्गदम् ॥ २३० ॥
 ओमादीशजगन्नाथ सर्वज्ञहृदयेशय ।
 तत्राहंयोजयाम्येनं कर्मिणन्वत्परायणम् ॥ १ ॥
 माप्तानुज्ञस्तु शिष्याणां कुर्याद्वैतत्रयोजनम् ।
 यत्रयत्रचतत्तेषां मवश्यं शाश्वतम्भवेत् ॥ २३२ ॥
 इतिश्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां अधिवासदीक्षाविधि
 रष्टादशः परिच्छेदः ॥ १८ ॥

अथ एकोनविंशः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

अधिवासाभिधानेयं पूर्वदीक्षाच्युतेन वै ।
 कथितासीरिणे विप्रा स्तेनात् श्चोदितः पुनः ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

देव दीक्षाविधानं च त्वद्भक्तकमला दहम् ।
 श्रोतु मिच्छामि संक्षेपा द्रष्टव्यानां हिताय च ॥ २ ॥

भगवान् ।

एकानेकस्वरूपां वै दीक्षां संसारिण भृशु ।
 भासाथ दां समायान्ति देहान्ते भि [दि] मत्तं पदम् ॥ ३ ॥
 कैवल्यफलदाप्येका भोगकैवल्यदा परा ।
 भोगदैव तृतीया च प्रबुद्धानां सदैवहि ॥ ४ ॥
 भाचार्यानुमता स्सर्वाः कार्या स्सम्भवफलाप्तये ।
 भक्तिभावानुविद्धानां शिष्याणां भाषितात्पनाम् ॥ ५ ॥
 बृद्धाना मंगनानां च बालानां भाषिनात्मनान् ।
 विनाचारसमुद्देन दुःशक्तेन च-ता हिताः ॥ ६ ॥
 पुरा धिया विचार्यैव मुपसन्नैः वै सह ।
 तदीय माशयं ह्यादा सम्पाद्येका महामते ॥ ७ ॥
 अपातीतिर्धरचित्तु रत्पाय शयना दुरोः ।
 कमण्डलुं समादाय बहि राचम्य संविशेत् ॥ ८ ॥
 संस्मरे दप्रत श्वाखं हुतभुप्राशिसन्निभम् ।
 तदन्त स्संविशे देवं स्नानमात्रं कृतं भवेत् ॥ ९ ॥
 निद्रामोहमलं येन शश्व दापाति संक्षयम् ।
 शंकू न्वै घटिका स्तत्र रजांस्यत्रयरेण च ॥ १० ॥
 समादाय च संस्मृत्य निष्पिष्यायै [वै] मर्द्दातले ।
 शुभ्रगोमयसंघृष्टे मण्डलं परपुरोदितम् ॥ ११ ॥
 भद्रत्वपरिरक्षार्थं न्यस्याः कोणेषु शक्यः ।
 कमलभ्रमसिद्धयर्थं मेक मध्ये निवेश्य च ॥ १२ ॥
 ईषन्नयाति वैषम्यं तद्गाविसमये यथा ।
 महानूनाधिके दोष स्सशिस्यस्य पतो गुरोः ॥ १३ ॥
 भत स्तद्रक्षणीयं च यत्नेन महता सटा ।
 निर्धार्य निधं प्रत्युप पुरा वै स्नानपूर्वकम् ॥ १४ ॥
 शिष्य माहूय सप्रद्योय स्वप्नमाप्ति शुभाशुभान् ।
 चतुर्मुर्तिसमूहन्तु यथा त्रिस्रस्मितन्तु वै ॥ १५ ॥

पश्ये त्पद्भक्तिनिघिष्टं च उपविष्टन्तु चोत्थितम् ।
तन्मध्या द्भगवत्तत्त्वं मेकं वा भिन्नलक्षणम् ॥ १६ ॥

प्रादुर्भावसमूहं च तद्गच्छन्नगणश्च यः ।
दैवीयं वनितावृन्दं सर्वमेकतमायवा ॥ १७ ॥
भवोपकरणव्रातमशेषं वा पृथक्स्थितम् ।
रुद्रेन्द्रचन्द्रसूर्याम्बु हुतभुग्वातलक्षणम् ॥ १८ ॥
पंचगव्यविदो विप्रा भाराधनपरायणाः ।
त्रयीमुद्घोषयन्तश्च निगदन्तश्च वा द्विजाः ॥ १९ ॥

यतयश्शुद्धसत्त्वाश्च सद्ब्रह्मपदसंस्थिताः ।
नगस्रक्चन्दनाद्यानि सुगन्धानि तरुत्तमः ॥ २० ॥
उद्यानवनितारामवापीहर्म्यमहालयम् ।
फलबीजोषधीसांबु कुम्भो वा पाकनिर्गतः ॥ २१ ॥
गोगजाश्च नदीयानं कन्यासालंकृता शिशुः ।
मंगल्यगीतिर्मधुरा भेरी यंशश्च वल्लरी ॥ २२ ॥

ससारसंसारः पद्मैः पूर्णचित्रं सितं ततम् ।
हेमादिधातवो रत्नजालं गोसम्भवानि च ॥ २३ ॥
नवो नेत्रसितं शुद्धं वस्त्रवृन्दमनाहतम् ।
राजा पुरोधस्तामन्तो राजपत्नी च दर्पणम् ॥ २४ ॥

तुरगश्चैव सद्भृष्टिर्महामेघोदयो दिवि ।
शोणितश्चाद्रंमांसानि खप्लुतिर्मदिरादयः ॥ २५ ॥
सत्पश्चिमृगसंघातस्सुरार्चा चामरं सितम् ।
एवमादीनि चान्यानि विद्धि सिद्धिप्रदानि च ॥ २६ ॥

स्वप्नानि यान्यनिष्ठानि तानि मे लेशतश्शृणु ।
म्लानता क्षितिकम्पश्च उपरागोतिर्भाषणः ॥ २७ ॥
नीहार उल्कापातश्च निर्यातश्चित्तभंगकृत् ।
गर्तप्रवेशो दध्यन्नं स्विन्नमांसस्य भक्षणम् ॥ २८ ॥

नर्तनं रथविध्वंस आज्यं स्वांगद्विजच्युतिः ।
 खरोष्ट्रं चोत्कटं हास्यं कपिऋशाकुलं वनम् ॥ २९ ॥
 स्थानं धूमाकुलश्चैव मसितान्यरवेष्टनम् ।
 शुष्कत्वं सरिदादीमां प्रतिश्रोतस्त्वमेव च ॥ ३० ॥
 पोतयानध्वजछत्र तरुभंगोप्यसिद्धिकृत् ।
 भवतस्यो नगाद्वृक्षा व्रजत्वं मेवदर्शनम् ॥ ३१ ॥
 वसाकज्जलैल्लान्यलेपो राकदंमे स्थितिः ।
 महिषो हि नरः कृष्णो दक्षिणाशागमः क्षुधा ॥ ३२ ॥
 लुञ्छनं नल्लकेशाना मस्यिभंगादिकं द्रुतम् ।
 एषमादीनि चान्यानि भृशुभानि महामते ॥ ३३ ॥
 प्राप्ते शृभाशुभे स्वप्ने प्यभिसन्धाय वै हृदि ।
 भौत्सुक्या दशिवध्वंति पूजाहोमं समाचरेत् ॥ ३४ ॥
 अथोक्तविधिना देव मयसार्थं क्रमा यजेत् ।
 तर्पयित्वा यथान्यायं पूर्णान्त आर्चयेत्ततः ॥ ३५ ॥
 ईशकोणेषवा सौम्ये पदे यागगृहस्य च ।
 मण्डले पूर्वनिर्दिष्टे घृते वा चतुरश्रके ॥ ३६ ॥
 स्नातं स्रग्ब्रह्मच्छिष्यं कृतन्यासं निषेदयेत् ।
 निरीक्ष्य साध्य संमोक्ष्य दर्भं रालभ्य पूर्ववत् ॥ ३७ ॥
 संस्कृत्य मूर्तिष त्किन्तु भृशुगृह्य भ्ररागतम् ।
 आपदा न्मन्त्रहस्तेन परामृश्याथ मूर्धनि ॥ ३८ ॥
 मन्त्रहस्तं ज्वलद्रूपं दद्याद्यो दुःखबीजजित् ।
 त मादाय करा देव धामसन्निकटं व्रजेत् ॥ ३९ ॥
 कृतात्मनो वामभागे भूय संछाद्य होचने ।
 प्रक्षेपयेत्तथा सार्धं मञ्जलिं मुक्तलोचनम् ॥ ४० ॥
 संपश्येत्परमं धाम मान्त्र मच्छफलप्रदम् ।
 तस्मिन्नवसरे कृपां व्राम यस्य यथोचितम् ॥ ४१ ॥

रहस्यसंज्ञं मुख्यं च गौणं वास्य यथास्थितम् ।
 सामान्यं वासुदेवाद्य नाम स्वांगाञ्चतुर्विधम् ॥ ४२ ॥
 सर्वेषां सविशेषं वा यथा चानक्रमेणतु ।
 द्विषट्कमूर्त्यकितं च स्वाम्यन्तं ब्राह्मणेषु च ॥ ४३ ॥
 देवान्तं क्षत्रियाणां च कुर्याद्वादशधा पुनः ।
 पाण्यन्तं धारनिष्ठं वा लांछनस्यपुरस्सरम् ॥ ४४ ॥
 ध्वजलांछनसंज्ञं च यथावस्थं नृपेषु च ।
 एवं वर्धननिष्ठं च मूर्तिं लांछनपूर्वकम् ॥ ४५ ॥
 विहितं चापि वैश्यानां दासान्तं शूद्रजन्मनाम् ।
 क्षयोत्थाप नमस्कृत्य मण्डलं कलशं शुरुम् ॥ ४६ ॥
 यायात् कुण्डसमीपे तु शिशुना सह देशिकः ।
 कृतस्य कर्मणो छिद्रसिद्धये च हुते सति ॥ ४७ ॥
 सन्ताप्याप्राप्तमकोभूत्वा प्रावत्तद्दृश्यं विशेषम् ।
 प्राणशक्तिपिप्लुक्तं च कृत्यानीयं समासतः ॥ ४८ ॥
 संपवेश्य स्वकं स्यात् तत्राग्निकणवच्च तम् ।
 नीत्या सन्यक्तपृथग्भावं विरेच्य सह वायुना ॥ ४९ ॥
 स्वभूमौ घाममागेण हृदाद्यन्तं निरोधितम् ।
 जन्मग्रहं मनेनैव मन्त्रयुक्तेन कर्मणा ॥ ५० ॥
 भावध्यानानुविद्धेन पितृमातृमयं त्यजेत् ।
 ततः कवचमन्त्रेण दद्यात्समाभिमन्त्रितम् ॥ ५१ ॥
 तस्योपवीतं मपरं मुदितं चापि यस्य यत् ।
 सर्वथा दास्यभावत्वं भाषन्नस्य च तत्त्वतः ॥ ५२ ॥
 भ्रमशयान्बोधस्य लोकधर्मोञ्जितस्य च ।
 आत्मवद्भक्तनिष्ठस्य धर्मतन्वरतस्य च ॥ ५३ ॥
 गोदानं शूद्रजाते धेयं विहितं चैव नान्यथा ।
 वीपद् स्वहासपङ्कारं निश्चानान्तु प्रतिक्रिया ॥ ५४ ॥

नमस्कारेण मन्त्राणां कार्ये प्राप्ते ह्यनुग्रहे ।
 तदीय मर्त्यपुष्पाद्यं यत्किञ्चिद्यागसाधनम् ॥ ५५ ॥
 सुसंस्कृत मसिद्धं वा भक्त्या कर्मण्यतां व्रजेत् ।
 अतोन्वेषान्तु भक्तानां विहिता यागसाधने ॥ ५६ ॥
 रुम्वक्त्रत्वनिवृत्तिः प्राग्दर्शनं प्रोक्षणान्वितम् ।
 मूर्तो वा मण्डलाग्रतु पुष्पक्षेपं-भद्रामते ॥ ५७ ॥
 नक्तं वा परिपीडं च व्रतार्थं त्येकमेव हि ।
 एवं संस्कारसंगुद्धं कृत्वा वर्षगणं पुरा ॥ ५८ ॥
 सांगेन विभुना कुर्यात्तत्प्रापश्चित्ततर्पणम् ।
 रुद्रशांशसहस्रान्तु यथा च तुक्रमेण तु ॥ ५९ ॥
 गत्याभ्यर्च्यं च कुम्भेशं सूत्र मादाय तस्वितम् ।
 ऋजुभूतं शिशुं कृत्वा तद्रासूत्रं प्रचार्यं च ॥ ६० ॥
 व्यक्तरूपं च मन्त्रेशं संस्मरे दक्षिमध्यगम् ।
 पश्ये द्विभौ शिशुं सूत्रे स्वात्मन्यध्वान मञ्जसा ॥ ६१ ॥
 तत्राध्यात्मस्वरूपं च संस्मरे न्मन्त्रदेहगम् ।
 अधिदैवस्वभावं च तस्वात्मन्यधत्तार्यं च ॥ ६२ ॥
 अधिभूतमयं सूत्रे त्रिविधं शिष्यविग्रहे ।
 मूलमन्त्रावसाने तु सनमस्कं परात्मने ॥ ६३ ॥
 पदं कृत्वा तु जुहुया दाहुतानां चनुष्टयम् ।
 तथा सुक्ष्मात्मने चोक्त्वा तत स्स्थूलात्मने तु वै ॥ ६४ ॥
 सर्वात्मने च तदनु तत्रोध्वनिचयं हितम् ।
 आपदाप्राच्छिन्नान्तं च सर्वं ध्यात्वा स्वदेहगम् ॥ ६५ ॥
 यथोद्दिष्टं क्रमेणैव विभिन्नं त्रिविधं त्वपि ।
 रचनासन्निवेशो यः क्षमादीनां चाधिभूतता ॥ ६६ ॥
 षोडश्याधिदैवत्वं सामर्थ्यं यस्य यत् स्वकम् ।
 तदधिष्ठातृमन्त्राणां मध्यारमत्वं विधीयते ॥ ६७ ॥

अथ मार्गद्वयं त्यक्त्वा द्वादशान्तं समाश्रयेत् ।
 मूलमन्त्रमयो भूत्वा संव्रजे त्वधिया ततः ॥ ६८ ॥
 ब्रह्मद्वारपदं शैष्यं तत स्तन्मध्यवर्त्मना ।
 पार्थिवं पद माक्रम्य कुर्यात्तच्छक्ति मात्मसात् ॥ ६९ ॥
 बीजभूतां च ह्नमन्त्रं संरुद्धां सन्धिविग्रहाम् ।
 नानाण्डबीजखण्डयुक्ता मनेकरचनान्विताम् ॥ ७० ॥
 एव मादाय वै सर्वा बुद्धिनिष्ठास्तु शक्तयः ।
 पृथक्पृथक्क्रमेणैव तस्मिन् ह्नमन्त्रसम्पुटे ॥ ७१ ॥
 स्वेनाध्यात्मगुणेनैव परेण व्यापकात्मना ।
 तद्देहं धारयन्तश्च स्मरेत्तमुभयात्मकम् ॥ ७२ ॥
 कालं भोगक्षयान्तं च तत्कालात्तु महामते ।
 कृत्वैवं भूतशक्तीनां संहारं शिशुविग्रहात् ॥ ७३ ॥
 सौत्रं देह मथाक्रम्य सम्पक्त्वेनैव वर्त्मना ।
 प्रोह्यं स्तद्व्रजे तत्र व्यञ्जयेत्तु धियादिषत् ॥ ७४ ॥
 भादायाध्यात्ममन्त्रांश्च भूतभूतान्विता नय ।
 नित्यैर्ज्ञलक्षणैश्शुद्धैस्त्वमन्त्रैस्त्वस्थितानपि ॥ ७५ ॥
 अथ सूत्रा द्विनिष्क्रम्य प्रयाया दनलाश्रयम् ।
 तत्रावयवसन्धानां मन्त्रसाम्यं समाचरेत् ॥ ७६ ॥
 समाहृतानां मन्त्राणां परे सर्वज्ञलक्षणे ।
 व्यापके सर्वसामान्ये कृत्वा स्वे स्वे पदे स्थितिम् ॥ ७७ ॥
 स्वशरीर मथासाद्य ब्रह्मद्वारेण देशिकः ।
 सुख मादाय सन्तर्प्य मन्त्रवृन्दं ययोदितम् ॥ ७८ ॥
 तत्त्ववृन्दसमेतं च स्वनाम्ना प्रणवादिना ।
 भूपस्वस्त्रष्टिपोगेन द्विषट्कपरिसंख्यया ॥ ७९ ॥
 पूरकेन समाकृष्य शिष्यं ह्यकमलाद्भृदि ।
 अथ व्यक्तिनिरस्तं च क्षमावीजं परलक्षणम् ॥ ८० ॥

ज्ञानतया ज्ञानसंरुद्धं कृत्वादायानला जृदि ।
 मणवात्सनविश्रान्तं विरेच्याब्जे तु शैशवे ॥ ८१ ॥
 स्मृत्वाथ शिष्यशैतन्य मेकमेव द्विरूपधृक् ।
 शक्तिमच्छक्तिभावेन शक्तित्वेनतु संस्मरेत् ॥ ८२ ॥
 क्षमातत्वान्तर्गतं कुण्डे शक्तिमत्त्वेन सत्पुनः ।
 ऐचयित्वा स्वनाम्नाश्च विग्रहे मध्यवर्त्मना ॥ ८३ ॥
 नियोज्यतत्समाधौतं जपध्यानैक लक्षणे ।
 तदेवपार्थिवं बीजं हृदायै होमकर्मणा ॥ ८४ ॥
 सम्यक् तस्योपकारार्थं नेतव्यं सूक्ष्मदेहताम् ।
 स्वाहान्तं भोगसिद्धयर्थं नमोन्त भोगक्षसिद्धये ॥ ८५ ॥
 भोगभोगक्षान्तेषुचापि तदेवोभयलक्षणम् ।
 कर्मणामवसाने तु सम्पादय पदं न्यसेत् ॥ ८६ ॥
 एवन्तु विग्रहे सूक्ष्मे तद्गृह्यन् गतस्य च ।
 शिरसाचाधिकारानु तस्यापद्य यथास्थितम् ॥ ८७ ॥
 शिखामन्त्रेण तद्भोगं निर्यत्पशतसंख्यया ।
 वर्मणातत्कलमाप्तिं तद्भयघमापि स्मरेत् ॥ ८८ ॥
 सुवृत्तिमयनेत्रेण कुर्यात्तैव संस्थितिम् ।
 तस्यागश्चास्त्रमन्त्रेण विश्लेषेण युतो भवेत् ॥ ८९ ॥
 मूलेनाथगृहीत्वा तत्र कुर्याच्चैवात्मसात्पुनः ।
 तद्गच्छति तदीयां च कुण्डाद्भ्यापकलक्षणाम् ॥ ९० ॥
 क्षमातः स्वस्याथवा [सा] ज्ञयस्य ह्यसा [ना] धारस्य शान्तये ।
 पूर्वसंख्यन्तु चास्त्रेण कृत्वा होमं महामते ॥ ९१ ॥
 लुधमाज्येन सम्पूर्णं स्कन्धसूत्रात् पार्थिवम् ।
 विकल्पपूर्णपासाद्धं विहृष्याप्रौ स्वकेपदे ॥ ९२ ॥
 मूलमन्त्रेण सहसा हृत्पद्मे रितेन तु ।
 स्वदेहाद्रेचकेनाथ मेर्यशक्तिश्च शैशवम् ॥ ९३ ॥

तयाक्रान्तं मयस्थं च संस्मरे द्वयकितरिक्तया ।
 कचिन्दुनेवाब्जपत्र माघाभ्वानंचभौवनम् ॥ ९४ ॥
 शिष्यदेहेनिरुद्धस्य व्यक्तिःकोटी कृतस्य च ।
 स्वशक्तिपरिपूर्णस्य क्षमाधीजस्मत्वथोपरि ॥ ९५ ॥
 विरेच्यशक्तिमन्तश्च व्यस्तधर्मेणपूर्ववत् ।
 तत्क्षणेर्षोजसंस्थन्तु अध्वानन्तुपथास्थितम् ॥ ९६ ॥
 प्रकाशयन्तं कृपया तन्नायन्तस्यसिद्धये ।
 विरक्तम्भावयोच्छिष्यं चिन्तयेत्तदिदन्धिया ॥ ९७ ॥
 इदन्तर्पार्थिवन्तत्वं बुधावैदुःसंपंजरम् ।
 भावतावं गतचास्य सुमहत्त्वं च सांप्रतम् ॥ ९८ ॥
 कथमत्रस्वदंचासं यस्यमेतत्ताइमाः ।
 विमुक्तःपंजराद्यद् स्तुखमास्तेविहंगमः ॥ ९९ ॥
 ऊर्ध्वपातीतदारूद स्वेवम्मन्त्रबद्धाच्छिशुः ।
 समूहमथविज्ञाप्य तत्प्रभुवेनयस्थितः ॥ १०० ॥
 सन्निरुद्धो भवेत्त्वस्य सर्वतस्सर्वदैवहि ।
 दुष्प्रसत्ताद् सामर्थ्या घयावत्पार्थिवयोगुणः ॥ १ ॥
 देहान्तं गन्धतन्मात्रं भवेदासीनमस्य वै ।
 सम्यक्संप्रतिपन्नस्य शासनेपारमेश्वरे ॥ २ ॥
 हेधराधिपतेनाथ अस्याद्य प्रभृत्तित्वया ।
 ध्वसिनामोक्षविघ्नानां भवितव्यंचकर्मिणः ॥ ३ ॥
 इतिविज्ञाप्यचाज्ञाप्य भाषायाद्भुतयःक्रमात् ।
 सद्दशक्त्यासमाकृत्य भूयस्तत्पूरकेणतु ॥ ४ ॥
 तद्देहेचामयंबीजं साधारंपूर्ववन्नयसेत् ।
 कुण्डमभ्येनुसन्धाय जीवशक्तिंच पूर्ववत् ॥ ५ ॥
 विरेच्य ह्यकितमां स्तत्र नियोज्य स्तदनन्तरम् ।
 तत्समाधौ यथा पूर्वं कुम्भकेन महामते ॥ ६ ॥

अधान्यं देह मापाद्य होमध्यानादिना परम् ।
 तत्राधिकारपूर्वन्तु सर्वं निर्वर्त्य तस्य वै ॥ ७ ॥
 अन्येन सूत्रस्कन्धेन सह पूर्वा विपात्य च ।
 भासत्यपदसंयुक्तं तेनाक्रान्तं स्मरे तथा ॥ ८ ॥
 तास्थं मन्त्रसमूहन्तु सह तत्पतिना तु वै ।
 पूर्ववच्छ्रायापिवा च रत्न माहाप्य गन्धवत् ॥ ९ ॥
 मनोवसानं नीत्वैवं तं वर्णाध्वोर्ध्वगोचरम् ।
 निष्ठागेन महाबुद्धे तेजसास्त्रेण चेच्छया ॥ ११० ॥
 समुद्भूत्याथ वै प्राग्वत् वक्तव्यं बुद्धिगोचरे ।
 पटध्वमुक्तमूलेन प्राप्तसंज्ञं च तं शिशुम् ॥ १ ॥
 तावकंचुक्रनिर्मुक्तं शान्तात्मन्येकतां गतम् ।
 स्मृत्वा शनयात्मना ग्रौतु लब्धलक्षं पदे परे ॥ २ ॥
 ऐश्वरेगतु बीजेन भोक्तृत्वात्त्वितेन च ।
 तत संवेद्य निर्मुक्ते समाधौ विनियोज्य च ॥ ३ ॥
 नवेत्ति यत्र संलीनं सानन्दं द्वैतमात्रकम् ।
 आहुतीनां शतं कृत्वा तदापादनकर्मणि ॥ ४ ॥
 नीत्वा समानतां सर्वं तेनैव स्वधिया खिलम् ।
 सह संवेद्य जालेन वाक्प्रबन्धं यथा स्थितम् ॥ ५ ॥
 निस्तरंगमयो भूत्वा दद्यात्पूर्णाहुतिं पराम् ।
 अथास्थितां प्राप्य गुरुः प्रदद्याद्दाहुतीः पुनः ॥ ६ ॥
 बीजनायेन शिष्यस्य त्वपमोक्षानिगृह्यते ।
 पदै रोकारसंरुद्धैः पदावस्थितमानसः ॥ ७ ॥
 सर्वज्ञो भव चोत्सर्ध्वं जुहुयात् द्वादशाहुतीः ।
 भवैघमेघ भगवन्निरवद्यो निराश्रयः ॥ ८ ॥
 सर्वेश्वरस्तर्धशक्तिस्तुसम्पूर्णो व्युतो घशी ।
 व्यापी निरुद्धपाद्गुण्यो निर्धिकारो निरञ्जनः ॥ ९ ॥

नित्यो नित्योदितज्ञानो नित्यानन्द स्तुनिष्कलः ।
 भनाद्यन्तो ऽ निधनो वासुदेवो विभूतिमान् ॥ १२० ॥
 भूवैवश्व ततः कुर्यात्पूर्णया पुनरेवहि ।
 स्थितं वैभवदीक्षाया म्मुमुक्षो रैश्वरे पदे ॥ १ ॥
 यत्रस्थो धाम चाभ्येति ह्यचिरा त्पारमेश्वरम् ।
 ईश्वरेच्छावशेनैव देहपातान्महामते ॥ २ ॥
 भोगेच्छोः पद्मनाभीय उभयेच्छोः पदद्वये ।
 शक्तिमच्छक्तियोगेन त्वथ बुद्धिमयेध्वनि ॥ ३ ॥
 निवेश्यो देहपातान्तं काल मुद्धृत्य तत्पदात् ।
 गन्तरुद्धो यथा काष्ठा त्पावकश्च पृथक्कृतः ॥ ४ ॥
 न भूय स्सह काष्ठेन साम्य मिति तथा पुमान् ।
 योजितो ध्वान्तरे भूयो नैति तन्मयतां ततः ॥ ५ ॥
 समाधिप्रच्युतिं कृत्वा विनिवेश्यात्मनोऽग्रतः ।
 यथावदुपदेष्टव्यं स्तस्याध्वाच्च सितासितः ॥ ६ ॥
 सस्थितो य स्त्वभेदेन भिन्नरूपः परात्मनि ।
 वेद्यवेदकनिर्मुक्त मच्युतंब्रह्मयत्परं ॥ ७ ॥
 तच्छब्दब्रह्मभावेन स्वशक्त्यास्वयमेवहि ।
 मुक्तयेखिलजीवाना मुदेतिपरमेश्वरः ॥ ८ ॥
 तदव्यक्ताक्षरविद्धि तन्त्राशब्दोपथाकलः ।
 पृथग्वर्णात्मनायाति स्थितयेनेकधास्वयं ॥ ९ ॥
 नोयान्तिनिश्चयत्र चातुरात्म्यादनुग्रहात् ।
 ऋतेवेदविदोविप्रा स्वेतस्मिन् प्रथमेश्वरे ॥ १३० ॥
 सशब्दमूर्तिर्भगवा नभ्येतिचकलात्मना ।
 तद्गृह्योपुज्यतेयेन तन्निष्ठानां हि कर्मिणां ॥ १ ॥
 नपाद्गुण्यमलोत्थाच्च यावन्मूर्तिं निरञ्जनम् ।
 बद्दकेनान्यथामूर्तं ततगृहीतुं नियुज्यते ॥ २ ॥

तत्त्वाःकलामयास्सधे प्रभवाप्ययलक्षणाः ।
 पूर्वोक्ता वासुदेवाद्या अद्भ्यश्चान्तापयोदिताः ॥ ३ ॥
 तेभ्योविनिर्गतामन्त्रा स्त्वणिमादि गुणैर्धुताः ।
 षट्कलांगलवैर्युक्ता येषुसंरूपानविद्यते ॥ ४ ॥
 व्यञ्जितन्तै स्तानिर्माणं तस्याद्यं पदसंज्ञकम् ।
 कर्मिणामात्मलाभार्थं मोहार्थतत्क्षयायच ॥ ५ ॥
 द्विस्त्वत्तभुवनंविश्वं गुणत्रयमयंहियत् ।
 तदशुद्धंजगन्नित्यं भोग्येप्राप्यं पृथक्स्थितम् ॥ ८ ॥
 इत्यध्वषट्कमुद्दिष्टं हेयोपादेयलक्षणः ।
 भुवनाध्वापदाध्वाच विनातुर्यपदेनतु ॥ ९ ॥
 हेयशेषमुपादेयं कर्मिणान्तदपेक्षया ।
 व्यपेक्षया प्युपेयश्च हेयपक्षे प्रयातिच ॥ १४० ॥
 किन्तुतत्प्राप्त्युपायं वै निस्तरंभेपरेपदे ।
 धिवेकपदसंस्थस्य दीक्षयासंस्कृतस्यच ॥ १ ॥
 धिचार्यमाणएवांहि विश्रामोपन्नवैस्फुटम् ।
 जायतेतत्परंब्रह्म वासुदेवाख्यमव्ययम् ॥ २ ॥
 अम्बरंपरमाणूनां ब्रह्मनामांस्पदंयथा ।
 तथानाद्यप्रबुद्धानां जीवानांहि निकेतनम् ॥ ३ ॥
 विज्ञेयम्भुवनानांच पदानामन्तरंहियत् ।
 विनेश्वरेच्छया तेषां मन्त्रावै क्रीडयन्तिच ॥ ४ ॥
 मायायेध्वद्वयेतस्मिन् सुखदुःखमयैःफलैः ।
 ईश्वरेच्छानुविद्धानां भक्तानांपरमेश्वरे ॥ ५ ॥
 गुरुणांदीक्षितानांश्चा प्याराधनरतात्मनाम् ।
 भवन्त्यध्वद्वयोर्ध्वस्था मन्त्राश्चाज्ञाप्रतीक्षकाः ॥ ६ ॥
 नयन्तिकर्मणस्सम्यक् मायायाध्वद्वयाद्बलात् ।
 रचस्थानमणिमादीनां भोगानां प्राप्तयेतुवै ॥ ७ ॥

नित्यो नित्योदितज्ञानो नित्यानन्द स्मुनिष्कलः ।

अनाद्यन्तो ऽ निधनो वासुदेवो विभूतिमान् ॥ १२० ॥

भूतवैवश्व ततः कुर्यात्पूर्णया पुनरेवहि ।

स्थितं वैभवदीक्षाया म्मुमुक्षो रैश्वरे पदे ॥ १ ॥

यत्रस्थो धाम चाभ्येति ह्यचिरा त्पारमेश्वरम् ।

ईश्वरेच्छावशेनैव देहपातान्महामते ॥ २ ॥

भोगेच्छोः पद्मनाभीय उभयेच्छोः पदद्वये ।

शक्तिमच्छक्तियोगेन त्वथ बुद्धिमयेध्वनि ॥ ३ ॥

निवेश्यो देहपातान्तं काल मुद्धृत्य तत्पदात् ।

अन्तरुद्धो यथा काष्ठा त्पावकश्च पृथक्कृतः ॥ ४ ॥

न भूय स्सह काष्ठेन साम्य मेति तथा पुमान् ।

योजितो ध्वान्तरे भूयो नैति तन्मयतां ततः ॥ ५ ॥

समाधिप्रच्युतं कृत्वा विनिवेश्यामनोग्रतः ।

यथावदुपदेष्टव्यं स्तस्याध्वाच सितासितः ॥ ६ ॥

सस्थितो य स्त्वभेदेन भिन्नरूपः परात्मनि ।

वेद्यवेदकनिर्मुक्त मच्युतं ब्रह्मयत्परं ॥ ७ ॥

तच्छब्दब्रह्मभावेन स्वशक्त्यास्वयमेवहि ।

मुक्तयेखिलजीवाना मुदेतिपरमेश्वरः ॥ ८ ॥

तदव्यक्ताक्षरविद्धि तन्त्रिशब्दोयथाकलः ।

पृथावर्णात्मनायाति स्थितयेनेकधास्वयं ॥ ९ ॥

नोयान्तिनिश्चयंयत्र चातुरात्म्यादनुग्रहात् ।

ऋतेवेदविदोविप्रा सवेतस्मिन् प्रथमेश्वरे ॥ १३० ॥

सशब्दमूर्तिर्भगवा नभ्येतिचकलात्मना ।

तद्गृह्योपुज्यतेयेन तन्निष्ठानां हि कर्मिणां ॥ १ ॥

नपाद्गुण्यमद्योत्याच यावन्मूर्तिं निरञ्जनम् ।

पदनेनान्यथामूर्तं ततगृहीतुं निपुज्यते ॥ २ ॥

तत्त्वाःकलामयास्तथै प्रभवाप्ययलक्षणाः ।
 पूर्वोक्ता वासुदेवाद्या भद्रचक्षान्ताययोदिताः ॥ ३ ॥
 तेभ्योविनिर्गतामन्त्रा स्त्वणिमादि गुणैर्धुताः ।
 षट्कलांगलयैर्युक्ता येषुसंख्यानाविद्यते ॥ ४ ॥
 व्यञ्जितन्तै स्तनिर्माणं तस्याद्यं षट्संज्ञकम् ।
 कर्मिणामात्मलाभार्थं मोहार्थतदक्षयाय च ॥ ५ ॥
 द्विस्तप्तभुवनंविश्वं गुणत्रयमयाद्वियत् ।
 तदशुद्धंजगद्वित्यं भोग्यंप्राप्यं पृथक्स्थितम् ॥ ८ ॥
 इत्यध्वषट्कमुद्दिष्टं हेयोपादेयलक्षणः ।
 भुवनाध्वापदाध्वाच विनातुर्यपदेनतु ॥ ९ ॥
 हेयशेषमुपादेयं कर्मिणान्तदपेक्षया ।
 व्यपेक्षया प्युपेयश्च हेयपक्षे प्रयाति च ॥ १४० ॥
 किन्तुतत्प्राप्त्युपायवै निस्तरंभेपरेपदे ।
 विवेकपदसंस्थस्य दीक्षयासंस्कृतस्य च ॥ १ ॥
 विचार्यमाणएवांहि विश्रामोयत्रवैस्फुटम् ।
 जायतेतत्परंब्रह्म वासुदेवारूपमव्ययम् ॥ २ ॥
 अम्बरंपरमाणूनां ब्रह्मनोमोऽस्पदंयथा ।
 तथानाद्यप्रबुद्धानां जीवानांहि निकेतनम् ॥ ३ ॥
 विज्ञेयम्भुवनानां च पदानामन्तरंहियत् ।
 चिन्तेश्वरेच्छया तेषां मन्त्रावै क्रीडयन्ति च ॥ ४ ॥
 मायीयेध्वद्वयेतस्मिन् सुखदुःखमयैःफलैः ।
 ईश्वरेच्छानुविद्धानां भक्तानांपरमेश्वरे ॥ ५ ॥
 गुरुणादीक्षितानां च प्याराधनरतात्मनाम् ।
 भवन्त्यध्वद्वयोर्ध्वस्था मन्त्राश्चाज्ञाप्रतीक्षकाः ॥ ६ ॥
 नयन्तिकर्मणस्सम्पक्त्वा मायीयाध्वद्वयाद्बलात् ।
 स्वस्थानमणिमादीनां भोगानां प्राप्तयेतुवै ॥ ७ ॥

विरतस्यचतद्भोगात् स्वशक्त्या प्रेरयन्तिच ।
 स्वध्यापारवशेनापि तत्त्वाध्वन्यमृतोपमे ॥ ८ ॥
 यन्त्राणीमानिमन्येत, तृणानीवचर्सास्थितः ।
 धनुग्रहपरास्तस्य तत्त्वाद्भ्यक्षादयोमलाः ॥ ९ ॥
 नयनयस्ययतांसम्यक् साकलाध्वनिशाश्वते ।
 सपाद्गुण्यमयोग्रह्ण धासुदेवोभवमूर्तिभृत् ॥ १५० ॥
 नित्येस्वात्मनिसम्बन्धे शब्दग्रह्याभिधेध्वनि ।
 करोति योजनान्तस्य यत्रस्थ स्त्वयमेव हि ॥ १ ॥
 प्राप्नोति तत्परिज्ञानात् सुशान्तं भगवत्पदम् ।

सकषणः ।

देवघर्णाध्वविज्ञानं घद किं लक्षणं मम ॥ २ ॥
 प्राप्नोति तत्परिज्ञाना दध्वी सद्भासुदेवताम् ।

धीभगवान् ।

पञ्चाध्वकोशमुक्तस्य लब्धसत्तस्य चात्मनः ॥ ३ ॥
 सोलुभूतिपद याति धरासन्तानरूपधृत ।
 भिन्नघर्णमय शब्दः पूर्वलक्षणलक्षितः ॥ ४ ॥
 सचातुराम्पनिचयो विज्ञेयोहि तदात्मना ।
 प्रभवाप्यययोगेन शब्दभास्वरलक्षणः ॥ ५ ॥
 सकारान्तस्यकाराच्च हकारा दन्त एव हि ।
 प्रभवे टादशान्तस्तु भकारश्चतुरात्मनाम् ॥ ६ ॥
 गकार सव्ययपेनैव तुल्यतातोतयो स्मृता ।
 घर्णे व्यूहसमूहेस्मिन् ह्ययं ज्ञानसमाधिना ॥ ७ ॥
 विश्राम उदयो व्याप्ति रराध्यासुच देवताः ।
 अत्रैकैका परिज्ञेया मूर्ति र्धै त्वेवमेव हि ॥ ८ ॥
 युक्ता विश्रामपूर्णेण चतुष्केण समासतः ।
 दण्डवत्सन्निवेशेन संस्थिता ह्येव मेव हि ॥ ९ ॥

द्विपट्कं धारणानां च द्वादशाधात्मलक्षणम् ।
 सोपानभूतं यत् क्रान्त्या द्वादशान्तं विशेषपरम् ॥ १६० ॥
 नीलधैषं व्यस्मितभावेन हृत्पद्मोदरसंस्थितम् ।
 घर्णाध्वानं दीक्षितस्य शब्दब्रह्मेति यास्थितिः ॥ १ ॥
 संसेच्य हुतभुभूमिं प्राणीतेनोदकेनतु ।
 सह शिष्येण च्चात्मानं तेनैवाच्छिद्रासिद्धये ॥ २ ॥
 पूर्वयद्भूतिना कृत्वा लक्ष्म चाग्निं प्रणम्य च ।
 समुत्पाप ततो याया सं गृहीत्वाचपुतालयम् ॥ ३ ॥
 पूजयित्वा जगन्नीधं निवेद्य नियमाच्छिशोः ।
 खविशेषान् समासेन सान्तरान्योग्यतावशात् ॥ ४ ॥
 यथावद्वुपदेष्टव्यं तत स्तस्यार्चनं हृदि ।
 मुद्रासमन्वितो मन्त्रो न्यासध्यानपुरस्सरः ॥ ५ ॥
 इति कर्तव्यता शास्त्र संक्षिप्ता च साविस्तगा ।
 तत्समक्षं सत स्तेन सर्वकार्यं यथास्थितम् ॥ ६ ॥
 गुर्वर्चनं ततः कुर्यात् आत्मना द्वयनादिना ।
 पूरयित्वाभसा पाणि मर्त्यपात्रात्तु दक्षिणम् ॥ ७ ॥
 पङ्गमन्त्रसंज्ञकं क्षेप्तव्यं तस्य मस्तके ।
 मण्डलं प्रणवेनाय पाणौ सूर्यप्रभं स्मरेत् ॥ ८ ॥
 तत्राभिन्नं न्यसेत्प्राग्ब्रह्मैवं देवतागणम् ।
 कृत्वा धियार्चितं दद्यात् साशिषं तस्य मूर्धनि ॥ ९ ॥
 यथोक्ताच यथाभीष्ट मचिरादेव पुत्रक ।
 तथास्तु वैभवी सिद्धि मोंक्षलक्ष्मसमन्विता ॥ १० ॥
 इति वैभवादीक्षाया लक्षणं समुदाहृतम् ।
 तत्प्रयुक्तस्य सामान्यं सर्वमन्त्रगणस्य च ॥ १ ॥
 येन येन हि मन्त्रेण दीक्षा कार्याहि कस्यचित् ।
 तस्य तस्य तदीयानां पूर्वोद्दिष्टेन चर्मना ॥ २ ॥

कार्योत्राद्यवानान्तु विनियोगो यथोदितः ।
 समूहवद्ब्रह्मादीनां ज्ञानान्तानां समाचरेत् ॥ ३ ॥
 सह तत्त्वगणेनैव सर्वं मध्यात्मरूपता ।
 समभ्यूह्य ततः कुर्यात्प्राग्बुद्ध्यर्चनन्तु वै ॥ ४ ॥
 नेत्रकर्मणि हृद्बीजपद्भागानां विधीयते ।
 निरंगानांतु मन्त्राणां मंगमन्त्रोक्तकर्मणाम् ॥ ५ ॥
 प्रणवो विनियोक्तव्यस्सहकर्मपदेनतु ।
 सम्पाद्य विधिनानेन व्यूहदीक्षार्थिनां सदा ॥ ६ ॥
 किन्तु वै तत्र योक्तव्यं प्रत्येकस्मिन् हि कर्मणि ।
 चतुष्कं घासुदेवाद्यं बीजानां यत्पुरोदितम् ॥ ७ ॥
 एवमेवाद्यमन्त्रस्तु निःशेषः कर्मसंग्रहे ।
 योक्तव्यो ब्रह्मदीक्षायां षोडशकृत्वाच पूर्ववत् ॥ ८ ॥
 स्वरूपेण यथावस्थ मुक्तेष्ववसरेषु च ।
 किन्त्वेकवचनेनात्र देवानां प्रार्थना मता ॥ ९ ॥
 योजना त्वधिवाचोक्ता विज्ञातव्या समासतः ।
 नित्यदीक्षाद्वयस्यास्य नान्यन्मोक्षादृते फलम् ॥ १० ॥
 तत्रापि चातुरःस्त्रीया दीक्षा प्राक्कमलेक्षण ।
 पला हृदाति पाद्गुण्य भोगार्ति भावितात्मनाम् ॥ १ ॥
 फलं स्रक्चन्दनादीनां होमद्रव्यस्य चापि यत् ।
 कृत्वा सह चाभ्येति विलयं ब्रह्मदीक्षया ॥ १०२ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 दीक्षाधिधि नाम

एकोनविंशः परिच्छेदः ॥ ११ ॥

अथ विंशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

दीक्षालक्षणमुत्तमैषं सिरिणश्चाधिचक्रभृत् ।
 यथावच्चमुनिश्रेष्ठाः पुनरेवाब्रवीदिदम् ॥ १ ॥
 अथमण्ड [णं] स्पष्टष्ट [ण] स्प शास्त्रज्ञरययथार्थतः ।
 तप्ताभ्यां शंखचक्राभ्या मंकितस्य भुजद्वये ॥ २ ॥
 सम्यग्धृतोर्ध्वं पुण्ड्रस्य दत्तनाम्नश्च मन्त्रिणः ।
 समाराधनसक्तस्य पुत्रत्वश्चगतस्यच ॥ ३ ॥
 सिद्धयर्थसर्वमन्त्राणा मधिकाराप्तयेतुषा ।
 तत्कालंगुरुणाकार्यं यच्छिष्यस्याभिषेचनम् ॥ ४ ॥
 भगवद्भक्तियुक्तानां पंचकालरतामना ।
 संहितापारगणांच आचार्याणांचसन्निधौ ॥ ५ ॥
 यतीनांचद्दलक्षणां साधकानां महारमनाम् ।
 अथकुर्याद्गुरुस्सम्यक् चतुरश्रन्तुमण्डपम् ॥ ६ ॥
 सर्वोपकरणोपेतं मध्येभद्रासनान्वितम् ।
 तस्मिन्कुर्यादनन्ताद्यं सन्धानन्यासनोदितम् ॥ ७ ॥
 पूजापिठाद्यर्घ्यपुष्पाद्यै स्ततोदेवस्यसम्मुखम् ।
 बद्धपद्मासनंशिष्यं तत्रारोप्यकृतांजलिः ॥ ८ ॥
 कान्ताभिर्गीयमानन्तु स्तूपमानश्वन्दिभिः ।
 शंखाद्यैर्ध्यायमानन्तु पठ्यमानःतुमंगलैः ॥ ९ ॥
 जपमानंपरममन्त्रं ध्यायमानामिवाच्युतम् ।
 अष्टांगेनार्चयित्वात् कुम्भमादायवैष्णवम् ॥ १० ॥
 सतत्रस्थेनमन्त्रेण सम्यक्सद्भिर्व्यपेक्षया ।
 सहस्रावर्तितंकृत्वा शतावर्तितमेववा ॥ ११ ॥

- सिद्धयेद्भुतहेमाभं स्मृतमातमभिषिच्य च ।
 स्वाहान्तम्मन्त्रमुच्चार्य पुतंहकमलोदरात् ॥ १२ ॥
 एवमुत्तवानमोन्तन्तु ध्यात्वातंस्फटिकामलम् ।
 उद्गीर्यकर्णरन्ध्रेण तस्यहृत्पद्मगस्मरेत् ॥ १३ ॥
 चिच्छक्तिविग्रहंब्रह्म त्वाह्लादानन्दलक्षणम् ।
 समारोप्यधियासम्प कस्वाधिकारन्तुचाखिलम् ॥ १४ ॥
 प्रतिपाद्यार्चितंशुद्धं दिव्यभागमसंचयम् ।
 शुभमाराधनाधार मक्षसूत्रंचकिंकिणीम् ॥ १५ ॥
 सूक्तसुवैयोगपट्टंच शंखचक्रेकमण्डलम् ।
 चमसंसार्यपात्रंच दर्भान्कृष्णाजिनन्ततम् ॥ १६ ॥
 पादुकेपादपीठंच च्छत्रमासनदर्पणे ।
 मायूरंव्यजनंशुक्लं चामरंभगवद्द्वजम् ॥ १७ ॥
 यथार्हदण्डसहितं काषायेक्षौमवाससी ।
 समुत्थाप्यासनासर्व माहस्यस्त्रानजंजलम् ॥ १८ ॥
 विनिक्षिप्यशुचौस्थाने देवमभ्यर्च्यवैततः ।
 तादर्थ्येनतुसन्तर्प्य पूर्णांतंचाम्निमध्यगम् ॥ १९ ॥
 क्षान्त्वापूर्वोक्तविधिना सकुण्डान्मण्डलान्तरात् ।
 १ अर्घ्यपात्रसमूहाच्च बलिदानंसमाचरेत् ॥ २० ॥
 सोदकेनचभूताना मोदनेनास्त्रमुच्चरन् ।
 बलिम्मण्डलतःकृत्वा यागाभाराञ्चबाह्यतः ॥ २१ ॥
 कृतवान्तर्बलिदानन्तु प्रादक्षिण्येनघैपुरा ।
 अथऊर्ध्वंऽदेचोत्तवा शेषन्तन्मण्डलेर्वाहिः ॥ २२ ॥
 नमोस्त्वच्छ्रुतभूतेभ्य स्सर्वेभ्यस्सर्वदैवादि ।
 खदिकपतिभ्यस्सास्त्रेभ्य शान्तिं त्वैस्त्वस्यवैशिशोः ॥ २३ ॥
 पूजाद्यमुपसंहार्य दत्तशिष्टेनपूर्वम् ।
 घृतमण्डलमायेतु सितपद्मोत्सवतः ॥ २४ ॥

दत्तशिष्टैर्यजेत्त्वं सर्वदेवगुरुप्रभुम् ।
 तर्पयित्वाग्निमध्ये तु कुर्यात्तस्य विसर्जनम् ॥ २५ ॥
 तदीयमथ निक्षिप्य क्षमावटे वा जलांतरे ।
 करकंचारिस्तम्पूर्णं मपरं शुभलक्षणम् ॥ २६ ॥
 तत्रेष्टार्घ्यमन्त्रेण मध्ये मन्त्रास्त्रमुत्तमम् ।
 मध्वम्बुपयसापूर्णं मादाय विनिवेश्य च ॥ २७ ॥
 तदध्वतोर्ष्यकलशं तन्मध्ये स्त्रंचक्रगम् ।
 तमभ्यर्च्य पधान्यायं कृत्वाष्टशतमन्त्रितम् ॥ २८ ॥
 चपट्पदानिरुद्धेन मूलमन्त्रेण तम्पुनः ।
 दद्यात्तदन्तस्सार्णेन प्राग्बत् पीयूषधारिणम् ॥ २९ ॥
 निर्निर्द्रीकरणं कुर्यात् सर्वेषां मन्त्रवारिणा ।
 तदम्बुधारादानेन ध्यानोच्चारयुतेन च ॥ ३० ॥
 संविभज्याथ वैतेषां मन्त्रवानं सुधामयम् ।
 सुधायस्त्रवरंपश्चात्समन्त्रं चक्रगं न्यसेत् ॥ ३१ ॥
 आदाय तन्तोयकुम्भं अस्त्रमन्त्रमुदीरयन् ।
 भ्रामयेत्पूर्ववद्भारा मथमध्ये निधाय तम् ॥ ३२ ॥
 सम्पूर्णमुदकेनैव कृत्वा फलसमन्वितम् ।
 गुरुपागमतः कुर्यात्च्छिष्यः प्रपतमानसः ॥ ३३ ॥
 भगवद्यथागवद्भक्त्या कर्मणामनसागिरा ।
 दागोपयुक्तं सम्भारं तस्मै सर्वनिवेद्य च ॥ ३४ ॥
 सशिरःपाणियुगमन्तु कृत्वा वै च तदंग्रिगम् ।
 क्षान्तव्यस्तुमयत्नेन श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ ३५ ॥
 पंचरात्रविदस्तद्द्वयर्तोश्च स्नातकादिकान् ।
 सम्पूज्य विधिवद्दद्यात्तेषां शक्त्या च दक्षिणाम् ॥ ३६ ॥
 संवाहनपरात्कालो लब्धवानुज्ञान्तु गौरवीम् ।
 भ्रातृभिस्सदृचाश्रीयात् बहुभिः पूर्वदक्षितैः ॥ ३७ ॥

तथान्यैर्भगवद्भक्तै स्सुहृत्सम्बन्धिवान्धवैः ।
 ब्रजन्तं ब्रह्मशिष्यैस्तु कालेह्यन्यतत्रया ॥ ३८ ॥
 तदिच्छयाह्यनुब्रज्य निवर्तेताथवैयदा ।
 कृत्वातुषादपत्तनं रहु रासप्रदाक्षिणम् ॥ ३९ ॥
 धामोक्षात्सर्वसिद्धिनां भक्तानां भावितात्मनाम् ।
 परागतिर्गुरुर्भस्मात् प्रसाद्यस्मृतएवसः ॥ ४० ॥
 इतिश्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहिताया गभिर्येकविधि नाम
 विंशः परिच्छेदः ॥२० ॥

अथ एकविंशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

भगवानथविश्वत्मा चोद्दिशस्ताडकेतुना ।
 द्विजप्रधानापत्तन्म धाकर्णपवसांप्रवम् ॥ १ ॥

संरूपणः ।

नियमाङ्कं स्वरूपास्तु दातव्यादीक्षितस्यच ।
 गुरुणाप्रतिपन्नस्य शाखनेस्मिन् जगत्प्रभोः ॥ २ ॥

श्रीभगवान् ।

प्रायेकस्मिन्दिनियमे निर्गततु गुरोर्मुखात् ।
 प्रदूयादाहमित्येवं शिष्यशोकाग्निशान्तये ॥ ३ ॥
 नाकम्पागौरधीच्छाया देवी यानगतान्यापि ।
 गुरुवद्द्रुष्यगंध द्रष्टव्यो निपमेवहि ॥ ४ ॥

शयनासनयानाद्यं तदीयमभिवादयेत् ।
 भवन्द्भितस्सदाकुर्या द्वयापारं तद्गृहोखिलम् ॥ ५ ॥
 नासने तत्समक्षं च वस्तव्यं नचदक्षिणे ।
 संयन्त्रित स्संयतयाः तदाज्ञां सम्प्रतोक्षते ॥ ६ ॥
 तत्सन्निधौ तु नान्येषां प्रत्युत्थानं समाचरेत् ।
 कुर्यात्संशय विच्छिन्ति नतदादेशतोविना ॥ ७ ॥
 व्याख्यानमागमानां च योगाभ्यासश्चधारुणा ।
 एवमादिकमन्यच्च स्वगृहे न शुरागृहे ॥ ८ ॥
 न शंखचक्रपद्मांके भोजनव्यं भाजनेतुषु ।
 तल्लक्ष्मचोपलंकाष्ठं छोष्ठं वा फलकादिकम् ॥ ९ ॥
 क्रमणीयनपादेन कल्पयन्निवासनार्थतः ।
 भगवच्छासनज्ञाना माराधनरतात्मनां ॥ १० ॥
 यथोचितं यथाशक्ति पूजाकार्यासदैवादि ।
 प्रासादं देवदेवीय माचार्य पाश्चरात्रिकम् ॥ ११ ॥
 भश्चत्यश्च घटन्धेतुं सत्समूह शुरागृहम् ।
 दूरात्प्रदक्षिणीकुर्या त्रिकटात्प्रतिमाविभोः ॥ १२ ॥
 दण्डवरप्रणिपातैस्तु नमस्कुर्याच्चतुर्दिशम् ।
 नयानपादुकाढो नसोपानत्कपादभृत् ॥ १३ ॥
 विनिक्षिप्तमनाभूवा सविशेद्भगवद्गृहम् ।
 नव्याख्यावसेरेकुर्या त्प्रत्युत्थानाभिवादाने ॥ १४ ॥
 नाभ्यतानां नमूर्खानां नास्तिकानां विशेषतः ।
 दातव्यस्संप्रवेशश्च नोपहासरतात्मनाम् ॥ १५ ॥
 नापूजितं समुद्र्याह्यं शासनं पारमेश्वरम् ।
 समक्षं नान्यभक्तानां नतत्सन्देह शान्तये ॥ १६ ॥
 प्रकाशनोयं ततोभा त्रचान्येन कुतोभयात् ।
 सुगन्ध फलपुष्पाद्य मपूर्वं मुचितंचपत् ॥ १७ ॥

अभोज्यं गुरुदेवाग्नि निवेदन विवर्जितम् ।

तस्करात्पतिताञ्चण्डा दम्भलोभसमन्वितात् ॥ १८ ॥

मात्राधि [लुब्धाद्धि] तं न गृहीयात् अभवतादुपचारतः ।

गृहीत्वाभगवद्विम्बं वृत्त्यर्थमदतीहयः ॥ १९ ॥

नगरापणवीधीषु तस्यदेवलकस्यच ।

दर्शनं स्पर्शनंचैव कुर्यात्संम्भाषणंताहि ॥ २० ॥

गापेत्तुभगवद्गार्थां योग्रामे नगरान्तरे ।

तम्प्रभुस्तावकंचैव पूजयेच्चैत्र [?] सर्वदा ॥ २१ ॥

विष्णुव्रतपरंचैव विष्ण्वायतनत्रासिनं ।

विष्ण्वालाप कथासक्तं विष्ण्वायतनमार्जकम् ॥ २२ ॥

श्रावकवैष्णवानांच विष्णुधर्मपरायणम् ।

पर्येष्टिकृद्वैष्णवानां मान्योचै विष्ण्वासदा ॥ २३ ॥

प्रातरुत्थाय चिन्वीयात् स्वारामात्स्वयमेवहि ।

पूजार्थं मर्द्धमन्त्रेण पुष्पादीन् प्रयतस्सदा ॥ २४ ॥

याया दरुण्य मथवा निर्वाधं हि तदार्जने ।

अकण्टकद्रुमोत्थाश्च कण्टकद्रुमजा अपि ॥ २५ ॥

हृथा स्तुगन्धाः कर्मण्या ग्राह्या स्वर्षेसितादयः ।

उत्तमगन्धाह्यकर्मण्या स्तवमसिद्धा स्तथैव च ॥ २६ ॥

चतुष्पथशिवावाप्त श्मशानावनिमध्यगाः ।

क्षता अशनिपाताद्यैः क्रिमिकीटसमावृताः ॥ २७ ॥

वर्जनीयाः प्रयत्नेन पत्रपुष्पफलादयः ।

अभ्युजानि सुगन्धीनि छितरक्तानि कानिचिद् ॥ २८ ॥

योक्तव्यानि पवित्राणि नित्य माराधकेन तु [नेतुवै] ।

सांक्रुराणि च पत्राणि भूगतान्येव मेवहि ॥ २९ ॥

विहितान्यर्चने नित्यं यथर्तुमभयानि च ।

नगृहे करवीरोत्थैः शुभुमे रचनं हितम् ॥ ३० ॥

विशेषत स्सकामस्य सिद्धिभूतिपुत्रस्य च ।

अतोऽन्यथा न दोषोऽस्ति दोष उन्मत्तकादिभिः ॥ ३१ ॥

• सद्योऽहतानां विहित स्व म्लानानां यदा क्रयः ।

प्रदान मन्त्रुसिक्तानां तेषां कार्यं न चान्यथा ॥ ३२ ॥

निर्दोषतां प्रयान्त्याशु मन्त्रिणा भवलोकनात् ।

भवन्ति भक्तिपूतानि ह्यन्मन्त्रनिरतात्मनाम् ॥ ३३ ॥

न कांस्यपात्रे भोक्तव्यं न तत्र विनिवेदयेत् ।

देवाय मधुपर्काद्यं तथा वै सति सम्भवे ॥ ३४ ॥

मृण्मयापसपात्रेषु न धूप मपि निर्देहेत् ।

धूपार्थं गुल्गुलु स्वाज्यो देयश्च सुरभिः परः ॥ ३५ ॥

सह घण्टारवेणैव दीपार्थं परिवर्जयेत् ।

भेदोमज्जातसीतैलं घृतं तैलचिमिश्रितम् ॥ ३६ ॥

नाविकं मधुपर्कार्थं दधिक्षीरादिकं शुभम् ।

कौलुथः कौलयः कार्णशात्युत्थो नोदनोहितः ॥ ३७ ॥

नापक्काञ्चं न मांसश्च नारनाळविभावितम् ।

न चाराधनकालेषु समुत्तिष्ठे स्वरान्वितः ॥ ३८ ॥

भासमाप्तिक्रियां चैव उपरोधेन केनचित् ।

भाधारा द्भगवद्विम्बा द्भद्रपीटा ज्जलच्युतिः ॥ ३९ ॥

न कार्या कण्टकै लोहैः मृदुकूर्चादिना विना ।

न स्त्रायां न स्वपे न्नग्नो न मौनं चाचरे दुरोः ॥ ४० ॥

नोच्चिष्टं संस्पृशेद् किञ्चि न्नाभ्रीया द्भगवद्भृद्दे ।

सन्निकर्षे न चाग्नेस्तु न गृहे मद्यसंकरे ॥ ४१ ॥

भक्तानां कृतदीक्षाणां व्यंगंशा [शशा] स्त्रार्थमे [ए] वच ।

न कुर्या तैर्जिगीषुस्सन् [अन्येषां धर्मशास्त्रं च]

लोभनिर्मुक्तयाधिया ॥ ४२ ॥

शिष्याणां विष्णुभक्तानां नित्यं कुर्याच्च संमहम् ।

मानमास्यकार्पण्य लोभमोहादयो ऽ गुणाः ॥ ४३ ॥

वर्जनीयाः प्रयत्नेन [नेतव्या स्ता नवं सर्वे]

यावज्जीवावधि क्रमात् ।

अकृत्स्ना द्रुपसन्नानां देशान्तरनिवासिनाम् ॥ ४४ ॥

इष्टोपदेशः कर्तव्यो नारायणरतात्मनाम् ।

यो नवेत्याच्युतं तत्त्वं पञ्चरात्रार्थं मेव च ॥ ४५ ॥

तथा सद्द्वैष्णवीं दीक्षां नानाशास्त्रीक्तलक्षणाम् ।

न तेन सह सम्बन्धः कार्यो भिन्नक्रमेण तु ॥ ४६ ॥

न शास्त्रार्थस्य शास्त्राणां बुद्धिपूर्वं उपप्लवः ।

आचर्तव्य इदाज्ञानात् पारम्पर्यक्रमं विना ॥ ४७ ॥

प्रष्टव्यो भगवद्भक्त आप्तो लक्षणकोविदः ।

प्रसिद्धं आर्जये वृद्धो नष्टं शास्त्रार्थलक्षणम् ॥ ४८ ॥

मुद्रामण्डलमन्त्राणां निरसन्देहपरेण च ।

भवितव्यं गुरुणां च सकाशात्सर्वदैव हि ॥ ४९ ॥

नच सर्वज्ञमन्त्राणां विना भावांशकेनतु ।

भानुकूल्यं गवेष्टव्यं म्मुक्त्वा मण्डलदर्शनम् ॥ ५० ॥

नाभिचक्रेतु हृत्पद्मे कन्दमूले गळाघटे ।

भ्रूमध्ये ब्रह्मरन्ध्रे च स्थाने प्वतेषु मन्त्रराट् ॥ ५१ ॥

रमर्तव्यं स्सूर्यसंकाशः प्रवासे शयने ध्वनि ।

मृगसूकरमांसानि नायान्मीनोत्थितानि च ॥ ५२ ॥

न हंसकच्छपीयानि न शृंगाटफलानि च ।

न तथा पक्षर्वाजानि न घटाग्रं समारुदेव ॥ ५३ ॥

छेद्यमानं न तत्पश्ये तद्दलं नाग्निना स्पृशेत् ।

पुण्यक्षेत्रं महातीर्थं सिद्धाश्रमं मनुजमम् ॥ ५४ ॥

घैष्णवीं पर्वदं घापि व्यस्तितस्थानं तथाच्युतम् ।

आसाद्य मण्डलं पृथ्वा चक्रं वा टादशारकम् ॥ ५५ ॥

निर्वाहणीयं विधिषत् चातुर्मास्यं महामतं ।
 गृहे संयमपूर्वं वा क्रमं कृत्वा तु कुड्यगम् ॥ ५६ ॥
 चतुर्विधेन रजसा प्रतिमाया अथाग्रतः ।
 संयुक्तानपि पूर्वोक्तैः एतांश्च समयान् सदा ॥ ५७ ॥
 निर्वाहकाणां भक्तानां प्रयच्छेत्सततं गुरुः ।
 ज्ञात्वा निर्वाहकं भक्तं तस्यादौ देशिकेनतु ॥ ५८ ॥
 समुद्दिश्यास्तु ते सर्वे निर्वहत्यथ येषु वै ।
 तेषु तेषु नियोक्तव्यो यथा न च्यवते पुनः ॥ ५९ ॥
 धावन्ति समग्रस्य छविघ्नास्तु विनायकाः ।
 विमुखा सिद्धयो यान्ति ह्यःपदो हि भवन्ति च ॥ ६० ॥
 ज्ञात्वैवं सायधानेन निर्वक्तव्यं हितान् प्रति ।
 सार मादाय वै बुद्ध्या निर्मध्य नियमोदधिम् ॥ ६१ ॥
 कृपया गुरुणादेय मशठानांतु पंचकम् ।
 भक्ति रग्नौ गुरौ मन्त्रे शास्त्रे तदधिकारिणि ॥ ६२ ॥
 नियतं पंचकं चास्य यथावत्परिपालनात् ।
 अनुष्ठानात् नान्येषां स्वातन्त्र्येण यथेच्छया ॥ ६३ ॥
 भव्यानां मनसोभीटाः प्रवर्तन्तेहि सिद्धयः ।
 ये ऽनिर्मलेन मनसा उपरोधात् कुर्वते ॥ ६४ ॥
 पालनं समयानां च ते मज्जन्त्यसितेध्वनि ।
 सुप्रसन्नं मनसा यथैतत्परिपाल्यते ॥ ६५ ॥
 तथा प्रसादं मभ्येति स्व आत्मातु द्वितैषिणाम् ।
 नूनं कालुष्यमुक्तानां स्थितानां मिह सत्पथे ॥ ६६ ॥
 समये साधकाचार्यपुत्रकाणां भवेत् शुभम् ॥ ६६ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायां

समयविधि नाम

एकाविंशः परिच्छेदः ॥ २१ ॥

अथ द्वाविंशः परिच्छेदः ।

संकर्षणः ।

लक्षणं ज्ञातुं मिच्छामि चतुर्णां देवसांप्रतम् ।

विज्ञातव्यास्तु कैलिङ्गैः भेदस्तेषां तु किंकृतः ॥ १ ॥

श्रीभगवान् ।

यश्श्रीमान् श्रद्धधानस्तु मतिमान् सुदृढवृत्तः ।

सत्यवाक् भगवद्भक्तो मिताशी संगवर्जितः ॥ २ ॥

शुर्वाराधननिष्ठस्तु स्थिरबुद्धिरतन्द्रितः ।

सद्रैष्णवकुले जातस्तु संस्कारैस्तुसंस्कृतः ॥ ३ ॥

पुरामाता पितृभ्यान्तु नीतस्सद्योग्यतापदम् ।

विमुक्तसंकरोदान्तः परब्रह्मशाक्तितः ॥ ४ ॥

साधुसंगमसाकांक्षशास्त्रार्थी स्वादलम्पटः ।

तत्संबन्धव्यसनवा न्धार्मिकाणां पथि स्थितः ॥ ५ ॥

शुभकर्मरतो निरपमदीनस्साववान्क्षमी ।

धीरोदयापरश्वैव साधूनामुपकारकृत् ॥ ६ ॥

निर्मलाम्बरधारीच विमलांगस्सदैवहि ।

प्रियभाषी प्रसन्नास्यः परद्रव्येष्वलोलुपः ॥ ७ ॥

परदारस्पृहामुक्तस्सद्विवेकपदाश्रितः ।

क्षत्रविद्वृच्छूद्रजातीयो मद्यमांसेष्वलम्पटः ॥ ८ ॥

शौचस्वाध्यायनिरतस्सन्तुष्टस्सततोद्यतः ।

वच्छिष्टयर्जनपरश्चक्रततत्तनुस्सदा ॥ ९ ॥

मानमात्सर्यकार्पण्यपरियागपरोमहान् ।

देषेष्वेसदोद्युक्तो दम्भाचारविषर्जितः ॥ १० ॥

निशेषाणा मकर्मण्य द्रव्याणां परिहारकृत् ।
 मातु जैनकनिष्ठानां सद्बन्धूनांच घत्सलः ॥ ११ ॥
 उक्तनिर्वाहकश्चाभी नित्यनीचासनप्रियः ।
 सर्वेषामूर्ध्वतो नित्यं स्थितिकामपरायणः ॥ १२ ॥
 यंशोद्धारैकरतया सुधियालंकृतस्तदा ।
 गुरुमसादादन्पत्र स्वगृहेवागुरंगृहे ॥ १३ ॥
 लब्धदर्शनमात्रो वै मन्त्रमूर्तेस्तुमण्डले ।
 गुरुर्यथाक्षणेनैव प्रोक्षणेनेव संस्कृतः ॥ १४ ॥
 बुद्ध्यतेताघताचैव कृतार्थोऽस्मीति सांप्रतम् ।
 ततःप्रभृतिकाळाच्च सुप्रसन्नाच्च देशिकात् ॥ १५ ॥
 पाठपूर्वाद्दिशास्त्रार्थं मभ्यर्थयति योनिशम् ।
 श्रुत्वाविचारयत्यर्थो नैकान्तेविजनेस्थितः ॥ १६ ॥
 नाभिमानपदंयाति सुसम्पूणोऽपिचोदितः ।
 शिक्षयत्यथनान्येषां लुब्धस्स्वार्थस्य सिद्धये ॥ १७ ॥
 नोद्गाहयतिशास्त्रार्थं मभ्यर्थयतियोनिशम् ।
 नविक्रियामवाप्नोति ह्याक्षितोऽप्यथसंसदि ॥ १८ ॥
 नमन्यतेतदासम्य ग्विजेऽप्यामीति घादिनः ।
 कुण्डमण्डलमुद्राश्च पीठविम्बालयेषुच ॥ १९ ॥
 समन्त्रेषुच बुद्धिस्थं नित्यंकुर्याच्च संग्रहम् ।
 अयनादिपुंजालेषु प्रत्यहं त्वस्यसम्भवात् ॥ २० ॥
 देवमर्चापयेत्कुर्यात् स्वयं वामान्त्रमर्चनम् ।
 शुभादिष्टो गुरुणांच कुर्यात्पादाभिवन्दनम् ॥ २१ ॥
 कार्यातिशानजिज्ञासा ययायानयप्रसन्नताम् ।
 प्रसाद्यविधिवत्पृच्छे दबुद्धमथविस्मृतम् ॥ २२ ॥
 विज्ञातमपवाहात् मात्रार्थैःपरिचोदितः ।
 बलसाक्षिणां स्वकामुद्गां गुप्तां कृत्वा प्रकाशयेत् ॥ २३ ॥

संस्कृतश्रुतपाठाभ्यां स्वगुरुप्रार्थयेत्ततः ।
 भगवद्यागपूर्वन्तु पुत्रकाख्यपरम्पदम् ॥ २४ ॥
 भस्त्रिधानात् स्वगुरोः प्रार्थयेत्तत्प्रतिष्ठितम् ।
 तदभावात्तुवैचान्यं क्रमात्सद्वैष्णवोद्दिष्टः ॥ २५ ॥
 नान्यदर्शनसंस्थन्तु गुरोर्यस्माद्वैष्णवात् ।
 कर्मतन्त्रं सन्त्रं च द्रव्यसंघातजम्फलम् ॥ २६ ॥
 नूनं वैफल्यमायाति तस्मात्तं परिवर्जयेत् ।
 द्रव्यमन्त्रक्रियाभाव भेदात्फलमनश्चरम् ॥ २४ ॥
 जायते कर्मिणां शश्व दभेदाद्वैश्वकर्मिणाम् ।
 सर्वत्रसमबुद्धीनां मात्मन्यभिरतात्मनाम् ॥ २५ ॥
 लोकाचारविपुक्तानां यज्ञविप्रादिगान्तुवै ।
 ज्ञात्वैवैसद्वैस्यस्य सम्बन्ध स्सफलो भवेत् ॥ २६ ॥
 सर्वदासतपास्तव्य इहामुष्मिकसिद्धये ।
 लिङ्गैरेतैः परिक्षेप स्सद्विज्ञानैरकृत्रिमैः ॥ २७ ॥
 आचार्यैस्समयीनाम शिष्योजात्याचतुर्विधः ।
 एवं पुत्रकपूर्वाये परिक्षेपास्तु तत्रयः ॥ २८ ॥
 किन्तु तस्य विशेषोय स्तमिदानानिबोधतु ।
 विज्ञातागुरुणापस्य विनियोगात्कृतार्थता ॥ २९ ॥
 स्वल्पमद्भ्योत्तमाद्येन शिक्षितेनागमेन च ।
 तस्यानुग्रहबुध्यात्तु भाभू [हू] तस्याच्युतालये ॥ ३० ॥
 कृत्यानिरीक्षणाद्यश्च देवधाग्नि षदेत्स्वयम् ।
 तुष्टोमन्त्रमयं सन्मयक् सार्घ्यपुष्पाक्षताजलिः ॥ ३१ ॥
 ततः प्रभृति कालाद्य ध्यानं न्यासादिकं धिना ।
 पूजनं मन्त्रमात्रेण यद्विषयं णयजितम् ॥ ३२ ॥
 योग्यतापदसिद्धयर्थं दत्तम्बिम्बेषु घास्यते ।
 सामान्यधिधिनाघोस्तो गुरुणाघास्यं पाच्युतम् ॥ ३३ ॥

सतयेतितद्रुक्त्व मत्तस्वेमुदितस्सदा ।
 आलोचयन्तु शास्त्रार्थं स्वमुद्रामुद्रितन्तुषु ॥ ६४ ॥
 शक्त्यानिरीक्षमाणश्च योगक्षेमादिकंशुरोः ।
 तदाराधननिष्ठस्तु तच्चित्तस्तत्परायणः ॥ ३५ ॥
 चमाक्षिप्तस्तदादेशा न्मन्त्रमुद्राद्वयंघिना ।
 कीर्त्यैर्ष्वशुरोर्ब्रूयात् ज्ञातंशास्त्रार्थं मुत्तमम् ॥ ३६ ॥
 विचार्यस्वधियास्त्रम्य ग्वैष्णवानां हि संसदि ।
 यथानैतिजनानांच मध्ये मात्सर्षभूमिताम् ॥ ३७ ॥
 सशिष्यःपुत्रकोनाम स्वपुत्रादधिकस्तदा ।
 साधकाख्येविज्ञोषोय स्त मिदानींनिबोधमे ॥ ३८ ॥
 पूर्वव ह्यब्धदीक्षस्तु मन्त्राराधनतत्परः ।
 स्नानादिना खिलेनैव देवभूतेन कर्मणा ॥ ३९ ॥
 सिद्धये स्वात्मन श्वैष लोकानां सा [रा] धनाय च ।
 वने वा यतनोद्देशे स्वगृहे वा मनोरमे ॥ ४० ॥
 मन्त्रस्त्रेवाघर्षदानं च कुर्यां न्मन्त्रव्रतं महत् ।
 परमः पाळनीयश्च तेनैव समयस्तदा ॥ ४१ ॥
 यदतीघञ्च संलब्धं यच्छक्तयानन्दमात्मनि ।
 तदाश्चर्यं न वक्तव्यं पूजापूर्वं शुरो विना ॥ ४२ ॥
 आत्मीयमुद्रासंयुक्तो नित्योद्युक्तस्त्वकर्मणि ।
 श्रद्धया यस्त्वबोद्धव्यस्तसाधको भगवन्मयः ॥ ४३ ॥
 द्विगैः पूर्वोदितैः युक्तस्त्वभिद्युक्तो विशेषतः ।
 अक्षुग्रहार्थं गुरुणा भक्तानां विनियोजितः ॥ ४४ ॥
 पदानि पदमन्त्राणां सार्थकानि च वेत्ति यः ।
 वाच्यवाचकभावेन सांगनांगवशेन वा ॥ ४५ ॥
 कराधिग्रहकल्हारशक्रन्यासार्थमेव च ।
 समेन विषमेणैव स्रष्टुञ्चित्रादिकेन च ॥ ४६ ॥

सङ्कर्षणः ।

ज्ञातोविभघदेवानां देवबीजगणोमया ।

अधुनाज्ञातु मिच्छामि तत्पिण्डनिचयोदियः ॥ २ ॥

श्रीभगवान् ।

पथाक्रमोदितानाञ्च देवानांविनिबोधतु ।

पिण्डमन्त्रगणंमत्त स्सावधानेनचेतसा ॥ ३ ॥

नाभेरष्टमबीजंयत् स्थितन्तत्सप्तमोपरि ।

तदधश्चोत्तरंचाक्षा दरान्तेनविभूषयेत् ॥ ४ ॥

अधोत्तरंचाक्षदेशा दादायतदधोन्यसेत् ।

बीजनेमेद्वितीयंयत् पद्भ्यामद्भ्येतदासने ॥ ५ ॥

आधारषष्ठसंरूढं कुर्याद्वैनाभिषप्तमम् ।

भरात्षष्ठस्यचोर्ध्वेत् नाभिपूर्वंन्तुविन्यसेत् ॥ ६ ॥

सप्तमंचाष्टमंचापि ह्युपर्युपरिवैक्रमात् ।

अथाष्टमंनाभिदेशा दारूढंसप्तमोपरि ॥ ७ ॥

तदधोमध्यमंचाक्षनवमंपरिकीर्तितम् ।

भूयोरात्पंचम [त] स्योर्ध्वे दद्यान्नाभितृतीयकम् ॥ ८ ॥

बाह्यात्तृतीयन्तन्मूर्ध्नि पिण्डोपंदशमस्मृतः ।

द्वितीयंनाभिदेशाच्च तत्तृतीयंतदूर्ध्वगम् ॥ ९ ॥

नेमेराद्यन्तमूर्ध्वेत् स्मृतमेकादशतियदम् ।

अधोनाभिचतुर्थस्य सप्तमंविनिषेप्यन्व ॥ १० ॥

तदधोनेमिपूर्वंन्तु एतद्वादशमंस्मृतम् ।

नेमेखिदशमादाय तदधोयोजयेत्क्रमात् ॥ ११ ॥

सप्तमं च चतुर्थं च पुन नांभे महामते ।

भरात्षष्ठासना स्सर्वे पिण्डमेतद्योदशम् ॥ १२ ॥

नाभे श्वतुर्थं मादाय तदूर्ध्वं सप्तमं न्यसेत् ।
 नवमं चोपि तन्मूर्ध्नि एत द्विद्धि चतुर्दशम् ॥ १३ ॥
 नेमे श्वतुर्थसंख्यस्य ऊर्ध्वाधोभ्या त्रिधेश्य च ।
 षर्णं नाभिद्वितीयं तत् तरपंचदशमं स्मृतम् ॥ १४ ॥
 यद्विंशसंख्यकं बाह्या दादापाराख्यमण्डलात् ।
 सान्तिमेन च षष्ठेन वृत्तमायादनन्तरम् ॥ १५ ॥
 नेमेस्सप्तमवर्णस्य ऊर्ध्वाधोभ्या त्रिधेश्य च ।
 नाभिदेशा द्वितीयं य द्विद्धि सप्तदशन्तु तत् ॥ १६ ॥
 नवमं नाभिदेशाच्च सप्तमस्थोपरि न्यसेत् ।
 यथाष्टमं नाभिदेशा कुर्यात्सप्तमंमूर्ध्वंगम् ॥ १७ ॥
 द्वितीयमपि तस्याध तस्मा द्वै नाभिमण्डलात् ।
 अस्य त्रयोदशा दूर्ध्वं न्यूनविंशतिमन्तु तत् ॥ १८ ॥
 नाभे श्वतुर्थं तस्योर्ध्वं तत्तृतीयं तदूर्ध्वंगम् ।
 तत्रैव सप्तमं य द्वै विद्धि विंशतिमं त्विदम् ॥ १९ ॥
 द्वितीयस्याष्टमं नाभे वर्णस्योर्ध्वं नियोज्य च ।
 भरा त्पष्ठं च तस्याधः कुर्यात्तदनु छांगलिन् ॥ २० ॥
 नवमं नाभिदेशाच्च तृतीयस्योपरि न्यसेत् ।
 द्वितीयं तदधः कुर्यात्त्रयोविंशतिमं स्मृतम् ॥ २१ ॥
 अष्टमं सप्तमं नाभे द्वितीयं प्रथमं ततः ।
 क्रमेण योजये श्लेष भरा त्पष्ठस्य मूर्धनि ॥ २२ ॥
 नेमे स्सप्तमं मादाय तदधो नाभिसप्तमम् ।
 तत्तृतीयं च तस्याधः चतुर्विंशतिमं स्मृतम् ॥ २३ ॥
 नाभे स्तृतीयं तस्योर्ध्वं द्वितीयं तस्योपरि ।
 निवेग्य नेमिपूर्वन्तु षड्विंश मधुनोच्यते ॥ २४ ॥

तेषा मर्थवशा चैव विनियोगं हि वस्तुषु ।
 ध्यानदैवतविज्ञाना द्वयापकावन्तु चाध्वनि ॥ ४७ ॥
 निर्लिङ्गं देवतानां च शब्दब्रह्मैव मेवहि ।
 यथावदनुजानाति स्ववर्णैः प्रागुदीरितम् ॥ ४८ ॥
 सांकर्यं मागमानां च वेत्ति वाक्यवशात्तु यः ।
 तत्र वै विविधं वाक्यं दिव्यं च मुनिभाषितम् ॥ ४९ ॥
 पौरुषं चारविन्दाक्ष तद्भेद मवधारय ।
 यदर्भादृच मसन्दिग्धं स्वच्छ मल्पाक्षरं स्मृतम् ॥ ५० ॥
 तत्पारमेश्वरं वाक्य माज्ञासिद्धं हि मोक्षदम् ।
 मशंसकं हि सिद्धीनां सम्प्रवर्तक मप्यथ ॥ ५१ ॥
 सर्वेषां रंजकं गूढं निश्चयीकरणक्षमम् ।
 मुनिवाक्यन्तु तद्विद्धि चतुर्वर्गफळप्रदम् ॥ ५२ ॥
 अनर्थक मसम्बद्ध मल्पार्थं शब्ददम्बरम् ।
 भनिर्वाहक माद्योक्ते वाक्यं तत्पौरुषं स्मृतम् ॥ ५३ ॥
 हेयं चानर्थसिद्धीना माकरं नरकावहम् ।
 प्रसिद्धार्थानुवादं यत् संगतार्थं विदक्षणम् ॥ ५४ ॥
 अपिचे त्पौरुषं वाक्यं ग्राह्यं तन्मुनिवाक्यवत् ।
 एव मादेय वाक्योत्थ भागमो यो महामते ॥ ५५ ॥
 सन्मार्गदर्शनं कृत्स्नं विधिवादं च विद्धि तम् ।
 तत्प्रमाण्यात्तु यत्किञ्चित् समभ्यूह्य यथार्थतः ॥ ५६ ॥
 पुर्यांपराविरोधेन निर्याद्वयति खबंधा ।
 भक्तानां घोदित सषेधं पदवाक्यप्रमाणवित् ॥ ५७ ॥
 स्वमुद्रालंकृतश्चापि य स्तदा चरुभृक्चरेत् ।
 स देशिको निषोद्धव्य स्वर्धे स्तर्वाधियो गुणैः ॥ ५८ ॥
 येदयत्यन्यथात्मानं योन्पदिमन् योजितं पदे ।
 कृत्वापेशान्तु हृदये स पाति नरकेधमः ॥ ५९ ॥

नो भाजनं स्यात् सिद्धीनां ऋतयागे कृते सति ।
 स्वमाचारं स्वकां जातिं स्वगोत्रं स्वगुरो गृहम् ॥ ६० ॥
 स्वपदं च स्वसंस्कारं माहू निषिद्धेन वै विना ।
 गोरय त्यचिरा द्यो वै पातित्य मुपपाति सः ॥ ६१ ॥
 तस्मा च्छ्रेयोर्धिना नित्यं नाभिमानं न तत्क्षपात् ।
 अधरोत्तरता सम्य गाचर्तव्या च कुत्रचित् ॥ ६२ ॥

संकर्षणः ।

मुद्राचतुष्टयं देव कीदृग्लक्षणलक्षितम् ।
 क्षायते यत्परिज्ञाना देशिकान्तं चतुष्टयम् ॥ ६३ ॥

भगवान् ।

यत्पूर्वबृहरेः प्रोक्तं शिरोमुद्रादिपंचकम् ।
 तदंगुष्ठविनिर्मुक्तं विद्धि न्यूनांगुलैः क्रमात् ॥ ६४ ॥
 चतुष्टयं चतुर्णान्तु गुर्वन्तानां यथास्थितम् ॥ ६४ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 अधिकारिमुद्राभेदविधि नाम

द्वाविंशः परिच्छेदः ॥ २२ ॥

अथ त्रयोविंशः परिच्छेदः ।

नारदः ।

कामपालेनदेवेश स्वयम्राक्षणसत्तमाः ।

स्रोदितोपतदधुना वधयामिसमासतः ॥ १ ॥

भरा त्र्यष्टासनं कुर्याद्द्वर्णनाभितृतीयकम् ।
 तदूर्ध्वं सप्तमं चैव अतोऽन्य मवधारय ॥ २५ ॥
 न्यूनं षड्विंशतिं नेमे स्तस्योर्ध्वाधोगतं न्यसेत् ।
 सप्तमं नाभिवर्णोभ्य स्वरवर्गाच्च पंचमम् ॥ २६ ॥
 नेमे राद्यद्वितीयं च आदाय तदधो न्यसेत् ।
 मध्यमक्षा न्महाबुद्धे रष्टाविंशतिमं स्मृतम् ॥ २७ ॥
 नवमं सप्तमं नाभे स्तृतीयं च तृतीयकम् ।
 अयोत्तरस्य मक्षाच्च आदाय तदधो न्यसेत् ॥ २८ ॥
 तृतीयं च द्वितीयं च नाभिदेशा दनन्तरम् ।
 नाभिद्वितीय मादाय सप्तमं तुर्यमेव च ॥ २९ ॥
 तृतीयस्याथ वै नाभे बाँडा दाद्यं तु मूर्धगम् ।
 अक्षमस्याथ वै नाभे रध ऊर्ध्वे द्वितीयकम् ॥ ३० ॥
 दद्यात्तदन्वरा त्र्यष्टं तस्यैवाधोगतं तु वै ।
 भरा त्र्यष्टस्य चोर्ध्वेतु नाभिपूर्वं च तत्परम् ॥ ३१ ॥
 विनिवेश्याष्टमं चापि षड्विंश मवधारय ।
 सप्तमं च तृतीयं च चतुर्थं नाभिमण्डलात् ॥ ३२ ॥
 योजयित्वा तदूर्ध्वं चाप्यराणां त्रिदशं न्यसेत् ।
 अथवा नवमं नाभे स्तृतीयं च द्वितीयकम् ॥ ३३ ॥
 तत्सप्तत्रिंशकं विद्धि नाभिदेशा दयाहरेत् ।
 भरा त्र्यष्टासनं पूर्वं द्वितीयं च तदूर्ध्वतः ॥ ३४ ॥
 नवमं चापि तस्योर्ध्वे पिण्डास्त्वद्यादिमं विना ।
 भरान्तायेन वै मूर्धा सर्वे कार्या ह्यलंकृताः ॥ ३५ ॥
 नमोन्ताः प्रणवाद्याश्च युक्ता स्तंज्ञापदै स्स्वधैः ।
 भरान्ताद्यं विना यस्य य ऊर्ध्वे वर्धते स्वरः ॥ ३६ ॥
 अधोवाताभिपूर्वेण सदृसा केषलं हितम् ।
 अपास्य च ततः कुर्यात्सर्वेषां पूजनाय च ॥ ३७ ॥

स्वेन स्वेनतु पिण्डेन सिद्धवच्चांगकल्पनम् ।
 नमः प्रणवसंज्ञास्याः जातिं कर्मवशात्पुनः ॥ ३८ ॥
 भातदुक्तातु यजनात् मोक्षनिष्ठ स्समाचरेत् ।
 बीजपिण्डपदोत्थानां विनियोगन्तु चाखिलम् ॥ ३९ ॥
 किन्तुषेयां वैभवी मुद्रा देयाराधनकर्मणि ।
 तदंगमुद्राश्चांगानां योज्या मन्त्रैस्स्वकैस्सह ॥ ४० ॥
 ... .. सैह्यमन्त्रोदितं मया ।
 दीक्षापूर्वं हि मन्त्राणां चातुर्वर्गं तयासनम् ॥ ४१ ॥
 लक्षणं पदमन्त्राणां मयेदर्शितं निबोधतु ।
 यैर्विना लब्धसत्तानां मर्चनं हि न जायते ॥ ४२ ॥
 विश्वातीताय विमलपदं विद्याविधायिने ।
 पद्मनाभाय वै विश्वव्यापिने तदनन्तरम् ॥ ४३ ॥
 चतुर्विंशशाक्षरं विद्धि एतसंख्यं परं शृणु ।
 ज्योतीरूपाय पंचार्णं पदं गगनमूर्तये ॥ ४४ ॥
 ध्रुवाय दद्यात्तदनु परमन्त्रशक्षरं ततः ।
 पदमाप्तिचतुर्वर्णं हेतुधेवत्रयक्षरं त्विति ॥ ४५ ॥
 अनन्ताय पदं दद्यात्ततो परिमिताय च ।
 सर्वाश्रयाय तदनु तदन्ते धृतशक्तये ॥ ४६ ॥
 एतद्विंशतिसंख्यं च द्वाविंशं क्रमतः शृणु ।
 नमो भगवते कृत्वा वासुदेवाय वै ततः ॥ ४७ ॥
 सर्वशक्तयामने नन्तमूर्तयेतु पदं त्विति ।
 विद्ध्या [द्या] रमने महाशब्दं पुरुषाय पदं ततः ॥ ४८ ॥
 मोहमायापदं चैव ततो विध्वंसिने तु वै ।
 सदोदिताय शब्दं तु सर्वशक्ति पदं ततः ॥ ४९ ॥
 नियोक्तव्यं चतुर्वर्णं सर्वाविंशशाक्षरं स्मृतम् ।
 पदं वेदविदे विश्वव्यञ्जकाय ततो भवेत् ॥ ५० ॥

तदन्ते विश्वपतये ततो वै परमात्मने ।

। एष विंशतिभिर्वर्णैः शृणु सप्तदशाक्षरम् ॥ ५१ ॥

ज्ञानात्मने पदं कुर्यात् संविच्छब्द मतः परम् ।

पदं प्रकाशाशयाय शान्तरूपाय वै ततः ॥ ५२ ॥

अनन्तशक्तयेसर्वं व्यापिनेतदनन्तरम् ।

जगन्मयायतदनु विश्वरूपायवैपदम् ॥ ५३ ॥

एकाविंशतिभिर्वर्णै रयमुक्तोपरंशृणु ।

सत्सत्वपदमादाय गुहाशयपदंततः ॥ ५४ ॥

ततःपरमहंसाय ततोमानसचारिणे ।

न्यूनविंशत्यक्षरश्चैवा धातोयज्ञमूर्तये ॥ ५५ ॥

पदमादायतदनु विश्वान्तवर्तिनेतुवै ।

ततोभुवनशब्दन्तु वराहायपदंत्वथ ॥ ५६ ॥

विभृतिस्वामिनेचेति चतुर्विंशाक्षरस्त्वयम् ।

नमोभगवत्तेदद्या ततोवै [वासुदादये] वामबाधिये ॥ ५७ ॥

जहज्जलेन्धनपदं प्रदीप्तपदमेवतु ।

वीर्यापफट्पदन्तेतु एतत्संख्यस्त्वयंस्मृतः ॥ ५८ ॥

सर्वान्तश्चारिणेदद्यात् प्रसन्नपदमेवच ।

मूर्तयेथतदन्तेवै दद्याद्धर्मात्मनेपदम् ॥ ५९ ॥

षोडशाक्षरमेतद्वै अतोशुद्धतमंशृणु ।

सर्वविद्येश्वरायाय दद्याद्वाक्पतयेततः ॥ ६० ॥

पदम्पदपदादाय ? [विदेदद्यात्] ततोवाग्बिभयेयिति ।

न्यूनविंशाक्षरोल्लेष स्त्वपरंकथयामिते ॥ ६१ ॥

योगैश्वर्यप्रदायाय योगनिद्रारसेतिच ।

निरतायपदं दद्याद्भगवान्जलशापिने ॥ ६२ ॥

त्रिरष्टवर्णसंख्यश्च भयमेकाधिकस्तुयै ।

भगवात्पदमादाय अनन्तपलशक्तये ॥ ६३ ॥

तेजोमयायभुवन भृतेयद्वयक्षरंपदम् ।
 तदन्तेविनियोक्तव्यं पदं वैकच्छपात्मने ॥ ६४ ॥
 षड्विंशार्णमिमं विद्धि मन्त्रं मन्त्रविदांवर ।
 यज्ञांगदेहायाद्याय महापदमतः परम् ॥ ६५ ॥
 चराहायततोदद्यात् पुराणपुरुषाय वै ।
 दद्यात्ततः प्रजाशब्दं तदन्तेपतयेपदम् ॥ ६६ ॥
 चतुर्विंशक्षरं मन्त्रं मेतन्मन्त्रविदांवर ।
 नमो भगवते कृत्वा नारासिंहाय वै ततः ॥ ६७ ॥
 तेजोनिधेपदं दद्यात् पदं हनद्वनेति च ।
 ततो विकर्मजाद्यं वै शब्दं पश्चाक्षरं भवेत् ॥ ६८ ॥
 द्रुक्कृतं हितदन्ते वै सप्तविंशक्षरस्त्वयम् ।
 आदायामृतमूर्ते वै ततो ज्ञानबलात्मने ॥ ६९ ॥
 सर्वेश्वराय भगव न्यूनविंशक्षरस्त्वयम् ।
 आदाय पुण्डरीकाक्ष पदं वै परमेश्वर ॥ ७० ॥
 ततस्सकलशब्दन्तु सुखसौभाग्यवैपदम् ।
 निधयेवांछितपदं ततस्सिद्धिप्रदेति वै ॥ ७१ ॥
 पदश्चाखिलदुःखेति ततस्तु शमनाग्रये ।
 भानन्दसुन्दरपदं ततो लक्ष्मीपदन्यसेत् ॥ ७२ ॥
 पतयेशब्दमुच्चार्य पंचाशार्णस्त्रिंशज्जितः ।
 सदसत्पदमादाय मूर्तये तदनन्तरम् ॥ ७३ ॥
 विश्वोत्तमाय तदनु ततो मृतनिधेतु वै ।
 षोडशार्णस्त्रयं मन्त्रं उक्तः कान्तात्मनो विभोः ॥ ७४ ॥
 पुरुषोत्तमाय शब्दं ततस्सिद्धिप्रदेति वै [ततो प्रतिहतेति च] ।
 शन्तये च पदं दद्यात् सर्वेश्वरपदंततः ॥ ७५ ॥
 समग्रो ग्रभयेत्यत्र निवारणपदन्ततः ।
 सप्तविंशक्षरो मन्त्र उक्तश्चातः परं शृणु ॥ ७६ ॥

नियन्त्रेपदमुद्धृत्य तदन्तेविश्वहेतवे ।

परब्रह्मसमेतञ्च सैतवे भोमनन्तरम् ॥ ७७ ॥

मन्त्रोद्विरष्टवर्णश्च कथितोवचम्यतःपरम् ।

पदमप्रतिमेत्यादौ प्रभावन्तदनन्तरम् ॥ ७८ ॥

महाविभूतेतदन्तु महामायापदन्ततः ।

अथदर्शकशब्दन्तु तदन्तेत्तालकेतधे ॥ ७९ ॥

चतुर्विंशाक्षरोमन्त्र स्वयमुक्तस्समासतः ।

शान्तात्मनेपदंदद्या तदन्तेयमविन्यसेत् ॥ ८० ॥

नियमाश्रयापदद्या त्परमधिप्रदायच ।

नारायणायशब्दंते पूर्वसंख्यासमंस्मृतम् ॥ ८१ ॥

भवभंगपदंचैव कारिणेतदनन्तरम् ।

ततोभगवतेशब्दं दत्तात्रेयापवैततः ॥ ८२ ॥

वर्णाश्रमपदंचाय धर्मशब्दमतःपरम् ।

परिग्रहापमणय मष्टाविंशाक्षरस्स्मृतः ॥ ८३ ॥

सर्धलोकमयापेति सर्वज्ञापपदन्ततः ।

सर्वेश्वरायन्यप्रोध शयनायपदंत्वथ ॥ ८४ ॥

त्रयोविंशत्यक्षरश्च स्वयमन्यनिबोधतु ।

भूतशब्दमयादाय भावनायतदन्ततः ॥ ८५ ॥

शब्दंविश्वात्मनेचाय विमलेतिपदन्ततः ।

दद्याद्विदितशब्दधै तदन्तेविभवापच ॥ ८६ ॥

षड्विंशार्णस्वययंमन्त्रः परमस्मान्निबोधतु ।

भूतशब्दमयादाय व्यापिनेतदनन्तरम् ॥ ८७ ॥

पदंसहस्राचिभेतु दद्यात्पंचाक्षरंशुभम् ।

त्रिविक्रमायापपदं सतोपरिमितेतिच ॥ ८८ ॥

प्रभाषापपदंदद्या त्रयोविंशाक्षरस्स्मृतः ।

नरनायापशब्दन्तु पुरुषमघरापधै ॥ ८९ ॥

भातमध्यानपरायेति णापवैद्वचक्षरन्ततः ।
 एकविंशशक्षरोमन्त्र स्ततोन्यमवधारय ॥ ९० ॥
 नारायणापशब्दन्तु दद्यान्निरतिवैपदम् ।
 शयानन्दमयापेति पदन्निरभिमानवै ॥ ९१ ॥
 पदासक्तायतदन्तु पञ्चविंशशक्षरस्रवयम् ।
 परायपदमादाय ततोवैपरमात्मने ॥ ९२ ॥
 योगेश्वरायहरये मन्त्रोयंषोडशशक्षरः ।
 सप्तार्णपदमादाय प्राहूनमःपरमात्मने ॥ ९३ ॥
 कृष्णायशब्दंतदन्तु कमलंश्यक्षरन्ततः ।
 दल्लशब्दन्तुवितत नेत्रायस्रदनन्तरम् ॥ ९४ ॥
 अक्षिष्ठायब्रह्मणैवै अष्टाविंशशक्षरस्ततः ।
 भगवन्पदमादाय युगान्तदहनेतिच ॥ ९५ ॥
 दीप्तयेपपदंदद्यात् संसारपदमेवादि ।
 बन्धविच्छेदकर्त्रैवै द्वाविंशार्णस्रवयंस्मृतः ॥ ९६ ॥
 पदंचतुर्भूतयेवै चतुर्गतिमयायच ।
 शरदार्द्रभृतेदद्या च्छरदिन्दीवरत्विषे ॥ ९७ ॥
 ततोभगवतेदद्या दभिरामपदन्ततः ।
 क्षरीरायपदंचैव त्वष्टाविंशशक्षरस्स्मृतः ॥ ९८ ॥
 दद्याद्विदितशब्दवै परमार्थपदन्ततः ।
 ततोवेदविदेशब्दं विदुषेव्यापकायच ॥ ९९ ॥
 स्वामिस्तदन्तुषैदद्या द्व्यक्षरंचापरम्पदम् ।
 अयंविशतिभिर्षणै रुक्मस्रवयन्यमतःशृणु ॥ १०० ॥
 दद्याद्गुरुदशब्दन्तु तदन्तेवाहनेतिच ।
 स्रधंशास्त्रोद्यतोपेवमतःशु [शमयाशु] भमपेतिच ॥ १ ॥
 ततोधुनधुनादाय कर्मबन्धांस्ततोवदेत् ।
 धर्मपाहिततोदद्या जलधर्मतदोवदेत् ॥ २ ॥

चतुर्विंशाक्षरोमन्त्र एषवक्ष्याम्यतःपरम् ।
 संहारमूर्तये शब्दं कालवैश्वानरार्चिषे ॥ ३ ॥
 पाताळशयनायेति त्वज्ञाननिगलेतिवै ।
 निचयंहनवीप्सातः प्रणवन्तदनन्तरम् ॥ ४ ॥
 पञ्चत्रिंशाक्षरोद्घोष सर्वसिद्धिकरस्मृतः ।
 प्रणवाळंकृतास्सर्वे नमस्कारविभूषिताः ॥ ५ ॥
 संस्मृताः पूजिताश्चैव ध्याताजप्ताविशेषतः ।
 तत्रास्तियत्रयच्छन्ति भक्त्यात्तत्कर्मणांभुवि ॥ ६ ॥
 अथलांछनमन्त्राणां शास्त्राणांलक्षणंशृणु ।
 सहस्रदीधितिपदं दद्याच्छ्रुतिवैततः ॥ ७ ॥
 विग्रहायदशार्णच श्यधिकंमकुटस्यच ।
 आदायवांछितपदं ततस्सिद्धिप्रदायवै ॥ ८ ॥
 महाचिन्तापदं दद्यान्मणयेतदनन्तरम् ।
 त्रिद्धिपंचदशार्णच दशार्णमपरंशृणु ॥ ९ ॥
 [सर्वलक्षणशब्दन्तु ततस्सम्प्रदायवै ।
 ततश्चिन्तापदं दद्यान्मणयेतदनन्तरम्] ॥ ११० ॥
 सौभाग्यशब्दमादाय जननिष्पक्षरन्ततः ।
 सर्वप्रदेतुतदनु अयंमेघंदशाक्षरः ॥ १ ॥
 प्राणात्मनेयसत्याय सिद्धिसप्ताक्षरंविह ।
 कालकर्त्रेयचक्राय फडष्टार्णं प्रकीर्तितः ॥ २ ॥
 विश्वात्मनेपदं दद्यात्ततोविश्वप्रदायच ।
 नवाक्षरमिदं सिद्धिं परमष्टाक्षरंशृणु ॥ ३ ॥
 समादायपदपिद्ये ततोविद्येश्वरार्चिते ।
 प्राक्शब्दमूर्तयेशुपां च्छंटायाष्टाक्षरंस्मृतः ॥ ४ ॥
 पदरसनिधेशुपांत् भीष्मशब्दमतःपरम् ।
 भीषणापतदन्तेषु दशाक्षरमिदंस्मृतम् ॥ ५ ॥

प्राग्भुवनाधिपतये स्तम्बभूतायवैपदम् ।
 त्रयोदशाक्षरंविद्धि ततोन्पमवधारय ॥ ६ ॥
 पदमिन्द्रियकोशाप इष्वस्त्रायदशाक्षरम् ।
 कल्पान्तानिष्ठघोषाय विद्युल्लासितवैपदम् ॥ ७ ॥
 प्रभापपोडशार्णन्तु नवाक्षरमतश्शृणु ।
 महामायापदं दद्याद्दन्धवर्णं द्वयं ततः ॥ ८ ॥
 ध्वंसिने पदमादाय एतत्संख्यम्पदंशृणु ।
 सर्वास्त्रग्रसनादाय परायतदनन्तरम् ॥ ९ ॥
 सन्तापकायशब्दन्तु दर्पंविध्वंसिनेततः ।
 एकादशाक्षरं विद्धि नवाक्षरमयोच्यते ॥ १२० ॥
 अज्ञानखण्डनपदं परायतदनन्तरम् ।
 त्रैलोक्यमोहनपदं मूर्तयेतु नवाक्षरम् ॥ १ ॥
 आकर्षणपरपदं महामाया मयेतिवै ।
 द्वादशाक्षरसंख्यस्तु नवाक्षरमधोद्धरेत् ॥ २ ॥
 प्रागखण्डितशब्दन्तु तदन्ते विनियोज्यच ।
 पराक्रमायशब्दन्तु सप्ताक्षरमतश्शृणु ॥ ३ ॥
 दर्पप्रशमकर्त्रेण पथार्णं विनिबोधवै ।
 तेजोमाहिनिचेत्येतद्द्वाविंशत्यनुकीर्तिताः ॥ ४ ॥
 प्राग्वदाद्यन्तसंरुद्धाः स्वनामपदभूषिताः ।
 संख्यानिष्ठाक्षरस्यान्ते दद्यात्संज्ञापदं सदा ॥ ५ ॥
 चक्रवच्चास्त्रमन्त्राणां कुर्यान्नामावसानकम् ।
 क्रमाच्चतुर्दशानान्तु शतयन्तानाश्वफट्टपदम् ॥ १२६ ॥

इति श्रीपांचरात्रे श्रीसात्वत संहितायां
 विभषदेष्टता मन्त्रोद्धारविधिर्नाम

त्रयोविंशः परिच्छेदः ॥ २३ ॥

अथ चतुर्विंशः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

विमप्रधाना श्चतुर्वैधं मन्त्राणां लक्षणं स्फुटम् ।
चोदितो भगवानेधं पुन वै तालकेतुना ॥ १ ॥

संकर्षणः ।

ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्य शूद्रोवा भगवन्मयः ।
नित्याराधनका मस्तुं यदि मन्त्रमयं वपुः ॥ २ ॥
कर्तुं मिच्छति लक्षार्थं तत्र किं लक्षणो विधिः ।

श्रीभगवान् ।

चित्रमृत्काष्ठशैलोत्थं सल्लोदमय मेव वा ॥ ३ ॥
भेदाभिन्नं द्विजातीनां हितं बिम्बं फलाधिनाम् ।
तदभिन्नं मकामानां प्राप्तं चाप्यविरोधकृत् ॥ ४ ॥
अत्र चित्रमयं विद्धि भित्तिकाष्ठाम्बराश्रितम् ।
पूर्वं घर्णक्रमेणैव चतुर्धाचाम्बरोत्थितम् ॥ ५ ॥
सञ्च कापांसकौशेय क्षौमशाणमयन्तु वै ।
मृज्जमेधं सिताद्यायं वार्क्षं विविध मेव च ॥ ६ ॥
आश्वत्यं ब्रह्मवृक्षोत्थं श्रीपर्णीं सुरदासजम् ।
शा[खा]लताल मयं चैव दाशव[शौशुपं]न्तीं नुसारजम् ॥ ७ ॥
एवं द्रयं द्रयं विद्धि द्विजादीनां यथाक्रमम् ।
अतोऽप्ये दृढमृत्ता च सारवन्तो हि याज्ञिकाः ॥ ८ ॥
साधारणाश्चतुर्णान्तु प्रतिमाद्ये च कर्मणि ।
सामान्यं मुक्तिमुत्तर्यं मग्म मृण्मयवाह्यमृतम् ॥ ९ ॥

तारहाटकताम्रोत्थ मारकूटमयं तथा ।

एवं हि भूमयो वस्त्रपाषाणा धातवो द्रुमाः ॥ १० ॥

घञ्जादयो खिल्ला रत्ना स्थितरक्तादिछक्षणा ।

असामान्याः फलेप्सूनां छाभाळाभवशा षुनः ॥ ११ ॥

सम्पक् स्वसूर्तिमन्त्रैस्तु जपहोमार्चनादिना ।

नये त्सामान्यभासितेषु तथा तरकारणार्चनात् ॥ १२ ॥

यजेत् सेन्द्रां धरां शैल मृदापादनकर्मणि ।

एवं पटद्रुमार्थन्तु धरुणं सधनस्पतिम् ॥ १३ ॥

सरत्रानां च धातूनां सम्बन्धेर्केन्दुपावकान् ।

रत्नाभयेण धातूये [स्वये] नार्च्यदेशेन वै विना ॥ १४ ॥

तथार्चनासनेनेषु चक्रपद्ममयादिना ।

नरात्री प्रतिमा शस्ता ध्यायिनां ध्यानखिद्ये ॥ १५ ॥

केवला लघुमाना च प्रमाणावयवोऽङ्गिता ।

वर्णाश्रमगुरुत्वाच्च स्वामित्वा दखिलस्य च ॥ १६ ॥

भूतादिदेवरूपत्वात् उक्त माद्येषु वस्तुषु ।

नृप शार्हति वै नित्यं सविशेषपदे स्थितः ॥ १७ ॥

किं पुन यो फलाकांक्षी भक्तिश्रद्धापर स्सदा ।

कुर्वैषं चित्रविम्बार्थी यत्नेनेदं समाचरेत् ॥ १८ ॥

गुह्यकान् गृह्यदेवास्तु हृदाचर्यार्ष्यादिना पुरा ।

मलभस्मगुणांगार केशकीटनखा स्तृणम् ॥ १९ ॥

मूळकण्ठकचर्मोस्थि सामान्ये शमाद्भिभित्तिका ।

भवायनर्थदायक्य मतः प्राक्चतुरंगुलम् ॥ २० ॥

विहाय मृदुलं भित्ते रीषाद्भिम्बान्तु चाधिकम् ।

उक्तदोषविमुक्ताय पञ्चगव्येन साम्भसा ॥ २१ ॥

मर्दितया मृदा भूय स्तद्भित्त्यंशं प्रपूर्वं च ।

शस्त्रेण काष्ठफलकां मृगचर्मसमां पुरा ॥ २२ ॥

छाँव विहाय शुद्धचर्यं तुरी मुक्तन्तु वै घटम् ।
 प्रक्षाल्य ललितेनैव स्वस्त्रजप्तेन सप्तधा ॥ २३ ॥
 हृन्मन्त्रेणतु सास्त्रेण मूर्ति मन्त्रांचितेन च ।
 तीर्थोद्देशां नदीतीरा त्पुण्यक्षेत्राञ्च पर्वतात् ॥ २४ ॥
 अपास्य दीपसकीर्णा मृध्वा दादाय मृत्तिका ।
 सावचूर्णपाथ संशोष्या सूपलिप्ते धरातले ॥ २५ ॥
 शाण भौर्ण च कार्पासं सूत्रं चालसि [ससूत्रं चावि] जं तथा ।
 कृत्वा पापाणभिन्न प्रा ग्वोज्यं तत्र सवालकम् ॥ २६ ॥
 ईषद्रामयद्युक्तेन भूरिक्षीरघृणादिना ।
 भावये त्वन्धगव्येन खादिरेण कपेण च ॥ २७ ॥
 सिद्धार्थकालसिस्नेह तिलोत्थेन च वै सह ।
 क्लेदयेच्च त्रिसप्ताहं भाण्डे कृत्वा यस्तादिके ॥ २८ ॥
 मारुतानलसूर्येन्दु दर्शनेन विनैवाहि ।
 तथा समाप्यं तद्विम्बं शुभकाष्ठान्तरीकृतम् ॥ २९ ॥
 वस्त्रवस्त्रैव लोहानां कृत्वा प्रक्षालनं ततः ।
 मार्जनं भूतिना भूय स्तथा तन्मन्त्रितेन च ॥ ३० ॥
 भक्त्या प्रवर्तमानस्तु विम्बसाधनकर्मणि ।
 सर्वत्र चास्त्र मन्त्रस्य कुर्या त्रिविघ्नशान्तये ॥ ३१ ॥
 पूजन हवनं भूत यलिदानं सदक्षिणम् ।
 सम्यक् [नृद्] ग्रहणकाले तु एत त्तामान्य मेघ हि ॥ ३२ ॥
 सच्छैलदाहग्रहणे विशेष स्त्वधुनोच्यते ।
 सर्वत्रारम्भकाले तु निमित्त सुफलक्ष्य च ॥ ३३ ॥
 विशेषा द्व [र्ध] नया घ्रायां तच्छुभेन शुभोदयः ।
 अशुभेन निमित्तेन पात्रा विघ्नघती भवेत् ॥ ३४ ॥
 विरामेणतु जप्येन शान्तिस्वस्त्रयपनादिना ।
 निवर्तनेन तद्व्या दहते शुभकृततः ॥ ३५ ॥

मन्त्र मभ्यर्च्य यात्राया मभ्यर्थाज्ञां विनन्द्य च ।
 नैवेद्यशेषभुग्वाम चारस्थ स्संपतेन्द्रियः ॥ ३६ ॥
 प्राङ्मुख स्संस्मरे न्मन्त्रं समुत्थायामृतोदये ।
 परिक्षाय पुरा मूर्तिं तन्मूर्त्यन्तर मेव वा ॥ ३७ ॥
 याया तदीयं दिग्भागं तदभावात्तु चान्यदिक् ।
 सदायै रप्रमत्तैस्तु शिल्पिभि स्सह संवृतः ॥ ३८ ॥
 लाजदध्वंक्षतैः कुम्भै र्यावा त्पुष्पपुरस्सरैः ।
 सौमनस्यं महोत्साह स्त्वंगस्पन्दश्च दक्षिणः ॥ ३९ ॥
 शुभा वाणी ध्वनि शशांख स्तन्त्री वाद्यं फलादयः ।
 गोगजाश्वद्विजाः कन्या नवभाण्डं च मृदधि ॥ ४० ॥
 भार्द्रमांसान्यलंकारो मदिराग्री घृतं पयः ।
 सिद्धार्द्रं शाळिवीजादि दभा स्सद्गुममशरी ॥ ४१ ॥
 छत्रध्वजध्वजायान रोचना कुंकुम मधु ।
 दर्पणं चामर श्वैव धातव शस्त्रवर्जिताः ॥ ४२ ॥
 रत्नानि वैवुर्ध विम्बं मधु मत्तो ह्यकातरः ।
 जीवन्मत्स्या निमित्तञ्च मनसा यदस्येददम् ॥ ४३ ॥
 तत्सर्वं दर्शने श्रेष्ठं तत् खेदद मशोभनम् ।
 स्वगृहद्वारदेशाच्च पथि समपदायवि ॥ ४४ ॥
 क्रममाणे निमित्तं च फलं यच्छयनेन हि ।
 निर्गत्य नगरा द्दामा त्क्रोशार्थं क्रोशु मेव वा ॥ ४५ ॥
 गृह्णीषा च्छाकुनं चिह्नं नज्जलादिनयं त्यतः ।
 पूर्णा त्सार्याधिका त्क्राशात् दितकृन्मृगदर्शनम् ॥ ४६ ॥
 दिङ्मुखे निर्मले सिद्धि श्रेजे यत्र विशेषतः ।
 भसकृच्चाम्बरं स्वच्छ सुदीप्ता भास्वरादयः ॥ ४७ ॥
 मदासुखायहस्त्रिगन्धः प्रदक्षिणगतिस्स्थिरः ।
 दिव्याद्युत्पावनिमुक्त स्सकालस्त्रिद्विसूचकः ॥ ४८ ॥

दंसशुभो भरद्वाजः कोकिलः रांजरीटकः ।
 मयूरो भ्रमर अक्र पाकाघाः खेचरा शुभाः ॥ ४९ ॥
 भूधरानकुटास्त्रीम्या सितादि गृहगोधिका ।
 गन्धागुर्जम्बुकभैव सधैषां दशनं शुभम् ॥ ५० ॥
 मृगानां हरिणस्त्रियो व्याघ्रशशकचित्रकाः ।
 सिद्धिसंयुक्तास्वधै सधैषां विदितन्तुषे ॥ ५१ ॥
 प्रदक्षिणं विशेषेण व्यापये जम्बुक शुभः ।
 द्विजादिकं [दीनां] इतं छिग्धं सिद्धिकृतसौख्यदम् ॥ ५२ ॥
 समुत्पन्ने निमित्ततु धातुसंश्लेषकर्मणि ।
 प्रतीक्षितुं नपुग्येत यदाशान्ति तदाचरेत् ॥ ५३ ॥
 पूर्वोक्तां चित्तशुद्धयर्थं सविशेषां सदक्षिणाम् ।
 प्रक्षिपविधिविशेषं निरीक्षेत स्वतेजसा ॥ ५४ ॥
 पर्येच्छिच्छांगुणवर्ती तरुवाकर्मणिसमम् ।
 वर्जयेदतिवृद्धाश्च परीक्षिणावचंतया ॥ ५५ ॥
 सभङ्गादावदग्धाश्च निशब्दां रुक्षविग्रहाम् ।
 सवालुकांश्च सच्छिद्रां बिन्दुपुक्तांपुटोद्ग्रहाम् ॥ ५६ ॥
 भाग्युद्वर्द्धनीनादि मार्जारशशकोपमाम् ।
 सुवर्णपरवर्णोत्प सिराजाळेन सन्तती ॥ ५७ ॥
 प्रागुक्तरूपस्याभावा दमीषांप्रद्वर्णहितम् ।
 पारावतशुकाब्जाभा मधुमाञ्जिष्ठमाषभा ॥ ५८ ॥
 गुर्वोह्याशुभास्त्रिधा भतोवान्याभिश्चस्यते ।
 सुहये भूतले मग्ना जलाशयतलस्थिता ॥ ५९ ॥
 छन्नातरुधरेणैव वनराजिष्वसस्थिता ।
 घेष्टितावलिभृन्देन तथैवोपधिभिर्युता ॥ ६० ॥
 ऊर्ध्वगजानदेशाच्च एकपिण्डीकृताभृगोः [मृदुः] ।
 मोक्षदाचखवक्रावै भोगदासुतलानना ॥ ६१ ॥

दिङ्मुखीचोभयकरी माङ्गमूर्धाभूतिराशुषे ।
 भतोन्यमस्तकाकीर्ति यशोवृद्धिकरीमता ॥ ६२ ॥
 वंशवृद्धिदमारोग्य शान्तिकृतकंपदाप्यदिक् ।
 पुष्टिमुन्नतिसन्मेषां यच्छत्पुत्ररमस्तका ॥ ६३ ॥
 एवंपुरापरिक्षाय पृष्ठोरुचरणंशिरः ।
 बलारमनासर्वाप्येण प्रोद्धृत्यसहशिष्टिभिः ॥ ६४ ॥
 माङ्गमुखं चोत्तरस्यां वि प्राग्भागे चोत्तराननम् ।
 स्थलेवतार्यमन्त्रेश मिष्टास्त्रक्चन्दनादिना ॥ ६५ ॥
 ध्यावाशिष्ठान्तस्संरुद्धं सम्पूज्य जुहुवात्ततः ।
 उक्तदिग्दितपस्यैक देशे कुण्डेपवास्थले ॥ ६६ ॥
 दावापूर्णाहुतिभ्यान् जपपुक्तः क्षेपेदहः ।
 निहागमे च नं कुर्वां द्रुलिभिर्भूततर्पणम् ॥ ६७ ॥
 नैवेद्यशेषमभ्रीया न्मन्त्रविन्यस्तविग्रहः ।
 तद्दक्षिणेन दर्भेषु प्राक्छिराः प्रस्वपेजपन् ॥ ६८ ॥
 पूर्वैव स्वप्नलाभार्थं मुग्धाप रजनीक्षये ।
 कुर्यात्स्वकृत्यं जुहुया दशुभस्वप्नशान्तये ॥ ६९ ॥
 अभिनन्द्य शुभं स्वप्नं हृदयावर्जकं स्फुटम् ।
 पर्वतं च स्व मामानं स्थानं तदुपलं स्थलम् ॥ ७० ॥
 स्फटिकामलसंकाशं पर्ये द्वा तप्तहेमवत् ।
 निर्धुमांगारकूटाभं तदाशु लभते शुभम् ॥ ७१ ॥
 सशस्त्र मप चादाप मुद्गरं चास्त्रमन्त्रितम् ।
 माङ्गमुखधतुरो धारां स्ताडये न्मस्तकावधेः ॥ ७२ ॥
 पाददेशाञ्च वा मग्ना दवेक्ष्य च फले पुरा ।
 चतुरश्रापतां कृत्वा भिन्नो पीठेन यन्त्रगाम् ॥ ७३ ॥
 मानाद्य वा पृथक्पीठां छत्रां कर्माढ्यं शुभम् ।
 विन्यस्य वै पुरा तेन विधिना चोद्धरे च्छिलाम् ॥ ७४ ॥

पीठार्थं भिन्नवर्णा च तद्रूपां वा वयेच्छया ।

अंगांगिभाष गुणव दृपदां तु महामते ॥ ७५ ॥

काष्ठलोहमणीनां चा प्यलाभे सति वै शुभम् ।

सति लाभे न वै कुर्यां द्वैपम्य व्यत्यय च वा ॥ ७६ ॥

तत्काल मेव चाहृत्य रत्नापारां शिलां शुभाम् ।

पुंर्ध्वान्पुंसकोत्थाभि शिलाभि स्स्यात्तथा [स्त्रितयं] हितम् ॥७७॥

विम्याख्यं विद्धि चाभावात् सर्वं विम्यो पलात्तु वै ।

निषिद्धं भगवाद्धिम्बं रत्नपीठमयोपलात् ॥ ७८ ॥

लक्ष्म्याद्या देवताकारा स्त्रोपला स्सर्वसिद्धिदाः ।

या हता ऽ नल्लविन्द्रुन्यै सनाद्मभिमुंचति ॥ ७९ ॥

पुमान्निर्वात शिला सा वै निस्तेजा स्सस्वना ऽ वला ।

आर्देमध्यायसानेषु नाग्नि र्यस्या नच ध्वनिः ॥ ८० ॥

नपुंसकेति सा ज्ञेया स्वपदस्था फलप्रदा ।

शिलाग्रहण मित्युक्त दाद्यग्रहण मुच्यते ॥ ८१ ॥

आपर्वतान्तस्सचारो निर्घर्णै सरल बृहत ।

रोग मुक्तं न विद्वायै प्राह्नखं स्सक्षतीकृतम् ॥ ८२ ॥

नानिलाशनिदावाग्नि हतवीर्यं न बाह्यगम् ।

खलक्षणेत्तु सुस्निग्धे भूभागे चोन्नते स्थितम् ॥ ८३ ॥

प्राग्बलमधिवास्यादौ परेहन्यर्चयेत्ततः ।

तदाश्रिता मविज्ञात स्वरूपां देवतां पठन् ॥ ८४ ॥

इहाश्रिताभने तुभ्यं नमस्सर्वैर्धेराय च ।

क्षमस्वावतरान्यत्र सन्तिष्टात्र चिदात्मना ॥ ८५ ॥

अथास्त्रोदकशुद्धेन विलिप्तेन घृतादिना ।

जपन् मन्त्रवर यौषट् छिन्धा द्वै ऋकचादिना ॥ ८६ ॥

प्राच्या मुदीच्या मैशान्या पतत्पभिमुखं यदि ।

परिज्ञेयं शुभं कुर्या दन्यपातेर्चनादिकम् ॥ ८७ ॥

शनाय्या देवभागं चाप्यनादेयेन वै विना ।
 विम्ब मिच्छति वै कर्तुं वार्क्षं चैवाति विस्तृतम् ॥ ८८ ॥
 भनेकभुजयक्रास्त्रभूषितं तत्तत्कृत्यितैः ।
 भित्रै रवयवै मानं युक्तैर्दु [शि] ष्टैर्न दूष्यति ॥ ८९ ॥
 भक्ति श्रद्धा वशाच्चैव सर्वं चार्णं मयं यतः ।
 एवमेकतमस्यापि भक्तिपूर्वस्य वस्तुनः ॥ ९० ॥
 संप्रदं च पुराकृत्वा कुर्यादाकारमीषितम् ।
 तादृशैर्नतु सामान्यं सौम्यमानं पुराभृणु ॥ ९१ ॥
 ऋज्वाख्य मविकारं च व्यापकं श्वेकमूर्तिमतम् ।
 भूभागे सुसमेश्लक्षणे मानमुद्गीयतं न वै ॥ ९२ ॥
 निरूप्यावयवानां च लक्षमविस्तृतिपूर्वकम् ।
 अष्टाधिकं शतांशोप स्व्योन्नतेरगुलधतत् ॥ ९३ ॥
 द्वे अंगुलेकलानेत्रं गोलकं भावएव च ।
 अंगुळा दृष्टभागोप स्वपदः परिकीर्तितः ॥ ९४ ॥
 पट्कलं च परिहृयं तालं विम्बादि कर्मणि ।
 सुखांगनाभि मेदूक्ष्मा स्तालमाना स्त्वथोरुयुक् ॥ ९५ ॥
 द्विकले च तथाजघे गुल्फं जानुर्गलं च कम् ।
 श्यगुलं अंगुलक्षेप मित्युन्मात् सुदाहृतम् ॥ ९६ ॥
 जटाधराणां विम्बानां दीर्घह्रस्व वशेन तु ।
 चतुष्कलं च त्रिकलं मानमानाद्द्विः क्षिपेत् ॥ ९७ ॥
 त्रिपंच सप्तशिखरो गौलिरष्टकलोन्ततः ।
 निर्जटानां ललाटो घे मकुटवा सुशोभनम् ॥ ९८ ॥
 तालेन द्वात्रिंशद्द्वीतु कार्यैस्त्र व्यपेक्षया ।
 यथोदितेषु भागेषु एकैकेनां गुलेन तु ॥ ९९ ॥
 आस्यनासा ललाटार्थं घटनांशं भजेत्रिया ।
 ततोऽग्रतः कलामानं प्राणस्या तिलपुष्पवत् ॥ १०० ॥

कलाधेनतुविस्तार स्तोत्रतिस्तापुटद्वये ।
 नासाग्र ग्रासनिर्मुक्तं गोजीमानं चतुर्यवं ॥ १ ॥
 तच्चतुर्यवमानेन घ्राणाग्नेणान्तरीकृतम् ।
 अधांगुलं चोत्तरोष्ठ मधरोष्ठन्तुचांगुलम् ॥ २ ॥
 गोलकं चिबुकं विद्धि सृक्किण्यौ चतुरंगुले ।
 आद्यस्य नासिकांशस्य मध्यभाग समाश्रिते ॥ ३ ॥
 कुर्यान्नेत्रश्रुतिच्छिद्रे तत्रनेत्रे कलान्तरे ।
 कलायामसमन्दैर्ध्यात् कलाधेनतुविस्तृतम् ॥ ४ ॥
 यद्दुत्पल दलाकारं द्वियवेनाधिकन्तुतत् ।
 कुर्यात्पद्म दलाकारं नेत्रार्धं श्रुततारकम् ॥ ५ ॥
 तारादेष्यत्रिभागेन त्वाद्यस्यान्यस्येषाधिकम् ।
 यवेने केन साधेन ज्योतिस्तत्पंचभागिकम् ॥ ६ ॥
 त्रिभागेनापि विहितं तत्पद्मदललोचन ।
 द्विषड्वयनेत्रकोशं विस्तारेण यथाधिकम् ॥ ७ ॥
 साक्षांगुलद्वयं दैर्घ्यात् भ्रूलते द्विकलेस्मृते ।
 मध्यतो द्वियवेनाल चन्द्रतुल्ये क्रमशते ॥ ८ ॥
 तदन्तरं कलाद्धैव तत्कोटी समसूत्रके ।
 भोत्रद्वयंगुलविस्तीर्णे आपामेन द्विगोलके ॥ ९ ॥
 द्वियवः कण्ठपरिधिः पर्वणाद्वि चतुर्यवे ।
 मध्यन्ताभ्यां तथाविद्धि श्रोणीसाक्षांगुलावधौ ॥ १० ॥
 कलाधेनतुवाच्छिद्रं पाशमानं यथावचि ।
 अंगुलाद्विकलान्तस्तु वैषम्यमपि तत्रयत् ॥ १ ॥
 अन्तर्दिष्टं विनिर्मुक्तं तद्विशेषं चतुर्यवम् ।
 सदृशं करणोपेतं मेवं भोत्रद्वयं स्मृतम् ॥ २ ॥
 चतुर्यवकं कलाटन्तु शिखरे द्वे द्विगोलके ।
 लक्ष्मणाया त्पुंगुले चैव भ्रमतांगुलं विस्तृते ॥ ३ ॥

केशभूमेस्वमुत्तं ललाटोपरिसंस्थितम् ।
 कुर्यात्कलार्द्धमानन्तु षड्भ्याळकसंचयम् ॥ ४ ॥
 कपोलपरिधिं कुर्यात्कर्णात्कण्ठगतं समम् ।
 तन्मध्ये घर्तुलौ गण्डी परिच्छिन्नौ पुरोदितैः ॥ ५ ॥
 शिरसःपरिणाहन्तु विद्धि षट्त्रिंशद्दंशुळम् ।
 भोत्रकोटिद्वयाच्चैव मस्तकस्य यदन्तरम् ॥ ६ ॥
 तत्षोडशांगुलंविद्धि वेतिभ्यां पृष्ठतस्तथा ।
 सार्द्धताळंपरिक्षेपं ललाटात्कगुहान्तरम् ॥ ७ ॥
 सत्कम्बुसदृशीग्रीवा मूलमध्यापतोहिषा ।
 परिधेर्द्वादशकला एकाविंशांगुलाग्रतः ॥ ८ ॥
 अष्टादशांगुलाच्चैव स्वांशात्रयशेनविस्तृता ।
 तन्मूलं विस्तृतौस्कन्धौ दुंगौ वृत्तायतौ समौ ॥ ९ ॥
 षडंगुलन्तद्वाहुल्यं बाहुमान मधोचपूते ।
 स्कन्धोत्तमांगं विकलं सन्ध्यन्तं षट्कलं स्मृतम् ॥ १२० ॥
 स्कन्धेर्वैमणिबन्धान्तं मानं नवकलं स्मृतम् ।
 मणेर्मध्यमशाखान्तो हस्तास्तप्तांगुलोमतः ॥ १ ॥
 परिक्षेपं कलाहीनं तन्मानम्मध्यमगुले ।
 तच्चतुर्ष्यहीनाच्च खानामातुमदेशिनी ॥ २ ॥
 द्विकलाचपरिक्षेपा सांगुष्ठातुकनीयसी ।
 द्विपर्वाचस्मृतोंगुष्ठ स्सर्वाक्ष्वांगुलिविस्तृताः ॥ ३ ॥
 सर्वांसामूलपर्यन्ता ह्यासयेच्चयवयवम् ।
 भ्रम्रपर्वाद्धमानेन कार्याल्लिगोपमानखाः ॥ ४ ॥
 मानमंगुष्ठमूलस्य परिधेश्चतुरंगुळम् ।
 तच्चतुर्ष्यहीनंच क्षेपंत्रिष्वंगुळीपुच ॥ ५ ॥
 मूलां [न्यूनांगुले] गुलेकलासार्द्धा प्राग्वह्यासश्च वैष्टनात् ।
 अंगुष्ठमंगुळंचापा त्रिस्रोन्वाप्यव्यवास्मृताः ॥ ६ ॥

अधांगुल प्रतोन्पूना विद्धिमध्यं क्रमक्षतम् ।
 नजलक्ष्मी [चक्षुः] पमंचाग्रात् सांगुलं द्विकलंकरम् ॥ ७ ॥
 ईषन्नग्निमतलंचैव लक्ष्मरेखाविभूषितम् ।
 शोखामूलावधेःपाणा बाहुल्यन्द्ययवंगुलम् ॥ ८ ॥
 चतुर्यवाधिकचैव मणिबन्धावधेस्समृतम् ।
 मध्येकलार्धहीनन्तु तद्बाहुल्यमुदाहृतम् ॥ ९ ॥
 मणिबन्धावधेर्बाह धेष्टनषट्कलंस्मृतम् ।
 सन्धेस्सप्तकलंविद्धि सांगुलत्रयमप्युतम् ॥ १३० ॥
 हीनमध्यांगुलेनैव मूलद्वैनवगोळकम् ।
 तथैवसन्धेरुर्ध्वन्तु विस्तारः प्राग्वदत्रच ॥ १ ॥
 अत्रापि पूर्ववत् दृष्ट्या कार्यान्तस्था क्षिति स्वयम् ।
 तालं गळावधे स्यक्त्वा तन्मानेनान्तरीकृते ॥ २ ॥
 स्तनद्वयं समं कुर्यात्तद्वारा च समांसला ।
 निम्नं हृद्गोळकार्धेन ऊर्ध्वतो रत्रराज्युतम् ॥ ३ ॥
 स्तनाभ्यां विकलौ पार्श्वौ त्रियवं स्तनमण्डलम् ।
 यवोन्नतं तथाचाग्रात् विस्तृतं तेन च्च्युक्तम् ॥ ४ ॥
 लोचनं त्रियवं सार्धं कक्षमानं मुदाहृतम् ।
 स्कन्धमानविनिर्मुक्तं पृ [प] धर्मंसावधे स्स [ःश] मम् ॥ ५ ॥
 द्रोणीनिकाशक्षदृशं मध्वराशे स्समांसलम् ।
 कक्षान्तर्षेष्टनं विद्धि पंच तालं सुलोचनम् ॥ ६ ॥
 धिनांगुलद्वयेनैव द्वे ताले द्विगुणीकृते ।
 यधत्रयसमापुक्तं विद्धि तत्कुक्षिवेष्टनम् ॥ ७ ॥
 त्रियघोनेकळामानं विक्षेपं नाभिमण्डलम् ।
 तन्मानन्तं त्रययोनन्तु तन्नग्निरायं विधीयते ॥ ८ ॥
 परिधि नाभिमध्येतु त्रिवाटं स्स विलोचनः ।
 पद्गोळकंच तन्मानपरिद्धिर्धर्मं कटे स्मृतम् ॥ ९ ॥

करिकुम्भोपमौ पीनौ परितः पंच गोलकौ ।

स्फिजौ कौपीनराजीच द्व्यंगुळा मूळतः स्मृता ॥ १४० ॥

परितोऽंगुळमाना सा मेदून्तु त्रिषळं स्मृतम् ।

चतुर्ष्वथ तत्कोशं वेष्टनन्तु पडंगुळम् ॥ १ ॥

द्व्यंगुळौ घृषणौ दैर्घ्यां न्मूळान्तसमविस्तृतौ ।

परितो द्वियवं [द्व्यंगुळं] विद्धि वायुरन्ध्रं सुवर्तुळम् ॥ २ ॥

ऊरुमानं परिज्ञेयं मध्यभूमे नर्धांगुळम् ।

षट्कळं मूळदेशाच्च अग्रान्तं त्रिकळं स्मृतम् ॥ ३ ॥

हीनमेकांगुळेनैव द्विकळं जानुमण्डलम् ।

विस्तारेणोन्नतत्वेन चतुर्ष्वसमन्तु तत् ॥ ४ ॥

जंघामूले परिज्ञेये वेष्टनं नवगोलकम् ।

द्विसप्तांगुळक मध्ये सार्धपंचांगुळं [कळं] ततः ॥ ५ ॥

अत्रापि वेष्टना द्विद्धि तृतीयांशेन विस्तृतिम् ।

मध्यमूलावसानेभ्यो विस्तारं भ्रुगुण्यतु ॥ ६ ॥

भुजाभ्यां मध्यदेशस्य तर्थांगुळिगणस्य च ।

ऊरुगुणस्य जघाभ्यां मापाद्याद्विपहस्तता ॥ ७ ॥

सताळभागमानं च दैर्घ्यं भै चारणं स्मृतम् ।

पाष्णीद्विगोलकततेतन्मध्ये सांगुळे कळे ॥ ८ ॥

त्रिकळं चाग्रत श्वैव बाहुह्येन कलासमम् ।

पद् मंगुष्ठनिकरा त्रियथोनं प्रकीर्तितम् ॥ ९ ॥

बाहुळंच कलामानं गुल्फदेशाच्च सांगुळम् ।

कनीषींगुळिमूलाच्च गुल्फान्तं पिण्डिकांगुळम् ॥ १५० ॥

जघावसानदेशाच्च वेष्टनं सप्तलोचनम् ।

कलाहीनं तद्देवाग्रात् परिणाहो विधीयते ॥ १ ॥

चरणं विधिनानेन कूर्मपृष्ठं समाप्य च ।

त्र्यंगुळेन च तद्दैर्घ्यां दंगुष्ठस्य च दीपंता ॥ २ ॥

पंचांगुलःपरिहृतः परिधिस्तस्यलांगुलिन् ।
 यवद्वयाधिकाकार्या तद्देष्यान्तुप्रदेशिनी ॥ ३ ॥
 अंगुष्ठायामतुल्याथ कार्यावैभवादमध्यगा ।
 मध्यांगुलेद्विरष्टांश हीनातदनुयास्थिता ॥ ४ ॥
 तद्वत्तदनुगायाच त्रिपर्वास्तास्तु पूर्ववत् ।
 संयुक्तानखजालेन कूर्मपृष्ठोपमेनच ॥ ५ ॥
 द्विकलन्तुकला [यथा] ऊर्ध्वेन पादतर्जनिवेषणम् ।
 चतुश्चतुर्थेवोनंच तच्छेषाणां प्रकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 त्रयंशेनवेषणद्विद्धि सर्वासांचैवविस्तृतिम् ।
 सर्वेषामोसलास्सौम्या स्समास्त्ववयवाशुभाः ॥ ७ ॥
 दशनावलिबाह्यस्थे ऽंष्ट्रेक्षमयवोन्नते ।
 यवद्वयोन्नतमानं मध्यङ्गं चतुष्टये ॥ ८ ॥
 तत्पक्षगानांसर्वेषां भानविद्धिचतुर्थवम् ।
 त्रियसद्विजविस्तार मग्नान्मूलाद्यवद्वयम् ॥ ९ ॥
 तत्सार्धमध्यदेशाच्च सर्वदन्तानिरन्तराः ।
 लोमप्रदक्षिणावर्ते मयुज्जन्मोत्थितं शुभम् ॥ १६० ॥
 मुनिश्चितं हितचैत न्मानमव्यभिचारियत् ।
 मनोहारित्वमेकत्र रूपलावण्यभूषितम् ॥ १ ॥
 सर्वदाचानयोर्विद्धि अन्योन्यत्वेनसंस्थितिम् ।
 ससौन्दर्यन्तुमानस्य क्वचिदाक्रम्यवर्तते ॥ २ ॥
 छायाप्यस्यक्वचिन्पानं समाच्छाद्यावतिष्ठते ।
 यथातिरूपवान् लोके दरिद्रोऽप्येतिमान्यताम् ॥ ३ ॥
 विरूपोऽप्यतिधितादृशो नारूपोऽनैवनिधनः ।
 एयंष्टयोऽङ्गिनविभ्य मनादेयत्वमेतिच ॥ ४ ॥
 भादेयमेकयुक्तंच नित्यं यस्मान्मद्वामते ।
 सम्यङ्मानेचसौन्दर्यं भवतानुग्रहकाम्यया ॥ ५ ॥

मन्त्रसन्निधिशक्तिर्धै सफलाद्यधतिष्ठते ।
 सासम्यकप्रतिपन्नस्य विम्बेष्टगोचरस्थिते ॥ ६ ॥
 आमूर्ताह्लादयत्याशु ज्ञात्वैधं यत्रमाचरेत् ।
 मानोन्मानप्रमाणाना मथसौन्दर्यसिद्धये ॥ ७ ॥
 ऋजोस्सुखमपादस्य श्यंगुलं चरणान्तरम् ।
 तद्वैषिपमपादस्य भग्रात्तालसमंस्मृतम् ॥ ८ ॥
 तत्पार्श्विन्द्रयमद्ध्यात्तु परिहोपं द्विगोळकम् ।
 स्थित्यर्थं ब्रह्मनाड्यायै तथाभागं द्वयस्य च ॥ ९ ॥
 सूत्रेण सुखमेकुर्यां ह्येहोत्पेदक्षिणोत्तरे ।
 समपादस्य विम्बस्य ललाटान्मेद्रमस्तकम् ॥ १७० ॥
 प्रसार्यसूत्रमाच्छाद्य तेननाभिहृदन्तरम् ।
 घ्राणाग्रमळकानां च सन्धिर्पेस्तिळकोर्ध्वगः ॥ १ ॥
 एवंविपमपादस्य दक्षांगुष्ठाग्रगंनयेत् ।
 मात्रसाम्यंसमापाद्य क्षेत्राक्षेत्रगतेन च ॥ २ ॥
 सूत्रेण सर्वविम्बानां वैषम्यविनिवृत्तये ।
 चतुस्त्रिद्वयत्रिपरितः परिशुद्धायतशुभा ॥ ३ ॥
 भशुभापरिशुद्धात्तु विम्बोत्पावयधीस्थितिः ।
 ललाटमश्वक्यस्य विस्ताराद्वादशांगुलम् ॥ ४ ॥
 भष्टलोचनमायामा दग्रतश्चतुरंगुलम् ।
 कलार्द्धसुपिरेघ्राणे रन्ध्रेभागान्तरोकृते ॥ ५ ॥
 भष्टांगुलेतु हनुके सृष्टिचण्डी द्वेध तत्समे ।
 मध्यत श्श्रोत्रशुक्ती द्वे द्व्यंगुले द्विकलोन्नते ॥ ६ ॥
 द्व्यंगुलं घ्राणवंशान्तु तदूर्ध्वं द्विकलं स्मृतम् ।
 विद्धि वक्रविकासं च द्विपवं चाग्रतः क्रमात् ॥ ७ ॥
 तमैव हि यवांशेन हन्वन्तं तनुतां नयेत् ।
 घ्राणवंशस्य पशौ द्वौ मध्यनिम्नौ च संहृतौ ॥ ८ ॥

यवद्वयेन सार्धेन दृग्ग्राणाभ्यां तु चान्तरे ।
 अपोदलःतु दृग्दोणे यवमानेन संचितम् ॥ ९ ॥
 ललाटं साळकं प्रावत् दृढ्मध्ये चांगुला कला ।
 नृसिद्धस्य मुखे विद्धि परित श्राष्ट्रलोचनम् ॥ १८० ॥
 ततोष्टकण्ठदेशाच्च कुर्यात्कर्णद्वयोज्जितम् ।
 तत्कर्णद्वयमानेन ललाटान्तं नयेत्पुनः ॥ १ ॥
 प्रमाणा रमा क्षमणीताच्च संरम्भाघ्रातलक्षणम् ।
 मफुल्लविकसच्छिद्रं घ्राणं वंशाभ्वितं भवेत् ॥ २ ॥
 तच्छिद्रपूर्वमानाच्चा प्यस्य वै त्रियवाधिकम् ।
 सगोल मुत्तरांगेषु, सकलांशं च लोचनम् ॥ ३ ॥
 अधरोष्ठः परिज्ञेयः स चतुर्यं व मंगुलम् ।
 सार्धं चतुष्कलं धक्रं शेषायामो हनो स्मृतः ॥ ४ ॥
 तद्विकासः परिज्ञेयो नेत्रमानं यवाधिकम् ।
 अग्रतो घ्रास मायाति सृक्विवण्यन्तं हि चांगुलम् ॥ ५ ॥
 सर्ववृत्तं तदर्धेन नेत्रयुगलं सविस्मयम् ।
 पूर्ववद्विस्तृतं श्रोत्रं कलाधेन तदुच्यते ॥ ६ ॥
 तुल्या चेन्दुकला शुभयोगस्य भ्रूखिगोलिका ।
 तन्मध्येन्तु कलामानं शंखावर्तोपम म्मद्वत् ॥ ७ ॥
 भागमान सटावृत्तं कार्यं तच्छिरसि स्फुटम् ।
 दैर्घ्येण सार्धतालं च क्षमाधरस्माननं स्मृतम् ॥ ८ ॥
 विस्तारेण ललाटाच्च तन्मानं द्वयंगुलोज्जितम् ।
 सौम्यरूपस्य च विभोः प्रोद्यतस्य कञ्जोज्जितम् ॥ ९ ॥
 तच्चतुर्धाशमानेन पोषदेशस्य विस्तृतिः ।
 तस्योपरिष्ठा द्वाहुल्यं तत्समं चांगुलनवधः ॥ १९० ॥
 हनद्वयस्य वै मानं सार्धं सप्तगुले स्मृतम् ।
 शेषमाननरुध तु सृष्टिवर्णाभ्यां यदन्तरम् ॥ १ ॥

तद्विकासश्च सार्धेन कलाधेनाग्रदेशतः ।
 स एवांगुलमानेन विज्ञेय स्तुविधनीद्वयात् ॥ २ ॥
 घ्राणरन्ध्रश्च वक्रोक्ते दंष्ट्रे द्वयर्ध [त्वर्ध] कलात्रते ।
 नासावंशं यथापूर्वं कदलीनाडिपृष्ठवत् ॥ ३ ॥
 श्रोत्रे वाजिमुखोक्ते तु कोटे स्सप्तकलान्तरे ।
 तत्तुल्ये लोचने किन्तु प्रान्ततीक्ष्णे यद्योज्जिते ॥ ४ ॥
 एतेषां विहिता ग्रीवा हांगुळिद्वितयेन तु ।
 प्रत्येकदेशा त्संयुक्ता सौम्यमृत्युदिता च या ॥ ५ ॥
 विनोच्छ्रायेण नृहरे र्यस्य गात्रस्य या प्रमा ।
 सा सा सवेष्टना द्वासा त्कलाधेनाधिका भवेत् ॥ ६ ॥
 षष्ठः कट्युदरांसिक्थ कलामानाधिकानि च ।
 तथैव नखपत्राणि देह आस्य समांसदः ॥ ६ ॥
 सम्पूर्णो दक्षिणावर्ते लोमभिश्चातिकुंचितैः ।
 त्रिचतुःपंचवक्रस्य विनैवोर्ध्वमुखेन तु ॥ ८ ॥
 दक्षिणोत्तरवक्राभ्यां द्वांसं कुर्या द्विगोळकम् ।
 विकास स्थलवक्रोक्त उदगवक्रस्य तत्र च ॥ ९ ॥
 समो दृक्सन्निवेश स्तु चतुर्णां मोक्षविद्धये ।
 भारोग्यभोगकैवल्यप्राप्तये धांगुलेन तु ॥ २०० ॥
 कुर्या त्सव्यापसव्याभ्या मधो दृक्सन्निवेशनम् ।
 सह पूर्वानने चैव सम्यक्प्रत्यद् मुखस्य च ॥ १ ॥
 निष्ठा [ष्का] सा यामविस्तारप्राणदृक् भृशुतिष्वथ ।
 ईषत्तिर्यक्क्षितिन्यस्त दृद्मुखं दक्षिणं शुभम् ॥ २ ॥
 तद्वच्च पौत्रदृग्वक्र मुत्तरं सर्वसिद्धिकृत् ।
 स्वकार्यसूचना न्यूनं तन्मन्त्रस्य च सत्रिधिः ॥ ३ ॥
 भतोन्पया समाश्रित्य शान्तिं मास्ते च मन्त्रराट् ।
 निर्तिं तत्सन्निधानाच्च भूतवेताळराक्षसाः ॥ ४ ॥

आदर्शना तपलायन्ते आविशन्ति च दर्शनात् ।
 आदाय शिरसा मन्त्रिसमाज्ञां सम्प्रयान्ति ते ॥ ५ ॥
 अत स्समाचरे यत्रा येन स्या द्विम्वसन्निधिः ।
 नाहि तत्सन्निधाना द्वै कश्चि दारभते शुभम् ॥ ६ ॥
 चराहदंष्ट्रं धिह्लाक्षं तथा त्रिपिटनासिकम् ।
 विधेयं पंचमं वक्र पंचवक्रस्य वै विभोः ॥ ७ ॥
 अस्याधरोत्तराभ्यां त्वप्योष्ठाभ्यां समता भवेत् ।
 विभिन्नतांगुलार्धेन ताभ्यां तन्मध्यगा स्फुटा ॥ ८ ॥
 कार्या दशनपाळी वै मूलमध्याग्रत स्समा ।
 कलार्धेनोद्वणं घृतं तद्रण्डद्वितयं ततः ॥ ९ ॥
 द्विकलं चाग्रतःशमश्रु कलाचार्धकलाक्रमात् ।
 सम्बन्धवेणिः पूर्वोक्त मानेन शुभकृद्भवेत् ॥ २१० ॥
 सिद्धसूकरवाज्या [न्मु] ष्यवक्राणां सौम्यतां नयेत् ।
 प्रमाणं दृग्गता लक्ष्णा द्वयवहारमयात् वै ॥ १ ॥
 विकास श्वाश्वक्रीकृत स्सौम्यरूपस्य भृभृतः ।
 तदाद्योक्तस्तु नृहरेः प्रागुक्तो य स्सचोदितः ॥ २ ॥
 तथा वक्रांगभावित्वे विभो शक शिश्वरस्य च ।
 हारनूपुरवस्त्रस्त्रकटकांगदभूषिता ॥ ३ ॥
 माल्योपधीतकेयूर मकुटाद्युपशोभिदा ।
 प्रतिमामन्त्रमूर्त्तानां कृता भयति सिद्धिदा ॥ ४ ॥
 यत्पुरा पंचधा प्रांसत्तं वाहनं प्राणदैवतम् ।
 तस्य विम्पसमुत्थेन तालेन मुखमण्डलम् ॥ ५ ॥
 द्वयंगुलन्तु ललाटोक्तं जटाबन्धो द्विलोचनः ।
 द्वयंगुलेनोन्नतः कण्ठः उरः पंच कलं स्मृतम् ॥ ६ ॥
 अष्टांगुलं तदुदरं कटिः पंचांगुलोन्नता ।
 नपांगुलात्रदा वृरु जानुनो द्वयंगुले स्मृते ॥ ७ ॥

अष्टांगुलोच्छ्रितेजंघे द्रघंगुलेपाद्पिण्डके ।
 शममेकंकलाहीन न्तद्वीषापाधघेष्टनम् ॥ ८ ॥
 विम्बतुल्यापरिहेषा सधंदास्यांगविम्बतिः ।
 तद्विभागाधिकंविद्धि घेष्टनंद्वादरस्यच ॥ ९ ॥
 परिधिःकटिदेशस्य चभ्रुभेत्राधिकस्तुथै ।
 विम्बोस्तम्बदशंविद्धि तद्दूर्वोर्मूलघेष्टनम् ॥ २२० ॥
 तदेवजंपामप्यस्य जंपान्तस्यतदेवहि ।
 पादंपंचकलापामं चतुरंगुलविस्त्वतम् ॥ १ ॥
 श्यंगुलंपाणिदेशाश्च भंगुष्टोर्धकलासमः ।
 विशेषाभंप्रिदैर्घ्यां [देशा] क्षपयो [ये] नांगुलयःक्रमात् ॥ २ ॥
 नाभिरन्ध्रंस्तुधिस्तीर्णं द्रघधंढोचनविस्त्वतम् ।
 मध्यमांगुलिपधंन्तं मणियन्धात्रघांगुलम् ॥ ३ ॥
 त्रिकलःपाणिविस्तार स्तत्रखानिशितोन्नताः ।
 तद्दाहुमस्तकंविद्धि तच्छ्रूयेणद्विलोचनम् ॥ ४ ॥
 भ्रुजोपभ्रुजयुगमंयत् तद्वितालसमंस्मृतम् ।
 कलाधेनाधिकंम्बिम्बं याहोस्तदाहुघेष्टनम् ॥ ५ ॥
 विम्बोस्तांसद्वितीहोव [?] स्तनभ्रूलोचनोल्पणा ।
 वृत्तधैपुल्पमानेन ढोचनेपद्मपत्रवत् ॥ ६ ॥
 भ्रुयुगंनरासिहोतयं प्राणाग्रंशुकचंचुवत् ।
 कलाद्धैमानंदीर्घच तद्वंशंगजपृष्ठवत् ॥ ७ ॥
 स्वायामदीर्घतपश युगलंकृतिदेशगम् ।
 तदेवदैर्घ्यादधेन विस्त्वतंहंसपदावत् ॥ ८ ॥
 स्वपक्षमानाद्विगुणं तत्पुच्छंशतशाखकम् ।
 सपक्षमिममायामं सात्पंतवधयवान्वितम् ॥ ९ ॥
 सधेपांविद्धिसामान्यं विशेषाख्यमधोच्यते ।
 ऊरुद्वयात्रयेधास मंगुलानांत्रयंतथा ॥ २३० ॥

जंघाकाण्डोच्छ्रिते-कुर्यां जंघाभ्यां चात्रवेष्टनम् ।
विचारुष्यमणिवन्धभ्य स्त्रममृळामहामते ॥ १ ॥
ज्वालदेशात्तदधेन सहचार्धागुलनतु ।
पादेज्जालपरिक्षेपं विस्तारेणषडंगुलम् ॥ २ ॥
शेषं सप्तयोदित्तसर्वं सर्वेषां विद्धि सर्वदा ।
किन्तु पादोन्मिक्तोपक्षौ दैर्घ्यात्तद्वलविस्तृतौ ॥ ३ ॥
एपाश्रोद्धीयमानानां स्वामामापक्षविस्तृतिः ।
पंचानांचपरिक्षेपा स्थितानामधलक्षणा ॥ ४ ॥
एतदादायमानन्तु पुच्छभ्रूपक्षवर्जितम् ।
विद्धि वामनरूपस्य लक्षणं किन्तु लङ्गां गच्छिन् ॥ ५ ॥
ललाटनासावक्त्रेभ्य स्वमादायां गुलत्रयम् ।
मस्तकस्योपरिष्ठात्तु जटावन्धं प्रकल्पयेत् ॥ ६ ॥
जटावस्तानमायामं यथास्यात्पंचतालकम् ।
इत्युक्तं लेशतोश्चिम्ब लक्ष्मपीठमथोच्यते ॥ ७ ॥
चिम्बानामुपविष्टानां चतुरश्रन्तु तद्भवेत् ।
चतुरश्रापतश्चैव मोथितानांसदैवहि ॥ ८ ॥
वृक्षधृतायतत्वेन ह्यनयोरूपमन्यथा ।
यांगुलैः परमाणून्त्यै राराधकमपैस्तुवा ॥ ९ ॥
यत्तेज्जांतुसमायामं द्वाराद्वामन्दिरोत्थितात् ।
तन्मानेन तु पीठस्य दैर्घ्यमधेन विस्तृतिः ॥ २४० ॥
द्वारोर्ध्वाच्च त्रिरन्तानि एकपूर्वाणि वै पुटा ।
सन्त्यज्य द्वादशांशा द्वै अधः पीठोन्नतिं स्त्रिभिः ॥ १ ॥
शेषेणात्रांशसधेन प्रतिमा चोत्थिता भवेत् ।
अथवा वाहनारूढा न्यूना वा मध्यमोत्तमा ॥ २ ॥
चतुर्भिर्द्वादशांशैस्तदुपविष्टस्य चोन्नतिः ।
विहिता चास्य सर्वत्र प्रतिमाधेन विस्तृतिः ॥ ३ ॥

तत्रचंद्रशपरिलुमाच चतुर्धाशोऽज्ञिताथवा ।
 परिवारवशेनैव चातुरात्म्यस्यैवपुनः ॥ ४ ॥
 भल्लुमांशंचविहितं पीठायामंचसर्वादिक् ।
 चतुर्दिग्दृग्गतस्यैव मेकदिग्दृग्गतस्यच ॥ ५ ॥
 तदेवदैर्घ्यद्विगुणं लांछनैरावृतस्यच ।
 सार्द्धंचानावृतस्यैव तद्वाहुल्यंपुरोदितम् ॥ ६ ॥
 एकैकंलक्षमभेदेन तत्संख्यंविद्विवैपुनः ।
 अनन्तासनमाद्यंच द्वतीयंपक्षमन्दिरम् ॥ ७ ॥
 कमलांकं तृतीयन्तु चतुर्थं चक्रभूषणम् ।
 एवंहिसर्वसामान्यं पीठानांदिद्विरष्टकम् ॥ ८ ॥
 भेदभिन्नं समासेन पुनरेवनिबोधतु ।
 दिक्षुलक्ष्माणिपीठानां विद्विकण्ठगतानिच ॥ ९ ॥
 भन्योन्यसन्निवेशाच्च तेषां बह्वात्मनापुनः ।
 चक्रांशुजाभ्यां तत्स्थाभ्यां लुमाभ्या मपितक्षितेः ॥ २५० ॥
 नाभ्यामन्योन्ययोगाच्च दिक्ष्वनन्त खगाश्रयात् ।
 द्विद्व्यात्मनाद्व्यात्मनावा बहुत्वमवधारय ॥ १ ॥
 पद्मेनोर्ध्वगतेनैव द्वयं चक्रेण तद्वहिः ।
 एवं ह्यधोगतेनैव परिज्ञेयं द्वयं द्वयम् ॥ २ ॥
 उपरिष्ठात् पद्माभ्या मधश्चक्रं द्वयं द्वयम् ।
 द्वितयव्यत्ययाज्ञान्य त्परिज्ञेयम्महामते ॥ ३ ॥
 अन्तर्गोर्हिस्त्वितिबशा चक्रं पद्मं द्वयस्यच ।
 व्यत्यया दनयो विद्वि ऊर्ध्वभागाच्चतुष्टयम् ॥ ४ ॥
 अधोभागा देवमेध चतुष्कमपरन्तुवै ।
 पीठाना मष्टकं मिदं मधस्ता दूर्ध्वत स्तु वा ॥ ५ ॥
 युक्तमेकेनचैकुर्या चक्रेण कमलेन वा ।
 चक्राकारस्तु विहिता श्लोकभ्रम समाश्रिता ॥ ६ ॥

बद्धोहि दद्यास्तद् द्दीपद्वैर्ऋणिकान्विताः ।
 इतिळाञ्जन संचारो बहुधाते मयोदितः ॥ ७ ॥
 यास्मिन् प्रकृति भूतेषु पीठे तदधुना शृणु ।
 कृत्वा द्विर्दशधा पीठं पुरा यामा त्तमैः पदैः ॥ ८ ॥
 एकेन चरणं जंघा कलशौ च त्रिभिः स्त्रिभिः ।
 कण्ठ [णं] धीधिमथैकेन षड्भिः कण्ठं [णं] तदूर्ध्वतः ॥ ९ ॥
 भागेन कण्ठ [णं] सूत्रन्तु शुक्तिकांशत्रयेण तु ।
 उष्णीपं च तदूर्ध्वेतु कुर्या दंशद्वयेन वै ॥ २६० ॥
 निर्गमःस्वदलेनैव विहितश्च रणस्य च ।
 चतुर्दिक्षु महाबुद्धे क्षेत्रतोभ्यधिकःस्मृतः ॥ १ ॥
 सर्ववृत्तं घट कुर्यात् पल्लवै वारकै र्भुतम् ।
 परितोशद्वयेनैव कर्णं [ण्ठ] पीठं प्रवेशयेत् ॥ २ ॥
 भन्तःप्रवेश मेकेन विध्यंशेन गळस्य च ।
 कुर्या द्रुल्लप्रवेशस्य समां सूत्रस्य निस्तृतिम् ॥ ३ ॥
 शुक्ते रधःक [णं] ण्ठ सूत्रभागा त्पादेन निर्गतम् ।
 चदनान्तं समासेन शुक्ते स्तंकोच माचरेत् ॥ ४ ॥
 उष्णीषघटजंघाना मश्रिसाम्यं यथास्थितम् ।
 घटवद्भूषणे च्छुक्तिमरकै र्वाञ्जपल्लवैः ॥ ५ ॥
 तत्रोपरिष्ठा त्परिधिं चतुरंशकसम्मितम् ।
 सन्तयज्य निरूपेत् द्रोणी मंशनिम्नां समन्ततः ॥ ६ ॥
 विस्तृते मध्यभागेथ स्वत्रयंशेनतु निर्गमम् ।
 तन्मानं चतुरश्रन्तु पीठज्ञेया द्विनिर्गतम् ॥ ७ ॥
 तच्चाप्रत स्त्रिधा कृत्वा पक्षभागौ क्षय द्रयेत् ।
 धनुपादेन चामृदात् सम्पद् लांगलषस्त्रघत् ॥ ८ ॥
 भ्रमतो मूलदेशाच्च कृत्वादौ वै त्रिधा त्रिधा ।
 भूय स्तत्रिरूपेन गम्या जलं याति यथादुतम् ॥ ९ ॥

सुकराननतुल्यन्तु भवत्येव ममहामते ।
 फुर्या द्वै शंखसदृश मकरास्योपमन्तु वा ॥ २७० ॥
 जळनिर्गम मेतद्वै पीठेपूदितलक्षणम् ।
 न कुर्यात्कर्मषिम्भाना मशमादिमितात्मनाम् ॥ १ ॥
 चित्रमृत्काष्ठजानां तु चपळानां विशेषतः ।
 सप्रणाळं भवेत्पीठं मासनं च प्रणाळकम् ॥ २ ॥
 भूरि नीरादिना स्नानं यत्र यच्छतिसाधकः ।
 प्रत्यहं सद्दिना तत्र प्रत्यवायो भवेत्स्फुटम् ॥ ३ ॥
 एवमेव वृद्धद्विम्बभूषितानां विधीयते ।
 धातुशैलोपितानां च निमित्तस्नपनार्थतः ॥ ४ ॥
 भद्रासनगते कर्मषिम्बे तस्य समाचरेत् ।
 सततं च यथाळाभं दक्षिणरघृतादिना ॥ ५ ॥
 तोयेन तत्रये यत्रात् भूभागं वा प्रतिग्रहम् ।
 यथा नाक्रम्यते पादै जन्तुभि स्तम्ग्रहर्षिदम् ॥ ६ ॥
 भतः प्रणाळं विहितं निषिद्धं मत एव हि ।
 तत्संस्थापनकाले तु देवानां दिग्विधेहि तम् ॥ ७ ॥
 प्राक्प्रत्यगाननानां च तदुदक् दिगतं शुभम् ।
 उदक्दक्षिणषक्त्राणां प्राग्भागे विहितं सदा ॥ ८ ॥
 तत्पुन भद्रपीठीय देवा द्वामेर्षसिद्धिकृत ।
 सदैवाराधकानान्तु विलोमा द्विपरीतदम् ॥ ९ ॥
 पीठवच्च परिव्रजेयं प्रासादस्य स उच्यते ।
 शुभे दिनेतुकूले च नक्षत्रं पूजिते ग्रहे ॥ २८० ॥
 लम्बे स्थिरे स्थिरांशे च दृक्शुद्धे चोत्तरायणे ।
 दिव्या घृतापातसंशुद्धे सितपक्षे मलेम्बरे ॥ १ ॥
 भाजलान्तं कृते खाते पूर्वघासम्प्रपरिते ।
 विमुक्तदोषे भूभागे सर्वलक्षणलाक्षिते ॥ २ ॥

पूरणा दशशेषे तु सुपलिते धरांतले ।
 चतुष्पटिवदे भूते प्राग्वास्तुत्रेण सर्वादिक् ॥ ३ ॥
 स्नात शुक्लाम्बर स्तुंग्वौ कृतन्यासं स्तुशान्तधीः ।
 सर्वसाधनसंपुक्तं श्राव्यैपात्रसमन्वितः ॥ ४ ॥
 मद्गुह्यकुम्भमादाय ध्यायमानौच्युतं हृदि ।
 सहचैकायने विप्रैस्सिदागमपरायणैः ॥ ५ ॥
 तथा ऋद्धमयपूर्वैस्तु भामूलाद्भ्रगंचन्मयैः ।
 विशेत्प्रासादांभूभागं मध्ये कुम्भत्रिधाय तंम् ॥ ६ ॥
 कुर्यान्निरिक्षणं भूमिस्ताडनं प्रोक्षणं ततः ।
 सेचनं पंचगव्येन सह चास्त्रोदकेन तु ॥ ७ ॥
 ङ्कारार्थं पश्चिन्तं मन्त्राणां प्राक्चतुष्टयम् ।
 पाठयेच्च संपुण्याहं ब्राह्मिणीन् कृतमण्डनान् ॥ ८ ॥
 बह्वृचाचोत्रं (नं शाकुनं) नासुक्तं ततो भद्रं यजुर्मयान् ।
 इडामपैति सामेहो रंजन्तायौ रित्यध्वणान् ॥ ९ ॥
 ईशकोणां त्रसमारभ्य प्रागादीं प्रतिपङ्क्तिषु ।
 द्वादशीक्षरमन्त्रेण स्वनाम्ने तु पदे पदे ॥ २९० ॥
 नतिप्रणवगर्भेण देवतं देहलक्षणम् ।
 यष्ट्यौ वास्तुपुरुषो दधिसंकेचन्दनादिनां ॥ १ ॥
 सात्विकेनोपहारेण अग्नौ खन्तेपये ततः ।
 कुर्यात्कुम्भप्रतिष्ठानं यथा तदवधारये ॥ २ ॥
 पूर्ववत्तोरेणाद्यैस्तु भूभागमुपशोभयेत् ।
 फणिका (निर्णिकता) लययक्त्रस्य भद्रतस्तद्विहिते षोडशः ॥ ३ ॥
 सर्वोपकरणोपेतं कुर्यान्मण्डप (लं) मुत्तमम् ।
 कुण्डाष्टकान्तरस्थं च स्थलं तत्राष्टहस्तकम् ॥ ४ ॥
 सविण्डिका द्विहस्तास्तु कुण्डाः पूर्वोक्तलक्षणाः ।
 त्रिहस्ता [स्त] पश्चि [रि] ता योषी स्यादेवं द्वितीयश्शमः ॥ ५ ॥

पूर्ववत्प्रतिकुण्डेन विनिवेशं च साधनम् ।
 आत्मन श्वोचरे कुर्यात् कुण्डं चाथ समस्पष्टे ॥ ६ ॥
 दक्षिणे पूर्वस्येव भवतार्यं मजे क्रमात् ।
 स्थलायां स्थण्डिलस्योर्ध्वे उत्ततायां च पूर्ववत् ॥ ७ ॥
 तर्पयित्वा यथाकामं सुद्धृत्याग्निगणं ततः ।
 दिक्कुण्डेषु विनिक्षिप्य संस्कृतेषु च पूर्ववत् ॥ ८ ॥
 तथैवच विदिकस्थेषु उद्धृत्याभ्यर्च्य वै क्रमात् ।
 ततः प्रभवयोगेन चतुर्दिक्षुनिवेशयेत् ॥ ९ ॥
 चतुरोवासुदेवादीन् नाम्नाएकायनान् द्विजान् ।
 स्वाभिःस्वाभिरसंख्यन्तु तैः कार्यमभिधायच ॥ १० ॥
 कर्मावसानंहवनं साज्यैस्तुतिलतण्डुलैः ।
 एवमप्यययोगेन वाग्वादीशानगोचरम् ॥ १ ॥
 ऋग्वेदाद्यांस्तु चतुर स्संस्कृत्यादौ तथान्यस्येत् ।
 तैरप्यच्युन ङिगैर्भु स्वशास्त्रोक्तै श्वपावनैः ॥ २ ॥
 हवनंविधियत्कार्यं भक्तियुक्तेनचेतसा ।
 अथेशकोणमासाद्य ब्राह्मणैरपरैस्तद् ॥ ३ ॥
 प्राक्निर्दिष्टन्यस्येत्तत्र स्नानोपकरणन्तुपत् ।
 दशार्द्धगव्यपुष्यन्तु कलशेषु पृथक्पृथक् ॥ ४ ॥
 तानर्च्यार्च्योदिनापश्चात् द्विषट्केनाभिमन्थ्यच ।
 समानीयशिखोपेतान् कलशान् पूर्वसम्भृतान् ॥ ५ ॥
 उत्कृष्टधातुसम्भृतान् नवशैलमयांस्तुत्रा ।
 समान् सपक्वान् सुधनान् न्मृण्मयांस्तदभावतः ॥ ६ ॥
 द्वादशांगुलविस्तीर्णा स्तन्मानेनतुचोत्रतान् ।
 द्विगुणान् स्रतिस्त्रामर्थ्ये नृपाणां हेमजान् द्वितान् ॥ ७ ॥
 तत्संख्यं चतुरश्रन्तु द्वादशांगुलविस्त्वतम् ।
 तत्रचंशतुल्पंवाहुल्पात् शिलाशृङ्गं समाहरेत् ॥ ८ ॥

संस्थाप्यविधिवाकुम्भान् पृथोऽस्तेनक्रमेणतु ।
 कम्बुतुल्यमथैकंघा साकण्ठं त्र्यंगुलोलतम् ॥ ९ ॥
 तद्गुणैरपि विस्तीर्णं तत्प्रातोष्टांगुलस्त्वृतः ।
 परितःकण्ठवर्जन्तु शंखोवासुखितोमहान् ॥ ३१० ॥
 विहितोदतनासन्तु भन्वश्शुद्धस्तुसाक्षतः ।
 एवंहिसान्तराद्वाद्या त्समालभ्याधिवास्यच ॥ १ ॥
 फलैर्द्वैमादिकैरत्रै स्सर्षोषधिमथैस्ततः ।
 गन्धैर्धीजैस्तथाधान्यै विद्दुंमाचैस्तुमौक्तिकैः ॥ २ ॥
 नेत्रघस्त्रैरलंकारै भूषयेत् स्रग्धरैश्शुभैः ।
 द्वादशाक्षरमन्त्रेण एकैकस्यसमाचरेत् ॥ ३ ॥
 मूर्तिसंखिद्येन्यासं प्रणैस्तच्चिदात्मना ।
 ततश्चाध्यादिकैर्भोगै र्बल्पन्तैर्विविधैर्यजेत् ॥ ४ ॥
 शिलास्वयं कृतेःपश्चा त्त्रिनयोःकुण्डसन्निधिम् ।
 सशिलकुम्भयुन्दन्तु आधारेषूपरिन्विसेत् ॥ ५ ॥
 तदाधारशिलापश्चात् तत्रवामण्टपाद्बहिः ।
 एवमेवचसंस्कृत्य भावयेत्प्रणवेनतु ॥ ६ ॥
 ज्वलन्तींगोसहस्रेण खचितांसूर्यबिम्बघत ।
 ततश्चाराध्यमन्त्रन्तु सन्तर्प्य शतसंख्यया ॥ ७ ॥
 मध्ये तत्कलशं न्यस्य सांगं सपरिवारकम् ।
 निशेषशक्तिगर्भन्तु व्यापकं ब्रह्मतत्त्ववित् ॥ ८ ॥
 अत ऊर्ध्वं तिर्यंगाभि र्वांगाद्याभिश्च शक्तिभिः ।
 ब्रतमूर्तिसमेताभि रभिन्नाभिस्तु तत्त्वतः ॥ ९ ॥
 पाठयेद्वाङ्मनां स्तत्र आत्मव्यूहन्तु मन्त्रराट् ।
 तथैवारमात्रुवादं च प्रणवाद्यन्तगन्तु वै ॥ ३२० ॥
 तमर्चयित्वा विधिव तर्पयित्वा त्वनन्तरम् ।
 दिक्स्थितानां च कुम्भानां वासुदेवादिकान्नचसेत् ॥ १ ॥

पूर्ववच्चानिरुद्धाद्यान् विदिवसंस्थापितेषु च ।
 पाठये चातुरात्मीयं संज्ञामन्त्रचतुष्टयम् ॥ २ ॥
 प्रभवाप्यययोगेन तत स्मृक्तन्तु पौरुषम् ।
 ऋग्वेदान् पाठये द्रव्या युञ्जते त्यपरान्यजुः ॥ ३ ॥
 रथन्तराख्यं यासामं सामज्ञान् भगवन्मयान् ।
 सहस्रशिरसं चेति मन्त्रां श्राधर्षणां रततः ॥ ४ ॥
 एकस्मिन्वा महाबुद्धे सर्वोक्तं कलशे हितम् ।
 तथैव हवनं कृण्वे मध्यमे विहितं स्वयम् ॥ ५ ॥
 किन्तु क्रमेण वै मन्त्रान् पाठयेच्च यथास्थितान् ।
 एषं सम्पातद्दोमन्तु कृत्वा पूर्णान्तिकं ततः ॥ ६ ॥
 महाशक्तिमूढस्तु पर स्वामर्ष्यलक्षणः ।
 अभेदेन च मन्त्रादिमूर्तीनां य स्थित स्फुटम् ॥ ७ ॥
 स सन्धेय शिखानां च स्वनाम्ना मणवेनतु ।
 ज्ञानभाषा निवसति तथानन्तबला प्रभा ॥ ८ ॥
 सर्वगा ब्रह्मवदना द्योतकी सत्यविक्रमा ।
 सम्पूर्णा चेति कथिता शक्तयो विश्वधारिकाः ॥ ९ ॥
 या शिखा कलशाधारसंज्ञातां विद्धि सर्वगाम् ।
 सामर्ष्यशक्तिस्वामान्यां निष्कलां पारमेश्वरीम् ॥ ३३० ॥
 सन्तर्प्य मूलमन्त्राच्च शिखामन्त्रेण लांगलिन् ।
 अजस्य नाभावध्येक मन्त्रेणैकाथनै रततः ॥ १ ॥
 तादर्थ्येनतु होतव्यं मृद्मयैस्तु तथैव हि ।
 होतव्य मस्य वाग्मीयं गायत्रीभि रतो परैः ॥ २ ॥
 होतव्यं ब्राह्मणै स्वम्य कतद्व्याप्ते रूपलक्षकैः ।
 दत्त्वा पूर्णा स्वयं कृत्वा स्थलस्थस्यार्चनं पुनः ॥ ३ ॥
 बलिदानश्च भूतानां समाचम्य ततो ब्रजेत् ।
 प्राप्ताद्ब्रह्मभूभागं न्यसे तत्र महाशिखाम् ॥ ४ ॥

संस्मरं श्वक्रमन्त्रन्तु सानन्तं प्रणवेन वै ।
 योजभूतं तदन्तस्स्थ मध्यपट्टकं स्मरन्पजेत् ॥ ५ ॥
 निशेषमन्त्रवृन्देन होमस्याधे रान्तरम् ।
 द्वारदिग्वीक्षमाणन्तु मध्ये मन्त्रघटं न्यसेत् ॥ ६ ॥
 स्वदिक्ष्वन्यान्यथावस्थान् स्वै स्वै र्मन्त्रै र्निवेशयेत् ।
 तत स्स्वशक्तिपापाणै रेकैकं स्थगयेत् घटम् ॥ ७ ॥
 पूरये दध्नमन्त्रेण घटाना मन्तरं ततः ।
 मृदु मृदालुकाभिस्तु सुधयाचलसिद्धये ॥ ८ ॥
 संवेष्ट्य नेत्रवस्त्रैस्तु ऋग्वेदान् पाठये ततः ।
 आत्वाहाषेत्ति सूक्तन्तु प्रतिष्ठा सामस्यमगान् ॥ ९ ॥
 द्वादशाक्षरसंयुक्तं बलमन्त्रं पुनः पुनः ।
 वक्तव्यं ब्रह्मनिष्ठैस्तु प्रणवान्तं सुभाषितैः ॥ १० ॥
 तदेकतनुतां यातं संस्मरे त्प्रणवेन तु ।
 मूर्त्या दिशन्ति निष्टं यन्नामरूपाक्रियात्मकम् ॥ १ ॥
 द्वादशाक्षरमन्त्रेण भूय स्वहृदयंगमैः ।
 तवाराध्यं स्वमूर्तिन्तु संयजे सेजसां निधिम् ॥ २ ॥
 तत सर्वो भगवन् भोगैः पाठये त्पांचरात्रिकान् ।
 अर्चामि तेति ऋग्वेदा नर्चा सामश्च तद्विदः ॥ ३ ॥
 ततः पुरिष्टृहीतितु क्षेत्रे देवगृहीमके ।
 द्वादशांगुलमानन्तु दिग्बिदिक्ष्वष्टकं न्यसेत् ॥ ४ ॥
 स्नापितं पूजितं सम्य विशालाना शुभलक्षणम् ।
 तदन्त स्स्त्रिरोद्धव्या बुद्धिधर्मगुणाः क्रमात् ॥ ५ ॥
 धर्माद्या श्वाग्रिकोणासु याव दीशपदं पुनः ।
 प्रागादा घुत्तरान्तं च अधर्माद्यं चतुष्टयम् ॥ ६ ॥
 शिलाना मन्तरे भूमौ षट्कं षट्कं क्रमेण तु ।
 न्यस्तव्यं पूर्ववर्णाञ्च घर्णानां सावसानकम् ॥ ७ ॥

शब्दब्रह्मानुविद्धं च कृतैवं बुद्धिवागुराम् ।
 सूत्रभूतां न्यसेत् सम्यक्प्रासादतलसंस्थिताम् ॥ ८ ॥
 न्यसेत्प्राङ्मूर्ध्वं तथैव हि शिलाष्टकम् ।
 ताम्बु संरोधयेत्सम्यक्प्रागुक्तां स्तु दिर्गाश्वरान् ॥ ९ ॥
 चक्रं तदन्तर्भूमीनां ध्रुवद्विस्फुलिगवत् ।
 क्षणैर्न चिन्तयेद्दद्यात् भूभागं चांगणीयकम् ॥ ३५० ॥
 आभोगं ऋद्धं शेषं तदूर्ध्वं गगनेश्वरम् ।
 बहिः प्राङ्मूर्ध्वं चाद्यं सपरिवारकम् ॥ १ ॥
 प्रागादा वीशकोणान्तं मिन्द्राद्यं चाष्टकं न्यसेत् ।
 तपाविधेयपलेषु भन्तर्भूमिगतेषु च ॥ २ ॥
 तत्स्वनाम्नात्वंपिवातु ऋग्वेदान् पाठयेत्ततः ।
 क्रीचो न विद्वानिन्द्रि वै ये देवास्तु यजुर्मपान् ॥ ३ ॥
 देवव्रतं च सामज्ञानं प्रविश्याभ्यन्तरं ततः ।
 स्थित्वाप्रतो मन्त्रमूर्ध्वं रध्वव्याप्तिं मनुस्मरेत् ॥ ४ ॥
 योज्यं च्छांशुभूता पुरस्ताद्ब्रह्ममेति सा ।
 प्रासादपीठपर्यन्तं कुम्भाधारोपल्लातु वै ॥ ५ ॥
 भुवनाध्वा यथावस्थो भावनीयः पुरोदितः ।
 गर्भोच्छ्वाप्यवधिं यावत् पादाध्वानं विलोकयेत् ॥ ६ ॥
 मन्त्राध्वा शुकनासान्तं स्तत्त्वाध्वावेदिकावधिः ।
 कलाध्वाण्डगजा [तुगला] न्तश्च वर्णाध्वाच तदूर्ध्वतः ॥ ७ ॥
 समीकृत्य पुरा सर्वं प्रासादं प्रारभेत्ततः ।
 बलादूनाधिकाञ्चैव सांगुलैश्चरितैः करैः ॥ ८ ॥
 द्विर्द्वादशकरं यावत्तल्लेनानाधिकेन तु ।
 शुभाय सिद्धये विद्धि गर्भं देवशुद्धस्य च ॥ ९ ॥
 कृत्वा क्षेत्रांगुलानां च करानां वा घनं पुरा ।
 त्यजेत्तदष्टभिस्सम्यक्प्यच्छेषं तद्विचार्य च ॥ ३६० ॥

एकाधष्टमपर्यन्ता ध्वजधूममृगेश्वराः ।

श्वाच गोखरमातंग घायला स्तु तत शशुभाः ॥ १ ॥

एकत्रिपंचसप्तत्या स्वर्यत्रैव विधीयते ।

गर्भपट्टभाग मानेन तद्वादि भित्तिविरहृतिः ॥ २ ॥

तन्मानं परित् स्वर्यत्वा भित्ति रन्या विधीयते ।

एवमत्रक्रमेणैव सहभित्तिगणेनतु ॥ ३ ॥

गर्भद्विगुणविस्तीर्ण क्षेत्रदेवगृहस्यच ।

मन्दिरेत्वेकभित्तीये क्षेत्रमानंविधीयते ॥ ४ ॥

गर्भोक्तंतत्त्रिभागेन युक्तंयुक्तेन चर्मना ।

तत्रापिद्वास्तपृच्छयातु आपशुद्धिविचारयेत् ॥ ५ ॥

एवनिर्जगतीकंच भागपीठंविवाङ्कितम् ।

श्रासादक्षेत्रमानच तद्युक्तमवधारय ॥ ६ ॥

पट्टभागेनाधपादेन त्रिभागेनोभयात्मिका ।

विहिताजगतीभाग रतत्क्रियाविस्तृतिर्भवेत् ॥ ७ ॥

अधिकार्द्धचतुर्दिक्षु तत्पंचांशैस्तुवैत्रिभिः ।

तृतीयांशेनधैमध्ये निर्गमस्तुविधीयते ॥ ८ ॥

कोणाकोणान्तुवैशेषं भागंभागंप्रदेशयेत् ।

तत्रंगर्भसमपीठं तत्पीठेनदलेनवा ॥ ९ ॥

पीठोक्तालयपीठस्य लक्ष्मस्थित्यंशकल्पना ।

चतुर्दिक्षुविधेयायै बहुधानन्तपूर्विका ॥ १० ॥

अथोच्छ्रयन्तुवैशेषा त्रिगुणंमन्दिरस्यच ।

कुर्याच्छ्रयंशुणंचैव द्विगुणवायवेच्छया ॥ १ ॥

द्विरेकादशधाकुर्या तंचभागैस्समम्पुरा ।

विधेयंपीठवत्पश्चा देकांशेनमसूरकम् ॥ २ ॥

तदूर्ध्वनिहिताजंवा गर्भमानेनचोन्नता ।

भवोपकरणीयाभि देवताभिरलंकृता ॥ ३ ॥

जंघायामंशयुग्मेन उपयूनाधिकेनच ।
 कार्पाशिखरपीठन्तु पूर्वदक्षणलक्षितम् ॥ ४ ॥
 किन्तु प्रवेश निर्यासौ तत्रचार्पाशसम्भितौ ।
 शिखरचारविहितं भूमिकानवधान्वितम् ॥ ५ ॥
 सकोच्यतरपुरासूत्र मादायोत्रतिसम्मितम् ।
 एकस्मादेकवर्णात्तु जघोर्ध्वीपात् प्रसापेच ॥ ६ ॥
 संस्पृशेत् शिखरपीठ मञ्जसातं निरोध्यच ।
 मासाढाद्दहिराद्यत्र भूभागत्तमलेक्षण ॥ ७ ॥
 कर्णादूर्ध्वं नयेत्सूत्रं छात्रपणन क्रमणतु ।
 शिखरोन्नतिपर्यन्तं चतुर्दिक्ष्वेवमेवाहि ॥ ८ ॥
 पर्यटेल्लाज्यमानन्तु कर्णात्तूर्णं महामते ।
 यावत् कुमुदपत्राभा सास्याच्छिखरमञ्जरी ॥ ९ ॥
 एवमालेख्यदृष्ट्यात्तु उन्पाद्यावन्तुगततः ।
 भूमिवाण्डप्रसिद्धवर्धं कार्यासादशयापुनः ॥ १० ॥
 उपरिष्ठात्तुभागेन भवदामलसारकम् ।
 भूमयोभागमानास्तु ततस्तासांसमाचरेत् ॥ १ ॥
 क्षयवृद्ध्याविधानन्तु त्यक्तवास्थानंचभूमिकाम् ।
 चतुर्द्विद्वेकसखयानि सममानांशुलानिच ॥ २ ॥
 निजभूमेस्समारभ्य तानिपोज्यान्ध रूपात् ।
 पूर्वभूमेस्समारभ्य ह्यवस्थेभूमिकागणे ॥ ३ ॥
 सत्रासांध्यवधानन्तु तद्विरष्टाशर्षाम्मतम् ।
 विभिन्नापठिरचना तासुकार्यापथास्थिता ॥ ४ ॥
 सचक्रैर्वेविधे पद्मे प्रादुर्भापैस्तुचाखिलैः ।
 सर्वेषांलाञ्छनैर्मूर्ते नृत्तगीतरसास्थितैः ॥ ५ ॥
 नवाशेनोर्ध्वंभागात्तु स्वपादेनविनिर्गतम् ।
 उष्णीषमूर्ध्वंभूमे स्तु वार्धं वै रचनोज्ज्ञितम् ॥ ६ ॥

शिष्टं कृत्वा त्रिधा पीठं मण्डलस्येन पूर्ववत् ।
 द्वितीयेन ततः कण्ठं तृतीयेनोर्ध्वगेनतु ॥ ७ ॥
 सुसमं श्रीयुतं कुर्यां दण्डं धात्री फलाण्डवत् ।
 नवधोष्णीषकं कृत्वा चतुर्भिर्घेदिकाभ्रमम् ॥ ८ ॥
 त्रिभागपृथुलं कण्ठ मण्डं पंचांगसम्मितम् ।
 पंचया सप्तधा कृत्वा गर्भं वा नवधा पुरा ॥ ९ ॥
 विहाय पक्षगौ भागौ मध्यभागगणेनतु ।
 प्रासादनाडिका कार्या गर्भाधेन विनिर्गता ॥ ३९० ॥
 पादेन वा त्रिभागेन सस्तम्भाप्यथ केवला ।
 उन्नता शिखरार्धेन साप्युत्पलदलोपमा ॥ १ ॥
 कार्या शिखरपीठोर्ध्वं दिव्यकर्मविभूषिता ।
 ततः श्शुभतरं कुर्यां न्मण्डपं स्तम्भसंयुतम् ॥ २ ॥
 भूषितं विहगेन्द्रेण बलिमण्डलगेन च ।
 चतुर्द्वारे तथा दिक्षु विधेयं मण्डपत्रयम् ॥ ३ ॥
 प्रवेशत्रितयोपेतं मण्डपे मण्डपं भवेत् ।
 कुर्यां न्मण्डपं मुक्तं वा यथाभिमतनिर्गमम् ॥ ४ ॥
 रथोपरधकाद्यन्तु तेषां गर्भा द्विधीयते ।
 निर्यासो दशमांशेन द्वादशांशेन लांगलिन् ॥ ५ ॥
 अथवा षोडशांशेन ते कार्या नेमिवत्पुनः ।
 चतुर्दिक्पक्षसल्लिप्ताः पीठकर्मविभूषिताः ॥ ६ ॥
 शिखरस्य चतुर्दिक्षु पीठोपरि समापयेत् ।
 सम रथकयुक्तयातु नासिकामंजरीगणम् ॥ ७ ॥
 मध्यदेशचतुर्दिक्षु कुर्याद्धारगणं समम् ।
 त्रिचतुःपंचषट् भागे ततो गर्भा द्विधीयते ॥ ८ ॥
 द्विगुणं चोन्नतत्वेन त्रिपचनवशाखिकम् ।
 युक्तं द्वास्यंद्वयेनैव कुम्भेभदशनैस्तु वा ॥ ९ ॥

विधिवत्स्थापनं तस्य मन्त्रपूर्थं समाचरेत् ।
 संस्नाप्य मूलमन्त्रेण सम्पूज्याव्यादिना हृदा ॥ ४०० ॥
 शाखामूलगतां कुर्याद्घ्रातुरत्रमर्यां स्थितिम् ।
 सर्वधारामयं मन्त्रं सन्निर्रोप्यहि तत्र च ॥ १ ॥
 ज्ञानक्रियात्मकं ध्यात्वा शिखामन्त्रेण शाश्वतम् ।
 दक्षिणोत्तरभागाभ्यां शाखायुग्मन्तु विन्यसेत् ॥ २ ॥
 हनमन्त्रेण तदूर्ध्वेतु रुध्वाद्यं परमेश्वरम् ।
 सन्निरर्धाकृत्य सम्पूज्य गगनस्थे ह्युदुम्बरे ॥ ३ ॥
 द्विविधं धातुजाळन्तु रत्नं सिद्धार्थकां स्तिलान् ।
 चन्दनाद्यादिगन्धा ये क्षीरं दधिघृतं मधु ॥ ४ ॥
 शालय स्वर्धर्षीजानि सर्वौषध्य स्वघिट्टमाः ।
 कृत्वा नेत्रेण नेत्रस्यान् द्वारोर्ध्वे विनिवेश्य तान् ॥ ५ ॥
 दृश्यं भोगाप्तये चैव त्वदृश्यं मोक्षसिद्धये ।
 चतुष्पा त्सकलो धर्म स्तत्रोर्ध्वे सन्निर्रोप्य च ॥ ६ ॥
 चावारिऋंगाइति पापाठये दृढमपां स्ततः ।
 कर्महोमचयं कृत्वा पूर्णां मूलेन पातयेत् ॥ ७ ॥
 एतद्विम्यप्रतिष्ठानात् प्राग्य त्पश्चात्समाचरेत् ।
 सिद्धय [स्थाय] पेशावशेनैव ज्वाल्यस्यतुवैविभोः ॥ ८ ॥
 धनन्तभुवनं नाम सर्वकामापवर्गदम् ।
 चतुष्प्रकारमेर्षहि प्रासादंविद्धिपीठवत् ॥ ९ ॥
 रचनासन्निवेशोत्थ भेदेनानेकधा तथा ।
 पतत्रीशमृगैन्द्रेस्तु निधिभूतोपमैर्घटेः ॥ ४१० ॥
 शंखपद्मांकिताभिस्तु सोपानपदपङ्क्तिभिः ।
 युक्तं द्वारवशेनैव तथापीठवशात्तुषै ॥ १ ॥
 विस्तारःप्रतिदिकसंस्थ स्वरुणस्य विधीयते ।
 गर्भोत्थक्षेत्रसंज्ञाच जगतीकस्यष्टांगलिन् ॥ २ ॥

द्वेषस्सजगतीकस्य तन्मानेनापिचर्षदिक् ।
 एभ्यःपादादिकंकुर्यात् पादाद्यंशोऽङ्घ्रितन्तुवै ॥ ३ ॥
 युध्याच्चायतनानां च स्थितध्वांगने [कणे] पुरा ।
 चतुरायतनंविद्धि प्रासादैःदिकत्रयस्थितैः ॥ ४ ॥
 धाधेनसहकोणस्थै स्तत्पंचायतनंस्मृतम् ।
 विज्ञेयमष्टायतनं विनिरन्यैस्तुदिग्गतैः ॥ ५ ॥
 विनामद्दयस्थितेनैव दिग्गतैस्तु द्विभिर्दिभिः ।
 तद्दशायतनन्तेन युक्तमेकाधिकं भवेत् ॥ ६ ॥
 प्रतोळीपक्षगेनैव प्रासादद्वितयेनतु ।
 द्वादशायतनंविद्धि सहस्रस्यस्थितेनतु ॥ ७ ॥
 तदेवाधिकसंज्ञन्तु अतोऽन्योनन्तसंज्ञिकः ।
 परस्परमुखौकुर्यात् प्रासादाद्द्वारदेशगौ ॥ ८ ॥
 प्रासादाभिमुखौचैव दिक्त्रयेवस्थितास्तुये ।
 कोणस्थाभ्यांचसाम्मुख्यं द्वाभ्यांद्वाभ्यां विधीयते ॥ ९ ॥
 द्वाभ्यामभिमतभ्यांतु कुर्याद्विचितदिङ्मुखम् ।
 द्वौपरस्परवक्त्रौतु कोणदेशसमाश्रितौ ॥ ४२० ॥
 द्वाराण्यनन्तायतने प्रासादानांमहामते ।
 यथाभिमतदिकस्थानि कर्तव्यान्यविशंकया ॥ १ ॥
 नतत्रतेषांभवति वेधदोषःपरस्परम् ।
 अंगभावगतत्वाच्च प्रधानायतनस्यवै ॥ २ ॥
 अधेन च त्रिभागेन हितःपादेनचांगणात् ।
 परण्डकस्यचोच्छ्राय स्तद्विस्तार स्तथोच्छ्रितैः ॥ ३ ॥
 तच्चपीटोपमंकुर्यात् ऋक्षंखोष्णीपमेववा ।
 युक्तंकोटिगणेनाप नानादेवान्तगेनतु ॥ ४ ॥
 यदेकायतनंचैव त्वंगनन्तमहामते ।
 युक्तंलघुपरण्डेन केवलंवापरण्डकम् ॥ ५ ॥

यदाद्वापतनाद्यश्च द्वादशापतनान्तिमम् ।
 एकदिग्दीक्षमाणं च चतुरश्रापतेगने ॥ ६ ॥
 घृत्तापतेवायितते प्रासादेचोक्तलक्षणे ।
 यस्माद्देवालयानां च अंगनानां विशेषतः ॥ ७ ॥
 चतुरश्रादिपीठानां नित्यमेवमहामते ।
 अन्योन्यानुगतं त्वन्तु हितं स्यापेक्षकं न्तु वै ॥ ८ ॥
 भूमिभागवशेनैव तथैवार्चावशेन तु ।
 नानाफलघशेनापि तथाशोभावशेन च ॥ ९ ॥
 भूलाभश्चतुरश्रात्तु चतुरश्रापताद्धनम् ।
 घर्तुळा त्सर्वकामाप्तिं निर्धृतिं स्तु तदापतात् ॥ ४३० ॥
 दृष्टादृष्टफलेप्सुनां लोकास्तु महदादयः ।
 यच्छन्ति वैष्णवं स्थानं मारोग्यं भूतिं मुत्तमाम् ॥ १ ॥
 वैष्णवानां मकामानां च्युते रन्ते परं पदम् ॥ ४३१ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्
 प्रतिमाप्रासादलक्षणविधिर्नाम

चतुर्विंशः परिच्छेदः ॥२४॥

अथ पंचविंशः परिच्छेदः ।

श्रीनारदः ।

सर्वलोकगुरु विप्रा यदुक्तो विश्वधारिणा ।
 तदिदानीं प्रवक्ष्यामि मन्त्रविम्बनिवेशनम् ॥ १ ॥
 भोगेप्सुनां च वर्णानां साम्प्रतं यदभीष्टदम् ।
 कैवल्यदं शमाञ्चैव चातुराश्रम्यसेविनाम् ॥ २ ॥

यज्ञधर्मरतानां च सहायं च फलैस्तु तत ।

प्राग्द्वेवस्यत्रे दिक्लाभे [ग्भागे] सति मण्डपम् ॥ ३ ॥

चतुरश्रं चतुर्द्वारं दर्भमाळान्तरीकृतम् ।

अन्यत्र तदलाभेतु यथाभिमतदिङ्मुखम् ॥ ४ ॥

चतुर्दशकराच्चैव यावद्विंशत्करावधि ।

षट्करान्तं पुनस्तस्मात् विम्बमानव्यपेक्षया ॥ ५ ॥

कार्या मध्ये स्थला तेषां द्विसप्तांशौ स्ततोष्टभिः ।

समन्तभद्रा सुशुभ्रणा चितापक्वेष्टकादिकैः ॥ ६ ॥

तालोन्नते स्वगारभ्य सामान्येस्मिन् हि कर्मणि ।

उन्नतांगुलवृद्ध्यात् नीता तद्भासतां क्रमात् ॥ ७ ॥

द्वि[त्रि]ष्टकांशकैर्मध्ये सर्वासां मण्डपं [ण्डलं] भवेत् ।

चतुरश्रंचतुर्द्वारं चक्रांबुरुहभूपितम् ॥ ८ ॥

दक्षिणेशयनंसौम्ये कुण्डमग्नेस्तु पूर्ववत् ।

समेखलं द्विहस्तन्तु चक्रपद्माकितं शुभम् ॥ ९ ॥

तदथ चतुरश्रं प्राग्दाममेखलिकान्वितम् ।

अथ दक्षिणदिग्भागे कुर्याद् द्वै चक्रचिद्वितम् ॥ १० ॥

वर्तुलं पश्चिमे सौम्ये कमलांकं मनोहरम् ।

शंखांकं सर्वकोणेषु मान मेषां यथोर्ध्वगे ॥ ११ ॥

सर्वे दशान्तद्वस्तानां चतुर्णां मेकमेखलाः ।

मण्डपानान्तु किं त्वत्र ऊर्ध्वगं सर्वमेखलम् ॥ १२ ॥

अतोऽथ स्वस्थिता स्वर्वे एककुण्डास्तु मण्डपाः ।

तेषां समेखलं चाद्यं द्वाविंशत्यंगुलैर्भवेत् ॥ १३ ॥

द्वासा दंगुलयुगमस्य यावद् द्वै षोडशांगुलम् ।

स्यात् षट्करे गृहे कुण्डं कार्या वा मेखलाधिका ॥ १४ ॥

अष्टहस्तोच्छ्रितः पूर्वः अधोर्ध्वकरवर्धिताः ।

न द्वास षट्करान्तानां न्यूनाना मुच्छ्रितैर्भवेत् ॥ १५ ॥

त्रयोदशकरादीनां चतुर्णां पातये ततः ।
 अष्टकं चांगुलानां तु सप्त पंच चतुः क्रमात् ॥ १६ ॥
 एवं स्नानगृहाणान्तु विस्तार श्रोत्रते स्सह ।
 किन्तु वै वालुकापीठे मध्यत श्लेषशोभिताः ॥ १७ ॥
 द्विचतुर्भिर्द्विसप्तां [हस्तां] शैर्विस्तृताः प्राग्बद्धताः ।
 स्नानीया ध्यागगेहा द्वा दिक्त्रयेभिर्मते शुभम् ॥ १८ ॥
 अर्धमानसमं मुख्यात् सुपीठशयनान्वितम् ।
 दृग्दानभवनं कुर्यान्मंगल्यकलशैस्सह ॥ १९ ॥
 सर्वेषां कर्मभूभागं कोणस्तम्भैर्विभूषितम् ।
 सुनेत्रैर्वेष्टितं कुर्याच्चक्राद्यैः पूर्ववद्युतम् ॥ २० ॥
 सुस्थिरं दृढपादं च स्नानाम्भो ग्रहणक्षमम् ।
 अर्धेन वालुकापीठ दीर्घमाद्यक्रमेण तु ॥ २१ ॥
 वर्धितं चाग्रहस्तेन ह्रासितं चतुरंगुलैः ।
 स्वदैर्घ्यां दर्धविस्तीर्णं कृत्वैवं समणालकम् ॥ २२ ॥
 तेन तद्वालुकापीठं भूषयेन्मध्यगेन तु ।
 यागागारस्य वै दिक्षु द्वारार्धं तत्र चान्तरे ॥ २३ ॥
 शामार्धवृत्तियोगेन ह्रासोन्यत्र कलादिकः ।
 तोरणानि वहिः कुर्यात् दृढैः काष्ठैस्सुपूजितैः ॥ २४ ॥
 पंच हस्तानि चार्धेन वर्धितानि करेण तु ।
 न ह्रास माचरे तेषा मन्यत्र करणे सति ॥ २५ ॥
 न[द] शमा त्पंच हस्तानां मृते भूमौ प्रवेशयेत् ।
 शमार्धं वर्धितानां च द्वे द्वे संवर्धयेत्कले ॥ २६ ॥
 दैर्घ्यां त्र्यवेशशिष्टान्तु त्रिभागेन तदन्तरम् ।
 सर्वे चक्रध्वजाः कार्याः चस्त्रस्त्रह्मश्रीयुताः ॥ २७ ॥
 सुधाद्यैर्वर्णकैः पीतैश्चन्दनाद्यैस्तु लेपिताः ।
 भिन्नांगमेतदखिलं यथैकस्मिन् हि युज्यते ॥ २८ ॥

कर्मयागगृहे शश्व द्विभूते वा वने विना ।
 पंच त्रिंशत्करं क्षेत्रं स्वतुल्यप्रांशेन विस्तृतम् ॥ २९ ॥
 तन्मध्येतु चतुर्दस्तं त्यापाद्यं स्थलसप्तकम् ।
 स्थलानां व्यवधानन्तु कुर्यात् द्वै तालसम्मितम् ॥ ३० ॥
 एकापायेन वै कुर्यात् द्विद्वस्तान्तं स्थलांगणम् ।
 क्रमेणाष्टांगुल्या न्मानात् द्व्यंगुलं द्व्यंगुलं विना ॥ ३१ ॥
 स्थलानां संकटनां च व्यवधानं द्विगोलकम् ।
 एव मेव समुच्छ्राय स्वर्वेषां परिकीर्तितः ॥ ३२ ॥
 परितो विहितं घांघे मानं मत्र स्वर्पाठजम् ।
 एवं वासंकटे कुर्यात् दाद्योक्ता न्मण्डपद्वयात् ॥ ३३ ॥
 मध्ये मण्डलपीठन्तु तस्य दक्षिणदिग्भवेत् ।
 समीपे शयनस्थानं कुम्भानां स्थापनायनम् ॥ ३४ ॥
 एवं हि वामनिकटे भोगानां मन्त्रतर्पणम् ।
 ऋग्यजुस्सामपूर्वाणां श्रुतीनां हवनं परे ॥ ३ ॥
 प्राग्दानं शयनस्थाने हान्यस्मिन् शयने हितम् ।
 प्रासादस्याष्टदिङ्मूर्ति शक्तिपानां यथोदितम् ॥ ३६ ॥
 स्थण्डिले च यथा कुण्डेषु तादर्थ्येनाथवा स्वयम् ।
 स्वकुण्डे हवनं कुर्याच्चतुर्वेदमये परे ॥ ३७ ॥
 तमस्तमूर्तिपीयं वा स्वय मेव समाचरेत् ।
 सामग्रीविरहा योग्य मूर्तिपाना मभावतः ॥ ३८ ॥
 यश्च यत्रोपयोज्यस्तु तत्रतं सम्प्रवेशयेत् ।
 मन्त्राणां सुपदेष्टातु आत्मतुल्यो महामतिः ॥ ३९ ॥
 योक्तव्यः कर्मदक्षस्तु सर्वे भवसरेषु च ।
 स्वयं वसवतुसन्धाय हवनार्चनकर्मणाम् ॥ ४० ॥
 आस्तेह्युत्पत्तिपूर्वाणां न्यासान्ताना मनन्यधीः ।
 कृत्वा दीक्षाविधानोक्तं सहोमं कलशार्चनम् ॥ ४१ ॥

कुर्यात्सतोरणानां च ध्वजानां स्थापनं ततः ।
 सितरक्तादिभेदेन प्रागादौ च ध्वजाष्टकम् ॥ ४२ ॥
 निवेश्य मध्यवेद्यान्तु पुन रप्ययधत्तथा ।
 यजेत्सत्यादिकं तत्तच्चतुष्कं ह्येव मेघहि ॥ ४३ ॥
 उत देवा अवहित मृद्मयान् पाठयेत्ततः ।
 ऊर्ध्वं सह सुपर्णेन चक्रं तोरणगं यजेत् ॥ ४४ ॥
 पाठयेत् द्वारपालीयं सामसामषिद स्ततः ।
 अथाध्वंशुष्पहन्मूर्तिधरे र्यायात् समाशृतः ॥ ४५ ॥
 यत्र तिष्ठति विश्वेशः पीठब्रह्माशिलान्वितः ।
 तत्रावलोकनं तेषां कुर्यात्सन्ताडनादिकम् ॥ ४६ ॥
 चक्रास्त्रमन्त्रितै स्नानकलशै स्नानपये ततः ।
 सिद्धार्थकै स्तथा पंचगव्य मृद्भूतिवारिणा ॥ ४७ ॥
 बल्मीक मृज्जलेनाथ चक्रांकौषधिधारिणा ।
 संक्षाल्याभ्यर्च्य चोद्धर्त्य क्षालयेत्स्रवारिणा ॥ ४८ ॥
 तमध्येणार्चयित्वा च तत स्तन्मन्त्रितान् करे ।
 सिद्धार्थकान् दक्षिणेतु बध्वापे पाठयेत्तत्रम् ॥ ४९ ॥
 रक्षोहणं तथा सर्वां ब्रथे त्प्रतिसरे मणीन् ।
 सद्ब्रह्मवेष्टितं कृत्वा समारोप्य रयोत्तमे ॥ ५० ॥
 कर्मारम्भं चपठत स्तस्य दक्षिणादिहृन्त्यसेत् ।
 ऋक्सामपूर्वां न्वामेतु भ्रातृणांस्तु चतु श्वतुः ॥ ५१ ॥
 पुरतोऽर्चं स्मर न्यायात् स्वयं विघ्नांस्तु सूदयन् ।
 सनृत्तगेयवादित्र स्तुतिमंगलपाठकैः ॥ ५२ ॥
 इदं विष्णु विचक्रम ऋद्धमपै स्सह पाठयेत् ।
 एकायनांस्तदन्तेतु ॐ नमो ब्रह्मणेऽस्तु यत् ॥ ५३ ॥
 तथैव शाकुनं सूक्तं श्रीसूक्तेन समन्वितम् ।
 स्वर्णादिनार्थिन शक्त्या त्रपयं स्ता न्प्रवेशयेत् ॥ ५४ ॥

स्वस्थानं यज्ञभूमे र्धे प्रासादाद्यन्तरन्तु वा ।
 वक्ष्यमाणविधानेन युक्तं रत्नशिखादिना ॥५५॥
 कृत्वा द्रव्याधिवासं प्रा कर्मभूमौ पुरोदितम् ।
 स्नानकर्माशिलादीना मीप कृत्वातु सार्चनम् ॥५६॥
 यथाघट्टत्रविन्यासं प्रीतिपूर्वं निवेश्य च ।
 बृहद्विम्बं ततः कुर्यात्कर्मबिम्बेखिलन्तु वै ॥५७॥
 सन्निरोधस्तु मन्त्राणां तत्र छग्नोदये स्मृतः ।
 धातृहस्तनापना त्सर्वं यत्किञ्चिदप्यत्र तत्र ॥ ५८ ॥
 निर्वर्तनीयं पूर्णान्तं बुधैवं प्राङ् महामते ।
 तथा कार्यं शुभो येन मुहूर्तो नावसीदति ॥ ५९ ॥
 एवं हि चित्रपूर्वाणा मन्येषां कमलक्षण ।
 सरत्नरत्नद्वयापाणवर्जितानां समाचरेत् ॥ ६० ॥
 स्नानाद्यं कर्मबिम्बेतु तत्समीपेथ दर्पणे ।
 कर्मबिम्बंविनालेपां प्रस्वापाद्यां द्विविष्टरे ॥ ६१ ॥
 कुर्यात्प्रवेशपूर्वतु सर्वमुत्सवपश्चिमम् ।
 एवं प्रवेश्यतद्विम्बं सांप्रतं विनिवेश्य च ॥ ६२ ॥
 निषण्ण दृढकाष्ठोत्थ तोरणेच्छाहुती स्ततः ।
 निवेश्य स्नानकलशान् हेमाद्युत्थांस्तु निर्वृणान् ॥ ६३ ॥
 पूर्ववद्ब्रचनोपेतान् सुसमांछ्रास वर्जितान् ।
 निरीक्षणादि संशुद्धान् कृत्वा सहृदयेनतु ॥६४॥
 द्वादशाक्षरमन्त्रेण मन्त्रयेत्तान्सकृत्सकृत् ।
 तेनैव पूजयेत्पश्चात् अर्घ्यस्त्रकवन्दनादिना ॥ ६५॥
 तदाहरणहोमन्तु यथाशक्ति समाचरेत् ।
 पूर्णात् मय सम्पूर्य क्रमाद्द्रव्ये नियोजयेत् ॥ ६६ ॥
 पाद्या ध्यांचमनीयार्थं द्रव्यैः पूर्वोदितै स्त्रयन् ।
 नागाद्याद्यन्त मध्येभ्यो नदीमृतीर्थं सम्भवा ॥ ६७ ॥

हृदाद्वल्मीक शिखरात् गजदन्त क्षतकृतात् ।
 हलोत्था घृषभृंगोत्था शालिक्षेत्रेषु सम्भवा ॥ ६८ ॥
 तथैव पद्म षण्डोत्था त्वेकस्मिन् गोमयं परे ।
 घनदाहसमुद्भूतं तथैव च महानसात् ॥ ६९ ॥
 त्रेताग्नि भस्मावपरे विनिवेश्यं घटान्तरे ।
 अन्यस्मि पंचगव्यन्तु कुशोदक समन्वितम् ॥ ७० ॥
 सघृतं तैलकुम्भन्तु चमसीधारि पूरितम् ।
 पलाश खदिरा श्वथ शंमी लोहित चन्दनम् ॥ ७१ ॥
 कषायोदक मन्यस्मिन् परस्मि द्विफलोदकम् ।
 वचा शतावरी कन्या व्याघ्री सिन्धी कृताजलिः ॥ ७२ ॥
 गोलोमी सिंहलोमी च कुष्ठं भूतजटा तथा ।
 महागरुड घेंगाच कलशे न्यत्र छांगलिन् ॥ ७३ ॥
 महानील [निळा] गळूचीषा सहदेवी शतावरी ।
 विष्णुक्रान्ताच काकोटी साहावद्भि शिखापरे ॥ ७४ ॥
 यष्टीवराहकर्णोचा प्यन्यस्मिन् गजपिप्पली ।
 श्रीफलाद्यानिचान्यस्मिन् पावनानिफळानिच ॥ ७५ ॥
 दधि क्षीराज्य कुम्भाश्च द्वौ मध्विक्षु रसान्वितौ ।
 मूळान्यम्भोरुहाणांच तान्यन्यस्मि न्द्रयेन्यसेत् ॥ ७६ ॥
 द्रुमाणां पावनानान्तु सक्षीराणां विशेषतः ।
 पुष्पयत्र फलोपेत मेकस्मि भ्रजरीगणम् ॥ ७७ ॥
 जात्यादिकं मधैकस्मिन् कौसुमीय लताचयम् ।
 रोचना रजनीयुग्मं बलामोटाच पद्मकम् ॥ ७८ ॥
 इतिपंचक मेकस्मिन् दर्भा न्दूर्वाकुराणिच ।
 सास्यं शाल्यंकुरचयं कलशेन्यत्रैव न्यसेत् ॥ ७९ ॥
 सिद्धार्थकान् सिताद्यांस्तु प्रियंगुं गन्धसंज्ञकम् ।
 अपरस्मिन्नचसोऽकुंभे सहवैनागकेसरैः ॥ ८० ॥

ग्राम्याश्चौषधय स्वप्न सप्तारण्या घटद्वये ।
 बाह्यिक चन्दनं चैव रसं कर्पूर संयुतम् ॥ ८१ ॥
 चतुष्कमेतदपरे त्वन्यस्मि न्धातवश्शुभाः ।
 ताम्रजाम्बूनदाद्यास्तु परेरत्तचयमहत् ॥ ८२ ॥
 न्यसेद्विद्रुमजाळं च द्वयो मुक्ताफलानि च ।
 भर्ष्योदकमयैकस्मि न्नदीतीर्थोदकद्वये ॥ ८३ ॥
 सर्वौषधि घटंचैव सुशीताम्भोघट न्ततः ।
 सुगन्धिपुष्पकलश श्वत्वारिशास्वमीस्मृताः ॥ ८४ ॥
 वामभागे तु देवस्य भग्निकोणादितोन्यसेत् ।
 पुनुरीशानकोणात् शयनेसप्तधान्यसेत् ॥ ८५ ॥
 गन्धोदकेन सम्पूर्णा स्तथावायुपदावधि ।
 सर्वाण्याधाररूढानि पूरितान्यमलांभसा ॥ ८६ ॥
 मूलमन्त्रेण तदह्ण पूजयेद्वादशात्मना ।
 संवेष्ट्य च पुरासूत्रै श्लादयेत्तदनन्तरम् ॥ ८७ ॥
 विधानैस्सूत्रसम्बन्धै र्बन्धेणाच्छाद्यधैततः ।
 तदर्पणावसानेथ शपनं कल्पयेद्विधा ॥ ८८ ॥
 सर्वोपकरणोपेत मनस्तंतदधोयजेत् ।
 प्रभवाप्यययोगेन तदूर्ध्वे सर्वगं प्रभुम् ॥ ८९ ॥
 पाठयेत्सर्पसामाथ संज्ञां ज्ञानबलात्मिकाम् ।
 हुत्वाशताष्टसंख्यं च मूलं तदनुकल्पयेत् ॥ ९० ॥
 मण्डलं पावनैरागै स्त्रिताथैर्मागलीयकैः ।
 तद्वृनाधिकशान्त्यर्थं हुत्वाकुण्डगणन्ततः ॥ ९१ ॥
 संस्क्रुयात् प्रतिकुण्डस्य निकटे कुम्भमध्यगम् ।
 प्रभवाप्यययोगेन चातुरारभ्यन्तु संयजेत् ॥ ९२ ॥
 हृदादियद्वादिक्स्थेषु विदिक्स्थेषु तदखराद् ।
 दत्त्वा तदर्थं पूर्णान्तु पूर्णात्पूर्णं च पाठयेत् ॥ ९३ ॥

एकायना न्यजुर्मया नाश्रावितदनन्तरम् ।
 यथास्त्रमन्त्रेणपुरा मङ्गल्यकलशांभसा ॥ ९४ ॥
 संखेच्यचिम्बंतदनु स्त्रापयेत्तन्मृदम्भसा ।
 पाठयेत्तत्रकूशमाण्डान् चलमन्त्राननन्तरम् ॥ ९५ ॥
 ततो गोमयकुम्भेन इहगावःप्रपाठयेत् ।
 भूतिस्त्वमिति मन्त्रेण पठ्यमानेन भूतिना ॥ ९६ ॥
 पंचगव्येन तदनु पाठयेच्चतुरस्ततः ।
 पूर्ववच्चततोभ्यज्य विधिवच्चमखांबुना ॥ ९७ ॥
 क्षालयित्वा चर्चयित्वा च निवेशयमान्तरे ।
 नेथाभिमन्त्रितां कृत्वा शलाकान्तैजर्षीस्वयम् ॥ ९८ ॥
 संस्मरन्परमं ज्योति रीक्षत्रे त्रेतु चोल्लिखेत् ।
 तन्मन्त्रितेन शस्त्रेण शिल्पीस्त्रातो वलोकितः ॥ ९९ ॥
 यथावत्प्रकटीकुर्यात् विधिदृष्टेन कर्मणा ।
 धारुणं पाठयेत्साम सहचान्द्रेण सामगान् ॥ १०० ॥
 ततः पात्रद्वये कृत्वा तैजसैर्मधुसर्पपी ।
 वीषडन्तेन मूलेन सस्पृज्य जुहुयात्ततः ॥ १ ॥
 मुश्नन्तममृतौ चन्तु हृदाद्यन्तेन सेचयेत् ।
 तन्मूर्ध्नि शशिचिम्बन्तु प्यायेत्ताडनशान्तये ॥ २ ॥
 सदक्षिणं शलाकाकार्यं दद्याच्छिल्पिजनाय च ।
 गोदानमाचरेत्पश्चात् गुरोराराधकस्ततः ॥ ३ ॥
 यथाशक्ति तथान्येषां मूर्तिपानां च दक्षिणाः ।
 दत्त्वा सामाचरेत्पश्चाद् द्वादहं साप्यायनन्तु वै ॥ ४ ॥
 भामूर्ध्नो द्वादशार्णन्तु मूर्त्यर्थं पूर्ववन्नचसेत् ।
 व्याप्तिसत्ता समायुक्ते संस्कृत्य श्रेक्षणादिना ॥ ५ ॥
 पीठेव तार्यं संयेष्ट्य चाससा ह्यधरोर्ध्वतः ।
 अधःक्रमोदितैः कुम्भैर्द्विष्पोढवर्तितैर्हृदा ॥ ६ ॥

स्नापयेत्पाठयेद्विमान् ओषधीना मिति श्रुतिम् ।
 या ओषधय इत्यादि ऋग्वेदास्तदनन्तरम् ॥ ७ ॥
 एवं दशावशिष्टान्ते स्वेचित्ते कलशे स्थिति ।
 ततः कुम्भचतुष्केण चतुर्भिर्मूर्तिधारकैः ॥ ८ ॥
 ऋक्सामपूर्वैर्दिधिवत् स्नापनीयं च पाठयेत् ।
 उद्भुतसं हि ऋग्वेदान् पाठयेद्द्रविणं यजुः ॥ ९ ॥
 ततस्तु धारुणं सामसामहोयवर्षण स्ततः ।
 अयं ते वरुणश्चेति पवित्रं ते ततो ऋचा ॥ ११० ॥
 वसोः पवित्रं हि यजुः पाठयेत् सामगांस्ततः ।
 पवित्रं तेहि यत्सामसञ्चोद्यैकायनां स्ततः ॥ १ ॥
 मूर्तिपान् समुदायेन पावमानी चतुष्टयम् ।
 तदन्तेतु परं मन्त्रं व्यूहीयं भगवानिति ॥ २ ॥
 पवित्रमन्त्रं तदनु इदं विष्णु विचक्रमे ।
 ततो विभवमन्त्रैस्तु सर्वैस्सम्मन्त्रितेन च ॥ ३ ॥
 कुम्भेन सेचयित्वातु व्यूहमन्त्रैः परेणतु ।
 स्नापयित्वा चयित्वातु जुहुयात् साधितं शतम् ॥ ४ ॥
 यथावत्प्रणवेनाथ ष्पाप्ति कृत्वा च पाठयेत् ।
 सामगामेति ऋग्वेदा नाम्नेनायु र्यजुर्मयान् ॥ ५ ॥
 प्राणापानं हि यत्साम ततः प्राणाय वै नमः ।
 यातव्येति परं मन्त्रं विप्रा नैकायनां स्ततः ॥ ६ ॥
 ध्यानयुक्तो धिया सम्य कपठे दाराधक स्ततः ।
 ॐ ॥ आवाहया स्वमरवृन्दनतांघ्रियुग्मं
 लक्ष्मीपातिं भुवनकारण मप्रमेयम् ।
 आद्यं सनातनतनुं प्रणवासनस्थं
 पूर्णन्दुभास्करहुताशस्त्रहस्त्ररूपम् ॥ ७ ॥

ध्येयं परं सकलवेदविदां च वेद्यं
 वाराहकापिलनृक्रं सरिसौम्यमूर्तिम् ।
 श्रीवत्सकौस्तुभमहामणिभूपितांगम्
 कौमोदकीकमलशंखरथांगहस्तम् ॥ ८ ॥
 सर्वत्रगोप्ति भगवन् किल यद्यपि त्वा
 मावाहयामि हि यथा व्यजनेन वायुम् ।
 गूढो यथैव दहनो मथना दुपैति
 ह्यावाहितोपि हि तथा त्व मुपैहि चार्चाम् ॥ ९ ॥
 मालाधराच्युत विभो परमङ्गममूर्ते
 सर्वज्ञनाथ परमेश्वर सर्वशक्ते ।
 आगच्छ मे कुरुय्यां प्रतिमां भजस्व
 पूजां गृहाण मदनुग्रहकाम्ययाथ ॥ १२० ॥
 ततो विमृज्य घस्त्रेण भोगैः पूर्वोदितैर्यजेत् ।
 अर्घ्याद्यै रक्षिणान्तैस्तु पाठयै हृद्मयांस्ततः ॥ १ ॥
 अर्चामितेतिवैमन्त्रं सामयञ्चार्यितस्त्विति ।
 भगवानितितज्ज्ञांस्तु ततस्संतर्प्येतेनले ॥ २ ॥
 स्तुत्वाजितन्ते मन्त्रेण सामज्ञान् पाठयेत्पुनः ।
 सहगायत्रसाम्नातु तद्रथन्तरसंज्ञितम् ॥ ३ ॥
 प्रजप्य द्वादशार्णन्तु मुद्राम्बुद्धा प्रणम्यच ।
 अष्टांगेनाथविज्ञाप्यो भगवान्भूतभावनः ॥ ४ ॥
 मूर्तिभूतेनरूपेण अनेनैवद्विसांप्रतम् ।
 लोकानज्ञाततत्वांस्तु समाह्लादय नागरान् ॥ ५ ॥
 येनान्तस्सम्प्रविष्टेन ईपात्कालवशात्तुवै ।
 जन्मान्तरसदस्योत्था न्मोक्षमायान्तिकिद्विपात् ॥ ६ ॥
 ष्वमतर्प्योहि भगवां लोकानुग्रहकृतमभुः ।
 करात्रांग्रिगतौकृत्वा पाठयेद्द्वयांस्ततः ॥ ७ ॥

उत्तिष्ठेति ऋचो मन्त्रं कृत्वा ब्रह्मरथे स्थिरे ।
 सुयन्त्रितेच क्षीराज्ये दध्योधनसमन्विते ॥ ८ ॥
 दुर्गिक्षक्षामशान्त्यर्थं परमात्रफलैर्पुंते ।
 पाठपेदस्ववाभीय मृङ्मयां स्तदनन्तरम् ॥ ९ ॥
 तन्मयान्बलमन्त्रन्तु दशार्धेतिमहामते ।
 स्वयमायन्तसंरुद्धं हृदातुकवचञ्जपेत् ॥ १३० ॥
 भ्रामयेद्बलिदानन्तु क्रियमाणन्तुसर्वदिक् ।
 रत्नकाश्चनवघ्नाणां पूर्ववाक्षेपमाचरेत् ॥ १ ॥
 दिव्याद्यापत्तनानांच कार्यापूजायथेदिता ।
 पंचरात्रविदांचैच यतानां ब्रह्मचारिणाम् ॥ २ ॥
 षट्कर्मनिरतानांच दानन्दीनजनेष्वपि ।
 रथस्थेमन्त्रबिम्बेत् यावत्पदशतं ब्रजेत् ॥ ३ ॥
 सरथस्तूर्ध्वोपेण तावत्क्रतुफलम्बहु ।
 शान्तोत्पाराधकश्शश्वत् सकामो नियतव्रतः ॥ ४ ॥
 ततस्तोरणदेशस्थं रथं कृत्वा र्चयेत्प्रभुम् ।
 पाद्यार्घ्यपुष्पधूपैस्तु नमस्कृत्य च पाठयेत् ॥ ५ ॥
 उत्तिष्ठेति द्विषट्कार्णं सजितन्तन्तु चाखिलम् ।
 सम्पठन्पौरुषं सूक्तं यागवेश्मप्रवेशयेत् ॥ ६ ॥
 हृदाशयनमंकृत्वा यात्राहोमं समापयेत् ।
 ततस्ताच्छिरसोदेशे चक्राधारस्थिते घटे ॥ ७ ॥
 पूर्वोक्तलक्षणेनेत्र मन्त्रसम्पुटितं यजेत् ।
 पूजापित्तार्घ्यपुष्पाद्यै शयनस्थं च वैपुनः ॥ ८ ॥
 चर्मणाच्छाद्यवस्त्रेण ततोऽग्निनिकटे विभोः ।
 स्थित्वालांछनमन्त्रांस्तु यथास्थानगतान्नघसेत् ॥ ९ ॥
 पादाद्वैदादशांगेषु ततोऽशमोदरादिकान् ।
 तच्छक्तिकांस्तथामन्त्रान् भास्वद्वयापक लक्षणान् ॥ १४० ॥

ऐश्वरेणाथ बीजेन यथावस्थेनभावयेत् ।
 पादादितन्मयेनैव तद्वन्मन्त्रधरेणतु ॥ १ ॥
 प्राग्बदप्ययपुक्तयातु अन्तर्ज्योतिर्मयात्मना ।
 विभुनावास्वरूपेण तदेवाथपरम्परम् ॥ २ ॥
 सुशान्तंसर्वगम्युक्त्वा निस्तरंगमिशोदधिम् ।
 विद्यांगदामित्याद्यं त्वाठयेत् त्वांचरात्रिकान् ॥ ३ ॥
 देहसान्नद्यासिकमन्त्रं धारणाख्यमनन्तरम् ।
 जीमूतस्पोतिऋग्वेदा न्नासदासीञ्जपाठयेत् ॥ ४ ॥
 क्रमेणानेनभुक्त्वा[हुत्वा]तु पादार्धशतसंख्यया ।
 तिलानान्तुतथाज्यस्य मन्त्रैरेभिर्महामते ॥ ५ ॥
 दत्त्वापूर्णाहुतिसम्य गुपसहारलक्षणाम् ।
 ततस्तत्परमं ब्रह्म ह्युदितपृथ्वरस्मरेत् ॥ ६ ॥
 सर्वशक्तिमयेनैव स्वभावेनस्वकेनतु ।
 ओजोबलात्मनायद्धत् गन्धद्रव्यात्मनातुवै ॥ ७ ॥
 बीजन्तदस्वरूपेण समुद्रोद्युद्बुदात्मना ।
 एवमव्यपदेश्याया शक्तेस्त्वेशक्तिदर्पणे ॥ ८ ॥
 स्थितिमादायविशेषः स्वातन्त्र्याच्चमहामते ।
 मन्त्ररूपान्तनुन्वते सम्यगाराधनायच ॥ ९ ॥
 नानात्वमुपयातस्य प्रसरन्तस्यचस्वयम् ।
 निष्प्रभत्वप्रयातस्य चिद्बीजनिवयस्यच ॥ १५० ॥
 आविष्कृतस्यभेदेना प्यमूर्तेनबलीयसा ।
 अज्ञानगहनेनैव नित्यानित्यमयात्मना ॥ १ ॥
 स्मृत्यैवमूलमन्त्रन्तु विम्बहृत्पद्मगंसमरेत् ।
 षट्शक्तिकिरणोपेतै स्तैस्तद्व्यमयीन्तनुम् ॥ २ ॥
 संस्मरेत्सहरन्तच प्रागुक्तेनैववर्त्मना ।
 स्वरूपममलम्भूय स्मरेन्मूर्त्यात्मनाततः ॥ ३ ॥

नयन्त्वंपूर्वविधिना एवंसपरमेश्वरः ।

मन्नात्मनाश्वतन्त्रत्व मुपयातोयदातदा ॥ ४ ॥

सहस्राशिरसन्देव मितिष [त्यध] वांस्तु चोदयेत् ।

पाठयेत् द्वाद्दणान्धातर्यध्यक्षेति च मन्त्रराट् ॥ ५ ॥

योविश्वतश्चक्षुरिति यातव्योभवतीतिच ।

द्रासुपर्णेतितदनु अतोदेधेतिवैपुनः ॥ ६ ॥

ऋद्मयान्पौरुषं सुकतंततःपरतमात्वि [न्विति] ति ।

ततोर्चापित्वामन्त्रेशं क्षयनोविम्बवृत्तिगम् ॥ ७ ॥

नित्यसन्निधिसिद्धचर्थ मासमाप्तिन्तुमण्डले ।

संरोद्धचसन्निधीकृत्य महतायिभवेनतु ॥ ८ ॥

सामंसन्तर्प्यविधिवत् सहमूर्तिं धरेस्ततः ।

स्वमूर्तिकुम्भान्मन्त्रेण जलमुद्धृत्यभाजने ॥ ९ ॥

विम्बमूर्ध्निऋमाद्द्वयं सर्वैरेकायनादिकैः ।

सन्तर्पयित्वातदनु मन्त्रंसपरिवारकम् ॥ १६० ॥

आज्यादिनाप्रभृतेन दत्त्वापूर्णाहुतिन्ततः ।

विम्बात्मनाप्रयातानां इमादीना मंगरूपिणाम् ॥ १ ॥

आपादानेपिपूर्णत्वात् पिण्डीभावार्थमेवच ।

आरम्भादेवजातानां छिद्राणांशमनेतुवै ॥ २ ॥

आप्यायनार्थमन्त्राणां द्रव्यैर्होमंसमाचरेत् ।

द्विषट्केनाहुतीनान्तु एकैकेनचतुर्हदा ॥ ३ ॥

आचांघ्रेर्जासुपर्यन्त स्पृष्ट्वाज्यं होमयेत्पुरा ।

थानाभिजानुदेशाच्च तथैव जुहुयाद्दधि ॥ ४ ॥

नाभे राकर्णतः क्षीर माकर्णां दाशिरो मधु ।

सम्मेष्य जुहुयात्त्रयं स्पृष्ट्वा देहन्तु चाखिलम् ॥ ५ ॥

संसकृत्य विम्बवर्षीठं भिन्नं व्रह्मशिष्टां तथा ।

प्राणाभिमानदेवं वा यस्य यो विहितस्तु वै ॥ ६ ॥

घेष्टयित्वाभ्वरै श्वित्रै श्वक्रमन्त्रेण वै ततः ।
 कार्यो मङ्गलशिलाहोम शशावाष्टाधिकसंख्यया ॥ ७ ॥
 गायत्रीभि स्तदर्थं च बह्वृचाद्यैः पृथक् पृथक् ।
 भजस्य नाभावेत्यादिमन्त्रै रेकायनै स्ततः ॥ ८ ॥
 अध्वाधिभूतमूर्तन्तु भोग्यं घापि पृथक् विस्यतम् ।
 देवतानां त्र्यधिष्ठानं पीठं कृत्वा य युद्धिगम् ॥ ९ ॥
 होतव्यं प्रणवेनैव स्वयं व्याहृतिभि स्तुतैः ।
 अपरै मूलमन्त्रेण प्रणवान्तेन लांगलिन् ॥ १० ॥
 ततो वाहनमन्त्रेण तर्पणीय स्सदैव हि ।
 स्वनाम्ना प्रणवेनैव स्वाहान्तेनापरै स्ततः ॥ १ ॥
 संरोध स्तर्पितानान्तु कार्यः पूर्णान्त एव हि ।
 साम्भसा विष्टरेणैव भावेन सजपेनच ॥ २ ॥
 खर्वेश्वरस्य देवस्य स्वकीयास्तु च मूर्तिषु ।
 शब्दात्मिकास्तु मूर्तास्तु तद्वच्छ्रुतिमयस्य च ॥ ३ ॥
 कृत्वैवंच तथादिक्षु मूर्तिपान् विनिवेश्य च ।
 पार्श्वदेशेषु कुण्डानां तर्पये त्पायसेनतु ॥ ४ ॥
 गृहीत्वा दक्षिणां मन्त्रः प्रीणनीयस्तु तै स्ततः ।
 अग्न निद्रायमाणन्तु देवं स्मृत्वावकुण्ठ्य च ॥ ५ ॥
 अर्चयित्वा नमस्कृत्य तत्र खर्षान् प्रवेशयेत् ।
 स्तुतिपाठकपूर्वास्तु नृत्तगोपपरायणान् ॥ ६ ॥
 विदिकस्थान् प्रणवे जापे द्वादशार्णेन दिक्स्थितान् ।
 सार्घ्यपुष्पाक्षतकरः प्रासादन्तं व्रजेत्ततः ॥ ७ ॥
 हन्यात् सिद्धार्थकै स्तस्मा द्विघ्ना नस्त्राभिमन्त्रितैः ।
 प्राङ्मध्ये विधिनानेन श्वभ्रं वा साम्प्रतं खनेत् ॥ ८ ॥
 विनिश्चितं यथा मानं गार्भं कुर्यात् सप्तधा ।
 द्वारदेशा त्स्वमारभ्य समै स्सूत्रैस्तु खर्षदिक् ॥ ९ ॥

द्वारमध्ये पदान्तन्तु पादाना मधिदेवताः ।
 पिशाचां ग्मानघा देवा परमः पुरुषो हि यः ॥ १८० ॥
 चातुरात्म्यं विनान्येषां स्थापितानां महामते ।
 आराधनं च स्वस्थाना दाचिरोदेव सिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 आक्रम्य देवभागं च देव आराध्यते यदि ।
 भवन्ति बहवो विघ्नाः वर्जनीया स्ततश्चतुः ॥ २ ॥
 शुभेन भद्रपीठेन दैवीयेनाथ लांगलिन् ।
 चातुरात्म्यप्रतिष्ठायां शिलारूपं मध्यमं पदम् ॥ ३ ॥
 गर्भमध्यपदस्योर्ध्वं योजनीयं प्रयत्नतः ।
 अतोन्वितांश्च मेकन्तु त्यक्त्वा वै पृष्ठदेशतः ॥ ४ ॥
 शिलापदद्वयस्थान्ते योजनीया महामते ।
 अग्रदेशेथ चिम्बस्य वेदि भागद्वयोपरि ॥ ५ ॥
 चतुरश्रायतस्यैतत् पीठस्यस्थापनेहितम् ।
 एवंद्विचतुरश्रस्य विधानंकिन्तुलांगलिन् ॥ ६ ॥
 संचार्यात्वमतोवेदि नित्यमाराधनार्थतः ।
 पीठोपर्यथवादेवं यस्त्वाराधयतेसदा ॥ ७ ॥
 निवेशनीयाधैतेन मध्यदेशेनसाशिला ।
 एवमाराधनवशा तथाफलवशात्तु वै ॥ ८ ॥
 सर्पाटानांचविम्बानां कार्यसम्यङ्निवेशनम् ।
 देवमानुषभागाञ्च ऐहिकामुष्मिकम्भवेत् ॥ ९ ॥
 विबुधब्रह्मभागाञ्च सैहिकन्तुगुणाष्टकम् ।
 अपवर्गेतुसामान्य मकामानामयंविधिः ॥ १९० ॥
 भिन्नेपेक्षावशान्मध्ये सतिभूयस्समाचरेत् ।
 गालितेस्त्रांबुनालिते हृदावैचन्दनादिना ॥ १ ॥
 श्वन्नेयोपटरुद्धानां मन्त्राणांचनिरोधनम् ।
 पूर्वोक्तेनविधानेन धियास्वेस्वेयनेतथा ॥ २ ॥

कृत्वाचनंपयोद्विष्टं पुर्णान्ततत्रविन्यसेत् ।
 चाहुल्येनतुपट्टपंच चतुर्गोळकसम्भिताम् ॥ ३ ॥
 पीठाद्विनिर्गताकिञ्चित् भूतपेसुस्थिरांशिलाम् ।
 अस्तांपीठेनमुक्तयर्थं नवरन्ध्रकृताम्पुरा ॥ ४ ॥
 सुमन्त्रेणतुतत्रापि प्रतिष्ठासीतिपाठयेत् ।
 प्रागादौप्राभवेनाथ पंचकंपंचकंन्यसेत् ॥ ५ ॥
 शिलाघटेपुद्रव्याणां तत्रवज्रखट्टकम् ।
 हरिताळमुशीरंच मीहयोदक्षिणेत्यथ ॥ ६ ॥
 पाष्टिकांसर्वाशदिग्वाप्तोः पुष्परागोहरीतकी ।
 मध्येसर्वाणितदनु ततोर्गतगणन्तुतत् ॥ ७ ॥
 लेपैराच्छादितंकृत्वा सांगमन्त्रंपदंपदे ।
 पूजयित्वाऽनुवेदां श्रमपट्टकांश्चपाठयेत् ॥ ८ ॥
 तदूर्ध्वंविन्यसेत्पीठं तच्छ्वभ्रेविनिवेश्यच ।
 अष्टलोहमयंचक्रं तदूर्ध्वंतुमहामते ॥ ९ ॥
 द्वादशाङ्गुलद्विशेषोऽथा दाधारोपस्यसःस्वकः ।
 हैमंतदूर्ध्वेकगलं तज्जंवाताम्रमेववा ॥ २०० ॥
 यथाक्रमस्थितंहेतु तपंचकंचतुरारामनि ।
 न्यसदनन्तंचक्रस्य मीनकूर्मौकृतस्यच ॥ १ ॥
 सर्वस्यविदितंपन्नं तस्यानन्तनुविन्यसेत् ।
 मण्डपेसुखगेशस्य चक्रंस्थापनकर्मणि ॥ २ ॥
 न्यस्यपूर्वान्तिकंकृत्वा कर्मण्यत्रचतुर्षणम् ।
 सद्मूर्तिधरैःप्राग्वत् कार्यादभोदकक्रिया ॥ ३ ॥
 ततःप्रबोधयेद्देवं अर्चयित्वा इदपठेत् ।
 मन्त्रात्मनूरूपमारीय माग्नेयमुपसंहर ॥ ४ ॥
 समाश्रयस्वसौम्यत्वं स्थित्यर्थपरमेश्वर ।
 नमस्तेस्तुहृषीकेश उत्तिष्ठपरमेश्वर ॥ ५ ॥

मदनुग्रहहेतवर्थं पीठभूमिसमाश्रय ।

उद्घाट्यहृदयेनाथ त्यक्तनिद्रन्तुमन्त्ररट् ॥ ६ ॥

उत्थाप्यमूर्तिमन्त्रेण सहमूर्तिधरैर्घृतात् ।

तोरणेनचनिष्क्रम्य प्रदक्षिणचतुष्टयम् ॥ ७ ॥

कुर्यात्प्रासादपीठस्य द्वाराग्रेसन्नितोभ्यच ।

पायाध्याचमनन्दाद्या हन्मन्त्रेणप्रवेशयेत् ॥ ८ ॥

शाखाद्यमस्पृशन्तंच पाठयेत्तद्विदस्ततः ।

चतुश्चक्रैतितदनु पुरमेकादशेतिपत् ॥ ९ ॥

वर्माभिमन्त्रितेनाथ दुकूलेनसितेनच ।

पादांबुरुहनाळम्प्रा विशखामन्त्रेणवेष्टयेत् ॥ २१० ॥

गङ्गीषोमौसमीकृत्य प्रणवाद्यन्तमेतत् ।

निवेश्यमूलमन्त्रेण घामतोमारुतंत्यजेत् ॥ १ ॥

प्रतिष्ठाङ्गिगशब्दाच्च द्वौमन्त्रौ पाठयेत्कृमात् ।

शांतमन्त्रमयंरूपं स्वकंसमवलम्ब्यच ॥ २ ॥

यतोहितार्थसर्वेषां निर्गतस्पर्शगुणात्मना ।

गतोन्नतपदादीप द्वेषभागेसमानयेत् ॥ ३ ॥

मोक्षादिफलसिद्धीनां प्राप्तयेद्द्विविचारतः ।

करस्थमथमोक्तव्यं कौतुकं हृदयेतत् ॥ ४ ॥

सर्वागमर्घ्यमन्त्रेण दत्त्वामूलमनुस्मरेत् ।

इतिसामान्यसन्धानं प्राक्कृत्वातद्विशेष्यच ॥ ५ ॥

हृदाद्यपरिजप्तेन वज्रलेपेनवैततः ।

बिम्बपीठशिलानांतु एकत्वेनाचरेतिस्थितिम् ॥ ६ ॥

मूलमन्त्रन्ततोध्यात्वा सुशान्तब्रह्मलक्षणम् ।

भाचाधाराद्भ्रुवजाक्रांतं व्याप्तन्तेनाखिलस्मरेत् ॥ ७ ॥

इतिसामान्यसन्धानं प्राक्कृत्वातद्विशेष्यते ।

स्थूलसूक्ष्मपरत्वेन स्थूलंपोद्गाशिलान्तगम् ॥ ८ ॥

त्रिण्डिकायां तथासूक्ष्मं तत्परंपिम्यधिग्रहे ।
 विन्धासंपीठगूलेय देवतानां समाचरेत् ॥ ९ ॥
 भवोपकरणीयानां पीठोर्ध्वैतद्यतद्विना ।
 न्यसेद्विभवदेवांस्तु उपयुंपरिपृच्यवत् ॥ २२० ॥
 षट्कोद्देशात्समारभ्य परमर्चागतन्ततः ।
 एवंहिसर्धेदेवानां सन्निवेशवशात्तु वै ॥ १ ॥
 चिन्तामणिमयोन्पासः कृतोभवतिसिद्धिदः ।
 अवमण्टरमध्येतु देवदेवस्यसम्मुखम् ॥ २ ॥
 स्थितेपितःसुदूतणि स्थापनीयश्चपक्षिराट् ।
 स्नातोनुलिप्तोमन्त्रेण स्वेनयस्संस्कृतपुरा ॥ ३ ॥
 त्र्यशक्त्यासद्विम्बेन यस्माद्धिन्नेपुवस्तुपु ।
 विम्पसन्निकटस्थेषु अथवान्यत्रलांगलिन् ॥ ४ ॥
 ताकालमंगभावात्वं व्रजमानेषुसर्वधा ।
 हवनांतचनिःशेषं ध्यानार्चनपुरस्सरम् ॥ ५ ॥
 स्वयमेवानुहूय कर्मलामान्यताःपजेत् ।
 तस्मात्तद्भागभवनात् उत्थाप्यादायविम्बवत् ॥ ६ ॥
 देवंप्रदक्षिणीकृत्य प्राग्वत्संस्थापनावनी ।
 एकस्मिन्मध्येरन्ध्रेतु वज्राद्यंपंचकंन्यसेत् ॥ ७ ॥
 एकएवतदूर्ध्वेध आधारोय उदीरितः ।
 प्राग्बन्निवेशनीयंच तत्पीठोर्ध्वास्तुभावनाः ॥ ८ ॥
 भावनीयं शरीरेच शेषं विज्ञातिदक्षणम् ।
 पाठयेद्ब्राह्मणां स्तद्वस्तुपर्णोसीति मन्त्रराट् ॥ ९ ॥
 तमेवास्त्रार्चितं कृत्या याया श्वनिकेतनम् ।
 कलशैः पृष्ठभागस्थै स्स्तापनीय स्ततो विभुः ॥ २३० ॥
 सद्मूर्तिधरै स्सर्वै र्यथाचानुक्रमेणतु ।
 सदाव्रमर्षणेनैव गायत्र्या घर्तितेनतु ॥ १ ॥

प्रागृढमपरतु तदनु चतुर्थावर्तितै स्स्वयम् ।
 हृदाधार्यर्तितै षड्भि र्यजु हंस्तेन खेचयेत् ॥ २ ॥
 भूप स्स्वर्ष तथा कुम्भै स्सामघित् स्नापये ततः ।
 षड्भि रन्यै स्स्वर्षं पश्चात् तेनैवाथर्ववित्ततः ॥ ३ ॥
 पवित्राघर्जितै रेवं कलशै रन्तरान्तरा ।
 सह चैकायनीयैस्तु स्नपनीय मनन्तरम् ॥ ४ ॥
 चतुर्भूर्तिमयै मन्त्रैः बहुदाः परिभाषितैः ।
 स्नापये त्कलशेनाथ शेष मादाय वै यटम् ॥ ५ ॥
 तच्छतावर्तितं कृत्वा समूलेनाथ मूर्तिना ।
 सार्धं वै देवदेवस्य मूर्धि चोत्कीर्यं पाठयेत् ॥ ६ ॥
 जितन्त इति वै सर्वा स्ततश्चास्त्रोदकेन च ।
 प्रासादं शोधयित्वा च स्नानवर्जं समाचरेत् ॥ ७ ॥
 पूर्वोक्त मासनाथं यथागदानावसानिकम् ।
 सदक्षिणं विशेषेण गुरो मूर्तिधरेष्वथ ॥ ८ ॥
 देधं प्रणम्य विज्ञाप्य कर्मणा मनसा गिरा ।
 त्वमर्चान्तर्गतो देव मया यच्छयनादिषु ॥ ९ ॥
 नीतोसि चाभिमुख्यन्तु क्षान्तव्यं तन्ममाच्युत ।
 एवं प्रणम्य विज्ञाप्य क्षान्त्वा निष्क्रम्य सम्मुखम् ॥ १० ॥
 भाचम्य च चलिं दत्त्वा याया द्वेत्रमृहं ततः ।
 तत्रासनादिकै रिष्ट्वा स्नानान्तैः पूर्ववाप्रभुम् ॥ १ ॥
 भपनीताम्बरैः कुम्भै र्धान्यपीठोपरि स्थितैः ।
 हन्मन्त्रपूजितै र्भूय स्सलिलेन सुपुरितैः ॥ २ ॥
 सह मूर्तिधरैः प्राग्बद्धन्तरान्तरयोगतः ।
 कार्यं वा स्नानकर्माथ विधिदृष्टेन कर्मणा ॥ ३ ॥
 निरोदकेथ प्रासादे पुन राराध्य पूर्वघत् ।
 भोगै रान्नपूर्वैस्तु सम्प्रदानान्त मच्युतम् ॥ ४ ॥

मुद्रां बध्ना जपे न्मन्त्रं स्तुष्ट्या क्षान्त्या यदि प्रजेत् ।
 शतं सहस्रं साष्टं वा जुहुया न्मन्त्रराट् स्वयम् ॥ ५ ॥
 सांगं सपरिवारं च संहितोच्चारयुक्तितः ।
 मूर्त्तयैः प्रणवाद्याभिर्गायत्रीभिश्शतं शतम् ॥ ६ ॥
 एकायनै रभिज्ञाभिस्स्यक्तीयाभिस्तु तत्समम् ।
 प्रदापये जतः पूर्णां मृग्वेदाद्यां स्तु मूर्त्तिपान् ॥ ७ ॥
 एकायनांस्तदन्तेतु क्रमात्तान्पाठयेत्ततः ।
 पूर्णात्पूर्णेतिधैमन्त्र माद्यात्पूर्णमर्त्तीतियत् ॥ ८ ॥
 सनमस्केनमन्त्रेण स्वयंसांगेन निक्षिपेत् ।
 बलिभिस्तुततस्सर्वान् भूतपूर्वास्तुतर्पयेत् ॥ ९ ॥
 प्रविश्याचम्यतदनु क्षान्त्यादेवन्तुकुम्भगम् ।
 पूर्ववन्मण्डलस्यन्तु कुण्डस्थन्तदनन्तरम् ॥ २५० ॥
 भूषयेद्गुरुपूर्वास्तु भूषणैः कटकादिकैः ।
 गुरोर्वागुरुपुत्रस्य यागद्रव्यं निवेदयेत् ॥ १ ॥
 विम्बमेकायनान्तन्तु सर्वसाधनसंपुत्तम् ।
 दासीकर्मकरोपेतं शुद्धदेवलकान्वितम् ॥ २ ॥
 शैलोत्थं पूर्ववत्कुम्भं कृत्वाधातुमयन्तुवा ।
 तद्विगोलकमानेन मन्त्रविम्बेनवैसह ॥ ३ ॥
 शुभेन्यस्मिन्दिनेयाग मण्डपेद्भुक्तलक्षणे ।
 भधिवास्पयथान्यायं सर्वोपकरणान्वितम् ॥ ४ ॥
 स्नानाद्यमखिलन्ताभ्या मापाद्यचयथाविधि ।
 तस्मिन्हृदादिसंपुक्ते विम्बंकुम्भेनिवेश्यच ॥ ५ ॥
 वस्त्रैराभरणैःपुष्पैस्सवच्छंकृत्वाध्वं पुष्पहत ।
 शनैःप्रासादपर्यन्त मारोहेःमूर्त्तिपैस्सह ॥ ६ ॥
 तत्रप्रागांसनादींस्तु कृत्यःसंक्षालनान्तिमान् ।
 भाचरेद्वीजविन्यासं सर्ववाचादनोदितम् ॥ ७ ॥

निवेश्यानीयतमध्ये विंशंशुम्भसमन्वितम् ।
 एदाद्यन्तनिघट्टेन मूलमन्त्रेणलांगलिन् ॥ ८ ॥
 तत्रायमनुसन्धान मेऽं कृत्वापरारमयम् ।
 सामान्यलक्षणं पश्चात्पूर्वोद्धिष्टेनवर्त्मना ॥ ९ ॥
 समालभ्यार्चयित्वाच रगार्थाद्यैर्मण्डपेततः ।
 पूर्ववत्पाठपेदिमान् तत्प्रतिष्ठापनेतुवै ॥ २६० ॥
 संरोध्यवर्ममन्त्रन्तु तत्रध्यानधियास्वयम् ।
 पूर्णातमखिलंकृत्वा विधिनानेनघैपुनः ॥ १ ॥
 धारोहेतितुवैसाम पाठयेत्सामगांस्तुवै ।
 चक्रमामलसारस्य मध्यतःसन्निवेशयेत् ॥ २ ॥
 यथाभिमतरूपन्तु दिग्बक्रंवाम्बराननम् ।
 स्वशक्तिवर्णादृष्टस्थं चण्डमार्ताण्डभासुरम् ॥ ३ ॥
 चक्रमन्त्रंन्यसेत्तस्मिन्वर्णाध्वानम्पुरोदितम् ।
 गत्यागतिप्रयोगेन प्राक्प्रमेयजलक्षणम् ॥ ४ ॥
 नान्यधावत्पुराज्ञात्वा द्रव्यमूर्तित्वमागतम् ।
 कुर्यात्ततोर्ध्वसन्धानं नान्यधानुमहामते ॥ ५ ॥
 भ्रमलंशांतसंज्ञं वै तथाशांतोदितोदितम् ।
 एवमेवहितमूर्ति यश्चक्रंवेत्तितत्त्वतः ॥ ६ ॥
 सोस्मिन्संसारचक्रेतु सर्वाश्रमनिवासिनाम् ।
 सर्वधर्मरतानांच चक्रमूर्तित्वमाप्नुयात् ॥ ७ ॥
 यच्छक्तिर्ब्रह्ममूर्त्यैव सिद्धामाक्षान्निराश्रया ।
 अन्तर्बहिस्थं सर्वेषां मोक्षदं चामलंस्मृतम् ॥ ८ ॥
 क्षीरोदाणवतुल्यंयत्सहस्रादियसन्निभम् ।
 निरंगन्ताक्षणधारं वै तच्छान्ताख्यं हियोगतः ॥ ९ ॥
 यत्तुनानांगभावेन स्वातन्त्र्यात्स्वयमेवहि ।
 सर्वदिक्प्रसृतांकृत्वा स्वात्मवृत्तिं दिवर्तते ॥ २७० ॥

ईषद्वलयवर्णाभे नराणामन्तरेत्तवत् ।
 शांतोदिनंच तद्विद्धि चक्रमिच्छाप्रदंचयत् ॥ १ ॥
 यावन्मूर्तोचसम्बन्ध स्सर्वकृत्वावतिष्ठते ।
 प्रधृतं नाभिपूर्वन्तु उदिताख्यं हि चक्रराट् ॥ २ ॥
 तस्मिन्नााराधितो मन्त्र स्तद्वै सम्पूजित स्मृतम् ।
 जप्तं सन्तर्पितं भक्त्या सर्वेषां सर्वं मृच्छति ॥ ३ ॥
 एवं चाभिमतं चक्रं सर्वविघ्नक्षयंकरम् ।
 प्रतिष्ठाप्य समभ्यर्च्य तस्यैव समनन्तरम् ॥ ४ ॥
 श्यंशेन शिखरा दुञ्च खगराट्परिभूषितम् ।
 संस्कृत्य ध्वजदण्डंच शिखामन्त्रेण विन्यसेत् ॥ ५ ॥
 ततो विविधघर्णं च किकिणीगणभूषितम् ।
 ध्वजाग्रां चिच्छिखरार्धं च यावद्दीर्घं मकृत्रिमम् ॥ ६ ॥
 दैर्घ्याद्वाद्दशमांशेन द्विनवांशेनघाततम् ।
 कृत्वास्त्रसन्निधिं तस्मिन् लाञ्छनाख्ये पुरा पटे ॥ ७ ॥
 निवेश्य ध्वजदण्डाग्रे गन्धाद्यै र्चयेत्ततः ।
 स्वयंकृतानां विम्बानां मयेदं सम्प्रकाशितम् ॥ ८ ॥
 प्रतिष्ठापन मञ्जाक्ष स्वतन्त्रे प्वयनेषु च ।
 सांकर्येण विना रवेद्यं कृतं भवति सिद्धिदम् ॥ ९ ॥
 गन्धधा सिद्धिर्द सिद्धि नृणां व्यामिश्रयाजिनाम् ।
 एकस्मिन्नासने स्थाने चतुस्त्रिदश्यादिमूर्तिना ॥ २८० ॥
 व्यक्तीभूतं यथा लोके लोकानुग्रहकाम्यया ।
 स्वयं नानास्वरूपेण स्वर्गादौ स्थापनं तथा ॥ १ ॥
 न कार्यं मनुजै र्वर्णं धर्मज्ञै र्नेकभावनैः ।
 तथा वै समशुद्धिस्थैः कृपया सम्प्रवर्तकैः ॥ २ ॥
 क्रियाभेदरतै र्शुद्धै र्नानाविबुधराजकैः ।
 प्रणवैकप्रलापस्थै र्शान्तचित्तै रमात्सरैः ॥ ३ ॥

मन्त्रमुद्राक्रमध्यान सम्भृतिलयलक्षकैः ।
 तथा तस्यं करोत्पन्नदोषाणां ध्वंसनक्षमैः ॥ ४ ॥
 प्रस्थापितस्तु वै सम्यक् ज्ञानमूर्तिर्जगद्गुरुः ।
 भिन्नमन्त्रक्रियारूपं न कुर्यात्तदपेक्षया ॥ ५ ॥
 साधार मालयं पीठं भवाख्यं विभवात्मनाम् ।
 देवानां मर्त्यधर्मस्थैः प्रतिष्ठा यज्ञकर्मणि ॥ ६ ॥
 संसारदेवतानां च स्थापितानां तु वै पुरा ।
 कृत्वा तु भगवद्भिम्ब मालयेवा तदासने ॥ ७ ॥
 निवेशयति यो मोहात् बिम्बेन सह तस्य वै ।
 जायते च भयं घोरं मिदामुष्मिकदोषदम् ॥ ८ ॥
 नाप्तोत्पाराधकानान्तु सकाशादूर्चनं परम् ।
 यथा बिम्बं तथा कर्ता नाप्तुयाद्भुतमं फलम् ॥ ९ ॥
 अर्चाया माधिके पीठे ह्यपेक्षा लक्षणोज्जिते ।
 एक द्विभवे देवानां स्थापनं न विरोधकृत् ॥ २९० ॥
 नान्यकाले न चान्यस्य नान्यमूर्तिनिवेशनम् ।
 विहितं भगवत्पीठे विनष्टव्यत्ययं विना ॥ १ ॥
 यथा भयोपकरणं देवानां मण्डलेर्चनम् ।
 विहितं न तथापीठे लोकस्मिन् सन्नियेशनम् ॥ २ ॥
 भिन्नक्रमेपि यः कुर्यात्पृथग्वा पिण्डिकोपरि ।
 घामदक्षिणयो रेवं देवानामप्रदक्षिणम् ॥ ३ ॥
 उदक्षिणस्य वै तेन प्रतिष्ठाख्यमख्यस्य च ।
 निहता चोन्नता कीर्ति स्तेनाप म्यप भेष हि ॥ ४ ॥
 प्राक्स्थितस्याधिकं माना दक्षिणेनोर्जहानिकृत् ।
 शस्तमद्यतनस्येय प्राक्स्थितं यत्तदोधिकम् ॥ ५ ॥
 नेच्छाप्योन्यसामन्तु स्थानवृत्तिधनैस्सद् ।
 उन्नतौन्नतसंख्यादि मानहीनस्तुखर्षदा ॥ ६ ॥

मानहीनस्तुकर्तृणां क्रुर्यात्सुतसुखक्षयम् ।
 विम्बस्यविम्बकर्तुर्वे देहिनांस्थापकस्यच ॥ ७ ॥
 वामकृत्स्थापनं [वामे] यद्वा सममूनन्तुवाधिकम् ।
 एवंज्ञात्वापथाशक्ति पृथक्क्रुर्यान्निवेशनम् ॥ ८ ॥
 सिद्धयेचापवर्गार्थं मर्चनां देवतालये ।
 प्रतोळीसांगनागार जगतीदेवमन्दिरम् ॥ ९ ॥
 सपीठं भगवद्विम्बं भक्तानां यत्र युज्यते ।
 सम्यक्प्रदक्षिणीकृत्य षड्विधपुस्तकम् ॥ ३०० ॥
 श्वेतद्वीपसमं विद्धि देवतायतनंतुतत् ।
 सन्निवेशस्त्वयं मुख्यः अमुख्यस्त्वपरोहियः ॥ १ ॥
 मुख्यात्पूर्णफलमाप्ति मुंख्याभासान्तथाविधा ।
 सम्यक्स्थाप्यादिदेवीया मूर्तयोयाःपुरोदिताः ॥ २ ॥
 स्थळं विनानचैवाचर्या नित्यविभैस्तुविम्बगाः ।
 खुद्दीपीठगताविम्बे पुनस्तापत्रगावाहिः ॥ ३ ॥
 सदैवतैस्समाराध्या भूतयेपि हि मुक्तये ।
 सवाहनेऽवाहने वा बहिर्धास्वगृहान्तरे ॥ ४ ॥
 नार्चनीयानृपाद्यैस्तु विम्बेवैमण्ड [सक] लाहते ।
 सुपर्णसंस्थितास्सर्वे विम्बावैब्राह्मणेर्नृपैः ॥ ५ ॥
 स्वगृहादौचसर्वत्र पूजनीयास्सदैवहि ।
 षडमन्यास्तुवैद्यान्तै स्सत्तमैरखिलास्तुयाः ॥ ६ ॥
 सद्दशक्तीशभेदैस्तु नशक्तीशस्त्ववाहनः ।
 विम्बगोब्राह्मणाद्यैश्च नित्यमर्च्यं पृथग्विना ॥ ७ ॥
 स्वाश्रमे बन्धुवर्गस्य मध्यस्थो ह्यनिशन्तुषे ।
 भविनासौम्यरूपेण अव्युत्पन्नजनस्यच ॥ ८ ॥
 दृग्गते भगवद्वक्त्रे कार्यैर्वैलोक्यभीतिदे ।
 यच्छन्ति शुभमानार्थां श्वित्रस्थाश्वाशुभंगृहे ॥ ९ ॥

महिष्कृताविशेषेण हर्म्यप्रासादभूमिषु ।
 आदूपैर्भोगपदस्यैस्तु साम्प्रतं सिद्धिलालसैः ॥ ३१० ॥
 निम्नप्रभावात्प्रमृच्छैली कार्पादारुमर्यागृहे ।
 ऋतेसांन्यासिकैश्शान्ते शश्वन्मोक्षपरायणैः ॥ १ ॥
 तदुत्थाश्ववद्विस्वर्धैः कार्पास्तासुसदैवदि ।
 जनयन्तिमहर्दीप्तिं चन्द्रसुर्योदयेनिशम् ॥ २ ॥
 आचैकमूर्तेस्सर्वासां मूर्तीनान्तुमहामते ।
 सधामूर्धन्तराणांच प्रादुर्भाषगणस्यच ॥ ३ ॥
 प्रादुर्भाषान्तराणान्तु स्थितानांयत्रकुत्रचित् ।
 सर्वेषांसर्वदातेषां हितभाराधनापच ॥ ४ ॥
 प्रणव.पीठपूजार्थं नमस्कारपदान्वितः ।
 प्रसिद्धंचानुरात्मीयं खंजामन्त्रचतुष्टयम् ॥ ५ ॥
 अर्चनेसाजितसन्तु विनामन्त्रेणयोन्यथा ।
 करोतिपूजनंमूढ श्वलबिम्बगणस्यच ॥ ६ ॥
 गृहेवाहातमन्त्रस्य दोषस्तस्यप्रणयते ।
 विनासामान्यमन्त्रैश्च श्वलबिम्बगतस्यच ॥ ७ ॥
 कुर्याद्विशेषमन्त्रेण विशेषारूपस्यचार्चनम् ।
 तदुत्थमचिरेणैव शबलन्तस्य दोषकृत् ॥ ८ ॥
 ज्ञात्वैवंसाधधनेन क्रियासक्तेनसर्वधा ।
 भयितव्य विश्लेषाद्दे गूहाश्रमपरेणतु ॥ ९ ॥
 क्षमाभंगाद्येषु दोषेषु ध्वजान्तेष्वेवमेवदि ।
 उपोद्गारे प्रबोक्तव्यं प्रणवाद्यसंपंचकम् ॥ ३२० ॥
 होमाचनविधानेषु कृष्टिसंहारकर्मणि ।
 ध्वजाद्यसुद्धरेत्सर्वं मवनीचलनेसति ॥ १ ॥
 धाधारोपलपर्यंत तत्रिवेश्यं तयापुनः ।
 षड्प्रसादभंगेषु सोर्ध्वेष्विम्बमहामते ॥ २ ॥

पीठभंगेतुवैविम्बं विम्बभंगेतदेवहि ।
 यद्गदिच्छतिचेद्धर्तुं तत्तदादौतुसंपजेत् ॥ ३ ॥
 मध्याज्यगुक्कुक्षिर दधिटाजादिभिः क्रमात् ।
 सन्तर्प्य तिलहोमैस्तु सहस्रशतसंख्यया ॥ ४ ॥
 मन्वौषं हृदयात्तस्मिन् समुच्चार्यविनिक्षिपेत् ।
 बालवद्भ्रासुराकारं तत्रचिच्छक्योखिलाः ॥ ५ ॥
 विशन्तिपूर्वसरुद्धा मन्वौषं पुनराहरेत् ।
 पाठयेद्द्वयमान्सर्वा मुक्तिघेत्यथतद्विदः ॥ ६ ॥
 कर्मारम्भेतदन्तेषु परमां प्रकृतिनिवृत्ति ।
 चतुर्भिरनिरुद्धाद्यै स्तै स्तै मन्त्रैः पृथक्पृथक् ॥ ७ ॥
 कृत्वाहोमंचतद्गु तत्संज्ञार्णैर्विलोमतः ।
 प्रणवाद्यन्तगैस्सर्वैः प्राग्बदष्टासुदिक्षुच ॥ ८ ॥
 प्रासादस्पतुहोतव्यं गायत्रीभिस्तथैवच ।
 वामुदेवाद्यभिज्ञाभिर्होमांतेत्यथतैस्सह ॥ ९ ॥
 न्यासंवाहनमन्त्रेण सांगं कृत्वात्मनातटा ।
 वाहमानां तयाथैव प्रद्वेषं संस्मृशेदथ ॥ ३३० ॥
 संचाल्यहृदयेनैषं अपत्रह्यमथोद्धरेत् ।
 विमानिवारधेकृतया ह्यगार्धंभासिनिक्षिपेत् ॥ १ ॥
 जपेत्संज्ञामनु [नारसिंहं] स्पृश्या त्प्रायश्चित्तार्थमेवच ।
 सहस्रमेकमर्धन्त ज्योतव्यं सर्वशांतये ॥ २ ॥
 पूर्वघत्तोषयेत्सर्वान् वाचिनाद्यैः स्वशक्तितः ।
 तपयेदन्नपानाद्यै स्सर्वानाचार्यं पूर्वकान् ॥ ३ ॥
 वाच्यन्तद्वाद्दर्शनं श्चिच्छिद्रं हृष्टमानसैः ।
 भूयस्संस्थापनं कुर्याद्दुद्धृतस्यकृतस्यच ॥ ४ ॥
 सामान्यज्ज्वाणैर्मन्त्रैश्चतुर्भूमिर्मयैस्सह ।
 शुद्धस्सप्रणवेनैव यस्सम्यग्भगवन्मयः ॥ ५ ॥

यतस्समणवादन्य श्चातुराम्यंचविद्यते ।
 मन्त्रोवादेघतारूप स्तत्सतोम्रद्वेषेदिनाम् ॥ ६ ॥
 अपंचःमणघोमन्त्रो देवस्य चतुरात्मनः ।
 एवंज्ञात्वापुराकर्म स्यापनोत्थापनातिमम् ॥ ७ ॥
 विधिवधागपूर्वतु सिन्धुसंचालनंविना ।
 योदिव्यापतनादीनां भक्त्याभूयः करोतिच ॥ ८ ॥
 ध्वजंधामन्दिरंशुभ्रं पीठं भासञ्चपिण्डिकां ।
 सल्लोहशैलकाष्ठोत्थैः पद्माद्यैरुर्ध्वतोकितां ॥ ९ ॥
 एकानेकदलैश्चैव बद्धैरायसपूर्वकैः ।
 सुगद्धां सूर्यसोमाग्निप्रभाभ्यां सुमनोरमाम् ॥ ३४० ॥
 स लोके शाश्वतीं कीर्तिं स्थापयित्वाकुलै स्सह ।
 स्थानं सायुज्यतापूर्वं देहान्ते नून माप्नुयात् ॥ १ ॥
 नानारत्नप्रभादद्यानि लालनान्यंगदानि च ।
 निर्मितानि सुघर्णाद्यै विभो स्वयोजयन्ति ये ॥ २ ॥
 ते धौतकल्मषा स्वर्वे देह मासाद्य पावनम् ।
 सम्यज्ज्ञानेन युज्यन्ते भवन्नायान्ति येन च ॥ ३ ॥
 आत्मन श्रोत्रपकाराय सर्वदुःखनिवृत्तये ।
 अंगुष्ठाग्राञ्च शुल्फान्त माजान्वंसावधीहवा ॥ ४ ॥
 मणिसुक्ताप्रवालादय कवचं कांचनादिकम् ।
 यः क्षिपत्यतिभक्त्या वै स्वशक्त्याचर्यागते च्छुते ॥ ५ ॥
 स याति परमं स्थानं सपुत्रपशुबान्धवः ।
 लघ्नं यद्भगवन्मूर्ता बंगदं नूपुरादिकम् ॥ ६ ॥
 वियोजयति यो मोहात् तस्य वीचौ स्थिरा स्थितिः ।
 य. पंचकालस्यनानां विप्राणा मधिकारिणाम् ॥ ७ ॥

पञ्चरात्रविदा चैव द्विजानां सिद्धिकाक्षिणाम् ।
 भय योऽच्छिन्नशाखानां नारायणरतात्मनाम् ॥ ८ ॥
 तपस्विनां वा व्रतिनां स्नातकब्रह्मचारिणाम् ।
 भक्तानां भयवान्येषां मार्जनादौ रतात्मनाम् ॥ ९ ॥
 प्रीतये परमेशाय कृत्वा सम्यक्प्रयच्छति ।
 शालाद्यापतनोपेत मग्मपक्केष्टकान्वितम् ॥ ३५० ॥
 ग्राम्यैर्धान्यैस्तधारण्यै पूर्णसम्प्रति सयुतम् ।
 वणिककुटुम्बभृतक रक्षापालैस्समन्वितम् ॥ १ ॥
 सोतन्त फलमाप्नोति कालमाचन्द्रतारकम् ।
 सस्थितिं शाश्वतीं लोके प्राप्नुयादक्षययशः ॥ २ ॥
 भोगोपभोगिर्ना भद्रा रम्या पूर्वोक्तलक्षणाम् ।
 पागनिष्पत्तये कुर्याद्योग्रतः पीठसन्निधेः ॥ ३ ॥
 बहिःसाराधनार्थं वा कर्मिणा ब्रह्मचारिणाम् ।
 नुस्यपितृदेवाख्या न्मुच्यते स ऋणत्रयात् ॥ ४ ॥
 मध्यतो गरुडाक्रान्तं सचक्राम्बुरुहान्वितम् ।
 तुर्याश्रमपथा वृत्तं कुण्डवत्पदवीयुतम् ॥ ५ ॥
 बलिपीठं बहिः कुर्याद्भक्त्या यस्त्वच्युतालये ।
 स याति शाश्वतस्थानविमानैरिन्दुवचंसैः ॥ ६ ॥
 यस्सप्रकारमारामसम्प्रयच्छयति वै विभो ।
 नानपुष्पफलोपेतवापीद्रुम [कूप] समाङ्गलम् ॥ ७ ॥
 साब्जतो याशयोपेतमारखड्गसमन्वितम् ।
 स नन्दनघने भोगान् भुङ्क्त्वा यात्यच्युतालयम् ॥ ८ ॥
 क्षीर्णो यस्त्वस्यसम्पूर्णा युक्ता वा गन्धशालिना ।
 केदारजलपातैस्तु परिच्छिन्नसमन्तत ॥ ९ ॥
 स यच्छति जगद्योने कालमासाद्य शाश्वतम् ।
 स यायात् सुखिणीपतत्रास्ते भगवन्निव ॥ ३६० ॥

सानोपभोगमन्त्रार्थं सवृषेन्द्रन्तु गागणम् ।
 समर्चयित्वा देवेशं वैष्णवं प्रतिपादयेत् ॥ १ ॥
 सोचिरान्मुक्तदोषस्तु विष्णुलोकं प्रयाति च ।
 गजं रथं घराश्वं च दीपस्थालीं सुलक्षणाम् ॥ २ ॥
 व्यजनं चागरं छत्रं चादित्रं गणिकागणम् ।
 शुभवस्त्राणिनेत्राणि दिव्याभरणानि च ॥ ३ ॥
 घितानंघ्रैजयन्तीं च चित्रपञ्चलतागणम् ।
 सुस्वरासुपघण्टाश्च धूपस्थालीं सुलक्षणाम् ॥ ४ ॥
 भृंगारं दर्पणन्तोयकुम्भगन्धोपलं मद्दत् ।
 पूर्वोद्दिष्टानि चान्यानि धान्यानि विविधानि च ॥ ५ ॥
 यो ददाति हरेभक्त्या सतल्लोकमवाप्नुयात् ।
 ईक्षमाणविभोर्वक्त्रं घहन्तं दीपभाजनम् ॥ ६ ॥
 महान्तमथवादीपं यन्त्रं कूर्नादिरूपधृतम् ।
 शरयज्ञासनस्थं च चित्रसम्पुटभूषितम् ॥ ७ ॥
 सच्छास्त्ररीठं विविधं श्रद्धया वोमहामते ।
 ददाति देवदेवस्य सततस्थानं प्रयाति च ॥ ८ ॥
 पुरस्कृत्य जगद्योनिं पद्मभक्त्या प्रदीयते ।
 तदाराधनसक्तानां सततदक्षय्यतामिषात् ॥ ९ ॥
 इति सन्धोषिताविमा लोकधर्मव्यवस्थिताः ।
 छांगलीदेवदेवेन सर्वानुग्रहकाम्यया ॥ ३७० ॥
 मया प्राप्तं जगद्गतुः प्रसादान्मोक्षसिद्धये ।
 यथावदद्य सर्वेषां मम ततः प्रकटीकृतम् ॥ १ ॥
 परम्पापहरमुण्यं पावनं च द्विभूतिदम् ।
 इक्ष्मव्याशयानां च वक्तव्यं भावितात्मनाम् ॥ २ ॥
 भक्तानामममत्तानां पुण्डरीकाक्षसेविनाम् ।
 गोपनीयमभक्तानां वाक्छलादिरतात्मनाम् ॥ ३ ॥

भन्यायेनोपसन्नानां नास्तिकानांविशेषतः ।

योगोपापत्ययोग्यानां योग्यानांसम्प्रयच्छति ॥ ४ ॥

इममर्थसमान्योमे ह्यस्तिवोस्तुव्रजाम्यदम् ॥ ३७५ ॥

इति श्रीपाञ्चरात्रे श्रीसात्वतसंहितायाम्

प्रतिष्ठादिविधि नाम

पञ्चविंशः परिच्छेदः ॥ २५ ॥

समाप्ता च सात्वतसंहिता ।

Not to be Issued

Bharatiya Vidya Bhavan's Granthagar

Call No SA/3/SATIANA/7719

Title *Sātrvalā Samhitā*

Author *Ed. P. B. Anantāchārya*

Date of
Issue

Borrower's
No

Date of
Issue

Borrower's
No

Not to be Issued